

Narodna in uni-
v L

knjižnica

a 259985

LJUDSKEGA ODRA

KOMUNISTIČNI KOLEDAR

ZA

NAVADNO LETO

1922

UREDIL

ING. DRAG. GUSTINČIČ.

TRST, 1922.

ZALOŽILA SOCIALNA MATICA LJUDSKEGA ODRA.

TIŠKARNA „BUDNOST“ - TRST

SO

K

SOCIALNA MATICA LJUDSKECA ODRA

VIRGIL ŠČEK

288822

KOMUNISTIČNI KOLEDAR

ZA

NAVADNO LETO

1922

UREDIL

ING. DRAG. GUSTINČIČ.

TRST 1922.

ZALOŽILA SOCIALNA MATICA LJUDSKEGA ODRA.

TISKARNA „EDINOST“ - TRST

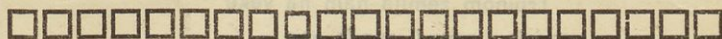
259985

259985

D 191/
1976

D: C2.4' 29.8.76

INTERNACIONALA

(DELAVSKA HIMNA)

Vstanite sužnji iz prokletstva,
prezirani od vseh gospod!
Zdaj stara pravda, pravda sveta,
nas kliče v boj od vsepovsod.

Ves svet nasiljā razrušimo
do osnovanja, — a potem
mi naš, mi novi svet zgradimo;
svet bratstva in svobode vsem!

In to naj bo poslednji
odločilni naš boj —
za Internacijonalo
sleherni trdno stoj!

Nikdo ne da nam odrešenja
ne carji, kralji in ne bog:
osvoboditev iz trpljenja,
je delo naših lastnih rok!

Uničimo z rokò umelo
ta jarem, ki nas vse tišči! —
Zdaj kujte bratje, kujte smelo
človeštvu lepše, srečne dni!

In to naj bo poslednji
odločilni naš boj —
za Internacijonalo
sleherni trdno stoj!

Trpinom zemlja nam na veke
po stari pravdi spada vsa ...
Hajd v boj vsi s praporom razvitim;
naj stara pravda obvelja!

Ko vse lenuhe, parasite,
trinoge vse, sred slug in psov
raznesemo mi z bliskom, gromom,
ne bo več solz in ne okov.

In to naj bo poslednji
odločilni naš boj —
za Internacijonalo
sleherni trdno stoj!

Navadno leto 1922

ima 365 dni, med temi 53 nedelj in 8 zapovedanih praznikov
ter začne z nedeljo in konča z nedeljo.

Začetek leta 1922.

Občnn in državno leto se začne novega leta dan 1. januarja.

Cerkveno leto se začne 1. adventno nedeljo.

Letni časi.

Pomlad se začne 21. marca ob 10. uri 49 minut dopoldne.

Poletje se začne 22. junija ob 6. uri 27 minut zjutraj.

Jesen se začne 23. septembra ob 9. uri 10 minut zvečer.

Zima se začne 22. decembra ob 3. uri 57 minut popoldne.

Mrki solnca.

Leta 1922. solnce mrkne dvakrat, mesec letos nobenkrat.

1. Prvi solnčni mrk bo krožnat, to je, sredina solnca nam bo zatemnjena, viden pa bo nam rob solnca. Začel bo dne 28. marca ob 11. uri 1. min. dopoldne ter bo končal ob 5. uri 9. min. popoldne. Videti ga bo najprvo v Južni Ameriki, nadalje v deželah Srednje Amerike in Afrike, izvzemši njen severni del. Opaziti bo tedaj ta solnčni mrk tudi po naših krajih in sicer od 2. ure 15. min. do 4. ure in 40 min. popoldne. Največje pokritje (0'38 premera) ob 3. uri 34 min.

2. Drugi solnčni mrk pa bo popoln, a v naših krajih neviden. Videti ga bo le po deželah Vzhodne Afrike, in po južnih krajih Azije, Avstralije in Polinezije.

Januar - Prosinec

Hrvatsko: Siječanj. — Češko: Leden.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1 Nedelja	Novo leto. Obrez. G.	8 14 3 53		
2 Ponedeljek	Ime Jezusovo	8 14 3 53		
3 Torek	Genovefa, Salvator	8 13 3 55		
4 Sreda	Tit, Izabela	8 13 3 58		
5 Četrtek	Telesfor, Simeon Stolpnik	8 13 3 56		
6 Petek	Sv. Trije kralji ☽	8 13 3 59		
7 Sobota	Valentin, Lucijan	8 12 4 00		
8 Nedelja	1. po R. G. Severin	8 12 4 01		
9 Ponedeljek	Julijan, Bazilika	8 11 4 03		
10 Torek	Pavel I. Agaton	8 11 4 04		
11 Sreda	Higin, Božidar	8 10 4 05		
12 Četrtek	Arkadij, Ernest	8 10 4 07		
13 Petek	Veronika, Bogomir ☿	8 09 4 08		
14 Sobota	Hilarij, Feliks	8 08 4 10		
15 Nedelja	2. po R. G. Pavel, Maver	8 07 4 12		
16 Ponedeljek	Marcel, Tician	8 06 4 13		
17 Torek	Anton, Sulpicij	8 05 4 15		
18 Sreda	Sv. Petra stol Rim, Priska	8 04 4 16		
19 Četrtek	Kanut, Marij, Marta	8 03 4 18		
20 Petek	Fabijan, Boštjan, Majur. ☾	8 02 4 20		
21 Sobota	Neža, Fruktuoz	8 01 4 21		
22 Nedelja	3. po R. G. Vincencij	8 00 4 23		
23 Ponedeljek	Zar. M. D, Emerencijana	7 59 4 25		
24 Torek	Timotej, Babila	7 58 4 27		
25 Sreda	Izpreobr. Pavla, Amand	7 56 4 29		
26 Četrtek	Polikarp, Pavla	7 55 4 30		
27 Petek	Janez Zlatoust	7 54 4 32		
28 Sobota	Julijan, Karl Vel ☿	7 52 4 34		
29 Nedelja	4. po R. G. Frančišek S.	7 51 4 36		
30 Ponedeljek	Martina, Hijacinta	7 49 4 38		
31 Torek	Peter, Marcela	7 48 4 40		

Izpremembe meseca.

☽ Prvi krajec dne 6. ob 11 23 dopoludne. *)

☿ Ščip dne 13. ob 3 36 popoludne.

☾ Zadnji krajec dne 20. ob 6 59 zjutraj

☿ Mlaj dne 28. ob 12 48 ponoči

*) Čas srednje-evropski.

Februar - Svečan

Hrvatsko: Veljača. — Češko: Unor.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1 Sreda	Ignacij, Brigida	7 46	4 42	
2 Četrtek	Svečnica, Dar. Gosp	7 44	4 43	
3 Petek	Blaž, Oskar	7 42	4 45	
4 Sobota	Andrej, Veronika	7 40	4 47	
5 Nedelja	5. po R. G. Agata	7 38	4 49	
6 Ponedeljek	Doroteja, Tit	7 36	4 51	
7 Torek	Romuald, Rihard	7 34	4 53	
8 Sreda	Janez, Juvencij	7 32	4 55	
9 Četrtek	Ciril, Aleks, Apolonija	7 30	4 57	
10 Petek	Šolastika, Viljem	7 28	4 59	
11 Sobota	Pr M.D, v Lurdu, Desiderij	7 26	5 01	
12 Nedelja	1. predpep. 7 Ust. ser. r. ☾	7 24	5 03	
13 Ponedeljek	Katarina, Jordan	7 22	5 05	
14 Torek	Valentin, Zojil	7 20	5 07	
15 Sreda	Favstin, Jovita	7 18	5 09	
16 Četrtek	Julijana, Onezim	7 16	5 11	
17 Petek	Donat, Konštancija	7 14	5 13	
18 Sobota	Simeon, Flavijan ☾	7 12	5 15	
19 Nedelja	2. predpep. Julijan	7 10	5 17	
20 Ponedeljek	Eleverij, Evharij	7 08	5 19	
21 Torek	Maksimiljan, Eleonora	7 06	5 21	
22 Sreda	Stol Sv. Petra v Antioh	7 04	5 23	
23 Četrtek	Peter Damijan, Romana	7 02	5 25	
24 Petek	Matija	6 59	5 27	
25 Sobota	Valburga, Viktorin	6 57	5 29	
26 Nedelja	3. predpep. Marjeta K. ☾	6 55	5 31	
27 Ponedeljek	Leander, Baldomir	6 53	5 33	
28 Torek	Pust, Roman, Rajmund	6 51	5 35	

Izpremembe meseca.

- ☾ Prvi krajec dne 5. ob 5:52 zjutraj.
- ☾ Ščip dne 12 ob 2:17 ponoči.
- ☾ Zadnji krajec dne 18. ob 7:18 zvečer.
- ☾ Mlaj dne 26. ob 7:48 zvečer.

Marec - Sušec

Hrvatsko: Ožujak. — Češko: Březen.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1 Sreda	† Pepelnica, Albin	6 49	5 36	
2 Četrtek	Simplicij, Karol	6 47	5 37	
3 Petek	Kunigunda, Andrej	6 45	5 38	
4 Sobota	Kazimir, Lucij	6 44	5 0	
5 Nedelja	1. postna, Agápeta	6 42	5 42	
6 Ponedeljek	Fridulin, Perpetua	6 41	5 44	
7 Torek	Tomaž Akvinski	6 38	5 46	
8 Sreda	† Kvatre, Janez	6 36	5 48	
9 Četrtek	Frančiška, Gregor	6 34	5 49	
10 Petek	† Kvatre, Vraj, Aleks	6 32	5 50	
11 Sobota	† Kvatre, Heraklij	6 31	5 52	
12 Nedelja	2. postna, Gregor I.	6 29	5 53	
13 Ponedeljek	Rozina, Evfrazija	6 27	5 55	
14 Torek	Matilda, Pavlina	6 25	5 57	
15 Sreda	Longin, Klemen	6 23	5 58	
16 Četrtek	Hilarij, Tacijan, Heribert	6 21	6 01	
17 Petek	Patricij, Jedert	6 20	6 03	
18 Sobota	Ciril, Edvard	6 18	6 05	
19 Nedelja	3. postna, Jožef	6 15	6 07	
20 Ponedeljek	Feliks, Evgenij	6 13	6 09	
21 Torek	Benedikt, Serapijon	6 11	6 11	
22 Sreda	(Sredp.) Benvenut, Bazil	6 08	6 13	
23 Četrtek	Viktorijan, Turibij	6 06	6 15	
24 Petek	Gabrijel	6 03	6 17	
25 Sobota	Oznanjenje M. D.	6 01	6 19	
26 Nedelja	4. postna, (sredp.) Eman.	5 59	6 21	
27 Ponedeljek	Janez, Rupert	5 56	6 23	
28 Torek	Janez, Ksist	5 54	6 25	
29 Sreda	Ciril, Jona	5 51	6 27	
30 Četrtek	Angela, Amadej	5 49	6 29	
31 Petek	Modest Gvidon, Balbina	5 46	6 31	

Izpremembe meseca.

- ▷ Prvi krajec dne 6. ob 8·22 zvečer.
- ⊙ Ščip dne 13. ob 12.14 opoldne.
- ◐ Zadnji krajec dne 20. ob 9 43 dopoldne.
- Mlaj dne 28. ob 2 3 popoldne.

April - Mali Traven

Hrvatsko : Travanj. -- Češko : Duben.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1 Sobota	Hugon, Teodora	5 43	6 30	
2 Nedelja	5. postna (tiha) Franc	5 40	6 32	
3 Ponedeljek	Božja glava, Rihard	5 37	6 34	
4 Torek	Izidor, Zosim	5 35	6 35	
5 Sreda	Vincencij, Irena	5 33	6 37	
6 Četrtek	Sikst, Celestina	5 31	6 39	
7 Petek	D. M. 7 žalosti, Herman	5 29	6 40	
8 Sobota	Adalbert, Dionizij	5 27	6 42	
9 Nedelja	6. postna (cvetna), Mar. K.	5 25	6 44	
10 Ponedeljek	Ezekijel, Mehtilda	5 22	6 46	
11 Torek	Leon I, Betina	5 20	6 47	
12 Sreda	Zenon, Julij	5 18	6 49	
13 Četrtek	† Vel. četrtek, Hermg.	5 16	6 51	
14 Petek	† Vel. petek, Justin	5 14	6 53	
15 Sobota	† Vel. sobota, Helena	5 12	6 56	
16 Nedelja	Veika noč. Vstaj. Gosp.	5 10	6 57	
17 Ponedeljek	Vel pond, Anic. Rudolf	5 08	6 58	
18 Torek	Apolonij, Eleverij	5 06	6 59	
19 Sreda	Leon IX., Ema	5 04	7 01	
20 Četrtek	Marcelin, Neža	5 02	7 03	
21 Petek	Anzelm, Bruno	5 00	7 05	
22 Sobota	Soter, Kaj	4 58	7 06	
23 Nedelja	1. povelik (bela), Adalbert	4 56	7 08	
24 Ponedeljek	Jurij, Fidelis	4 54	7 10	
25 Torek	Marko, Ermin	4 52	7 12	
26 Sreda	Klet, Marcelin	4 50	7 13	
27 Četrtek	Peregrin, Anastazij, Cita	4 49	7 14	
28 Petek	Pavel, Vidal	4 47	7 16	
29 Sobota	Peter, Robert, Hugon	4 45	7 17	
30 Nedelja	2. povelik, Kararina	4 44	7 19	

Izpremembe meseca.

- ☉ Prvi krajec dne 5. ob 6:45 zjutraj.
- ☽ Ščip dne 11. ob 9.44 z. ečer.
- ☾ Zadnji krajec dne 19 ob 1:54 ponoči.
- ☼ Mlaj dne 27. ob 6 4 zjutraj.

Maj – Veliki Traven

Hrvatsko: Svibanj. — Češko: Kveten.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh	zah.	
1	Pondeljek	Filip, Jakob, Žiga	4 46 7 21	
2	Torek	Atanazij, Sekund	4 44 7 23	
3	Sreda	Varst. sv. Jož, Aleksander	4 42 7 24	
4	Četrtek	Florijan, Monika, Got.	4 40 7 25	
5	Petek	Pij V., Silvan, Irenej	4 39 7 26	
6	Sobota	Janez evang.	4 37 7 27	
7	Nedelja	3. povelik , Stanisl., Gizela	4 35 7 29	
8	Pondeljek	Prik. Mihaela	4 34 7 31	
9	Torek	Gregor, Beat	4 33 7 32	
10	Sreda	Antonin, Gordian	4 32 7 33	
11	Četrtek	Mamert, Gandolf	4 31 7 34	
12	Petek	Pankracij, Nerej	4 29 7 36	
13	Sobota	Servacij, Peter Reg.	4 27 7 37	
14	Nedelja	4. povelik , Bonifacij	4 25 7 38	
15	Pondeljek	Zofija, Hilarij	4 24 7 39	
16	Torek	Janez Nep., Ubald	4 22 7 41	
17	Sreda	Paškal, Maksima	4 21 7 42	
18	Četrtek	Feliks, Venancij	4 20 7 43	
19	Petek	Celestin, Ivo	4 19 7 44	
20	Sobota	Bernardin, Bazila	4 18 7 45	
21	Nedelja	5. povelik , Feliks	4 17 7 46	
22	Pondeljek	Helena, Emil, Julija	4 15 7 48	
23	Torek	Desiderij, Andrej	4 14 7 49	
24	Sreda	Mar. Dev., Ivana	4 13 7 50	Križevo
25	Četrtek	Krist. Vneb. Gregor VII.	4 12 7 51	
26	Petek	Filip, Nerij, Elefterij	4 11 7 52	
27	Sobota	Beda, Magdalena	4 10 7 53	
28	Nedelja	6. povelik , Avgustin	4 09 7 54	
29	Pondeljek	Maksim, Teodozija	4 08 7 55	
30	Sorek	Ferdinand, Feliks I.	4 07 7 57	
31	Sreda	Angela, Kancijan	4 06 7 58	

Izpremembe meseca.

- ▷ Prvi krajec dne 4. ob 1:56 zjutraj.
- ☉ Ščip dne 11. ob 7:6 zjutraj.
- ◐ Zadnji krajec dne 18. ob 7:17 zvečer.
- ☿ Mlaj dne 26. ob 7:4 zvečer.

Junij - Rožnik

Hrvatsko: Lipanj. - Češko: Červen.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni vzh. zah.	OPAZKE
1 Četrtek	Juvencij, Gracijan	4 05 ⁸ 00	
2 Petek	Marcelin, Erazem	4 04 ⁸ 01	
3 Sobota	Klotilda, Oliva	4 02 ⁸ 03	
4 Nedelja	Binkošti, Franc, Kvirin	4 00 ⁸ 05	
5 Ponedeljek	Bink. pond., Bonifacij	3 58 ⁸ 06	
6 Torek	Norbert, Bertrand	3 57 ⁸ 07	
7 Sreda	† Kvatre, Robert	3 55 ⁸ 08	
8 Četrtek	Medard, Maksim	3 53 ⁸ 09	
9 Petek	† Kvatre, Primož, Felic.	3 51 ⁸ 10	
10 Sobota	† Kvatre, Marjeta	3 49 ⁸ 11	
11 Nedelja	1. pobink., Sv Trojica	3 48 ⁸ 12	
12 Ponedeljek	Janez, Flora	3 47 ⁸ 13	
13 Torek	Anton Padovanski	3 47 ⁸ 14	
14 Sreda	Bazilij, Elizej	3 46 ⁸ 15	
15 Četrtek	Sv. Rešnje Telo, Vid	3 46 ⁸ 16	
16 Petek	Franc, Beno, Jošt	3 46 ⁸ 17	
17 Sobota	Adolf, Lavra	3 45 ⁸ 18	
18 Nedelja	2. pobink., Efrem, Feliks	3 45 ⁸ 19	
19 Ponedeljek	Julijana, Gervazij	3 45 ⁸ 19	
20 Torek	Silverij, Florentina	3 44 ⁸ 20	
21 Sreda	Alojzij, Alban	3 44 ⁸ 20	
22 Četrtek	Ahacij, Pavlin, Nicej	3 43 ⁸ 20	
23 Petek	Srce Jezus., Eberhard	3 44 ⁸ 21	
24 Sobota	Janez Krst., roj., Kres	3 45 ⁸ 21	
25 Nedelja	3. pobink., Viljem, Pros	3 45 ⁸ 21	
26 Ponedeljek	Janez, Pavel, Virgilij	3 45 ⁸ 22	
27 Torek	Hema, Ladislav	3 46 ⁸ 22	
28 Sreda	Leon II., Irenej	3 46 ⁸ 22	
29 Četrtek	Peter in Pavel	3 47 ⁸ 22	
30 Petek	Spomin sv. Pavla, Lucina	3 47 ⁸ 22	

Izpremembe meseca.

▷ Prvi kraec dne 2 ob 7-10 zvečer.

⊙ Ščip dne 9. ob 4:58 popoldne.

◐ Zadnji kraec dne 17. ob 1:3 zjutraj.

⊙ Mlaj dne 25. ob 5:20 zjutraj.

Julij – Mali Srpan

Hrvatsko: **Srpanj** — Češko: **Červenec**.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1	Sobota	Pr. Krvi J., Teob., Julij ☽	3 46 8 22	
2	Nedelja	4. pobink. , Ob. M. D. Oton	3 46 8 21	
3	Ponedjeljek	Helijodor, Bertram	3 47 8 21	
4	Torek	Urh, Berta	3 47 8 20	
5	Sreda	Ciril in Metod	3 48 8 20	
6	Četrtek	Izacija, Dominika	3 48 8 19	
7	Petek	Vilibald, Benedikt	3 49 8 19	
8	Sobota	Elizabeta, Kilijan	3 50 8 18	
9	Nedelja	5. pobink. , Anat. Vero ☽	3 51 8 18	
10	Ponedjeljek	Amalija, Felicita	3 52 8 17	
11	Torek	Pij I., Peter For.	3 53 8 16	
12	Sreda	Mohor in Fortunat, Janez	3 54 8 15	
13	Četrtek	Marjeta, Anaklet, Evgen	3 55 8 14	
14	Petek	Bonaventura, Just	3 56 8 13	
15	Sobota	Henrik I., Vladimir	3 57 8 12	
16	Nedelja	6. pobink. , Karmel	3 58 8 11	
17	Ponedjeljek	Aleš, Generoz ☾	3 59 8 10	
18	Torek	Kamil, Friderik	4 00 8 09	
19	Sreda	Vincencij Pavl, Makrina	4 01 8 08	
20	Četrtek	Marjeta, Elija, Hijeron	4 02 8 07	
21	Petek	Danijel, Olga	4 03 8 06	
22	Sobota	Marija, Teofil	4 04 8 05	
23	Nedelja	7. pobink. , Apolin, Libor.	4 06 8 04	
24	Ponedjeljek	Kristina, Roman ☼	4 07 8 03	
25	Torek	Jakob, Krištof	4 09 8 01	
26	Sreda	Ana, Velens	4 11 8 00	
27	Četrtek	Pantaleon, Natalija	4 13 7 59	
28	Petek	Inocencij, Viktor	4 15 7 57	
29	Sobota	Marta, Beatrika	4 17 7 55	
30	Nedelja	8. pobink. , Abdon, Julita	4 19 7 54	
31	Ponedjeljek	Ignacij Loj., German ☾	4 21 7 52	

Izpremembe meseca.

- ☾ Prvi krajec dne 1 ob 11.52 ponoči.
- ☼ Ščip dne 10. ob 4.7 zjutraj.
- ☾ Zadnji krajec dne 17. ob 6.11 zjutraj.
- ☼ Mlaj dne 24. ob 1.47 zjutraj.
- ☾ Prvi krajec dne 31. ob 5.22 zjutraj.

Avgust - Veliki Srpan

Hrvatsko: Kolovoz. — Češko: Srpen.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1	Torek	Vezi Petra, Makab. br.	4 22 7 51	
2	Sreda	Porcijunkula, Alfons	4 24 7 50	
3	Četrtek	Najdba sv. Štefana, Lidija	4 25 7 48	
4	Petek	Dominik, Agabij	4 27 7 46	
5	Sobota	Marija D., Ožbold	4 28 7 44	
6	Nedelja	9. pobink., Izpr. G., Likst	4 29 7 42	
7	Pondeljek	Krajetan, Donat ☾	4 31 7 40	
8	Torek	Cirjak, Larg in Smaragd	4 33 7 38	
9	Sreda	Roman, Emigdij, Afra	4 35 7 36	
10	Četrtek	Lavrencij, Hugon	4 37 7 34	
11	Petek	Tiburcij, Suzana	4 39 7 32	
12	Sobota	Klara, Hilarija, Herkulan	4 40 7 30	
13	Nedelja	10. pobink., Hipol. Kasij	4 42 7 28	
14	Pondeljek	† Evzebij, Anastazija	4 43 7 26	
15	Torek	Vnebovzetje M. D. ☾	4 45 7 24	
16	Sreda	Joahim oče M. D., Rok	4 47 7 22	
17	Četrtek	Hijacint, Liborat, Sibila	4 49 7 20	
18	Petek	Agapit, Helena	4 51 7 18	
19	Sobota	Ludovik Toled, Julij	4 53 7 16	
20	Nedelja	11. pobink., Bern., Štefan	4 55 7 14	
21	Pondeljek	Ivana, Frančiška	4 57 7 12	
22	Torek	Timotej, Hipolit ☉	4 58 7 09	
23	Sreda	Filip Ben., Bogovoljka	5 00 7 07	
24	Četrtek	Jernej, Ptolemej	5 02 7 05	
25	Petek	Ludovik, Patricija	5 03 7 03	
26	Sobota	Ceferin I., Samuel	5 05 7 01	
27	Nedelja	12. pobink., Jož., Gebhard	5 07 6 58	
28	Pondeljek	Avguštin, Hermes	5 09 6 56	
29	Torek	Obgl. Jan. Krstn., Sabina ☾	5 10 6 54	
30	Sreda	Roza Lim., Feliks	5 12 6 52	
31	Četrtek	Rajmund, Izabela	5 14 6 50	

Izpremembe meseca.

- ☉ Ščip dne 7. ob 5.19 popoldne.
- ☾ Zadnji krajec dne 15 ob 9.46 zvečer.
- ☉ Mlaj dne 22 ob 9.34 zvečer.
- ☽ Prvi krajec dne 29 ob 12.55 opoldne.

September - Kimavec

Hrvatsko: Rujan. — Češko: Žáří.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1 Petek	Egid, Verena	5 15	6 48	
2 Sobota	Štefan, Antonin	5 17	6 46	
3 Nedelja	13. pobink., Doroteja	5 19	6 44	
4 Ponedeljek	Rozalija, Ida, Mansvet	5 20	6 42	
5 Torek	Lavrencij, Viktorin	5 22	6 40	
6 Sreda	Hermog., Pelag., Magn. ☉	5 23	6 38	
7 Četrtek	Bronislava, Regina	5 25	6 36	
8 Petek	Rojstvo M. D., Hadrijan	5 27	6 34	
9 Sobota	Korbinijan, Gorgonij	5 29	6 32	
10 Nedelja	14. pobink., Nikolaj Tol.	5 30	6 30	
11 Ponedeljek	Prot in Hijacint	5 32	6 28	
12 Torek	Ime Mar, Maced., Gvid	5 34	6 26	
13 Sreda	Virgilj, Notburga	5 35	6 24	
14 Četrtek	Pov. sv. Križa, Mater. ☾	5 37	6 22	
15 Petek	Spom 7 žal. M. D, Nikom.	5 39	6 19	
16 Sobota	Ljudmila, Kornelij, Ciprij	5 41	6 17	
17 Nedelja	15 pobink., Lambert	5 43	6 15	
18 Ponedeljek	Jožef Kupert, Tomaž	5 45	6 13	
19 Torek	Januarij, Arnulf	5 46	6 11	
20 Sreda	† Kvatre, Evstahij	5 48	6 09	
21 Četrtek	Matej, Mavra ☽	5 50	6 06	
22 Petek	† Kvatre, Tomaž Mavric	5 51	6 05	
23 Sobota	† Kvatre, Lin, Tekla	5 53	6 03	
24 Nedelja	16. pobink., Gerard	5 54	6 01	
25 Ponedeljek	Kleofa, Aurelija	5 56	5 59	
26 Torek	Ciprijan, Justina	5 58	5 57	
27 Sreda	Kozma, Damjan, Kajsk ☾	6 00	5 55	
28 Četrtek	Vaclav, Marcijal	6 01	5 53	
29 Petek	Mihael, Evtihij	6 03	5 51	
30 Sobota	Hijeronin, Evtihij	6 05	5 49	

Izpremembe meseca.

- ☉ Ščip dne 6 ob 8 47 zjutraj.
- ☾ Zadnji krajec dne 14 ob 11 20 dopoldne.
- ☽ Mlaj dne 21 ob 5 38 zjutraj.
- ☾ Prvi krajec dne 27 ob 11 40 ponoči.

Oktober – Vinotok

Hrvatsko: Listopad. Češko: Říjen.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1 Nedelja	17. pobink., Remigij	6 06	5 47	
2 Ponedjek	Angeli varuhi; Leodegar	6 08	5 45	
3 Torek	Kandid, Evald	6 10	5 43	
4 Sreda	Frančišek Seraf., Edvin	6 11	5 41	
5 Četrtek	Placid, Gala	6 13	5 37	
6 Petek	Brunon, Fida	6 15	5 39	⊙
7 Sobota	Rožn. venca; Justina	6 16	5 34	
8 Nedelja	18. pobink., Brigita	6 18	5 32	
9 Ponedjek	Dionizij, Abraham	6 19	5 30	
10 Torek	Frančišek Borg., Gereon	6 21	5 28	
11 Sreda	Nikazij, Firmin	6 23	5 27	
12 Četrtek	Maksimilian, Serafin	6 25	5 25	
13 Petek	Edvard, Koloman	6 27	5 23	☾
14 Sobota	Kalist, Domicijan	6 28	5 21	
15 Nedelja	19. pobink., Terezija	6 30	5 19	
16 Ponedjek	Gal, Maksima	6 32	5 17	
17 Torek	Hedvika, Viktor	6 34	5 15	
18 Sreda	Luka, Just	6 36	5 13	
19 Četrtek	Peter Alkant, Etbin	6 38	5 11	
20 Petek	Janez Kancij, Felicijan	6 39	5 09	☉
21 Sobota	Uršula, Hilarij	6 41	5 06	
22 Nedelja	20. pobink., Kordula	6 43	5 04	
23 Ponedjek	Severin, Teodor	6 45	5 02	
24 Torek	Rafael, Kritsina	6 47	5 00	
25 Sreda	Krizant in Marija, Bonifacij	6 49	4 58	
26 Četrtek	Evarist, Lucijan, Marcel	6 50	4 56	
27 Petek	Frumencij, Sabina	6 52	4 53	☾
28 Sobota	Simon in Juda	6 54	4 51	
29 Nedelja	21. pobink., Narcis	6 56	4 49	
30 Ponedjek	Klavdij, Marcel	6 58	4 47	
31 Torek	† Volbenk, Lucila	6 59	4 45	

Izpremembe meseca.

- ⊙ Ščip dne 6 ob 1 58 ponoči.
- ☾ Zadnji krajec dne 13 ob 10:55 zvečer.
- ☉ Mlaj dne 20 ob 2:40 popoldne.
- ☾ Prvi krajec dne 27 ob 2:26 popoldne.

November – Listopad

Hrvatsko: Studeni. — Češko: Listopad.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčui		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1 Sreda	God vseh Svetnikov	7 00	4 42	
2 Četrtes	Vseh vern. duš; Just	7 02	4 40	
3 Petek	Viktorn, Hubert, Ida	7 03	4 37	
4 Sobota	Karol, Vitalij	7 05	4 35	
5 Nedelja	22. pobink, Cahar., Eliz	7 07	4 33	
6 Ponedeljek	Lenard, Edmund	7 09	4 30	
7 Torek	Prosdocim, Engelbert	7 10	4 28	
8 Sreda	Bogomir, Deodat	7 12	4 26	
9 Četrtek	Božidar (Teodor), Orest	7 14	4 24	
10 Petek	Andrej Avelin, Trifon	7 16	4 21	
11 Sobota	Martin, Mena	7 18	4 19	
12 Nedelja	23. pobink., Martin	7 20	4 17	
13 Ponedeljek	Stanislav Kostka, Didak	7 22	4 15	
14 Torek	Jozafat, Serapion	7 24	4 13	
15 Sreda	Leopold, Jedert	7 25	4 11	
16 Četrtek	Edmund, Otmar	7 27	4 09	
17 Petek	Gregorij, Viktorija	7 29	4 07	
18 Sobota	Odon, Evgen, Hilda	7 31	4 05	
19 Nedelja	24. pobink., Elizabeta	7 32	4 03	
20 Ponedeljek	Feliks Val., Edmund	7 34	4 01	
21 Torek	Darov M. D., Albert	7 36	4 00	
22 Sreda	Cicilija, Maver	7 38	3 58	
23 Četrtek	Klement, Felicita	7 40	3 56	
24 Petek	Janez od Križa, Hrizogon	7 41	3 55	
25 Sobota	Katerina, Jukunda	7 42	3 53	
26 Nedelja	25. pobink, Konrad	7 44	3 51	
27 Ponedeljek	Virgil, Valerijan,	7 46	3 50	
28 Torek	Eberhard, Jakob	7 47	3 49	
29 Sreda	Saturnin, Filomen	7 48	3 48	
30 Četrtek	Andrej, Justina	7 49	3 47	

Izpremembe meseca.

- ⊙ Ščip dne 4. ob 7:37 zvečer
- ⊕ Zadnji krajec dne 12 ob 8:53 dopoldne.
- Mlaj dne 19 ob 1:6 ponoči.
- ⊖ Prvi krajec dne 26 ob 9:15 dopoldne.

December – Gruden

Hrvatsko: Prosinac. — Češko: Prosinec.

Dnevi	Godovi in prazniki	Solnčni		OPAZKE
		vzh.	zah.	
1 Petek	Eligij, Natalija	7 50	3 47	
2 Sobota	Bibijana, Pavlina	7 51	3 46	
3 Nedelja	1. advent, Frančišek Ks.	7 53	3 46	
4 Ponedeljek	Barbara, Peter	7 54	3 46	
5 Torek	Sabax, Krišpin	7 56	3 45	
6 Sreda	Nikolaj, Apolinar	7 57	3 45	
7 Četrtek	Ambrozij, Agaton	7 58	3 45	
8 Petek	Prečisto spočetje D. M.	7 59	3 45	
9 Sobota	Peter For., Valerija	8 01	3 44	
10 Nedelja	2. advent, Lavret, Melhij.	8 02	3 44	
11 Ponedeljek	Damaz, Frazon	8 03	3 44	
12 Torek	Sinezij, Epimah	8 04	3 44	
13 Sreda	Lucija, Otilija	8 05	3 44	
14 Četrtek	Špiridijon, Nikazij	8 06	3 44	
15 Petek	Jernej, Kristina	8 07	3 44	
16 Sobota	Evzebij, Albina, Adela	8 07	3 44	
17 Nedelja	3. advent, Lazar, Berta	8 08	3 44	
18 Ponedeljek	Gracijan, Vunebald	8 08	3 44	
19 Torek	Nemezij, Favsta	8 09	3 44	
20 Sreda	† Kvatre, Liberat	8 10	3 44	
21 Četrtek	Tomaž, Glicerij	8 10	3 44	
22 Petek	† Kvatre, Demetr, Hon	8 11	3 45	
23 Sobota	† Kvatre, Vikt. Dagob.	8 11	3 46	
24 Nedelja	4. advent, Adam in Eva	8 12	3 46	
25 Ponedeljek	Božič; Rojst. G., Anastaz.	8 12	3 48	
26 Torek	Štefan, Arhelaj	8 13	3 49	
27 Sreda	Janez Avg., Fabijola	8 13	3 50	
28 Četrtek	Nedolžni otročiči, Kast.	8 14	3 51	
29 Petek	Tomaž, Trofin	8 14	3 52	
30 Sobota	David, Liberij, Nicefor	8 15	3 53	
31 Nedelja	Ned p. nov. let., Silvester	8 15	3 54	

Izpremembe meseca.

- ⊙ Ščip dne 4. ob 12.24 popoldndne.
- ⊕ Zadnji krajec dne 11. ob 5.41 popoldne.
- ⊙ Mlaj dne 18. ob 1.20 popoldne
- ⊙ Prvi krajec dne 26. ob 6.53 zjutraj.

MERE IN TEŽE.

1. Internacionalne mere.

Internacionalna mera, ki je podlaga tudi vsem internacionalnim težam, je meter (m). Vendar pa ta mera ni še splošno pripoznana. Angleška, Rusija, Amerika in dr. države rabijo še vedno svoje nacionalne, stare mere. Glavne hočemo navesti v naslednjem:

1 meter (m) = 10 decimetrov (dm) = 100 centimetrov (cm) = 1000 milimetrov.

1 kilometer (km) = 1000 m = 0.131823 avstrijskih milj = 527.2910 dunajskih sežnjev.

1 miriameter = 10.000 m = 10 km.

1 kvadratni meter (m²) = 10.000 kvadratnih centimetrov (cm²) = 0.278036 sežnjev = 10.00931 kvadratnih čevljev.

1 kvadratni centimer (cm²) = $\frac{1}{10000}$ m² = 0.144134 kvadr. palca

1 kvadratni milimeter (mm²) = $\frac{1}{100}$ cm².

1 kvadratni kilometer (km²) = 1000000 m² = 10 ha.

1 ar (a) = 100 m² = 27.80 kvadratnih sežnjev.

1 hehtar (ha) = 100 a = 10000 m² = 1.737727 avstrijskih oralo

1 kubični meter (m³) = 1000 litrov (l) = 10 hektolitrov (hl) = 31.66695 kubičnih čevljev.

1 liter (l) = 1 dm³ = 1000 cm³.

1 hektoliter (hl) = 100 l = $\frac{1}{10}$ m³.

2. Angleške mere.

1 jard (Yard) = 3 angleški čevlji = 36 angl. palcev = 0.9143835 m

1 angleški čevlj = 0.3048 m.

1 angleška milja = 1609.315 m.

Poleg teh ima Anglija še druge dolžinske mere, ki pa niso za nas važne

3. Ruske mere.

1 čevlj = 1 angleški čevlj.

1 aršin = 0.711 m.

1 seženj = 3 aršini = 2.133 m.

1 vrsta = 500 sežnjev = 1066.78 m.

1 desjatina (desetina) = 1.0925 ha.

4. Pomorske mere.

1 morska milja = $\frac{1}{4}$ geografske milje = 1.8551 km (vozel = milja)

5. Internacionalne teže.

1 kilogram (kg) = 100 dekagramov (dkg) = 1000 gramov (g) = 1.785523 dunajskih funtov.

1 tona (t) = 1000 kg = 10 metričnih stntov.

1 metrični stot = 100 kg.

6. Ruske teže.

1 pud = 40 funtov = 16.3812 kg.

1 funt = 0.40953 kg.

Za kraticami internacionalnih mer in tež ne stavimo nikoli pike, ak se ne nahajajo na koncu stavka.

Pogovor pod lipo

Proletarci vseh dežel, združite se!

(Karl Marx in Friderik Engels: Komunistični Manifest)

MEME IN TEZE.

1. Informační teze

Informační teze je prvním z celkové řady čtyř tezích, které tvoří základní rámec pro celou práci. V této tezi se zabýváme srozumitelností a jasností informací, které jsou poskytovány. Informační teze je prvním z celkové řady čtyř tezích, které tvoří základní rámec pro celou práci. V této tezi se zabýváme srozumitelností a jasností informací, které jsou poskytovány.

Proletari vseh dežel združite se!

(Karl Marx in Friedrich Engels: Komunističeskij Manifest)

2. Anglická teze

Anglická teze je druhou z celkové řady čtyř tezích, které tvoří základní rámec pro celou práci. V této tezi se zabýváme srozumitelností a jasností informací, které jsou poskytovány.

3. Ruská teze

Ruská teze je třetí z celkové řady čtyř tezích, které tvoří základní rámec pro celou práci. V této tezi se zabýváme srozumitelností a jasností informací, které jsou poskytovány.

4. Francouzská teze

Francouzská teze je čtvrtou z celkové řady čtyř tezích, které tvoří základní rámec pro celou práci. V této tezi se zabýváme srozumitelností a jasností informací, které jsou poskytovány.

5. Informační teze

Informační teze je prvním z celkové řady čtyř tezích, které tvoří základní rámec pro celou práci. V této tezi se zabýváme srozumitelností a jasností informací, které jsou poskytovány.

6. Ruská teze

Ruská teze je třetí z celkové řady čtyř tezích, které tvoří základní rámec pro celou práci. V této tezi se zabýváme srozumitelností a jasností informací, které jsou poskytovány.

Pogovor pod lipo.

I.

Mi se redko zbiramo pod lipo, da bi se mirno porazgovorili o svojih zadevah, da bi si nemoteno potožili svoje gorje.

Kapitalistična buržuazija nam je zasela vse senčne prostore. Rabi jih za to, da udobno na njih kuje svoje nove naklepe in nakane proti nam, nas pa je pognala v zaluhle tvornice ali pa podzemeljske katakombe.

Toda čim nižje smo, tem višje gredo naše misli, čim ežje nam je pri srcu, tem bolj žari naše delo, čim bolj pretresa mraz naše ude, tem bolj vroče je naše srce.

Na začetku leta 1920 so nam zamašili usta, toda mi smo govorili z očmi. In če nam zamašijo tudi ušesa, mi bomo lišali glasove z rdečega vstoka vkljub temu.

Zrak, ki nas obdaja in ki ga dihamo posreduje med nami misli. Za nas ni meja, ne finance, ne žandarjev. Mi smo povsod, kjer in kadar nas je treba.

Nas so uničili lansko leto, toda mi smo vstali, ker smo živo delo.

* * *

Izprašujete me, sodrugí, da-li mi ni težko pri srcu, ko smo našli ob svojem novem nastopu na arení primorskega političnega boja novega nevarnega sovražnika?

Mi smo komunisti in nas diči ena čednost, ki nam jo ves svet priznava: mi smo brutalno odkritosrčni. Zato vam odgovarjam brez hlimbe:

— Da!

Toda kdaj je bilo nam še lahko pri srcu? In kdaj smo bežali strahopetno iz boja?

Naša prva naloga je, da hladno premostrimo in preodimo svoje bojno polje in svojega sovražnika, da ne olepšavamo zla, da ne olajšavamo težkoč, da ne omalo-

važujemo nevarnosti, da si napravimo jasen načrt in da gremo na delo.

* * *

Na Primorskem imamo danes dve stranki mas. Bolje vam povedal, ako bi rekel, da imamo dve stranki, ki potegujeta, da pritegneta primorske ljudske mase v svoj krog političnih idej. Ti dve stranki sta komunistična klerikalna. Kaka druga stranka v slovenskem delu te dže stvarno ne obstoja.

Bistvena znaka politične stranke sta sledeči stvari:

Gospodarski in kulturni program ter organizirana masa, ki sledi temu programu.

Ne torej osebe, kričači, ne shodi, ne listi, ne besede. Program in oganizirana masa, to je politična stranka.

* * *

Jugoslovanska buržuazija na Primorskem, t. j. jugoslovanski odvedniki, notarji, trgovci, trgovčiči in gostilničarji, uradniki in po ogromni večini učitelji, ki zavestno ali nezavestno, načelno ali breznačelno sledijo prvim, niso imeli nikoli še socialnega, t. j. družabnega programa.

In kak socialni program naj bi sploh imeli ti ljudje?

Program, ki naj bi povzročil, da pride več ljudi v advokatske in notarske pisarne, program, ki naj bi prikllical v kupcev v trgovine jugoslovanskih trgovcev, program, ki naj bi privabil več pivcev v gostilne jugoslovanskih gostilničarjev, program, ki naj bi te gospodom povečal dobiček, ki naj bi bolj in bolj trejše praznil žepe ostalim — evo edini program, ki ga oni lahko postavijo in potrdijo.

— Mi smo narodni!

— Mi smo narodni advokatje, narodni notarji, narodni trgovci in narodni gostilničarji in ker govorimo z vami v jezik, je vaša dolžnost, da polnite nam naše malhe.

— Da smo vas med vojno ravno tako odirali, da smo mi in po vojni ravno tako verižili, kakor vsi drugi naše vrste da zagovarjamo vsa načela svetovnega kapitalizma — to moraš ti, jugoslovansko ljudstvo, pozabiti, ker govorimo tvoj jezik.

— Mi se bomo borili za tvoj jezik! — to je ves njihov program in pri tem edinem geslu pozabijo stranski staveki je edina motorna sila, ki jih naganja k temu, da se borijo za jezik svojih suženjev, namreč:

— ker če bi ne bilo več vašega jezika, in borbe zanj, bi bili tudi mi tu brezpotrebni...

Vsak drugi program, ki bi si ga postavil ti gospodje, bi bil v živem nasprotstvu z njihovim materielnimi, z njihovimi gospodarskimi interesi in ti določujejo smer vsakega družabnega razreda.

Njihovi gmotni interesi se ne krijejo z gmotnimi interesi nobene druge skupine naroda, ne delavstva, ne kmeta, zato tvorijo razred sam zase.

* * *

In tako smo doživeli lansko spomlad silen špetakelj na političnem polju Primorske.

Mlad duhovnik-politik iz te svete aliance boriteljev za «narodni jezik», po inspiraciji, ki mu gotovo ni prišla od svetega duha, zahteva v nekem članku, da naj si postavi politično društvo «Edinost» svoj socialni program. Doktor Wilfan, ki ima mogoče vse druge dobre lastnosti zemljana njegovega kroga, samo ne tiste, ki bi jo najbolj krvavo potreboval kot politik, t. j. ostrine duha, ki da človeku dalekovidnost, se je takoj dvignil z naivno avtoriteto anakronističnega «prvaka», češ:

— Kaj, kakšen program hočete, gospodje? Naš program je slovenski jezik!

Ubogí Wilfan, niti opazil ni, da je padel v past, ki mu je ni nastavil neskrupoložni duhovnik-politik, ampak svetovni jezuitski generalni štab.

Tisti dan je dr. Wilfan z vso svojo žalostno liberalno politiko na Primorskem politično mirno v Gospodu zaspal.

Tolika naivnost je prebedna celo za vodstvo vaških gostilničarjev.

Klerikalna politika na Primorskem nima svojih političnih avtoritet, ali ona jih tudi ne potrebuje. Klerikalizem ima svoj internacionalno izdelan program in svojo internacionalno pot. To je svetovna sila. Klerikalizem se prikazuje v vsaki deželi kot nacionalna politična sila, toda to je le navidez. On ima svoj svetovni nazor in svoj svetovni gospodarski program in — končno — svoje svetovno mednarodno vodstvo, tudi če ne tako vidno kakor je Komunistična internacionala.

Ta program laska širokim masam. On ni nič okostenelega. Vsaki svetovni izpremembí, vsaki novi kulturni pridobitvi, vsaki socialni masni zahtevi se takoj prilagodi. V

liberalni dobi je bil bužuazen, v naraščanju delavskih mas je bil socialističen in ko se bližamo revoluciji, postaja komunističen.

Ta program je v kratkih besedah povedano: za vsako ceno, tudi za vsako moralno izgubo, politično nadvladje duhovništva, ali, kakor se navadno izražamo, politične Cerkve, v svrhu, da čuje nad duševnim razvojem človeštva.

* * *

In tako vidimo to - le zanimivo prikazen na Primorskem: Klerikalizem bije z navidezno neznatnimi močmi, s par komaj došolanih, mladih fantov na dve strani uspešen boj: na eni strani se je pod hipokritično krinko narodnega edinstva zagrizel v politične in kulturne organizacije, ki so bile do sedaj izključna last liberalne, nesodobne gospode, na drugi strani se je polastil ravno tako hinavsko komunističnih fraz in se laska z nemalim uspehom kmetskemu proletariatu.

Danes že so tako močni, da javno in brez pridržkov trosijo v svet, da bodo pometali iz vseh ustanov liberalno gospodo, dočim prihajajo k nam in nam namigujejo, češ: — Saj mi delamo za vas...

Nam to ni novo in zato se smejemo.

* * *

Kje smo videli do pičice iste stvari?

Ne daleč in ne pred davnim časom.

Na Kranjskem je liberalna gospoda, ki jo je vodil dr. Ivan Tavčar, letala za klerikalci vse do l. 1890 kakor vsiljivo pokvarjeno mestno dekle. Tavčar je neprestano jadikoval in sklepal z njimi premirja in mirovne pogodbe ter jih rotil na «narodno edinstvo».

To se je godilo toliko časa, dokler se niso začutili klerikalci zadosti močne. V zgoraj navedem letu pa so sklicali v Ljubljano svoj prvi Katoliški shod, na katerem so prešeli svoje moči in tedaj je dobila kranjska liberalna gospoda tako brco, da ni nikoli več okrevala od nje. Polpobožni Ivan je potem otvoril v «Slovenskem Narodu» vse brizgalnice in brizgal iz vseh mogočih kloak na poštene in nepoštene duhovnike; prej polpobožni Ivan je napisal potem tudi «Izgubljenega Boga», najnesramnejši panflet, kar se jih je kdaj napisalo na slovenskem jeziku; polpobožni Ivan je oblekel rdečo srajco, se ovil do nosa v slovensko troboj-

nico, zasel vranca in jaharil od mesteca do mesteca, od trga do trga — v vasi so hodili slovenski advokatje k večjem na mastno plačane pravnice komisije — toda Ivan je ostal general brez vojske in tudi njegovo neosrbofilstvo mu je ni moglo več priklicati.

To je karakteristika brezprogramnega liberalizma in zavratnega klerikalizma.

To je karakteristika boja med njima.

Dr. Ivan Prijatelj je napisal v Krsnikovem životopisu strašno moralno karikaturu o dr. Ivanu Tavčarju. Jaz mislim, da mu je delal veliko osebno krivico. Prijatelj ni dialektik, ker ako bi bil, bi vedel, da dr. Tavčar ni oseba dr. Ivan Tavčar, ampak liberalna gospoda, buržuazija. Prijatelj bi bil v tem slučaju moral slikati razred in ne dobe in ne osebe.

Kdo bi torej sodil dr. Wilfana kot osebo?

Kdo mladega duhovnika - politika na Primorskem, ki nastopa kakor šarlatan na semnju: sedaj za revolucijo, sedaj z udanostno izjavo novi domovini, sedaj kot internacionallec, sedaj kot odrešenik primorskega Slovenstva, sedaj kot prijatelj narodne gospode in sedaj zopet kot voditelj revolucionarnega kmeta in delavca? On v isti sapi laže in moli, opravlja in blagoslavlja, zavija in vpije: da je resnica samo ena...

Nekdo izmed nas se je zgražal nad njegovim značajem in mu očital dvojno moralo. Sodrugi, posamezne osebe so postranska stvar v strankah. Ako je le - ta ravno najbolj dvoumne moralne vrednosti med svojimi brati v javnem življenju, je zato, ker sistem takega rabi.

Bodite torej prizanesljivi osebam in gledite v strujo, da ne postanete kratkovidni!

Kako je torej z narodnim edinstvom na Primorskem?

O, ono bo kmalu uresničeno. Pod krinko edinstva so klerikalci zasedli «Kmetijsko in vrtnarsko zadrugo», pod to krinko se bodo polastili v kratkem še par važnih postojank, pod to krinko se bodo tudi polastili političnega društva «Edinost». Kmetska masa, ki ne pojde z nami, pojde z njimi, ker pri omlednih in brezprogramnih buržuizih nima ničesar več iskati izven izkoriščanja — in s tem bo «narodno edinstvo» konsolidirano.

Klerikalcem se ni treba več bati za ta uspeh. Oni imajo mladino in duhovništvo. Učiteljstvo se mora diferencirati in znaten del pojde z njimi. Buržuazna gospoda nima ničesar več razven svojih pisaren, trgovin in gostiln. Mase ne pojdejo z njo. Liberalni advokatje se bodo ali poklerikalili ali pa umaknili iz politične pozornice.

Vspeh klerikalcev je odvisen od njihove gospodarske moči. Njihova organizativna baza je zadružništvo, in kdo hoče danes prav oceniti njihovo bodočnost, mora oceniti možnost njihovega razvoja v tej smeri.

Masa hoče vedno pozitivnih gospodarskih uspehov in to v tim večji meri, čim bolj je proletarizirana.

Naš kmet je zelo proletariziran.

Klerikalno zadružništvo je vobče falitno. Nekaj velja danes samo ono, ki ga je po vojni organiziralo delavstvo in ki je že prešlo ali pa bo še - le prešlo v njihove roke.

Temu nasproti stoji mogočno delavsko zadružništvo s močnimi rezervami. To zadružništvo se je namenilo organizirati tudi kmeta, toda vsled preobrata v delavski politik in ker je ostalo to zadružništvo v socialnopatriotičnih rokah, ne samo da ni razvilo svoje akcije proti klerikalizmu, nego ga je še celo zavestno podpiralo in mu pomagalo na noge. Dosedanje delo «Delavskih zadrug» v Trstu na kmetijskem polju je bilo naravnost forsirano podpiranje slovenskega klerikalizma.

Zabiti pa tudi ne smemo, da se nahajamo v uprav strašni gospodarski krizi. Razvoj zadrug zlasti mladih, je v popolni odvisnosti od razvoja svetovnega trga in ta se podira.

* * *

Komunistični proletariat ne sme pozabiti sledečega dejstva:

Poslednji boj za osvoboditev delavca in kmeta izpod kapitalističnega jarma se bo bil v zapadni Evropi med komunizmom in klerikalizmom. Klerikalci bodo zadnja telesna straža evropskega kapitalizma.

Zakaj?

Ker hoče in mora komunizem izločiti duhovnika iz političnega življenja ter ga omejiti samo na cerkev in klerik duhovnik, t. j. Cerkev kot politična organizacija, noče iz političnega življenja.

Ker komunizem ne bo trpel nikoli cerkvenih diplomatov pri svojih vladah.

Ker komunizem ne bo dovolil papežu in škofom privatne lastnine na ogromnem njihovem bogastvu in na veleposestvih. Kristus je bil ubog, ni živel po palačah in se ni vozil v kočijah in avtomobilih in ni politično vladal sveta, ni zahajal na politične shode, se ni družil z vladarji, niti bil ljudski poslanec v parlamentu.

Ker komunizem ne bo dovoljeval duhovništvu drugih tiskaren, kakor za verske spise, za verske knjige.

Ker komunizem ne bo dovolil, da se Cerkev vtiče v čisto gospodarska in znanstvena vprašanja in tako ovira napredek proletariata.

Temu se politična Cerkev ne more odpovedati in to more obdržati samo dokler obstoji kapitalistični red človeške družbe. Ona to ve in zato uči, da je Bog ustvaril hlapca in gospodarja in da morata oba živeti. Mi pa vemo, da Bog ustvari samo nagega človeka in da se mu zgodijo razredne krivice še - le v kapitalističnem ustroju človeške družbe.

Pa tudi kapitalizem ve, da ne more živeti brez Cerkve. Evo vzgledov:

Francija, najbolj kapitalistična in framazonska država v Evropi je pred desetletjem ločila Cerkev od države. Veliki framazon, oče kapitalistične zmage Ententine, Clemenceau, je takoj po svetovni vojni zopet poiskal stike z Vatikanom in njegov naslednik, framazon Briand, je že poslal uradnega poslanika francoske države k papežu.

Italija je nad pedeset let v razkolu s Cerkvijo. Framazon Mussolini, veliki fašist, je začel posredovati med italijansko vlado in papežem.

Jugoslavija ima tri velike konfesije in vse tri so verne dekle državne oblasti, vse tri so uradne.

* * *

Toda zato pravijo, da smo komunisti proti veri.

Ne, sodrug, mi nismo proti veri; in ne samo da nismo proti katoliški veri, nego nismo sploh proti nobeni veri. Napravili pa bomo v največjem interesu verstva samega približno to, kar je napravil svoječase Kristus. On je vzel bič in je napodil kramarje iz templja in mi bomo tudi vzeli bič in bomo nagnali duhovnike s trga v cerkev. Zakaj njihovo delo ni od tega sveta in zato nimajo v politiki, v prosvetnem življenju, ničesar opraviti.

Toda to ni demokratično!

Ne, to je moralno.

Tu gre za moralo. Kdor pa hoče demokratizma, ta naj sleče talar in naj gre delati in proletariat mu tam ne bo kratil delavskega demokratizma.

V svojem boju proti nam klerikalizem ni izbirčen v sredstvih. Od izigravanja najnežnejših, najsentimentalnejših čuvstev pa do najmastnejših laži gre njegova ne-skrupulozna skala.

Ne bom pozabil nikoli naslednjega vtiska:

V nekem trgu se pomiče na sv. Rešnje Telo procesija. Dospevši do prirejenega altarčka sredi trga, je duhovnik odpravil ob spremstvu domače godbe sveto opravilo. In ko je povzdignil moštranco in blagoslovil množico, je zaigrala godba v taktu nabožne pesmi «Lepo našo domovino».

Pripomniti moram, da smo bili tedaj tretje leto v okupaciji. Klečeča masa je ihtela na glas.

Ob tej priliki mi je živo stopil pred oči duhovnik-šarlatan, ki je malo prej na nekem shodu vpil kakor obseden:

— Tudi mi smo internacionalni, tudi mi! Revolucijo hočemo, revolucijo takoj! Nič nočemo več čakati!

In spomnil sem se gorostasnih laži — sedaj so utihnile — da hočejo komunisti vzeti kmetu zemljo, da mu hočejo razdeliti njegovo živino med one, ki je nimajo in podobno...

In spomnil sem se na pisanje «Edinosti» in «Goriške Straže», ki danes branita rusko revolucijo in jutri kujeta v zvezde kralja Aleksandra, ki vede in hote zmešata tako dobra in slaba poročila o Rusiji, da ljudstvo ne ve več, kaj je dobro in kaj je slabo, kaj je krivo in kaj je pravo.

— Vrgli bomo mreže v kalne vode — to je njihova taktika.

— Naš regiment bo stal na nerazsodni kmetijski masi — to je še njihovo sladko upanje.

Neki mlad človek iz njihovih vrst mi je pripovedoval, kako pridno študira njihova mladina Marxa, Lenina in vse mogoče druge naše velikane in njihove nasprotnike.

— Verujem, sem mu odgovoril, toda ne zato, da bi ga razumeli ni primenili v našem življenju, temveč zato, da bi ga znali izrabiti proti komunizmu in proti proletariatu. Zakaj človeku, ki stoji trdno na stališču — in s tem klerikalizem stoji in pada — da je Bog vse prav ustvaril na

tem svetu, da je ustvaril hlapca in gospodarja in da imata oba enako pravico živeti na tem svetu, ne pomaga nobena sociologija, nobeno znanstvo več.

To je torej stranka, ki ima v svojih vrstah ravno tako rada Karla Polaka, večkratnega stomiljonarja, kakor obrtnika, kakor malega kmeta, kakor tvorniškega delavca. Stranka, ki organizira kolone in trpi, da imajo cerkve same po naših solnčnih Brdih kolone. Stranka, ki se bori proti kapitalizmu in odobruje ogromna bogastva svojih škofov in prelatov.

In vendar je zgodovinska funkcija te stranke, da pobere ostanke, ki jih je pustil liberalni kapitalizem na cesti in ki po svoji duševni zaostalosti in socialni neaktivnosti ne morejo v delavske vrste. To je mali obrtnik, mali uradnik, učitelj in srednji in mali kmet v kolikor socialno neprosvečen.

To je nevarna armada za komunizem. Malomeščanstvo je zelo revolucionarno. Seveda — kakor nam je Marx povedal — ne zato, da bi se rešilo kapitalizma, ne zato, da bi doseglo nove socialne, kulturne in moralne cilje, temveč zato, da bi ohranilo to, kar ima, odnosno, kar je pred vojno imelo.

To je tisto, ki bo prelivalo poslednje kaplje delavske krvi.

Čim bolj se bo razvilo in organiziralo, tem bolj krvava bo svetovna revolucija.

Zapadnoevropska revolucija bo bolj krvava, kakor je bila ruska. V Rusiji smo imeli samo slabe bele kadre. Tu imamo tudi močno organizirane črne kadre.

Kdor podpira torej naš nacionalni klerikalizem — našo lipovo vejico — ta zavestno ali nezavestno povečuje reko krvi, ki mora izteči za nove vzvišene cilje človeške družbe.

* * *

Naša buržuazija je gnala lani našega kmetiča — ne vsega — v boj za lipovo vejico.

To naj bi bil plebiscit in naj ne bi bil plebiscit Slovanstva v Italiji. Našemu kmetu na splošno ni več za buržuazijo, on je celo revolucionaren, ali nepoučen in živi še vedno v omledni sentimentalnosti preteklega časa.

— Samo še sedaj, pokažimo, da smo Slovenci! Ves svet gleda na nas! — to je bila bojna parola.

Uboгі zapeljanci! Kapitalistični svet kaj dobro ve, da žive tu Slovani, a se korenito požvižga — da ne rečem drugače — na te Slované. Kapitalizem se požvižga ravno-tako nanje, kakor na par milijonov prebivalcev drugih jezikov, ki so priklopljeni proti svoji volji reakcionarni, kapitalistični Jugoslaviji.

Kapitalizem vsled svojih gospodarskih načel ne more rešiti narodnostnih vprašanj. On mora biti imperialističen in imperialistična je tudi lipova vejica.

Poglejte jo samo, kako molči danes, ko imperialistična Jugoslavija rine nož v grlo revnemu albanskemu narodu, ali kako molči, ko jugoslovanski kapitalistični trinogi vrše najbolj zverinske zločine nad našimi delavskimi brati v Jugoslaviji.

To je lipova vejica.

In vedno bo našla še en: «samošeenkrat»!

Svoboda jezikov pa je samo v proletarski sovjetski organizaciji človeške družbe.

* * *

Lipova vejica pa ga ni polomila samo idejno, ampak tudi praktično. Njeno parlamentarno delo bo končno odprlo tudi kmetu oči.

V rimskem parlamentu je debutirala z najbolj neso-dobnim argumentom: prijavila in ugotovila je svojo nes-porno pravico, da govori na Montecitoriju v slovenskem jeziku.

Kapitalistično demokratstvo je bilo vedno formalistično. Da je italijanska demokracija nekoliko manj formalisti-čna in bistrejša od naše, bi bila z odobravanjem pozvala na-še lipovce, da govorijo slovenski. Tako bi jih bila namreč še manj razumela in še brezobzirnejše zavračala ali per-siflirala njihove zahteve.

Ni jedro vspeha in koristi ljudstva v tem, v kakem jeziku zahtevamo njegove pravice, nego kaj mu prinesemo do-mov. Na kongresih Svetovne republike v Moskvi bomo Slovenci govorili v francoskem, nemškem ali morda celo v esperantskem jeziku in prav gotovo ne bo nikdo zahteval, če prav mu bo široko dovoljeno, da bi govoril slovensko.

To hočemo torej videti, kar ste prinesli domov, kar mi rabimo!

Prazne roke — ali k večjemu kako sladko obljubo, ki se potem tako ne izpolni, ker za to je treba sile.

Niti v nacionalnem parlamentu se ne da za uboge ničesar doseči, kamoli v parlamentu tuje buržuazije!

* * *

Toda mar ne izgleda naša bodočnost na Primorskem žalostna?

Sodrug, vi ste malodušni?

Poglejte okrog sebe nekoliko! Kakor listje in trave nas je. Od vzhoda do zahoda segajo naše nepretrgane vrste. Na vsej svoji poti solnce ne preneha sijati nanje. Naš boj ni lokalni boj. On se bije po vsej široki zemlji. Nobena ideja še ni obsegla toliko sveta. Ideja, ki je povzročila največja dosedanja valovanja mas, kristijanizem, z vsem svojimi sektami (katolicizmom, protestantizmom, pravoslavljem itd), obsega danes komaj slabo tretjino vsega rebi-valstva zemeljske oble. Komunizem je vera ubogih in tlač-čenih poslednje afrikanske kolonije.

Komunizem je vera vseh modernih sužnjev.

Usoda kapitalizma in zmagá komunizma se ne bo odločila na Primorskem, ampak v Nemčiji, Angliji in Franciji. Ne v Trstu ali Gorici, ampak na barikadah v Berlinu, Londonu in Parizu.

Za svetovno revolucijo, za zmagó komunizma je vseeno, če smo vsi Slovenci komunisti, ali pa nobeden.

Ni pa vseeno za nas same. Ni vseeno, da - li mi več ali manj krvavimo; ni vseeno, da - li smo mi v diktaturi proletariata že svobodni in enakopravni vsemu drugemu proletariatu, ali da nad nami vlada bajonet; ni vseeno, kakšno moralno pot uberemo v tem svetovnem gibanju.

Svetovna vojna nas je zalotila nepripravljene, naivne in celo smešne. V Jugoslaviji, kakor tukaj se to strašno maščuje nad nami.

Glejmo, da nas ne najde take tudi svetovna revolucija!

G.

♦♦♦♦

O sovetih.

Vsak razred človeške družbe prinese s seboj, ko se polasti oblasti, nove pojme o lastnini, nov red v posesti in s tem svojo novo obliko vladavine. Fevdalna gospoda navadno ni priznavala priprostemu človeku lastninskih pravic do zemlje in njenih sadov. V fevdalnem sistemu

človeške družbe je bila zemlja božja, državna, ali vladarjeva. Ta poslednji je potem božjo, državno in svojorazdajno zemljo podarjeval svojim sorodnikom, svojim vazalom in svojim zvestim knezom, grofom, vojvodom itd. Ti bogati darovi pa navadno niso bili zastoj, temveč so moralni obdarovanci vršiti zanje gotova državna ali vojaška opravila in so imeli obveznosti proti vladarju. Oni so bili njegovi uradniki, oni so pobirali zanj davke, nabirali v polji in trebi zanj vojsko, sodili ljudstvu — to je bilo njihovo najljubše in najlažje opravilo — in skrbeli so za red v državi, t. j. za to, da se tlačani in sužnji niso spuntali. Uradništva, in uradov v današnjem smislu teh besed tedaj ni bilo. Tedanje priprosto gospodarstvo, tedanji družabni red in tedanja oblika lastnine niso potrebovali uradov in uradnikov.

Ko se je koncem osemnajstega stoletja mladi razred sedanje kapitalistične buržuazije začel puntati proti gospodarskemu in njenemu družabnemu redu, ki je postal za novo gospodarstvo preoskosen in ko se je končno polastil oblasti v državah, je takoj izpremenil pojmovanje zasebne lastnine in fevdalni red. Kapitalistična buržuazija je rabila za svoje novo gospodarstvo svobodnega kmeta in svobodnega delavca. V fevdalni dobi so imeli knezi, grofje in cerkve na zemljo priklenjenega tlačana, t. j., tlačan ni smel zapustiti zemlje, ki mu jo je dodelil njegov žlahtni gospod, ali cerkev (škof, opat, dekan ali župnik) v obdelovanje, brez njihovega dovoljenja. On ni smel v mesto, da postane tam obrtnik ali delavec. Ako je vladar podaril svojemu vazalu zemljo, mu je podaril z njo tudi vse ljudi, ki so živeli na nji. Ako je grof grofu, ali škof škofu odstopil ali prodal kos zemlje, so prešli obenem tudi vsi tlačani, z družinami vred, v posest novega posestnika dotičnega kosa zemlje. Tlačan ni navadno ničesar posedoval kakor svoje žuljave roke in del pridelkov za skromno prehrano sebe in svoje družine. To pa je bila velikanska ovira za kapitalistično gospodarstvo, ker delavnice in tvornice rabijo svobodne delavce za delo in trgovci in banke svobodnega kmeta, s katerim lahko trgujejo in mu lahko posojujejo denar in blago pod garancijo njegove osebne lastnine. Zato se je buržuazija borila za osvobojenje tlačana in je ob svoji zmagi deloma razlastila boga, države in druge plemenitaške veleposestnike ter deloma dodelila

njihovo zemljo osvobojenemu kmetu. Ta izprememba v
porivni lastnini in ta novi način gospodarstva pa je mo-
mal prinesla tudi nov državni aparat. Ta aparat se izraža
v kapitalističnem družabnem redu predvsem v ogromnem
številu uradov in uradnikov ter parlamentu, ki vedno
povečava število uradov in uradnikov in zato imenujemo
včasih ta red tudi birokratični (burokrat = uradnik) red
človeške družbe.

Kapitalistična buržuazija je ob svojem prihodu na vlado
prevrgla prejšnji red in prejšnji (fevdalni) državni aparat.
In kakor je bil postal prej fevdalni ustroj države in družbe
preozek in preozkosrčen za nove gospodarske oblike ka-
pitalizma, tako je postal danes tudi kapitalistični ustroj
države in človeške družbe preozek in preozkosrčen za
vzore gospodarstva in življenja novega delavskega razre-
da. V tem pa je tudi že zapopadena nujnost njegovega raz-
pada. Delavski razred, kateremu se pridružuje mali
kmet, se punta proti sedanjemu kapitalističnemu redu,
ker je le ta za njegovo gospodarstvo in za njegove živ-
ljenske vzore preozek in preozkosrčen in ko bo zmagal
nad buržuazijo in se polastil oblasti, ga bo moral razbiti
in uničiti ter postaviti na njegovo mesto nov red in novo
obliko vladavine.

Ta novi, proletarski red bo torej slonel na novem
sestavu vladavine, na novem aparatu proletarske oblasti.
Imenu je danes že vsakomur znano, da se imenuje ta
novi sestav proletarske oblasti, sovetški sestav, da bo vsa
država in končno ves svet razdeljen na tako zvane de-
lavske in kmetske (v začetku, dokler bo obstojala tudi
vojaška, tudi vojaške) sovete, v njihovo bistvo pa je pri nas
redkokdo prodril, zato je na mestu, da se tu pogovo-
rimo o tem novem ustroju državne oblasti.

Soveti niso morda kaka umetna tvorba, naštudirana
in konstruirana pri zeleni mizi proletarskih učenjakov,
semveč so se porodili v tvornicah med črno delavsko mno-
žico. Rodil jih je boj med delavsko množico in po-
stojniki tvornic. Oni se niso rodili v jasni in izklesani ob-
liki, v kakoršni jih vidimo danes v proletarski Rusiji,
semveč v dokaj nejasnih obrisih in z netočno opredelitvijo
njihove oblasti. Njihova moč, pomen in njihova jasnost
se rastla z zaostranjem boja delavstva s kapitalom, da
in končno prišli do višine, ki jo lahko merimo danes sa-

mo še z mednarodnim merilom. Delavstvo vsega sveta gleda danes v sovetih edino mogočo obliko ustroja svojih vladavine in v tem dejstvu tiči njihov mednarodni pomen njihova mednarodna vrednost in veličina.

Ko se je začel razvijati kapitalizem, se je delavstvo moralo pričeti združevati v svoja stanovska društva, ali kakor pravimo danes, v svoje strokovne organizacije, če bi se lažje upiralo in borilo proti neznosnemu izkoriščanju. Te strokovne organizacije, njihove zveze in konfederacije, vodijo strokovno gibanje delavstva na splošno. V njihov delokrog spadajo predvsem mezdna vprašanja, vprašanja delovnega urnika, vprašanja skupnih (kolektivnih) pogodb med delavskimi skupinami in kapitalisti in končno vprašanje stavk, ki imajo namen, da prisilijo tovarnarje, da priznajo zahteve delavskih skupin.

Toda poleg teh vprašanj, ki zadevajo delavce posameznih strok, kakor n. pr. kovinarje, usnjarje, župničarje itd. je še vse polno vprašanj, ki se tičejo celotnega delavstva ene in iste tvornice. Treba je reševati dnevna vprašanja, dnevne spore, ki nastajajo med delavstvom in delodajalcem. Taka vprašanja so: spreminjanje in odpuščanje delavcev, higienske naprave v tvornici, različne statistike, v novejšem času kontrola nad dobavljanimi surovinami, izdelanimi množinami blaga, prodajnimi cenami, dobičkom tvornice itn. Za reševanje takih vprašanj, ki gotovo tudi globoko vplivajo v živo meso delavstva, je nastala potreba usklajevanja novitve tako imenovanih »notranjih tovarniških komisij« ali »tvorniških svetov«. Ti tvorniški sveti so postali nekaki pomožni organi strokovnih organizacij in se tudi ustanovljali po spodbudi strokovnih organizacij. Taki sveti so nastali najprej v Nemčiji, potem na Angliji, na Škotskem, in med revolucijo leta 1905/6 v Rusiji. Rusi imenujejo te organizacije »sovet«*) in odtodi torej to ime, je postalo sedaj že mednarodno.

Oglejmo si najprej nekoliko njihov postanek in njihovo življenje po posameznih državah, pa bomo potem sledili njihovemu razvoju do teoretične in praktične oblike delavske države, kakoršna se nam kaže danes ob diktatu

*) V slovenščini pišemo pravilno »sovet« in ne »sovjet«, kakor pišemo tudi »Lenin« in ne »Ljenin«. V ruščini so namreč vsi e mehki, Slovaški pa e ne mehčamo.

proletariata in kakršna bo jutri, ko bo izredno stanje
vaginilo in ko bodo nastopile redne razmere v delavskih
nežavah.

a) Na Angleškem.

mi Tvorniški soveti na Angleškem, niso niti najstarejši ni-
ki najbolj razviti, toda njihov nastanek in razvoj je tako
redno značilen, da nam kaže govoriti o njih kot prvih.
Komu ni znano, da ima Anglež neko posebno spošto-
vanje do ustanovnosti in do zakona? To spoštovanje je
angleška buržuazija prav pridno vcepljala tudi delavstvu
pri tako pred vojno na Angleškem nismo imenovali velikih
delavskih gibanj. Angleško delavstvo je sicer bilo organi-
zovano v svojih velikanskih zvezah »Trade-Unions«, to-
vra spori med delavstvom in delodajalci so se poravnavali
sotom miroljubnih pogajanj med obema strankama. To
pe je vršilo tem lažje, ker je angleška industrija pred vojno
žujno cvetela in ker je torej tvorničar z lahkoto izpuštil
re mize vsako toliko kako novo drobtinico izstradanemu
delavstvu.

d V zadnjih letih pred vojno so te angleške »Trade-
unions« silno naraščale in postale končno nekoliko pre-
dkorni organizmi. Radi tega so na Angleškem prišli na mi-
čal, da se v razbremenitev strokovnih organizacij ustanove
no tvornicah takozvane »notranje komisije« (shop-ste-
wards). Vsak odelek v tvornici si je izvolil svojega ko-
misarja in vsi komisarji ene tovarne skupaj so tvorili tvor-
niško »notranjo komisijo«, ki je bila nekaka pomožna
loka strokovne zveze. Delokrog teh »notranjih komisij«
i bil strogo in jasno opredeljen. Njihove naloge so bile
n približno sledeče: privabiti še neorganizovane delavce
a strokovne organizacije, zbirati članarino, sklicevati se-
g delavcev dotičnih tvornic, določevati od časa do časa
eno dela za izdelane kose, bdeti nad izvrševanjem de-
vnih pogodb od strani delodajalca ter javljati kršenja
vojem strokovnim organizacijam.

Toda delovanje teh komisij ni bilo bogve kako točno in
odonosno. Strokovni tajniki in dbori strokovnih organi-
cij so kmalu začeli gledati v njih nekako konkurenco in
astajala so vprašanja kompetence.***) Ogromna prednost
teh komisij je bila, da so živeli komisarji v neprestanem
stiku z delavstvom — ker bili so sami delavci iz dotičnih

*) Kompetenca = upravičenost odločevanja.

odelkov tvornice — in so radi tega imeli tudi dosti večjega zaupanja pri delavstvu kakor pa drugi strokovni funkcionarji.

Tem notranjim komisijam pa je zadal izbruh svetovne vojne skozi smrtni udarec. Izdajniški voditelji strokovne zveze «Trade-Unions» so sklenili z vlado poseben govor, po katerem so se zveze odrekale za vse organizirano delavstvo pravice do stavke. Angleška vlada ustvarila v sporazumu s patriotičnimi izdajalci delavstva v vodstvu «Trade-Unions» dva zakona, «zakon o izločanju municije» in «zakon o obrambi kraljestva», katerih so stopile «Trade-Unions» v sodelovanje angleško velekapitalistično buržuazijo. Po teh zakonih bile nadomeščene vse delavske organizacije s takimi imeni «mešanimi odbori» v katerih so sedeli v prijateljski objemu funkcionarji delavskih zvez s povzročitelji svetovnega klanja. Ti «mešani odbori» so bili potem združeni v takozvanem najvišjem «narodnem svetu» in da ter njeni podrepaniki so se nadejali, da so na ta način ves čas vojne zvezali roke in noge angleškemu tvornišmu trpinu.

Angleška kapitalistična in delavska buržuazija pa je živela v kratkem veliko razočaranje. Delavska masa, ki je bila v Britaniji je kmalu izpoznala kruto prevaro in spomnila svojih pravih koristi in svoje delavske časti. Spomnila se je svojih pravih delavskih organizacij, v katerih niso sedeli delavski izvodniki, ampak sami resni delavci in «Shop-stewards» so zopet začeli vznikat v vseh angleških obratih. Ti «Shop-stewards» so tudi čeli voditi takoj velika mezdna gibanja in ker so jih «Trade-Unions» in vlada proglasile za nellegalne (nezakonite) so te komisije zadobile značaj pravih pravcati delavskih odpornih in bojnih organizacij. Med vojno so vprizorile resnične delavske bojne organizacije vse polno stavk angleški industriji, med katerimi največje so bile angleških rudarjev in pa škotske ladjedelnice Clyde.

V zadnjem času so se spopolnile te «notranje komisije» v sledeče organizacije:

Vsak odelek v tovarni izvoli sorazmerno svojemu številu število komisarjev. Vsi komisarji ene tovarne ali obrata obrata skupaj tvorijo «tvorniško komisijo». Vsaka komisija si izvoli iz svoje srede enega tajnika, enega b

inika in enega vrhovnega sklicatelja. Vsi sklicatelji
ve enega in istega mesta in okraja se zberejo in tvorijo «kra-
kevni (lokalni) svet tvorniških delavskih komisarjev».
sak «krajevni svet tvorniških delavskih komisarjev» iz-
tovli iz svoje srede odposlance v najvišji «državni svet
tovorniških delavskih zastopnikov».

Sklicatelji sklicujejo seje tvorniških svetov (komisij).
ajnik vodi register vseh imen, tarif, pogodb, informacij,
se tičejo izdelovanja predmetov itd. Komisarji oddelkov
vsizkoj izprašajo vsakega novostopivšega delavca, kako in
e je organizovan in takoj obvestijo o tem sklicatelja v
ornici. Manjša vprašanja obravnavajo komisarji oddelka
ih načelnikom dotičnega oddelka; ako se ne doseže spo-
zardzum, se skliče «notranja komisija», ki obravnava z rav-
skateljstvom. Sporazumi, ki se na ta način dosežejo, se
sredlože delavstvu, ki končno odloča, da-li se imajo spre-
ti ali ne in dà komisarju tozadevna pooblastila, da jih
zdrejme ali odkloni. Pri takih opravilih morajo komisarji
iniasih zapustiti svoje delo. Povračilo za te zamude jim
isidoknadi delavstvo tvornice samo.

Bistvo tega načina organizovanja tovarniškega delavstva
eostoja v tem, da delavstvo ne prenese svoje oblasti v ro-
e funkcionarjev, temveč, da končno vedno ono samo
a ločuje. Tajniki in komisarji so le izvršilni organi skupne
in delavske volje.

Rekli smo že, da toliko «Trade-Unions», kakor vla-
k ne priznavajo teh organizacij, toda «Shop-stewards»
ni di ne žele biti priznane in ravno v tem tiči vsa njihova
ti ednost. S tem, da so se odrekle ravno vsakega pri-
li tianja s strani buržuaznih in patriotičnih faktorjev, so
ni ostale pravi revolucionarni činitelji. Med njimi in vlado
vsaja večni boj in ta boj bo končal še le tedaj, ko ne bodo
le bili v roke samo vse angleške industrije, ampak vso
vkžavno oblast, kakor se je to zgodilo v Rusiji. Zakaj
se pravi začetki «sovetov» in mi bomo pozneje videli,
t je od te oblike «notranjih komisij», organiziranih v
isajevnih in državnih delavskih svetih, do politične oblike
vetov, le še majhen korak.

Ni treba menda še posebej povedati, da so te organiza-
eje na Angleškem v rokah komunističnega delavstva,
er le to je danes resnično smotreno revolucionarno; pa
a di menda ne, da vporablja vlada vsa sredstva proti njim.

V veliki meri se ji je tudi posrečilo, potisniti jih, ker njihove zahteve so in morajo biti vedno večje in ker postajajo, naravno, država v državi; toda tudi če jih popolnoma uduši, nastajale bodo vedno z nova v revolucionarnih pokretih, ker so to naravnozrasle začetne oblike proletarske oblasti.

b) V Nemčiji.

V Nemčiji smo imeli tvorniške delavske organizacije pod imenom «Fabrikssausschüsse» že v letih osemdesetih in minolega stoletja. Nadzorovali so izpolnjevanje skupnih pogodb. Zakon o nezgodah z l. 1900 pa jim je dovoljeval nadzorovati izvrševanja odredb v varstvo delavstva. V zadnjih letih pred vojno so postale te komisije nekake zaupnice strokovnih društev in kmalu jih vidimo skoro v vsaki nemški tvornici. Premetena nemška kapitalistična buržuazija je na začetku svetovne vojne zduhala njihovo nevarnost in se ni zadirala vanje, ampak jih je leta 1916 še celo vzakoniła in jih napravila oblikovno in politično v vsaki tvornici. Kajpada jih je dobila s tem popolnoma v svoje roke, ker jim je, z zakonom opredeljen njihov delokrog. Na prvi pogled se je njihov delokrog zakonu še celo razširil, ker so te komisije lahko razpravljale celo o načinih izdelovanja blaga, toda v resnici bil to le jarem na delavske vratove.

Ruska revolucija pa je odprla tudi nemškemu delavstvu oči. Videlo je, kako so ruski delavci ravno s pomočjo «tvorniških svetov» iztrgali buržuaziji vso oblast iz rok in ob prevratu leta 1918 se je nemško delavstvo krepko oklenilo teh svojih organizacij. Nemški komunisti so se razumeli, da «tovarniški sovèti» — tako so jih bili prej prekrstili med tem — ne smejo biti le strokovne, ampak obenem tudi politične organizacije, toda socialni patriotično misleči nemški večinski socialni demokrati in centristi, katerim je stal na čelu Karl Kautzky, so se ugnali ogromno večino nemškega delavstva za seboj, pričavši ga, da ni še zadosti zrelo, da bi prevzelo narodno gospodarstvo in vso državno oblast v svoje roke. Delavstvo se je dalo pomiriti in prepričati in da bi ti dajalci delavskih koristi še bolj priklenili proletarske mas se nase in odnesli revolucijo dokler se buržuazija okrepila se ustanovili za člane tvorniških svetov posebne tehni-

šole, kjer so se učili najrazličnejših tehničnih ved, uprave in knjigovodstva.

Metodični Nemci so si hoteli na ta način pripraviti tehnični material za revolucijo. Toda ti učenjaški malomeščanje niso hoteli razumeti, da se ne razvija revolucija po paragrafi in da se v kapitalističnem ustroju ne da nemoteno pripravljati. Kapitalistične vlade bi bile naravnost blazne, če bi mirno gledale, kako delavstvo kuje svoje orožje, da jih nekega lepega dne pahne z mehkega stolca, na katerem sede. In mi vemo, da kapitalistični razred ni niti neumen, niti obziren, kadar gre za njegove življenske interese.

Kdor resnično hoče revolucijo, mora izkoristiti čas, ugodni trenutek, ko se ponudi!

Toda mesto tega so se nemški centristi in večinski socialni demokratje prepirali med seboj o kompetencah tovarniških svetov in ko je meseca januarja leta 1919 izbruhnila v Nemčiji delavska revolucija in ko je trebalo premagano delavstvo znova pomiriti, so izvršili nemški Kautzkyjanci in večinski socialni patriotje novo nesramno goljufijo nad nemškim proletariatom: obljubili so mu, da se sprejme zahteva po tovarniških svetih v ustavo nemške države. To se je tudi zgodilo in to vklub temu, da jih je bil že Lenin prej opozoril, da »sveti« niso igračiče, ampak da je njihov cilj: izpuliti buržuaziji vso oblast iz rok, in da vsled tega ta oblika delavske organizacije ne more trajno obstojati vsporedno z meščansko vlado, ker bi to značilo državo v državi. Večinski socialni demokratje so predložili v družbi z nekterimi meščanskimi strankami konstituenti tozadevni zakon, ki je degradiral »tovarniške svete« na nižino nekdanjih »tovarniških komisij« in predno je bil ta načrt zakona sprejet leta 1920, so ga bili tako opilili, da je izgubil vse želo nasproti kapitalističnemu gospodarstvu.

Uzakonitev »tovarniških svetov« je torej pesek v oči delavstva, ki se ga buržuazija kaj rada posluži. Tak zakon je ustvarila tudi Čehoslovaška in mi v Italiji se spominjamo, da je tudi italijanska vlada lansko leto izvalila delavstvo iz zasedenih tovarnen s tem, da mu je obljubila zakon o kontroli tovarnic po delavskih organih. Seveda so ostale tudi to same obljube brez vrednosti in naše de-

lavstvo je samo bogatejše za eno skušnjo in za nebro mrtvih sodrugov.

c) V Rusiji.

V Rusiji nismo imeli pred revolucijo nikakih javnih delavskih organizacij, pa seveda tudi strokovnih ne. Izjemo dela samo kratka doba revolucije l. 1905 - 6, v kateri so se bili takoj pojavili »tvorniški soveti«, ki pa so ponesrečeno revolucijo tudi takoj izginili.

Prva pomlad je sinila ruskemu delavstvu še-le z marčn revolucijo leta 1917. Po odpravi carizma se je začelo rusko delavstvo z mrzlično hitrico organizovati in v par mesecih so štelili ruski sindikati okrog tri milijone organizovanih delavcev.

Toda zabiti ne smemo, da so nastale te strokovne organizacije pod zaščito Miljukove in Kerenskijeve vlade in da so vodili tedaj strokovne organizacije v Rusiji skoraj izključno »menjševiki« (reformisti) in pa »socijalni revolucionarji« (podobni našim »narodnim« ali »krščanskim socijalistom«). Namen teh pa je bil ustvariti iz ruskih sindikatov nekake »Trade - Unions«, ki naj bi bile delale na obnovo ruske kapitalistične industrije in podpirale rusko buržuazijo v vojni proti Nemčiji in Avstriji. In to bi se jim bilo tedaj tudi posrečilo, da niso prišli iz tujine domo pravi revolucionarji, kakor Nikola Lenin, Trockij, Zinovjev in dr.

Bistro oko moža s tako neomejenim političnim obzorjem kakor je soedr. Lenin, je takoj opazilo, kam hočejo okreniti malomeščanski laži - prijatelji delavstva voz ruskega proletariata in zato so boljševiki takoj pričeli s snovanjem »fabrično - zavodskih komitetov«. Boljševiki so se oklenili z železno roko teh »komitetov«, propaganda je mrzlično rasla in se širila in njihova teža se je z vsakim dnem bolj čutila v tvornici in s tem pa tudi v ruski politiki.

Njihov zmagoviti pohod v proletarsko politiko pa je še posebno povspešila ruska buržuazija s svojo obupno takotiko. Da bi delo v tvornicah, kjer je delavstvo organiziralo komitete čimbol ovirali in doveli izdelovanje v propast s čemer bi potem mogli agitirati proti »fabrično - zavodskim komitetom«, so ruski buržuazni inženjerji, tehniki in drugi upravni uradniki začeli zapuščati tovarne in zavode. S tem jepadala vsa teža obratov na »fabrično - zavodskije

komitete. No, ruski proletarci se tudi te sabotaže niso ustrašili. Zagrabili so za delo — in če jim to toli komplicirano in raznovrstno tehnično in upravno delo tudi ni šlo bogvé kako izpod rok — vendar niso dopustili, da bi se bile tovarne zaprle. Ti «komiteti» so odslej revidirali naročila in odpošiljatve, premog in surovine, presojali delo - zmožnosti obratov in določevali v zvezi s tem višino delavskih plač; oskrbovati so morali vse nabavke in razprodajo blaga; morali so nadzorovati disciplino, sprejemanje novih delavcev in odpuščanje starih. Toda ne samo to, oni si so prisvojili tudi pravico, da so odpuščali iz službe inženirje, tehnike, uradnike, načelnike oddelkov itd. ki so sabotirati delo. Kjer so bile tvornice še v privatnih rokah in ne še v državnih, si so prisvojili pravico vpogleda v knjige, zaloge, cennike in sploh v vse življenje tvornice.

Bilo izvršeno to delo dobro ali slabo, človek se ne more zadosti naučiti samozavesti ruskega delavstva in njegovemu razumevanju revolucionarnega položaja. Gotovo spadajo ta dejanja v najbolj junaške, najbolj srčne čine človeštva in danes lahko rečemo, da so si ti ljudje pošteno zaslužili svobodo, ki jo danes uživajo. To je razredna zavist!

Ti tovarniški sveti so seveda takoj začutili potrebo višjih združenj, saj so jih v to že naravno silile izmenjave surovin in blaga, strojev, osoba i. dr. med posameznimi tovarnami. Tako so nastali tovarniški «mestni soveti», v katere so pošiljali delegate vsi «fabrično - zavodski komiteti, «okrajni soveti», ki so bili sestavljeni iz delegatov «mestnih svetov», «pokrajinski soveti», kjer so zborovali odposlanci «mestnih svetov» in končno «vse ruski zbor svetov», kjer so zborovali delegatje «mestnih svetov» vse Rusije.

Vpliv sindikatov, ki so bili izključno v rokah socialno-patrijotičnih menjševikov in socialnih revolucionarjev, je bil s temi novimi formacijami potisnjen popolnoma v ozadje. To tembolj, ker so Lenin i dr. kmalu uvideli, da je to edino sposoben aparat, da prevzame vso državno oblast v svoje roke in so radi tega bili izdali parolo: «Vso oblast v roke svetov!»

S tem pa seveda nočemo reči, da strokovne organizacije nimajo svoje vrednosti za delavstvo. Narobe, one so velevažne in tudi do revolucije — kakor bomo videli iz

nadaljnega — edino mogoči strokovnobojni organizmi. «Soveti», ki so vredni tega imena, se morajo pojaviti nepričakovano in tik pred revolucijo, ko buržuazija že izpušča oblast iz svojih rok in ko se nahaja državna oblast v vidnem razkrajanju.

d) V Italiji.

Klasičen vzgled za to trditev nam je Italija.

Tudi v Italiji so menda obstojali že med vojno nekaki «tvorniški komisarji», zakaj 1. novembra l. 1919 razpošilja organizacija torinskih kovinarjev, «Fiat - Center», vsem torinskim «tvorniškim komisarjem» načrt «tvorniških svetov» in zahteva, da se postavijo na mesto komisarjev sovetistične organizacije.

Po tem načrtu bi bile naloge teh svetov sledeče:

a) paziti na točno izpolnjevanje delavskih pogodb od strani delodajalcev in poravnati spore med delavstvom in delodajalci;

b) preprečevati vsakršna nasilstva nad delavstvom, pa prihajala od koderkoli;

c) zanimati se za ves proces izdelovanja, da se čim bolj povzdigne z vestnim delom prospeh industrije;

d) zahtevati, da vpeljajo tvornice vse moderne varnostne in higienske naprave v tvornici.

e) razvijati delavsko zavest, opozarjajoč delavstvo na potrebo politične in ekonomske organizacije in širjenje listov, ki zastopajo delavske koristi.

Ta program nosi torej še močan sindikalni žig. Toda torinsko delavstvo je živelo pod vtiskom izredno hitrega razvoja italijanske industrije med vojno ki je puščala v svoji organizaciji vse polno napak in praznot. Kljub temu pa je bil ta projekt, ki je nastal pod vtiski ruskih vzgledov, velikanski korak naprej v organizaciji italijanskega delavstva, ker prejšnji tvorniški komisarji niso bili pravi izraz v tvornici zaposlene delavske mase. Le - ti se niso volili po oddelkih, temveč njihove liste je sestavljal sindikat, neoziraje se na delavske skupine in njihova opravila v tovarni. Oni so bili torej bolj zaupniki sindikatov kakor pa delavske mase same.

Predloženi načrt pa je naletel na energičen odpor — in to je značilno! — pri sindikalnih funkcionarjih. In kdor pozna zgodovino postanka in razvoja strokovnih organizacij, ta se temu ne bo čudil. Strokovni tajniki so zrasli

s sindikati. Le - ti so često njihovo delo. Poleg tega, so si ti moške ustvarili v njih topla in mirna, dobroplačana mesta. Oni si torej za svojo osebo ne morejo želiti velikih delavskih gibanj, nevarnosti ali še celo revolucije. In tako so ti gospodje često pravi konservativci, pravi kontrorevolucionarji in zagrizeni sovražniki vsaki novi pojavi v delavskem življenju.

Toda misel je bila vzeta iz srca delavske mase in taka misel ni mogla podleči. Njeni iskreni zagovorniki so jo spravili na kongresu «Kovinarske Zveze» v «Teatro Torinese» na dnevni red in dali na ta način odkrito, pred vsem delavstvom, vročo bitko vsej reakciji, ki je končno tudi podlegla. Razume se, da zagovornikov tvorniških svetov ni stalo malo truda, dokler so svojim nasprotnikom razložili, da imajo sindikati in strokovne organizacije različne socialne funkcije in da vsled tega ni treba, da bi si bili ti dve organizaciji v laseh. Oni so jim pravilno razlagali to tako - le:

«Nastanek tvorniških komisarjev dokazuje že sam po sebi, da sta obravnavanje cen dela na polju buržuazne konkurence in upravljanje s sredstvi produkcije in masami delavcev dve različni opravili. Prvo ima trgovski cilj, ki obstoji v tem, da se ocenjuje na gotovem buržuaznem trgu delo vrste delavcev (kategorije) v svrhu, da se proda čim dražje. To je naloga sindakata. Druga pa pripravlja moške, organizme in pojme s stalnim predrevolucionarnim delom v svrhu, da bi se vsposobili, da nadomestijo v podjetjih avtoriteto gospodarja in vzpostavijo novo gospodarsko disciplino. In to je naloga komisarjev (tvorniških svetov), ki so že po svojem mehanizmu in načinu funkcioniranja najbolj demokratična oblika oblasti.»

Naj navedemo tu še glavna načela iz tega torinskega načrta, ki nam bodo podala jasnejšo sliko o ustroju, nalogah in cilju tovarniških svetov. V razlagi načel čitamo:

1. Komisarji so edini pravi zastopniki (ekonomski in politični) proletarske mase, ker so izvoljeni na podlagi občne volilne pravice iz vseh delavcev-proizvoditeljev na samem mestu dela. V različnih stopnjah ustave predstavljajo komisarji zedinjenje vseh delavcev, ki je udeleževano v posameznih enotah dela (skupin producentov, oddelka v tvornici, tvornice, skupine tvornic ene in iste industrije, skupine produktivnih zavodov enega

mesta, skupine produkcijskih organizmov industrialne in kmetijske produkcije enega okraja, okrožja, dežele, države in končno vsega sveta), katerih sveti, «soveti» in sistem svetov (sovetov) predstavljajo oblast in upravo človeške družbe.

2. Delavstvo, združeno v sistemu svetov, pripoznava koristnost strokovnih organizacij v zgodovini razrednega boja in potrebo, da one nadaljujejo organiziranje poedinih kategorij delavstva v svrhu, da dosežejo izboljšanje plač in delavnega urnika in to tako dolgo, dokler ostane konkurenca na trgu dela takšna, kakoršna je v kapitalistični vladavini. Ono gleda v sindakatih neobhodno potrebno obliko organizacije, ki naj predstavlja višja združenja delavstva z istimi osebnimi interesi, izhajajočimi iz tega, da opravljajo enaka dela v ustroju kapitalistične produkcije. Odobravajo tudi zahtevo, da mora biti organizirano v sindakatih vse delavstvo».

In v točki 4. teh načel čitamo dalje:

4. Delavstvo, organizirano v sovetih, sprejema brez diskusije načelo, da bodi uravnavana disciplina in red ekonomskih gibanj, delnih in splošnih, po sindakatih; toda to le pod pogojem, da dajajo sindakatom direktive tovarniški komisarji, ki so edini pravi izraz volje delavske mase. Odklanja pa kot napačen, neutemeljen in parlamentaren vsak drugi način, ki bi ga hoteli sindakati uveljaviti v svrhu popraševanja (plebiscita) delavskih mas. Delavska demokracija se ne naslanja na število in buržuazni pojem državljanstva; ona sloni na funkcijah dela, na redu, ki ga delavska masa navadno tvori v procesu industrialne in profesionalne produkcije v tovarnah».

Ruski boljševiki imajo torej tudi v Italiji dobre in sposobne učence, ki so pravilno razumeli, da tiči ravno v naravni združitvi, v grupaciji pri delavnem procesu, vsa moč in ves demokratizem proizvajajoče delavske mase. In kako točno je to pojmovanje, smo videli na razvoju borbe italijanskega delavstva v poletju l. 1920. Delavstvo v Italiji je bilo zasedlo v tem boju že vse italijanske tovarne; ono jih je tudi mojstersko vodilo nad mesec dni, revolucija je bila pred vratmi toda nesposobni sindikati, v katerih niso sedeli in odločevali ljudje iz tovarniških svetov, temveč zastareli sindikalni birokratje, so to krasno

delavsko gibanje ubili in izročili italiansko delavstvo kapitalističnemu fašizmu.

Nedvomno čaka tudi v Italiji ta načrt boljših časov, toda prava misel in bogate izkušnje so tu.

Italianska socialistična stranka (pred razkolom) pa nas je obogatila v pogledu svetov še za eno zelo bogato izkušnjo.

Na svojem kongresu, v drugi polovici aprila 1920, je ta stranka postavila na svoj dnevni red ustanovitev svetov po vsej Italiji. Izdelala si je dokaj čeden in demokratičen načrt proletarske oblasti, načrt, ki bi ga v maršičem lahko imenovali vzglednim, toda delo ni šlo izpod rok. Pozneje, se je ta načrt popravil in zožil; hotel se je omejiti samo na organizovano maso v stranki, pa tudi ta načrt je ostal v strankinem arhivu.

In popolnoma naravno, da se je zgodilo tako! Da so bili italijanksi sodrugí pravočasno razumeli bistvo svetov, ne bi bili niti v sanjah poizkušali ustvarjati ustave delavske države v živi kapitalistični državi. V eni in isti državi ne moreti obstojati dve ustavi. Vladajoči razred mora takoj uporabiti vsa sredstva, da prepreči tako početje, sicer je izgubljen. Ustvaritev svetov znači že revolucijo, že odkrito meščansko vojno in svetí se morajo uveljaviti samo na grobu kapitalistične oblasti. Oni so torej nepričakovane, spontane, oblike delavske države in delavske demokracije.

Tudi zgovornost, s katero se je razpravljalo o svetih v javnosti, ni bila revolucionarno delo!

II. "

Do sedaj nam je šlo za to, da pokažemo postanek svetov, njihovo vzročno zvezo s svojstvi kapitalistične produkcije in kapitalističnega reda ter njihov razvoj do resnične delavske moči v tovarni in pojma delavske demokracije.

Iz tega zgodovinskega pregleda nam je postalo predvsem jasno to, da so «tvorniški svetí» edini organizmi, edino orodje, s katerim se delavstvo lahko polasti tvornic, podjetij in vseh produkcijskih sredstev ter zavede vanje svoj red. To pa je v materialnem oziru vse, za čemur stremi delavski razred. To je tudi vsa oblast, zakaj kdor poseduje vsa produkcijska sredstva, ta poseduje

tudi vso moč. Buržuazija vlada danes nad proletarijatom, ker ima v rokah vsa produkcijska sredstva in proletariat ji je podrejen, ker nima v svojih rokah produkcijskih sredstev.

Potem vidimo, da, ako hočemo izpolniti zahtevo, da mora biti vsa oblast v rokah samo tistih, ki resnično delajo, proizvajajo, kar izpolnjuje pojem **delavskega demokratizma**, in ako nočemo, da se moč ne povrne sčasoma zopet na posamezne uradnike, funkcionarje, ki so odtrgani od delovnega procesa — se da to uresničiti zopet samo potem svetov. Zaman je n. pr. zahtevati obveznost dela za vse v kapitalistični državi! Kaj nam pomaga najlepší zakon o delovni obveznosti, ko pa nimamo za delo posameznikov nikake kontrole in ko izvaja ta zakon kapitalistična buržuazija, ki ne dela in proti kateri bi bil naperjen!

Tako nam ostane, v smislu delavske demokracije, edina naravna pot, da postanejo soveti prvotne celice vse delavske oblasti, vsega proletarskega družabnega reda. In da je bil izdal sodr. Lenin v ruski revoluciji parolo: «Vso oblast v roke svetov!» je bilo to pravo Kolumbovo jajce v proletarski politiki.

Sovetski ustroj vlade je torej najnaravnejša oblika delavske demokracije, oblika, ki temelji v sestavu dela človeške družbe. Izrastla je torej iz vsakdanjih razmer in potreb delavskega razreda in naša naloga je samo še, da razvijemo in raztegnemo ta sistem delavske vladavine na vse kategorije proizvodstva, na vse kategorije delavstva.

Vprašanje nastane samo, da-li je to mogoče, da-li je ta sistem dovoljno sprožen za to?

V smislu delavske demokracije gotovo, v smislu kapitalizma ne! Vsi proizvajajoči člani človeške družbe, vsi delavci torej, se dajo razvrstiti in organizirati v kategorije in oddelke, kakor delavci v tvornicah in vsi delavci bodo torej imeli volilno pravico, bodo sodelovali pri delavski oblasti. Zunaj pa ostanejo vsi tisti, ki ne bodo proizvajali, ki ne bodo delali za človeško družbo koristnega dela.

Sestav svetov se da torej ravnotako primeniti na kmeta in posamezne uradniške kategorije, kakor na delavstvo v tvornici, kakor na vojaštvo v vojašnici. Izven njega pa

ostanejo trgovci, gostilničarji, bankirji, akcionarji, podjetniki, veleposestniki, advokatje, notarji itd., ki v novi človeški družbi itak odpadejo in izginejo.

Posebnost sovskega sistema vladavine v primeri z današnjim kapitalističnim je označena še posebno s tem, da spadajo v območje sovetov vsa življenska vprašanja in da ne obstojijo poleg njih še drugi organi. Oni so zakonodajne, upravne in sodne oblasti. Oni tvorijo zakone, sodijo sami svojim članom po njih in jih sami izvršujejo. V sovskega sestavu ni posebnih sodnikov, ampak sodijo po delavstvu izvoljeni komisariji-delavci, ki svoje člane resnično poznajo, ki poznajo vse njihove moralne vrednosti in vse okoliščine, v katerih so zagrešili prestopke ali zločin.

V tem oziru pomenijo soveti torej centralizacijo.

Ko smo tako razširili in primenili sovete na vse proizvajajoče državljane in označili v glavnem njihov značaj, zasledujemo še njihovo organizacijo v ujemajoč se državni aparat.

Kdor si je zapomnil, kako so povsod organizirani tvorniški soveti v mestne, okrajne, okrožne, deželne in v kongres sovetov vse države, temu nimamo povedati več dosti novega.

Vse tvornice, vsa podjetja, vsi uradi, vsi vojaški polki, vse vasi izvolijo po oddelkih tvornic in kategorijah delavcev sorazmerno številu proizvajajočih številu komisarjev (zastopnikov). Recimo n. pr. da odpade na vsakih 100 delavcev vojakov ali kmetov en zastopnik, tedaj izvoli vsaka tvornica (po svojih oddelkih) toliko zastopnikov iz srede svojega delavstva (ne kogarsibodi izven tvornice!), kolikokrat je zapopadeno 100 v številu delavcev dotične tvornice. Ravno tako volijo vojaki v svojih polkih in kmetje, ki sami obdelujejo zemljo, po svojih vaseh. Vas, ki bi imela n. pr. 500 kmetov-delavcev, bi volila 5 zastopnikov.

Velika mesta, ali veliki industrijski kraji, se razdelijo v nekoliko okrajev in vse tvornice, podjetja, uradi itd. dotičnega okraja tvorijo »krajevni svet». Ravno tako tvorijo vsi vojaški zastopniki enega kraja (ali celo mestnega okraja) svoj »vojaški svet». Na deželi je najmanjša enota občina: zastopniki vseh kmetov-delavcev posameznih vasi ene občine se združijo v krajevni »kmetijski svet».

Vsi okraji enega istega mesta z industrijalnimi in vojaškimi zastopniki se združijo v «mestni svet» in vse občine enega okraja (približno sedanjega glavarstva) se združijo po svojih zastopnikih v «okrajni svet kmetov».

Velika mesta kakor n. pr. Trst, Reka, Gorica itd. imajo mnogo skupnih interesov s svojo bližnjo kmetško okolico in za reševanje teh skupnih vprašanj se sestajata «mestni svet» in okoliški «okrajni svet kmetov» na skupne seje.

«Mestni svet» in «okrajni svet kmetov» so začetek in jedro vse svetistične oblasti in iz njih se rekrutirajo vsi ostali svet, t. j. deželni, pokrajinski in državni.

Vsaka dežela ima svoje posebne skupne interese in potrebe. Te reševa «deželni svet». Poslanci «deželnega sveta» se izvolijo iz mestnih in okrajnih svetov delavcev in kmetov. Ravno tako imajo tudi posamezne pokrajine, kakor n. pr. Primorska, Lombardija, Piemont, Slovenija, Hrvatska itd. svoje posebne skupne interese in te rešuje «pokrajinski svet». Tudi v «pokrajinski svet» se volijo zastopniki iz mestnih in okrajnih svetov.

In državne posle vodi «Zbor svetov», t. j. zbor vseh mestnih in okrajnih svetov vse države.

To je ves ustroj delavske države in končno ves ustroj človeške družbe, ker, ko bodo vse države na sovetški podlagi organizirane in ko se bodo industrija in produkcija vobče tako razvile, kakor to odgovarja delavskim potrebam, tedaj tudi odpade država in mi bomo imeli samo še svetistično organizovane dele sveta, kakor Evropo, Azijo, Afriko, Ameriko, Avstralijo itd., ali pa še celo samo svetistično organizovan Svet.

To bi torej bil vzorni vzorec naše bodoče državne ustave. Ona nam predstavlja največjo centralizacijo vseh sredstev in največjo politično avtonomijo obenem.

Vprašajmo se sedaj še, kako prednost ima ta sestav pred današnjim kapitalističnim?

Naj nam to pove sohr. Trockij! On pravi v svoji knjigi «Od oktobrske revolucije do brestlitovske mirovne pogodbe» tako-le:

«Oni (sveti) se naslanjajo neposredno na organsko grupacijo, kakor na tvornico, delavnico, kmetško občino, polk in dr. Kajpada ni tukaj juridičnih garancij za natančnost volitev, kakoršne so pri ustvarjanju demokratske-

ga mestnega sveta in deželnega zbora (in državnega zbora. Pis.). Toda mesto tega pa imamo tukaj neprimerno večje garancije za direktno in neposredno zvezo poslanca z volilcem. Mestni svetovalec ali deželni poslanec se opira na rahlo maso svojih volilcev, ki mu izroči svoje polnomočno poblastilo za eno leto (včasih celo za 5 do 6 let. Op. Pis.) in potem razpade. Sovetistični volilci pa ostanejo vsled pogojev njihovega dela in njihovega obstanka medsebojno zvezani in imajo vedno svoje delegate pred očmi; v vsakem trenutku jim dajo lahko šolo, jih lahko postavijo pred sodnijo, jih lahko odstavijo in jih lahko nadomestijo z drugimi osebami.*)

Soveti so voljeni samo za šest mesecev in volilci vsakega svojega delegata lahko takoj odstavijo. Zato je samo treba, da mu izrečejo na javnem zborovanju, kamor so ga poklicali na odgovor, nezaupnico in on izgubi mandat o sovetu.

In samo na ta način ostane vsa oblast v rokah volilcev in ne delegatov in funkcionarjev.

III.

Zgorajšnji načrt je vzorni načrt sovske oblasti. Pozabiti pa ne smemo, da bomo imeli prve čase po socialni revoluciji mnogo nasprotnikov sovskega sistema tudi med delavci in kmeti. Nekateri mu bodo nasprotovali iz neznanja tega sistema in ker se bodo vsled tega bali »novotarij«, drugi in zlasti politično manjizvežbana in duševno manj posvečena kmetska masa bo stala še vedno pod vplivom različnih kapitalističnih podrepnikov, zlasti duhovščine, ki ne more biti vsled svojega socialnega položaja in verskih dogem nikoli resnična in odkrita prijateljica komunizma. S porušenjem kapitalističnega gospodarstva se zruši namreč tudi patriarhalna moč duhovništva nad kmetskimi in delavskimi masami. Z ene strani bo trpela njegova oblast radi tega, ker bodo dobili v sovske državi vsi državljani enako splošno šolsko naobrazbo, višjo kakor je ona povprečna današnjega uradništva, z druge strani pa se bo moral duhovnik sploh izključiti iz političnega delovanja, zakaj njegovo delo ni od tega sveta. Vse to bo delavstvo sililo, da bo v začetku

*) Glej: Leo Trotzki, Von der Oktoberrevolution bis zum Bresterfriedensvertrag. Belp. Bern. 1918, str. 32.

dalo volilno pravico samo onim, ki bodo brezpogojno priznavali sovetški sistem oblasti, t. j. delavstvo bo izvajalo v začetku svoje vladavine »proletarsko diktaturo«.

Proletarska diktatura ni delavstvu prijetna in ono je niti najmanj ne želi. Proletarska diktatura je v nesoglasju z delavskim demokratizmom; toda vzgledi dosedanjih delavskih revolucij nas uče, da je moči priti do komunizma samo s pomočjo diktature proletariata. Za razumevanje tega novega življenja je potrebna z ene strani enakost socialnih interesov vseh državljanov, z druge strani večja duševna naobrazba. Vse to pa se da doseči samo proti volji današnjih gospodarjev in samo, ako se zlo njihov odpor in vzdrži železen red proti njihovim napadom.

Najbolj poučljivi v tem oziru so za nas boji ruskih sovetov za državno oblast. Mi vemo, da so bili glavni promotorji in organizatorji sovetov v Rusiji (kakor splošno povsod) komunisti. Toda ti soveti v dobi od prevrata so v Rusiji pa do oktobrske revolucije še niso bili v rokah boljševikov. V predsedstvu petrogradskega sveta, ki je dajal takt vsem ostalim ruskim svetom, so sedeli generallmenjševikov in socialnih revolucionarjev, kakor n. plaČedze, Ceretelli, Kerenski, Skobeljev in Černov. In šele po ponesrečeni ofenzivi proti Nemcem, so dobili boljševiki v Petrogradu trdno večino. Definitivno pa so osvojili boljševiki sovete še-le 25. oktobra leta 1917 in dan je bil velik dan ruske revolucije.

Za 25. oktobra je bil namreč napovedan II. vseruskongres sovetov. Agitacija naših ruskih sodrugov za kongres je bila ogromna. Povedali smo že, da so šli v ta boj s parolo »vso oblast v roke sovetov!« Ruski delavkmetje in vojaki so ta bojni klic razumeli in boljševiki so začeli prihajati tudi z dežele vedno novi znaki odobravanja. Kmalu so začeli menjševiki in revolucionarni socialisti dvomiti o svoji nadmoči in tu so poskusili dvobupna protirevolucionarna načrta. Prvi je bil ta, da onesejo in zavlečejo kongres, drugi pa, da odstranijo Petrograda tamošnje močno posadko, ki je bila vsa prjazna boljševikom in jo nadomestijo z drugo. Lenin se moral tedaj skrivati na Finskem, toda on je stal kljub temu v neprestani pismeni zvezi z ruskim delavstvom in ko se mu je posrečilo izjaloviti obadva načrta ruskih s

socialnih patriotov. II. vseruski kongres sovetov je bil končno veljavno določen za 25. oktobra in za ta dan so napovedali boljševiki, da mora preiti vsa oblast v roke sovetov, v roke ruskega delavstva.

II. vseruski kongres sovetov je zboroval dne 25. oktobra ne v Institutu Smolnij, ruska vlada pa je domovala v tako dozvani «Zimski palači». Toda kakšna razlika med tema dvema oblastima! «Zimska palača» je bila že v jutru obkoljena in zasedena po revolucionarnih vojaških odeljkih, ta Smolnij je bil kakor panj čebel. Ruska vlada je bila samo še senca vlade, a v pisarno sovetov so neprestano prihajali novi delavci in delavke ter delegati s fronte z novimi poročili.

Tisto jutro je še poskusila Kerenskijeva vlada zapečatiti glavno glasilo boljševikov v Petrogradu, toda «Revolucionarni vojaški komite» je zaplembo takoj dvignil in naročil «Volinjskemu polku», da jo zastraži.

Zvečer je bila provizorična seja II. vseruskega kongresa sovetov. Poročevalec izvrševalnega odbora, manjševik Dan, poroča, toda njihovo poročilo je medlo in nikdo se več ne zanima zanj. Toži in zavrača odgovornost na boljševike. Rudeči vojaški kordon je opasal «Zimsko palačo». Iz oken se je še poizkušavalo streljati na vojake, toda že so se začele oglašati tudi baterije s trdnjave Petropavlovsk. Par granat je udarilo v vladino palačo. Manjševik Martov poskuša na kongresu še poslednje svoje govorniške umetnosti. Odgovarjata mu dva matroza, toda vse čuti, da se bliža bivšemu življenju zadnja ura. V dvorano vstopila dva mornarja in javila prve žrtve.

In kakor na taje signal se je dvignila vsa dvorana in zapela «Mrtvaško pesem». To je bila mrtvaška pesem staremu režimu.

Naši sodrugi so na to povabili manjševike in socialne revolucionarje, naj prevzamejo z njimi vodstvo o eksekutivi, toda le-ti so odklonili in odšli iz dvorane.

In to je bila menda največja sreča za rusko revolucijo.

Navel sem ta list iz zgodovine ruske revolucije zato, da bi pokazal našim sodrugom, da ni dovolj, da se v revolucionarnem pokretu ustanovijo soveti, nego, da je treba skrbeti tudi za to, da so ti soveti enotne volje. Tudi, revolucionarni, ali polrevolucionarni elementi, morajo

ostati v dobi «diktature proletariata» izven teh organizacij, ker sicer so obsojene na cincanje in potem na gotovo smrt. Ogrska revolucija nam je živ vzgled za to pravilo. Soveti so spontani (ne prej pripravljeni) revolucionarni organizmi, ki nastanejo in se razvijejo še le ko je revolucija v svojem živem pohodu in razvoju in ko so tu ne trpe nikakega polovičarstva več.

Zahtevati, da se soveti ustanove zakonitim potom buržuaznem redu, je smešna stvar, na katero nas je že sovr. Lenin opozoril. Tudi «tvorniški soveti», ki se ustanavljajo samo zato, da bi «kontrolirali» tvornice, to je procese dela, surovine in dobičke, ne obetajo dosti dokler je kapitalizem še pri moči. Najbolj smešna pa je zahteva, da se tvorniški soveti uzakonijo, ker jih s tem buržuazija tako omeji v njihovem delovanju, da so za delavstvo brez koristi.

Na svojem mestu pa je, ustanoviti sovete, kjer je buržuazna vlada udušila sindakalno gibanje. Tu morajo se delavci vedati delovati kot tajne organizacije. Dober uspeh takih «tvorniških svetov» smo videli pred vojno na Avstrijskem, kjer so bile vse stavke prepovedane.

Ob koncu naj mi bo dovoljeno opozoriti naše čitatelje samo še na eno stvar, ki resno moti včasih tudi naše, delavski politiki manj prosvečene sodruge.

Naši nasprotniki nam včasih potuhnjeno pravijo: «O saj mi bi tudi bili za komunizem, toda narodnost!»

Ta pomislek je pri kapitalistih hinavski in tem ne govorimo mi! Onim pa, ki so čistega srca in ki niso na vezani po svojih socialnih interesih na buržuazijo, pravimo: «Priatelji, oglejte si ustavo naše države, red naš še človeške družbe! Ali je vobče mogoče, da bi delavec zatiral sam svoj jezik? Tu ni birokracije, tu ni civilnih komisarjev, tu ni nacionalističnih advokatov, tu sta samo delavec in kmet, ki si sama ustvarjata in si sama izvršujeta zakone. Tu odpade tudi vsak interes zatiranja narodnosti, ker ni več trgovine in ne več profita in torej ni več imperialistične ekspanzije. V sovetem ustroju države še-le začne resnična svoboda vseh jezikov! Soveti so predpogoj te svobode.»

In to nam zadostuje.

Proletarske internacionale.

Človeška družba zadobiva vedno bolj pokvarjeno in krivično obliko: število tistih, v katerih roke se stekajo vsi sadovi človeškega dela je vedno manjše in število onih, ki ustvarjajo vsa družabna bogastva, a posedujejo samo golo življenje, je vsak dan večje. Na eni strani ogromna bogastva in skrajno udobno življenje neznatnega števila, na drugi strani ogromno siromaštvo in skrajna beda vedno naraščajoče velike večine. Ta neprestani razvoj v človeški družbi postaja nevzdržljiv in nas vodi v neizogibni polom vse človeške civilizacije. Kako odstraniti te strašne razmere, to naraščajočo bedo v človeški družbi in rešiti civilizacijo? — to je današnje družabno ali socialno vprašanje.

Sociologija*) nas uči, da to ni bilo vedno tako, da so te razmere zaporedno nastajale in nastopale, da so se izpreminjale in razvijale z oblikami narodnega gospodarstva in da so se končno v sedanji obliki narodnega gospodarstva, ki ga imenujemo »kapitalistično«, razvile do najnevzdržljivejših razmer. Svetovna vojna pomeni najvišjo točko te socialne deformacije.*)

Da bo kapitalizem zanesel v človeško družbo največjo anarhijo, se je čutilo takoj ob njegovem rojstvu. Že v 18. stoletju nastopajo idealni ljudje med znanstveniki in tvorničarji, ki obsojajo kapitalistični sistem in iščejo nov, vzornejši red človeške družbe. Toda ti njihovi muki slonijo na temeljih prebujne domišljije, nimajo trdne zveze z resničnimi gmotnimi razmerami, niso izvedljivi in zato jih imenujemo utopije**) ali utopistični socializem.

V štiridesetih letih minolega stoletja, pa začenja nastopati mož, ki nam je odkril znanstvena pota, znanstvene zakone, po katerih se razvija kapitalizem in ž njim naša družabna beda in tudi pota in zakone, po katerih se pride do izhoda iz teh strašnih razmer. Ta mož je Karel Marx, ***) ki ga imenuje danes proletariat vesoljnega sveta svojim učiteljem.

Njegove znanstvene nauke priznava danes ves svet,

*) Sociologija = družboslovje = nauk o organizaciji človeške družbe.

**) Deformacija = izobličenje, pokvarjena oblika.

**) Utopija = kar je neizvedljivo.

***) Rojen v Trierju na Nemškem leta 1818.

tudi buržuazna znanost. Ta poslednja trdi samo, da niso še izvedljivi, da je potrebna za to visoka naobrazba in visoka moralna vzgoja vseh ljudi. Toda dočim trdi ta družba to, se prav nič ne potrudi, da bi dala proletariatu tudi resnično potrebno naobrazbo in potrebno moralno vzgojo, ampak ga s svojim načinom gospodarstva peha vedno v večje barbarstvo. Ker je gospodarsko privilegirana, ker v posesti vseh gmotnih sredstev, je okupirala zase tudi vsa kulturo, ki je tipičen odtisek njenega razrednega hotenja in proletariat ostaja v duševni temi in moralni pokvarjenosti.

V Komunističnem manifestu, ki sta ga napisala Karel Marx in njegov zvesti prijatelj in sotrudnik, Friderik Engels, za tedanjo tajno delujočo »Komunistično zvezo« leta 1847, so položeni prvi znanstveni temelji komunizma.

Toda bodi tu še enkrat naglašeno: Karel Marx ni iznašel komunizma in ni iznašel socialnega vprašanja! Socialno vprašanje je obstajalo tudi pred znanstvenim komunizmom, ker so ga ustvarile gospodarske razmere, gospodarski sistem, v katerem je živela človeška družba in v katerem živimo mi še dandanes. Karel Marx je samo študiral te razmere in izvedel iz njih logične sklepe, jih sestavil v sistem in to je naš današnji znanstveni komunizem. On je torej komunizem samo odkril, kakor je odkril Kolumb Ameriko.

Naglašam to, ker trobi plitva buržuazija še vedno v svet, da je komunizem Marxova iznajdba. Na ženevski univerzi sem imel slavnega profesorja, ki mi je neprestano zatrjeval v laboratoriju, da je komunizem nemška iznajdba in da če ne bi bil živel Nemec Marx, da ne bi imeli sedaj komunizma.

Svobodna ta vera našim buržujem, ki si komunizma ne želijo, toda oni, ki ga pričakujejo, naj bodo pravilno poučeni.

Med največje zasluge Marxove spada njegov nauk, da je vsa človeška družba razdeljena po svojih gospodarskih interesih na razrede in da se gibljejo ti razredi po potih, ki jim jih začrtavajo gmotne razmere. Ta nauk je tako jasan, tako prozoren in vendar ga zanika buržuazija in trdi, da je narod v svojih interesih homogen, t. j. enoten. Interesi tovarnarjev, trgovcev, veleposestnikov, njihovih advokatov, notarjev in njihovih velikih funkcionarjev na eni

strani, naj bi bili na drugi strani torej istovetni z interesi delavca, hlapca in dekle, ki dobivajo delo od njih in ki so gmotno v svojem življenju torej popolnoma odvisni od njih.

Komur ta socialna različnost v človeški družbi še danes ni jasna, ta je, ali idiot*) ali pa lopov, ki v svojo korist vedé trdi nasprotno.

V kapitalistični družbi so torej razredi razdeljeni tako-le: plemstvo, ki je ostanek iz fevdalne dobe, ki poseduje še vedno velike površine zemlje, ki bi morala biti kmetova*); razred kapitalistične buržuazije, t. j. tvorničarjev, trgovcev, bančnih podjetnikov, njihovih advokatov, notarjev, sodnikov, velikih funkcionarjev itd.; razred male buržuazije ali polburžuazije, t. j.: uradništva, učiteljstva, branjevcov, nižjih stalnih nastavljenecv itd.; proletarski razred, t. j. razred delavcev, ki ne poseduje nič drugega kakor svoje gole, žuljeve roke in pot pred seboj.

Mali kmet-posestnik predstavlja polproletariat, srednji in bogatejši kmet polburžuazijo.

Točnih mej med posameznimi razredi ni. Plemstvo prehaja v razred kapitalistične gospode; polburžuazija se vedno bolj proletarizira in njeni interesi se bližajo vedno bolj interesom proletariata; mali kmet se istotako proletarizira in to ga žene danes v solidarnost z delavstvom.

Ta odkrita dejstva so torej morala voditi Marxa naravnost k misli, združiti po interesih enake družabne elemente, proletariat, vsega sveta v skupno odporno organizacijo proti vladajočim družabnim razredom, ker samo na ta način, se dajo obvladati in odstraniti. Marxu je bilo jasno, da bo proletariat premagal kapitalizem samo, če strne svoje vrste v skupno fronto po celem svetu. Ker n je vedel, da bo tudi kapitalizem nastopil kot skupna socialna sila po vsem svetu, da se brani proti poskušnjam proletariata, da ga vrže s prestola. In od tod Marxov poziv, ki je postal dandanes geslo svetovnega proletariata:

Proletarci vseh dežel, združite se!

Marx je torej postavil načelo mednarodne, internacionalne bojne organizacije vsega proletariata. Ta bojna or-

*) Idiot = bebec, norec.

*) V ta razred spada tudi visoka cerkvena gospoda, škojje in prelati, ki še vedno posedujejo velikanska posestva ter nosijo nislave knezov (knežskofov).

ganizacija zanika narodne države, države s političnimi in gospodarskimi mejami, ali ona ne zanika narodnosti, jezikov in narodnih kultur — to, za kar bi jo rada žigosala naša buržuazija, da bi jo tako osovražila pri neukem ljudstvu. Mednarodnost, internacionalnost ni torej brez nacionalnost, anacionalnost. Proletariat nima domovine, ker mu je domovino ukradel kapitalizem. On si mora domovino, ki ga bo redila, vzgojevala in čuvala njegovo kulturo še-le ustvariti. Ta domovina pa bo različna od one današnje domovine buržuazije. Ta domovina bo odgovarjala njegovim potrebam, ona bo — ves svet.

Pa kolikor bila jasna ta zahteva po internacionalni organizaciji vsega proletariata, se ni mogla tako hitro razširiti in izkristalizirati, kakor bi bilo želeti. Ideja proletarske internacionale je doživela mnogo burnih časov in naveletela na nebroj nerazumevanj. Toda ona je tako velika, da, porojena iz krvave potrebe človeške družbe, ni mogla več ugasniti.

Prvi resni poskus internacionalnega zedinjenja proletariata smo imeli leta 1864, ali je propadel že leta 1872; drugi l. 1889, toda tudi ta je žalostno končal ob izbruhu svetovne vojne l. 1914. Ali življenske potrebe razreda, ki ima nesporno bodočnost, se ne da črtati iz zgodovine in tako je danes proletariat močnejše internacionalno organiziran v internacionali kakor kdaj prej.

Oglejmo si torej zgodovino teh internacional nekoliko bližje!

A. Prva internacionala.

Naš namen ne more biti, pisati natančno zgodovino proletarskega gibanja v zadnjih dveh stoletjih. Ta zgodovina bi zahtevala več debelih knjig.*) Kar pa hočemo doseči, je to, da podamo našim čitateljem najmarkantnejše črte teh dob v kratkih besedah, zlasti, da zvežemo današnje ogromno revolucionarno gibanje proletariata s preteklostjo, t. j. z njegovimi prvimi poskusi.

Radi tega bomo obdelali Prvo in Drugo internacionalo samo v toliko, kolikor je neobhodno potrebno za razumevanje Tretje internacionale. O Tretji internacionali pa bomo prinesli vse tiste važne dokumente, ki so potrebni za razumevanje sodobnega proletarskega revolucionarnega gibanja.

*) Glej Mehringovo Zgodovino socializma!

Marxova Zveza komunistov je bila kmalu zaspala, ali zaspali pa niso več mogle ideje Komunističnega manifesta. Že leta 1864 so se zbrali francoski, angleški in nemški socialisti in radikalni republikanci na shodu v Martins Halli v Londonu in izvolili pedesetčlanski odbor, ki naj bi bil pripravil program in pravila za mednarodno organizacijo delavskih revolucionarnih zvez. Ta program naj bi bil izdelan na podlagi Marxovih idej, izraženih v Komunističnem manifestu. Duša londonskemu shodu je bil Marx in Marx je tudi izdelal program in pravila za to prvo internacionalno revolucionarno delavsko organizacijo.

Leta 1866 se je sklical v Ženevo prvi kongres te internacionale. Ženevski kongres je sprejel po Marxu predloženi program in pravila ter izvel prvo konstitucijo te prve svetovne internacionale.

Program te internacionale, ki so jo bili tedaj nazvali »Delavska asociacija« (Delavsko zedinjenje), glasi:

»Z ozirom na to, da si mora delavstvo svoje osvobojenje samo izvojevati; da ne pomeni boj delavskega razreda za svobodo boja za razredne privilegije in monopole, temveč boj za enake pravice in dolžnosti ter za uničenje vsake razredne nadvlade; da je gospodarska odvisnost moža dela od monopolista (posestnika) orodja, izvora življenja, podlaga suženjstvu v vseh oblikah, socialne bede, duševnega ponižanja in politične odvisnosti; da je radi tega gospodarska osvoboditev delavskega razreda oni veliki cilj, kateremu se mora vsako veliko politično gibanje kot zgolj pomožno sredstvo podrediti; da so se vsi na ta cilj usmerjeni napor do sedaj ponesrečili radi nedostatka solidarnosti med posameznimi odrastki dela vsake dežele in radi tega, ker ni bilo nikake enotne bratske zveze med delavskimi razredi različnih dežel; da osvoboditev dela ni nikak krajevni, ali narodni temveč socialni problem, ki obsega vse dežele, kjer obstoja moderna človeška družba in čegar rešitev odvisi od praktičnega in teoretičnega sodelovanja najbolj razvitih dežel; da opozorava sedanje novo življenje delavskih razredov v industrialnih evropejskih deželah, ko budi nove nade, na nevarnost novega povratka v stare zmote in da zahteva neposredno zvezo med zelo razcepljenim gibanjem: iz teh razlogov izjavlja prvi delavski kongres, da priznavajo Delavska asociacija in

vse njej pripadajoče družbe in osebe resnico, pravico in
nравnost kot podlago za svoje medsebojno obnašanje in
do vseh soljudi brez obzira na polt, veroizpoved ali na-
rodnost. Kongres smatra za dolžnost moža, da ne zahteva
človeških in državljanskih pravic samo zase, temveč za vse
ki vršijo svoje dolžnosti. Nič pravic brez dolžnosti in nič
dolžnosti brez pravic.«

Ta program nosi na sebi vse bolezní začetniške dobe
toda v njem tiči ena velika in temeljna misel, ki je osnovna
črta vsega marksizma. Ta velika misel je: stroga centra-
lizacija vseh bojnih sil proletariata in sicer — samo pro-
letariata. In vsa doba Prve internacionale je izpolnjena
skoraj samo s polemikami in spori o tem problemu.

Doba Prve internacionale je rodila še enega moža-veli-
kana. Ta mož je bil Rus Mihael Bakunin,*) ki bi ga lahko
imenovali poosebljeno revolucijo.

Bakunin je bil skrajno dinamična sila, toda po svojih na-
zorih živo nasprotstvo Marxa. Mihael Bakunin je preživel
celo desetletje v zaporih in v Sibiriji ter bil trikrat na
smrt obsojen. Prvič v Nemčiji, drugič v Avstriji in tretjič v
Rusiji. Končno je iz Sibirije pobegnil in je ustanovil v
Bernu, v Švici, leta 1868 »Internacionalno alianco socia-
listične demokracije«, ki je vstopila tudi v Delavsko aso-
ciacijo, ali ki je končno tudi zapečatila l. 1872, njeno smrt.

Bakunin je skozinskozi federalist. On ne veruje v de-
lavsko maso, zato hoče organizirati moralno visoko sto-
ječo revolucionarno inteligenco. Po njegovem so intelek-
tualci oni, ki vodijo vse življenje, ves svet, a masa je sama
zase nepogibna in mrtva. On hoče združiti vse, kar je kje
na svetu kaj revolucionarnega. Tako obišče tudi Mazzinij
v Italiji in ga skuša pridobiti za svetovno revolucijo. In
ker so si ti elementi, ki jih hoče on zediniti v svojih in-
teresi in po svoji duševnosti skrajno neenaki, rabi za
svojo svetovno organizacijo avtonomijo strank in skupin.

Bakunin pravi, da mora imeti, kdor hoče napraviti re-
volucijo, hudiča v telesu. On je torej individualist. Masa
nima hudiča v krvi, zato ne more sama od sebe ničesar
ustvariti, temveč jo mora voditi inteligenca v boj.

Bakunin se uči socializma še-le pri Marxu, a ostane
federalist in ga štejemo med anarhiste. Njegov nauk se
imenuje nihilizem.

*) Rojen v Trščku leta 1814.

Boji med Marxom in Bakuninom so se bili razvili v velike politične kampanje. V teh kampanjah je bil Marx tudi po nedolžnem obdolžil Bakunina, da je špijon ruske vlade. Bakunin je kmalu dokazal, da so bile to samo grde spletkarje ruskega carizma, ali Marx ga je tudi še potem, ko je bil prepričan, da to ni res, dolžil špijonaže v prid ruski vladi, kar gotovo ni bilo lepo.

Zadnji kongres Prve internacionale je bil sklican leta 1872 v Haag. Tu se je razvil boj med federalisti in centralisti do svojega vrhunca. Med tem, ko so zahtevali centralisti še večjo moč centralnega odbora, so zahtevali bakuninanci popolno avtonomijo sekcij in da bi bila centrala samo nekaka posredovalnica med posameznimi sekcijami. Zmagali so centralisti, toda njihova zmagaja je bila Pirrhova zmagaja. Za centralizem je glasovalo 26 delegatov in proti 23. Federalisti so izstopili iz Delavske asociacije, in le-ta je prenesla svoj sedež v New York. Toda po tej bitki ni Prva internacionala več okrevala in je počasi tudi umrla.

Moč te internacionale lahko označimo s sledečim zgodovinskim dejstvom:

Po nemško-francoski vojni je Francija doživela veliko proletarsko gibanje. Francoski proletariat je spodil svojo vlado, skušal razbiti vso državno buržuazno mašinarijo in postaviti svojo vlado v obliki takozvane Komune, ki močno spominja na današnje sovete. Toda ta revolucija se je izvršila samo v Parizu in je proletariat ni mogel zanesti tudi na deželo kakor jo je zanesel ruski.

Na to delavsko gibanje ni imela Prva internacionala nikakega vpliva. Ono je pričelo in končalo brez nje in mimo nje.

Zasluga prve internacionale je, da je položila trdne temelje poznejšemu delavskemu revolucionarnemu gibanju.

B. Druga internacionala.

Po letu 1872 je bilo nekoliko poskusov, da se staro Internacionalo zopet oživi, toda elementi, ki so jo sestavljali, so bili prerazlični po svojih nazorih. Ti poskusi nas močno spominjajo na poskuse za obnovo Druge internacionale med in po vojni v Zimmerwaldu, Kientalu, Bernu in Lucernu, samo da so osebnosti, ki so se tedaj borile za uveljavljanje svojih idej neprimerno bolj simpa-

tične. Bakunin je bil resničen revolucionar, dočim so današnji nemarksisti same smešne, oportunistične, maloburžuazne, z dobrimi mesti podkupljene prikazni, ki se revolucionarnemu delu odkrito odpovedujejo.

Leta 1873 sta istočasno zborovali Delavska asociacija in iz nje izstopivša manjšina v Ženevi, toda vsaka zase. Obi stranki sta se medsebojno grozovito napadali. Tudi leta 1877 se je vršil tak zbliževalni kongres v Ženevi, toda tudi ta je končal svoje delo brez rezultatov. Leta 1881 je poskušal Most na kongresu v Londonu ustanovitev anarhistične internacionale, pa tudi ta je živela samo v sanjah idealistov.

Še le ko je že nekolikokrat prerasla trava oba groba^{*)} velikih nasprotnikov, se je svetovni proletariat spomnil Marxove oporoke, ter se zopet zbral na skupno delo.

Leta 1889 se je praznovala francoska revolucija in to praznovanje je spodbudilo proletariat k novemu kongresu. Ta kongres je zboroval od 14.—20. julija v Parizu. Kongresa so se udeležili zastopniki socialnodemokratskih strank Francoske, Nemčije, Anglije, Avstrije, Belgije, Nizozemske, Rusije in dr. Skupno število delegatov je znašalo 391.

Znamenit je ta kongres po tem, ker je proklamiral 1. maj za delavski praznik, ki ga je delavstvo odtlej vedno praznovalo.

Na tem kongresu je torej vznikla Druga internacionala, toda, žali bog, tudi v nji še niso bile popolnoma zmagale Marxove ideje. Internacionala se je sicer postavila strogo na stališče razrednega boja, toda obenem je priznala tudi federalizem v tem smislu, da je vsaka socialnodemokratska stranka, vsake države v primeni socialnodemokratske politike popolnoma avtonomna. To dejstvo pa je odprlo oportunistu na stežaj vrata v stranko. Socialnodemokratske stranke so si potem postavile svoje minimalne programe za parlamentarno življenje, v katerih so zahtevale zakone za varstvo delavstva, starostno zavarovanje, znižanje delovnega časa, odprava akordnega dela, splošno in enako volilno pravico itd. In čim več od teh pravic si je delavstvo pridobivalo, tem bolj se je stranka burokratizirala, tem bolj je pozabljala na svojo

^{*)} Bokunin je umrl v Bernu (v Švici) leta 1876 in Marx v Londonu leta 1883.

glavno nalogo: na revolucijo in na porušenje kapitalističnega sistema.

Leta 1901 si je Druga internacionala ustanovila tudi svojo skupno pisarno, toda ta pisarna je bila samo nekaka posredovalka med posameznimi strankami, kakor si je to svoječasno želel Bakunin, in ni imela nikake vodilne moči nad posameznimi avtonomnimi socialnodemokratskimi strankami.

To tem manj, ker so tudi posamezne delavske strokovne zveze, ki so prave delavske armade, živele svoje popolnoma neodvisno življenje in sklepale kot ravnopravne od časa do časa s političnimi strankami posebne dogovore za vzajemno podporo. Tudi strokovne zveze so bile združene v svoji Strokovni internacionali, ali ta je bila popolnoma neodvisna od politične internacionale.

Druga internacionala ni imela vsako leto svojega kongresa. Včasih je minilo tudi po pet let med posameznimi kongresi. Že iz tega se vidi, da je teklo njeno življenje precej enolično. Nemška socialna demokracija si je bila postavila na svojem kongresu v Erfurtu program, katerega je Kautsky potem (l. 1892) »poljudno« raztolmačil v posebni knjigi, Das Erfurterprogram, in ta program je tvoril idejno podlago skoro vsej evropski socialni demokraciji vse do svetovne vojne.

To tolmačenje ni bil sicer prvi atentat na Marxove ideje, ali gotovo eden najusodepolnejših za svetovni proletarijat. Tako usodepoln je bil, ker je Marx imenoval ob svoji smrti Kautskega izvršiteljem svoje oporoke in ker je vse gledalo v tem učenjaku najboljšega marksista. Kautsky je namreč v Erfurtskem programu še posebno naglasil, da nas vodi pot kapitalističnega gospodarstva naravnost v socializem in da se ta razvoj v socializem lahko izvrši popolnoma mirnim potom, torej brez revolucije.

To falsifikatno naglašenje in zavijanje Marxove razvojne teorije v socializmu je osrčilo takozvane reformiste, katerih znanstveni oče je znani Bernstein, in čigar glavni nasledniki so: Saraute, Jaurès, Treves, Turati itd. Tako je nastala v že itak malo revolucionarni Drugi internacionali skrajno desničarska, oportunistična struja, ki jo je prepreženo izpodkopavala in slednjič tudi res izpodkopala.

To nevarnost so resnični revolucionarji v prvem desetletju opazili in skušali z različnimi resolucijami na različnih kongresih, kakor n. pr. v Stuttgartu, Bazileji i. dr., priliti Drugi internacionali novega revolucionarnega ognja. Na kongresu v Bazileji (1912) je bila sprejeta Leninova resolucija, ki ugotavlja, da se bliža kapitalizem z orjaškimi koraki katastrofi, da razvoj imperialističnega kapitalizma mora v najkrajšem času izvati svetovno vojno in da je zato dolžnost proletariata, da se upre s splošno stavko mobilizacijam v vojujočih državah, ter obrne orožje proti lastni kapitalistični buržuaziji.

Toda vse te lepe resolucije so v nezadostno organizirani in moralno korumpirani Drugi internacionali ostale samo na papirju. Svetovna vojna je izbruhnila in ogromna večina patriotičnih, poburženih in pokvarjenih socialno-demokratskih voditeljev v Franciji in v Nemčiji je v prvih dneh vojne glasovalo za vojaške kredite in izdajalsko pozvalo proletariat, da naj se gre klat za kapitalistične interese, ali kakor so oni to poetično nazivali »za obrambo mile domovine«.

Ko je izbruhnila svetovna vojna, se je nahajal Lenin v Krakovem, kjer mu je delala avstrijska vlada težkoče. Tu ga je doletela tudi žalostna vest, da je vsa nemška socialna demokracija, izvzemši Liebknechta, v nemškem parlamentu glasovala za vojne kredite. In ko je Lenin to slišal, je vzdihnil: »Druga internacionala je umrla!«

Druga internacionala je s tem svojim aktom izdala proletariat na milost in nemilost imperialistični buržuaziji. To dejstvo ji ni samo vzelo ves kredit in še ono malo avtoritete, ki jo je kljub svoji nezadostni organizaciji še imela, ampak tudi vse smislo. Čim je zatajila revolucionarno tradicijo proletariata, je postala nepotrebna in Lenin je imel torej prav: ona je bila v tem trenutku mrtva.

Kakor po smrti Prve internacionale, tako se je poskušalo tudi sedaj spraviti mrtvo internacionalo zopet k živosti, toda kadaver je kadaver, pa če je to tudi samo idejni kadaver.*) Takoj začetkom leta 1915 se je sklicala internacionalna konferenca v Zimmerwald (v Švici), toda na tej konferenci so se nemški in francoski socialni patriotje samo prepirali, kdo da je zakrivil svetovno vojno. Na tej konferenci je nastopil Lenin s svojo strujo skrajno

*) Kadaver = truplo.

energično. Naslikal je jasno svetovni položaj in značaj svetovne vojne. Začrtal je tudi jasno pot, po kateri mora hoditi svetovni proletarijat, toda evropski proletarijat so zastopali po večini bedni lakaji buržuazije in Leninova resolucija je ostala samo zgodovinski dokument ostrine njegovega revolucionarnega duha, ki zasluži, da se tudi mi seznanimo z njim.

Ta resolucija glasi:

Svetovna vojna, ki divja v Evropi že leto dni, je imperialistična vojna; njena vsebina je politično in gospodarsko nadvladje sveta, zavojevanje produkcije, trga in svetovnega finančnega kapitala.

Ona je naravni produkt kapitalističnega razvoja, ki na vsem svetu opredeljuje formacijo skupin narodnih kapitalistov z lastnimi, medsebojno nasprotujočimi si interesi.

Buržuazija in vlade skušajo prikriti in zakrinkati ta pravi značaj svetovne vojne in, da ogoljufajo proletarijat, pripovedujejo, da je to boj, bojevan za neodvisnost narodov, dočim bo ona v resnici povzročila nova suženjstva nad deželami in ljudstvi. Ravnotako lažnjiva je trditev, da je to boj za demokracijo, zakaj imperializem pomeni absolutistično vladanje kapitala in politične reakcije.

Konec imperializma je mogoč edino le po rešitvi nasprotstev, ki so ga ustvarila, t. j. potom socialistične*) organizacije družbe, za katero so razmere že dozorele.

Toda ob izbruhu vojne ni večina delavskih voditeljev protipostavila imperializmu tega sredstva. Vpreženi v nacionalizem in korumpirani z oportunizmom so izročili ti poglavarji delavstva v trenutku izbruha vojne proletarijat imperializmu in zapustili prava načela socializma in dejstvenega proletarskega boja. Socialni patriotizem in socialni imperializem, ki ga je pokazala večina nemških socialnih demokratov, kakor tudi francoskih, angleških in del ruskih socialno-demokratskih voditeljev (Hydman, Fabianci, Trade-Unionisti, Plehanov, Rubanovič, skupina »Naše Delo«) sta dokazala, da so ti voditelji pravipravci sovražniki proletariata, bolj nevarni od buržuaznih apostolov imperializma, zakaj pod lažnjivo zastavo socializma oni lahko vodijo ogoljufane proletarske mase v pogubo.

*) Socialistične je tu seveda mišljeno v komunističnem smislu, torej: komunistične.

Boj do skrajnosti proti socialnemu patriotizmu predstavlja torej prvi potreben moment revolucionarne mobilizacije proletariata in obnove Internacionale. Revolucionarnim socialistom in socialistični opoziciji proti sedanjim socialnoimperialističnim strankam se nameče dolžnost, da pozovejo in vodijo delavske mase v revolucionarni boj proti kapitalističnim vladam za zavojevanje politične oblasti in zgrajenje socialistične družbe. Socialnodemokratski revolucionarji morajo, ne da bi se odpovedali vsakdanjemu boju proti buržuaziji in nasprotno, koristeč se vseh sredstev organizacije in agitacije in vseh delavskih zahtev in izkoriščavajoč vojno krizo ter vse druge krize, stremeti za tem, da izzovejo odločilno in široko atako na same temelje kapitalizma.

Kjer se stvarno vodi tak boj, postanejo delavske mase nedostopne za kapitalistične laži, za špekulacije nacionalizma, za nove aneksije, za cilje novega zaslužnjenja ljudstev, za novo nadvladje naroda nad narodom: delavske mase postanejo gluhe za napeljavanja v narodno solidarnost, ki goni proletarce na bojna polja.

Samo boj, ki se vodi na ta način lahko postane resničen boj proti svetovni vojni in lahko takoj privede h koncu sedanje mesarsko klanje ljudstev.

Ta boj zahteva upor proti vojnim kreditom; odpoved sodelovanja v ministerstvih; proglašenje pravega kapitalističnega značaja vojne s parlamentarne govornice in po časopisju in to legalno, a kjer potreba, tudi ilegalno; propagando za mednarodno solidarnost; razkrinkavanje socialnega patriotizma; vporabljanje vseh strašnih posledic vojne (mizerije, velikih izgub na bojnih poljih itd.) v svrhu da se pospeši ljudska gibanja; organiziranje javnih demonstracij proti vladi, gospodarskih stavk, ki naj se spretno izpremene in v ugodnih razmerah uporabijo za očitne boje proti vladi. »Državlјanska vojna in ne državljanski mir«, evo to je geslo, ki naj se vporablja.

Nasproti samoprevari, da je mogoče priti potom diplomatičnih pogajanj do dolgotrajnega mira, morajo postaviti socialnodemokratski revolucionarji med delavskimi masami načelo, da more samo socialna revolucija prinesiti človeštvu trajen mir in resnično svobodo.

To resolucijo so bili podpirali: Lenin in Zinovjev za rusko soc. dem. stranko, Radek za poljsko, Wimer za

letsko, Z. Höglund za švedsko, Ture Nermann za norveško, Platten za švicarsko in en Nemec. Italijani so glasovali proti. Predlog je padel z 18 proti 12 glasovom.

Za to konferenco se je vršila leto pozneje še internacionalna konferenca v Kientalu (v Švici), pa tudi ta ni dosegla večih uspehov.

Ta je bila zadnja med vojno, toda ne še zadnji poskus, da se reši Druga internacionala. Takoj po vojni, 3. februarja 1919, se je sklicala nova internacionalna konferenca v Bern. Tej konferenci je prisostvovalo 97 delegatov iz 26 držav, toda ti delegati so že zastopali same desničarske in centristične elemente. Švica, Zedinjene države, Italija in ruski boljševiki sploh niso bili zastopani na tej konferenci. Glavno besedo na tej konferenci sta imela Alzačan Grumbach in Fric Adler, a po svojem delu je izpala ta konferenca skrajno mizerno.

Resolucija o »odgovornosti za svetovno vojno« je umazan in neodkritosrčen kompromis*) med nemškimi in francoskimi socialnimi patrioti. Ta resolucija se omejuje na to, da konferenca izjavlja, da je vprašanje krivde pojasnjeno, da veruje nemškim večinskim socialnim demokratom, da je nemška revolucija popolnoma pretrgala s starim sistemom, odgovornim za vojno« in da pozdravlja to nemško revolucijo.

»Zvezo narodov« pozdravlja, toda upa da bodo zasedali v njej zastopniki parlamentov in ne vladini diplomatje.

Teritorialne (narodnostne) probleme rešava konferenca z »zmago demokracije, ki bo orjaški korak naprej k internacionalnem sporazumu«. »Usoda narodov je v rokah narodov samih.« Narodnostni problem je rešljiv — pravi konferenca — samo v okvirju »Zveze narodov«. Konferenca je postavila tudi šest načelnih točk, po katerih naj se rešijo narodnostna vprašanja. Vsa ta pravila se vrtijo okrog znane demokratične »samoopredelitve«.

Z ozirom na boljševiško revolucijo in diktaturo proletariata sta bili predloženi dve resoluciji, Brantingova (Švedska) in Adler-Languetova. Prva odločno obsoja boljševike, druga priporoča, da se ruske razmere najprej študirajo.

Za Adler-Longuetovo resolucijo pa so glasovali samo

*) Kompromis = sporazum.

francoski neo-večinci, polovica avstrijske delegacije, Norvegija, Španija, Grška in Holandska.

Ogromna večina te konference je torej rusko revolucijo obsodila.

Bernska konferenca je bila med drugim tudi sklenila, da se počaka sklep miru in da se šele po tem slepu konstituirata internacionala. Tako se je sklicala v avgustu 1911 nova internacionalna konferenca v Lucern, toda na tej konferenci je bilo še manj udeležencev. Ta konferenca je zborovala javno in tajno, postavila celo nekaka provizorična pravila za oživljenje internacionale, toda Druga internacionala ni mogla priti več k sebi. Formalno sicer obstoja še danes, toda ona je končnoveljavno mrtva.

Elementi, ki so jo pokopavali in ji govorili nagrobnice, so se zbrali leta 1920 zopet na Dunaju in poskušali ustanoviti nekako »Poltretjo« internacionalo, toda tudi pri tem porodu učenj malomeščanski socialni »padarji« niso imeli sreče.

»Poltretja« internacionala je mrtvo rojeno dete.

C. Tretja internacionala

Tretja internacionala nosi uradno naslov »Komunistična internacionala« in zato jo bomo v nadaljnjem tudi vedno tako imenovali.

Mi smo videli, kako si je Leninova struja v Kientalu in Zimmerwaldu zaman prizadevala, da bi spravila Drugo internacionalo na revolucionarno pot. Druga internacionala je bila sestavljena iz tako raznovrstnih, iz tako ne discipliniranih in v vojnem času tako korumpiranih elementov, da se na kako enotno revolucionarno akcijo teh elementov ni dalo več misliti. Kako naj vodijo proletariata v revolucijo ljudje, ki so vso vojno glasovali z buržuazijo za vojne kredite, ki so bili njeni ministri, ki so sedeli »narodnih svetih«, ki so bili soudeleženi na vojnih dobičkih, ki so si med vojno preskrbeli topla in bogata plačana mesta v buržuazni upravi, ki so si sezidali lepe vile itd. Ti ljudje so mogli imeti samo še eno željo: da si osvojijo toliko od buržuazne oblasti, da postanejo ministri v onem kapitalističnem redu družbe, ki jih je obogatel in osrečil.

Nemogočnost obnove stare internacionale pa se je zdela izključena samo boljševikom, ampak tudi centristom.

à la Kautsky, Friderik Adler, Longuet, itd., ki so bili sklicali v januarju l. 1919 v Bern konferenco vseh tedanjih neboljševističnih strank, da se posvetujejo o novi internacionali. Toda kako naj bi bili ustvarili novo internacionalo ljudje, ki so se prišli pričkat na to konferenco, kdo da je zakrivil svetovno klanje, da li Viljem II. ali angleški lordi in ki so že v naprej stali na nacionalističnem stališču, ljudje, ki niso hoteli že v naprej nič vedeti o revoluciji, ki jo zahteva sedanja svetovna kriza.

Nova internacionala je postala torej zgodovinska potreba, zakaj proletariat vsega sveta je čutil, da je izšel kapitalizem iz svetovne vojne tako zelo oslabjen, da lahko poskusi svoj poslednji naskok in da te prilike ne sme zamuditi, ker, ako jo zamudi, pade za dolgo vrsto let še v večje, še v strašnejše gospodarsko in moralno suženjstvo, kakoršno je živel do vojne. Za ta poslednji naskok pa je bilo treba sklenjenih vrst in železne vodilne roke. Trebalo je internacionalnega vodilnega organa, sestavljenega iz ljudi, ki ne samo da so resnični in požrtvovalni revolucionarji, ampak ki tudi natančno vedo, kaj hočejo in ko vedo kaj hočejo, da znajo s kruto logiko in železno, brezobzirno roko urediti in pripraviti ves bojni material, vse bojne vrste proletariata tako, kakor to zahteva bojna strategija v danem položaju. Nič stalnih, okornih, dogmatičnih formul: najprej ugotovitev položaja, potem proračunjenje sil, gospodarskih in moralnih in potem razvrstitev bojnih vrst in primena bojnega orodja ter primena taktične metode, kakor to odgovarja natančnemu predstjudju bojne situacije.

Tak internacionalni proletarski revolucionarni vodilni organizem je ustvaril Lenin s svojim štabom.

In samo moralno tako čisti in s tako ogromnim gospodarskim obzorjem in s tako nevpogljivo voljo obdarovani ljudje, kakor so Lenin, Trocki in njuni sodruzi, so morali postaviti na noge tak vodilni organ, kakoršnega je potreboval svetovni proletariat v tem najkritičnejšem svojem zgodovinskem trenutku.

Naslednji momenti označujejo komunistično internacionalo: brezpogojna avtoriteta; vstrajno, neumorno delo; brutalna jasnost programa; stroga centralizacija vseh proletarskih sil in vsega proletarskega gibanja; odločna zahteva, da se podredijo vsi nacionalni interesi interesom svetovne revolucije; neizmerna obširnost obzorja in skru-

polozno študiranje in poznavanje razmer vsakega naroda, vsake države; železna volja in neodoljivo hotenje.

Taka je duša svetovnega proletariata in ta nam je porok za dosego njenega vzvišenega cilja.

Komunistična internacionala pa ni nikak absolutistični bonapartizem, za kar bi jo tako radi žigosali naši nasprotniki. Niso tu posamezne osebe, ki vodijo sodobno svetovno revolucionarno gibanje vesoljnega proletariata, temveč to gibanje vodi ona po svojih kongresih, ki se sestajajo vsako leto po enkrat. Na teh kongresih, ki trajajo po par tednov se razmišlja, predlaga debatira in sklepa, toda ko je sklenjeno, potem ni več usmiljenja, potem ni več ugibanja, izgovarjanja in cincanja, ampak potem drži. Tem sklepom se more vsak član brezpogojno pokoriti do drugega kongresa, pa bili tudi neprijetni, ali pa celo napačni.

Tu torej ni nikake avtonomije v politiki. Smer proletarski politiki določujejo kongresi po osrednjem organu, izvrševalnemu odboru komunistične internacionala v vseh državah in po vsem svetu.

To je bistvena razlika med avtonomistično Drugo in centralistično Komunistično internacionalo.

Do sedaj je imela Komunistična internacionala tri kongrese. Vsi trije so zborovali v svobodni proletarski maturski Moskvi.

V naslednjem naj sledijo poročila in glavni sklepi teh kongresov:

I. KONGRES KOMUNISTIČNE INTERNACIONALE.

a) Poziv Rusije.

Dne 24. januarja 1919 so prinesla moskovska «Izvestja» sledeči oklic:

Podpisane stranke in organizacije smatrajo za neobhodno potrebno, da se skliče prvi kongres nove internacionala.

Vojna in revolucija nam dokazujeta jasno ko beli dan poln bankerot starih socialnodemokratskih strank in **Druge internacionale**. Danes vidimo točno, da so osrednji elementi — «center» — stare socialne demokracije podali najpopolnejši dokaz svoje nemoči in nesposobnosti za neposredno revolucionarno akcijo. Istočasno pa se že očrtavajo elementi, ki bodo morali sestaviti resnično proletarsko internacionalo.

Orjaško hitri napredek, ki ga je napravila svetovna revolucija in ki nam nameče vedno nove probleme; nevarnost, da zveza kapitalističnih držav, ki se organizira proti revoluciji pod hinavsko zastavo »Zveze narodov«, ne zaduši revolucije; poskusi socialnih izdajic, da si podelijo vzajemno amnistijo v svrhu, da bi še enkrat pomagali svojim vladam in svojim buržuazijam proti delavskemu razredu; končno izredne revolucionarne skušnje in potreba internacionalizacije revolucionarnega gibanja — vse to nas obvezuje, da damo iniciativo za sklicanje internacionalnega kongresa revolucionarnih proletarskih strank.

1. Cilji in taktika.

1. — Sedanja perioda pomeni razpadanje in polom svetovnega kapitalističnega sistema, torej faliment vse buržuazne družbe. Kapitalizem, z vsemi svojimi protislovji, bo uničen.

2. — Naloga proletariata obstoja v tem, da se polasti državne oblasti. Zavojevanje oblasti predpostavlja kot glavni predpogoj porušenje buržuaznega mehanizma v svrhu, da se ga nadomesti z novim sistemom proletarske oblasti.

3. — Ta novi državni sistem mora biti udejstvovanje diktature delavskega razreda (v nekterih krajih tudi vaškega polproletariata in vaških ubogih). Nova oblast mora biti orožje in instrument za sistematično odstranjevanje in razlastitev izkoriščevalnih razredov. Ne ponarejena buržuazna demokracija — hinavska oblika vladanja kapitalistične in finančne oligarhije — s svojim samo navideznim načelom ravnopravnosti, temveč prolëarska demokracija, ki sama lahko zajamči proletarskim masam resnično svobodo; ne parlamentarizem, temveč samovlada mas, ki jo izvajajo one same potom svojih organov; ne kapitalistična buržuazija, temveč po masi ustvarjeni upravni organi, z direktnim in efektivnim sodelovanjem mase same v vsej upravi države in pri zidanju socialistične družbe: to mora biti tip proletarske države. Politična oblast v rokah sovetov ali podobnih organizacij: evo to mora biti njegova stvarna oblika.

4. — Diktatura proletariata mora biti nabor za nepolnovnih in produktivnih sredstvih in za izpremembo privatne lastnine v skupno lastnino naroda. Socializacija veleindu-

strije in njenih organizativnih centrov, socializacija bank, zaplenitev veleposestniške in gosposke zemlje in socializacija hiš v mestu in grajščin na deželi, vpeljava delavske uprave in centralizacija gospodarskih funkcij v rokah organov proletarske diktature — to so glavni trenutni problemi.

5. — Da se konsolidira revolucija in organizira njena obramba proti njenim notranjim in zunanjim sovražnikom in da se podpira proletariat drugih narodov, je neobhodno potrebno, da se razoroži buržuazija in njeni agentje ter da se splošno oboroži in mobilizira proletariat.

6. — Sedanji internacionalni položaj zahteva čim večje zblížanje med različnimi stranmi mednarodnega proletariata in popolno združitve dežel, kjer je revolucija že zmagala.

7. — Temeljni predpogoji boja so akcije v masah proletariata.

2. Stališče nasproti «socijalističnim» strankam.

8. — Stara internacionala se je razdelila v tri skupine: v odkrito patriotske socialiste, ki so med vso imperialistično vojno v letih 1914—1918 podpirali buržuazijo in ki so izpremenili delavski razred v rablja internacionalne revolucije; v centriste, ki jim stoji na čelu Kautsky in ki so združeni v organu, katerega elementi so vedno bolj neodločni in nesposobni, da bi zavzeli odločno direktivo ter ki so se obnašali celo kot izdajalci; končno, v levo, revolucionarno krilo.

9. — Nasproti socialnim patriotom, ki korakajo povsodi v najbolj kritičnih momentih z oboroženo roko proti revolucionarjem, je mogoč samo boj brez odmora. Z ozirom na «centriste» obstoji taktika v tem, da jih ločim od revolucionarnih elementov, da jih kritiziramo brez usmiljenja in razkrinkavamo gotove voditelje in da sistematično razbivamo obe skupini, ki sta v njih zapopadeni: ta taktika je neizogibno potrebna, ko se stopi v gotovo fazo razvoja.

10. — Z druge strani pa je potrebno, da se nastopa v bloku z elementi revolucionarnih delavcev, ki če tudi niso bili prej organizirani v socialistični stranki, priznavajo v splošnem proletarsko diktaturo v obliki sovjetske oblasti.

To so pred vsem elementi sindikalističnega delavskega gibanja*).

11. — Potrebno je tudi, da pridobimo zase one proletarske skupine in organizacije, ki, tudi če se niso vsmerile še v revolucionarno strujo levice, so že pokazale v svojem razvoju tendenco v isti smeri.

12. — Predlagamo torej, da prisostvujejo kongresu predstavitelji naslednjih skupin, strank in smeri (kot člani Tretje internacionale se smatrajo one stranke, ki se postavijo popolnoma na njeno stališče):

1. Zveza Špartakus (Nemčija). — 2. Boljševiki, ali Komunistična stranka (Rusija).

Sledeče komunistične stranke:

3. Nemške Avstrije; 4. Ogrske; 5. Finske; 6. Poljske; 7. Estonske; 8. Lotvinske; 9. Litvinske; 10. Bele Rusije; 11. Ukrajine. — 12. Češki revolucionarni elementi. — 13. Bolgarska socialnodemokratska stranka. — 14. Romunska socialnodemokratska stranka. — 15. Levo krilo srbske socialne demokratske stranke. — 16. Levo krilo švedske socialne demokracije. — 17. Norveška socialnodemokratska stranka. — 18. Skupine Danske, ki priznavajo načelo razrednega boja. — 19. Holandska komunistična stranka. — 20. Revolucionarni elementi belgijske delavske stranke. — 21. in 22. Skupine in organizacije notranjega socialistično sindikalističnega gibanja v Franciji, ki so na plošno solidarni z Lorientom. — 2. Levica švicarske socialne demokracije. — 23. Italijanska socialistična stranka. — 25. Maksimalistični elementi španske socialistične stranke. — 26. Ekstremne frakcije portugalske socialistične stranke. — 27. Britanska socialistična stranka (oni, ki se nam najbolj približujejo so elementi, ki jim načeljuje Mac Lean). — 28. I. S. P. R. (Anglija). — 29. I. U. W. (Anglija). — 30. I. W. (Angleška). — 31. Revolucionarni elementi irskih delavskih organizacij. — 32. Revolucionarni elementi tvorniških delegatov (Anglija). — 33. Socialist Labour Party (Zedinjene države). — 34. Levičarski elementi ameriške socialistične stranke (Debsova smer in Zveza socialistične propagande). — 35. I. W. W. (Industrial Workers of the

*) Sindikalisti mislijo, da se da izpremeniti današnji družabni red na ta način, da se organizira vse delavstvo v sindikate, ki naj napovedo splošno stavko in vzemo oblast v svoje roke. Oni so v splošnem proti vsaki obliki države, ker vsaka država tlačí. Vse posle naj vodijo sindikati. V romanskih deželah imajo močne organizacije.

World) Zedinjenih držav. — 36. I. W. W. (Avstralija). — 37. Internacionalna zveza industrialnih delavcev (Amerika). — 38. Socialistične kupine Tokija in Jokahame (Japonska), ki jim načeljuje Katajama. — 39. Internacionalna mladinska zveza (zastopana po Münzenbergu).

3. Organizativni problemi in ime strank.

13. — Temelj Tretje internacionale obstoja že v dejstvu, da so se ustanovile v različnih krajih Evrope skupine in organizacije, ki stoje na enem in istem stališču in da se poslužujejo več ali manj istih metod in iste taktike. V prvi vrsti so to Zveza «Spartakus» v Nemčiji in komunistične stranke v dolgi vrsti dežel.

14. — Kongres mora ustvariti skupen bojovni organ za kontinuiteto*) zveze in za vodstvo gibanja. To bo centralna organizacija Komunistične internacionale, ki bo podrejala gibanja vsake dežele skupnim interesom revolucije in internacionalnega stališča. Konkretne oblike organizacije, mandatov itd. se bodo izdelale na kongresu.

15. — Kongres se mora nazivati: **Prvi kongres Komunistične internacionale**. Posamezne stranke bodo njegove sekcije.

Že Marx in Engels sta smatrala izraz «socialdemokracen» za nepravilen. Nesramni faliment **Socialno demokracijske internacionale** nas sili, da se ločimo tudi od tega imena.

Končno, jedro nove Internacionalne je sestavljeno iz strank, ki so privzele ta naziv.

Predlagamo torej strankam in komunističnim organizacijam, da denejo na dnevni red sklicanje mednarodnega komunističnega kongresa.

Moskva 1. januarja 1919.

(Sledijo podpisi: Komunistične stranke Rusije, Inozemskega urada poljske social. demokr. stranke, Inozem. urad. Komun. stranke Ogrske, Odbora Balkanske federacije, Inozem. urada Komun. stranke Nemške Avstrije, Komunist. stranke Litvinske in Centralnega odbora Komun. stranke Finske).

b) Delo kongresa.

Ta poziv je našel širok odmev v desorganiziranih in desorjentiranih vrstah svetovnega proletariata. Če prav je

*) Kontinuiteta = nepretrganost.

bila sovjetska Rusija še blokirana in če prav je bilo tedaj zvezano dolgo potovanje v Moskvo s sto in sto težkočami, se je zbralo na tem kongresu, ki je pričel že **1. marca 1919**, nič manj ko 34 rednih delegatov in 18 delegatov s posvečevalnim glasom. Število zastopanih strank z vsega sveta je znašalo 32. Dne 2. marca je bil ugotovljen v rdeče dekorirani dvorani Justične palače, kjer so še pred kratkim sodili kapitalistični baričarji in lakaj ruskemu proletariatu smrtno kazni in izgon v Sibirijo, sledeči dnevni red:

1. Konstituiranje.
2. Poročila.
3. Smernice Komunistične internacionale.
4. Buržuazna demokracija in diktatura proletariata.
5. Volitve vodstva.
6. Bernska konferenca in stališče nasproti socialističnim strujam.
7. Internacionalni položaj in politika Entente.
8. Manifest.
9. Beli teror.

Ta program je kajpada preobširen, da bi mogli tu poročati o vseh njegovih točkah, ali sledijo naj vsaj tisti sklepi in tiste misli, ki so dale na tem kongresu temelj komunistični internacionali:

1. Smernice Komunistične internacionale.

Protislovja, ki jih je skrival vesoljni kapitalistični sistem v svoji notranjosti, so se pojavila s kolosalno silo v orjaški eksploziji svetovne vojne.

Kapitalizem je poskušal premagati svojo lastno anarhijo na ta način, da je organiziral produkcijo. Na mesto mnogih konkurentov se organizirajo močne kapitalistične družbe (sindikati, zveze, trusti); bančni kapital se je združil z industrialnim; vse gospodarsko življenje je prišlo v oblast kapitalistične finančne oligarhije, ki je prišla potem organizacije, ki je slonela na njeni moči, do neomejene oblasti. Na mesto svobodne konkurence, je stopil monopol. Posamezni kapitalist je postal zvezni kapitalist. Blazni anarhiji je sledila organizacija.

Toda na isti način kakor se je na mestu anarhije v kapitalistični produkciji porajala v različnih deželah organizacija, so se tudi vedno bolj poostrovala nasprotstva, kon-

kurenčni boj in anarhija v gospodarskem svetu. Boj med največjimi organiziranimi roparskimi državami je vodil železno neizogibnostjo v nezaslišano imperialistično svetovno vojno. Požrešnost po dobičku je gnala svetovni kapital v boj za pridobitev novih trgov, nova torišča delavnosti, za nove vire surovin, za nove cenene delovne sile, ki tiče v kolonialnih sužnjih. Imperialistične države, ki so si bile medsebojno razdelile svet, ki so izpremenile milijone afrikanских, aziatskih, avstralskih in ameriških proletarcev in kmetov v črno delovno živino, so morale preizkusiti ali slej pokazati v groznem spopadu pravo anarhistično naravo kapitala. Tako smo prisostvovali največjemu zločinu: veliki roparski vojni.

Kapitalizem je tudi poskušal premagati svojo socialno strukturo, ki je polna protislovij.

Buržuazna družba je razredna družba. Kapital velikih civiliziranih držav je poskušal odpraviti razredna nasprotstva. Za račun oropanih kolonialnih ljudstev je kapital korumpiral svoje sužnje, ustvaril vzajemnost interesov med izkoriščanci in izkoriščevalci v pogledu tlačanih kolonij; uklenil je evropski in ameriški delavski razred v verige imperialistične domovine.

Toda ta metoda stalne korupcije, s katero se je ustvarjal patriotizem delavskega razreda in njegova moralna podrejenost, se je potem vojne izpremenila v nasprotni smislu. Fizično uničenje, popolno zasušnjeje proletariata, tlačanje, obubožanje, svetovna lakota — to je bilo zadnje plačilo za državljanski mir. Ta pa se je porušil. Imperialistična vojna se je izpremenila v državljansko vojno.

Nova doba je nastopila, doba poloma kapitalizma, njegovega notranjega razpada, doba komunistične revolucije proletariata. Zmagovite proletarske revolucije v nekaterih dežalah, naraščajoče vretje v drugih, pusti v kolonialnih, popolna nesposobnost vodilnih razredov za nadaljnje vodstvo usode ljudstev — evo to je slika, ki predstavlja današnje stanje stvari na svetu.

Človeštvo, katerega civilizacija se nahaja v razvalinah, je v nevarnosti, da se uniči. Samo ena oblat jo lahko še reši: ta oblast je proletariat. Stari kapitalistični «red» ne more več dolgo obstojati. Zmešnjava je končni rezultat kapitalističnega načina proizvodnje in to more premagati samo bolj širokodelaven razred: delavski razred. Pr

vi red — komunistični red — morejo ustvariti samo delavci. Oni morajo zdrobiti oblast kapitalizma, napraviti vojne nemogoče, odpraviti vse državne meje, izpremeniti ves svet v skupnost sveta, kjer bo delo njemu samemu v prid in uresničiti bratstvo in svobodo med narodi.

Proti njemu se pripravlja svetovni kapitalizem k poslednjemu sunku. Pod masko «Zveze narodov» in s celo poplavo pacifističnih fraz skuša zopet združiti posamezne dele kapitalističnega sistema, ki se sproti drobijo, da bi tako obrnil svoje moči proti proletarski revoluciji. Proletariat mora odgovoriti na te ogromne zahteve kapitalističnega razreda s tem, da sam zavoljuje politično oblast, ki naj jo obrne proti svojim razrednim sovražnikom in ki naj jo vporabi kot nabor za ekonomsko revolucijo. Končna zmaga svetovnega proletariata pomeni pričetek prave zgodovine svobodnega človeštva.

1. Zavojevanje politične oblasti.

Zavojevanje politične oblasti po proletariatu je istovetna s porušenjem politične oblasti buržuazije. Ta oblast obstoja v državnem stroju buržuazije z njeno policijo in njeno žendarmerijo, z njenimi zaporji in njenimi sodniki, z njeno duhovščino in njenim uradništvom. Zavojevanje politične oblasti ne pomeni samo premembo oseb ministrov. Pomeni preobrnitev nasprotne nam državne mašine, razorožitev buržuazije, oborožitev proletariata, t. j. revolucionarnih vojakov in rdeče delavske straže. Pomeni odstranitev vseh buržuaznih sodnikov in organizacijo proletarskih sodnij, odstranitev sistemov reakcionarnega državnega funkcionarizma (uradništva) in ustvaritev novih organov proletarske administracije. Zmaga proletariata obstoji v desorganizaciji sovražniške avtoritete (oblasti) in v organizaciji proletarske avtoritete, v uničenju buržuaznega državnega stroja in v ustvaritvi proletarskega državnega stroja. Samo tedaj, ko bo proletariat zmagal in zdrobil odpor buržuazije, se bo lahko poslužil tudi svojih nekdanjih nasprotnikov in jih stopnjema pripojil delu za komunistično obnovo.

2. Demokracija in diktatura.

Proletarska država je kakor vsaka druga država **instrument za tlačjenje**. Toda ona je naperjena proti sovražnikom delavskega razreda. Ona hoče zdrobiti odpor izko-

riščevalcev, ki se poslužujejo v svojem obupnem boju vs sredstva, da udušijo revolucijo v krvi in da jo onemogočijo. Diktatura proletariata, ki mu da v družbi privilegij rano mesto pa je samo začasna uredba. Počasi, kakor s bo zrušil odpor bužuazije in ko bo buržuazija razlaščen in ko bo del nje stopnjema prešel v delavski razred, proletarska diktatura izginila, država bo izumrla in razredi bodo prenehali obstojati.

Tako zvana demokracija, t. j. demokracija buržuazije ni nič drugega kakor maskirana **diktatura buržuazije**. Slavni kraj «volje ljudstva» *) nima nič večje vrednosti kakor «homogeni narod» **). V resnici obstojajo razredi s svojimi nasprotujočimi si in nepomirljivimi interesi. Zato, ker je buržuazija samo neznatna manjšina, rabi goljufijo dozdevne «volje narodnega ljudstva», da lahko uveljavlja s temi zvanečimi besedami svojo nadvlado nad delavskimi razredi in da jim lahko usili svojo lastno razredno voljo. In ker je njej nasproti proletariat v veliki večini prebivalstva, uporablja on odkrito razredno moč svojih lastnih organizacij mase in svojih svetov v to, da zruši privilegije buržuazije in da si zagotovi prehod v komunistično družbo, kjer ne bodo imeli razredi več smisla. Buržuazni demokraciji je center vse teže v popolnoma formalnih proglasih pravic in svobode, ki v ostalem niso nikakor dosegljive delavskim razredom — za proletariat in po proletariat — ki ne posedujejo gmotnih sredstev, dočim uporablja buržuazija svoja gmotna sredstva za zavajanje in goljufanje ljudstva s pomočjo svojega časopisja in svojih organizacij. Njej nasproti uporabljamo sistem svetov in ta novi tip državne oblasti — v svrhu, da omogočimo proletariatu uživanje njegovih pravic in njegove svobode. Oblast svetov izroči v roke ljudstva najboljše palače, tiskarne, zaloge papirja itd. za njegov tisk, za zborovanje in za njegove organizacije. In samo tako je mogoča resnična demokracija proletariata.

Buržuazna demokracija, s svojim parlamentarnim sistemom samo vara mase v veri, da součestvujejo na državni vladi. V resnici pa so mase in njihove organizacije daleč proč od oblasti vlade. V sovetsem sistemu pa so organizacije mas in potom njih mase same, ki vladajo, zakaj so

*) To je parlament.

**) (Narod brez razredov.

veti pripojavajo državni upravi vedno večje število delavcev. Samo na ta način sodeluje vse delavsko ljudstvo po stopnjah pri državnih poslih. Sistem svetov torej sloni na proletarskih organizacijah mas, t. j. na svetih, na revolucionarnih gospodarskih organizacijah*), na zadrugah itd. Buržuazna demokracija in parlamentarni sistem, z ločitvijo zakonodajne in izvršne oblasti in z nepreklicnim parlamentarnim mandatom odpirata prepad med masami in državo. Nasprotno, sistem svetov, s pravico preklica mandata, z združitvijo zakonodajne oblasti z izvršno, z značajem, ki ga imajo sveti kot delavske oblasti, istoveti mase z državno vlado. Ta zveza pa je v toliko bolj prirčna, čim se v sovetem sistemu volitve ne vrše na podlagi umetnozgrajenih volilnih okrožij, temveč na podlagi produkcijskih centrov.

Po tej poti udejstvuje sistem svetov pravo proletarsko demokracijo po in s proletariatom proti buržuaziji.

Proletariat zavzema v tem sistemu privilegirano stališče, ker je bolj napreden razred, bolje organiziran in politično zrelejši; toda pod njegovo hegemonijo se bo dvignil proletariati, mali kmet stopnjema na višji nivo. Teh začasnih privilegijev se poslužuje industrialni proletariati v to, da izvije srednje in nižje razrede in najrevnejše na deli izpod upliva veleposestnikov in bogatih buržujev, da jih organizira in vzgoji in končno, da jih dvigne do sagrajiteljev dela za komunistično obnovev.

3. Razlastitev buržuazije in socializacija produkcije.

Razpad kapitalističnega reda in kapitalistične discipline dela napravlja nemogočo obnovo produkcije na kapitalistični podlagi. Delavski spori z gospodarji za plače, tudi če imajo srečen izid za delavce, ne morejo izboljšati delavskih razmer. Življenski pogoji delavstva se dajo izboljšati samo tedaj, ako produkcije ne kontrolira buržuazija, temveč proletariati sam. Da se povečajo gospodarske produktivne sile, da se čimprej zdrobi odpor buržuazije, ki podaljšuje smrtni boj starega socialnega reda in napravlja tako nove razvaline, mora priti diktatura proletariata do tega, da razlasti velike kapitaliste in veleposestnike in da izpremeni sredstva produkcije in izmenjave*) v skupno last proletarske države.

*) Clej naš spis „O svetih“ v tem koledarju.

Komunizem se poraja iz ponesrečenega kapitalizma. Zgodovina ne nudi človeštvu druge poti izhoda. Oporočniki**), ki utopistično (sanjavo), zahtevajo obnovo kapitalističnega gospodarstva v svrhu, da bi odgodili socializacijo, s tem samo zavlačujejo proces razpadanja, povečujejo nevarnost popolnega poloma. Komunistična revolucija je najboljše in edino sredstvo, da se ohrani najvažnejša produktivna sila, t. j. proletarijat in z njim človeška družba.

Diktatura proletariata nikakor ne prinaša delitve produktivnih in izmenjevalnih sredstev. Nasprotno, njen cilj je, da doseže večjo koncentracijo produktivnih sil in večjo vspešnost produkcije po enotnem načrtu. Prvi koraki socializaciji vseh gospodarskih bogastev so naslednji: socializacija velikih bančnih ustanov, ki sedaj kontrolirajo produkcijo; proletarska država prevzame vse gospodarske ustanove, ki jih vodi sedaj država in vsa občinska podjetja; socializacija sindikatov***)) in industrijskih zvez (trustov) in vseh onih industrij, katerih koncentracija in centralizacija kapitala to dovoljuje; socializacija veleposestev in izprememba teh v kmetijske ustanove s skupnim vodstvom. Kar se tiče manjših podjetij, jih proletarijat lahko združi po stopinjah, po njihovem obsegu. **Toda tu moramo jasno naglasiti, da se mala posest ne sme na nikak način razlastiti in da posestniki, ki ne izkoriščajo najetega dela, ne bodo izpostavljeni nasilnim meram*).**

Ta sloj ljudstva bo stopnjema uveden v socialistično organizacijo z vzgledi in s prakso, ki mu bosta dokazali prednost novega družabnega reda, reda, ki bo osvobodil malega kmetovalca in malega mestnega obrtnika izpod gospodarskega pritiska kapitalističnih oderuhov in veleposestnikov ter izpod bremena davkov (posebno vsled izbrisavanja vojnih dolgov).

Naloga diktature proletariata v gospodarskem delokrugu bo dovršena, v kolikor bode proletarijat sposoben, da si ustanovi centralizirane organe za vodstvo produkcije in v kolikor se bodo delavci povzpeli na njihovo vodstvo.

*) Uo so železnice, ladje, trgovine itd.

**) Ljudje, ki bi radi ugodili tudi buržuaziji.

***)) Podjetniških družb, ne zamenjati z delavskimi organizacijami.

*) To načelo smo podčrtali mi, da enkrat za vedno zamašimo usta nacionalno-klerikalnim demagogom, ki pripovedujejo kmetu, da mu hočejo komunizem vzeti zemljo. — (Pis.)

V ta namen se je treba poslužiti onih organizacij mas, ki so bližje dotičnemu procesu produkcije.

Na polju izmenjave mora diktatura proletariata nadomestiti trgovino s pravičnim razdeljevanjem produktov. V ta namen je potrebna: socializacija trgovine na debelo, prevzete od strani države vsega državnega in občinskega aparata za izmenjavo, kontrola nad velikimi zadrugami, ki imajo po svoji organizaciji važno gospodarsko nalogo v prehodni dobi in stopnjevano osredotočenje in zbliževanje vseh teh organov v homogeno celoto, ki vodi do umnega razdeljevanja produktov.

Toliko na polju produkcije, kolikor na polju izmenjave se je treba poslužiti vseh kvalificiranih tehnikov in specialistov, čim se je zdrobil njihov politični odpor in čim so se navadili, da se prilagodujejo ne več kapitalizmu, temveč novemu sistemu produkcije.

Proletariat jih ne bo zaslužnjeval, temveč narobe, dal jim bo prvič priložnost, da razvijajo svoje ustvarjajoče sile. Diktatura proletariata bo podrla meje med ročnim in duševnim delom, ki jih je napihoval kapitalizem in tako bosta znanost in delo združena. Istočasno z razlastitvijo tvornic, rudnikov, posestev itd. bo odpravil proletariat tudi izkoriščanje, ki ga zvršujejo kapitalistični posestniki hiš in bo dal velike hiše na razpolago krajevnim delavskim svetom ter nastanil delavski razred v buržuaznih stanovanjih.

Med to veliko prehodno periodo morajo soveti graditi brez prestanka ves državni vladni aparat v vedno bolj osredotočeni obliki in direktno združevati z upravo vedno širše sloje delavskega ljudstva.

4. Za zmago.

Revolucionarna perioda zahteva, da vporablja proletariat tako metodo v boju, da koncentrira vse svoje sile, t. j. metodo akcije v masi in izvaja iz te metode logične sklepe: trčiti mora s kapitalističnim državnim strojem v odločilnem boju. Vsaka druga metoda, kakor n. pr. revolucionarna uporaba buržuaznega parlamentarizma, igra v revoluciji samo podrejeno vlogo.

Prvi neizogibni pogoj za tak zmagonosen boj je ločitev ne samo od sedašnjih lakajev*) kapitalizma in mesarjev

*) Lakat = sluga = „pedentar“.

komunistične revolucije — take posle opravljajo seda desničarski socialni demokratje — temveč tudi od strani «centra» (kakor so kautskyjanci), ki v težkih trenutkih dosledno zapuščajo proletarijat v svrhu, da ga oneščastijo z njegovimi izrecnimi sovražniki. Z druge strani pa je potrebna zveza z onimi elementi revolucionarnega delavskega gibanja, ki, čeprav niso prej pripadali socialističnim strankam, priznavajo danes diktaturo proletariata v sovetški oblasti, kakor n. pr. nektare sindikalistične frakcije.

Naraščanje revolucionarnega gibanja v vseh državah nevarnost, da zvezane kapitalistične države ne ugonobijo te revolucije, poskus izdajalskih socialistov, da se združijo («žolta» nacionala, oblikovana v Bernu) v pomoč Wilsonovi «Zvezi» in končno neizogibna potreba, da se uredi vse proletarsko gibanje: vse to nas nujno vodi do tega, da ustanovimo resnično revolucionarno in resnično internacionalo. Ta internacionala, ki podrejuje tako zvezne narodne interese interesom mednarodne revolucije, bo povzročila vzajemno podpiranje proletariata v različnih deželah, zakaj brez vzajemne gospodarske pomoči le-ti ne bo mogel organizirati nove človeške družbe. Z druge strani, bo pohod internacionalnega proletariata, nasprotno izkoriščane rase v kolonijah v njihovem boju proti imperializmu vse do tlej, dokler se bo porušil sistem svetovnega imperializma.

Kapitalistični zločinci so trdili ob izbruhu vojne, da oni samo branijo svojo mater domovino. Toda ni trajalo dolgo, ko je nemški imperializem s svojimi krvavimi dejanji v Rusiji, v Ukrajini in na Finskem pokazal svoj pravi značaj gospodarja. V zvezi z nemško buržuazijo in s socialističnimi patrioti poskušajo kapitalisti, čeprav imajo vedno na jeziku hinavske miroljubne besede, s pomočjo vojnih strojev in s poneumnjenimi kolonialnimi barbarskimi trupami zadaviti evropsko proletarsko revolucijo.

Beli teror buržuazije je nepopisen in brezštevilne njegove žrtve v delavskih razredih. Liebknecht in Rosa Luxemburgova — najboljši — so padli.

Proti njemu se mora boriti proletarijat — proti njemu za vsako ceno!

V ta boj kliče komunistična internacionala proletariat vsega sveta— v ta končni boj!

Doli s kapitalističnim zarotništvom kapitala!

Živela mednarodna republika sovetov!

Z ozirom na prostor, ki nam ga finančna sredstva za to publikacijo ozko in strogo odmerjujejo, moramo podati naslednja dva zgodovinska dokumenta svetovne proletarske revolucije samo v izvlečku. Storimo pa to tem lažje, ker bo sledila tej knjigi »Zbirka Leninovih govorov«, v katerih sodrug Lenin često ponavlja iste misli ob raznih prilikah in v različnih oblikah.

2. O buržuazni demokraciji in diktaturi proletariata.

V tezah o buržuazni demokraciji in o diktaturi proletariata razvija Lenin z izredno bistrostjo duha, na kratko povedano, sledeče jasne misli:

Demokracije »na splošno«, kot v vsakem slučaju veljavnega načela, ni. Ona je vedno razredni pojav in velja vedno samo za tisti razred, ki je na vladi.

Nikoli noben razred v svetovni zgodovini se še ni povzpел na vlado, ne da bi bil izvajal ob prihodu na vlado svoje diktature, ker samo tako se dâ obvladati stari, propadajoči razred in uvesti nov družabni red. Diktatura proletariata torej ni nikaka iznajdba delavstva, ampak samo nujna potreba njegove zgodovinske misije.

Najbolj demokratična buržuazna republika ne bi bila še vedno nič drugega kakor stroj za tlačenje delavskega razreda, zato se mora delavstvo polastiti vse oblasti in uvesti svojo diktaturo. Tudi revolucionarna angleška buržuazija ni, po svoji zmagi nad plemstvom l. 1640, in francoska, po svoji revoluciji proti plemstvu in monarhistom l. 1793, dovoljevala svojim premagancem, da bi se bili svobodno zbirali in svobodno kovali bojne načrte proti nji.

Lahko propoveduje buržuazija »demokracijo« in »enakost« vseh v državi, ko pa samo ona poseduje vse dvorane, vsa zbirališča, prižnice, vse tiskarne, ves papir in vse časopisje, toda dokler tudi proletariat ne poseduje vsega tega, ne more biti govora o »enakosti« vseh.

Kapitalisti zahtevajo svobodo zase, da se lahko »bogatijo« in svobodo za delavca, da lahko »umira«.

Ta »čista« demokracija se pokaže v pravi luči, ko zahteva delavstvo zvišanje plač in ko se uveljavlja potom stavk.

Vojna 1914—1918 pa je odprla delavstvu oči. V te vojni se mu je odkrilo vse njegovo suženjstvo. Ono ni imelo besede v teh strašnih letih, ono ni smelo kritizirati, ugovarjati. Cenzura je uničila vse njegovo časopisje, vsako njegovo slobodno besedo, dočim ga je gonila buržuazija na najstrašnejše muke, dočim je ona smela delati, kar se ji je poljubilo.

Po vojni je dopustila nemška «demokratska» republika, da je buržuazija umorila najboljše proletarce — Liebknechta in Rozo Luxemburgovo — v času, ko sta bila aretirana in ko ju je prevzela v svoje varstvo. Vse države izganjajo boljševike in to kljub temu, da trobijo v svet, da je Rusija brez moči in da vlada v njej sam kaos (zmešnjava).

Diktatura proletariata ni torej v očigled tem dejstvu samo njegova legitimna pravica, temveč tudi njegova neizogibna potreba, da se ne povrne več v suženjstvo buržuazije.

Nasprotniki diktature proletariata, ki zahtevajo demokracijo «na splošno», kot načelo, pozabljajo, da ni demokracija nič stalnega, ampak da se izpreminja v času in z razredi. Demokracija v starih grških republikah je bila vse kaj drugega, kakor demokracija sodobne buržuazije. Tako bo tudi proletarska demokracija, demokracija svoje vrste*).

Buržuazija je vedno obljubovala svobodo in ravnopravnost vseh ras, vseh jezikov in vseh ver, a je ni mogla nikoli dati, ker ji to brani kapitalistični sistem izkoriščanja. Tako svobodo in ravnopravnost bo lahko dal samo proletarijat, ki ni interesiran na privatni lastnini, na produktivnih sredstvih, na trgovini in na dobičku.

Buržuazni parlament je tako konstruiran, da vedno bolj odriva delavske mase od soudeležbe na vladi. Sovetski jih organično zvežejo z njo.

In te demokracije socialni patriotje ne morejo razumeti.

3. Manifest na proletarijat vsega sveta.

Preteklo je 70 let, odkar je proglasila Svetovna komunistična stranka svoj program v obliki Manifesta, ki ga napisala Karol Marx in Friderik Engels.

*) O pojmu proletarske demokracije glej v spisu „O sovetih“.

Že takrat so ga njegovi nasprotniki obrekovali, ker so vedeli, da pomeni njihovo smrt, toda on se bliža svoji zmagi, če tudi nekoliko pozneje kakor sta mislila velika učitelja.

Mi komunisti z vsega sveta, ki smo zbrani tu v Moskvi, se smatramo njihovim naslednikom in končnim izvršiteljem njihove oporoke.

Naša naloga je, da zberemo proletarske sile in jih očistimo oportunizma.

Mi smo že zdavnaj prej povedali, da mora kapitalizem privedi do vojne, socialni patriotje pa še danes dolže zanj nemškega cesarja, dočim služijo isti buržuaziji.

Angleška je goljufala svet, da noče vojne, da je lažje povlekla Nemčijo vanjo. Pariz in Petrograd sta z gotovostjo računala na Angleško pomoč. Anglija je pripravljeno vojno izzvala. Anglija je mislila, da bo samo gledalec zabavne krvave igre med Nemčijo, Francijo in Rusijo, toda moč nemškega dobroorganiziranega militarizma je uvlekla tudi njo v ta krvavi vrtinec. Tudi Wilson je mislil, da bo samo trgoval, ali tudi on se je zmotil.

In tako **«so se nasprotstva kapitalističnega reda izpremenila potom vojne v surovo mučenje lakote, mraza, epidemij in moralno pobarbanje človeštva».**

S tem so tudi dokončane učene razprave socialistov o izboljšanju in o izginjevanju kapitalizma, ki naj ga socializem počasi nadomesti. Denar je izgubil vso vrednost in predstavlja samo še sredstvo za nesramno rekvizicijo blaga. Vojna je popolnoma odpravila svobodno konkurenco in ruski in rumunski petrolej, žito in drugo blago je prešlo naravnost v vojaško oblast, da je le ta določevala njegovo razdeljevanje. Kapital si ni samo popolnoma podvrigel državo, ampak je tudi gnal vse človeštvo v klavnico, je mobiliziral ne samo vso državo, ampak tudi samega sebe in tako ni več sposoben, da še opravlja svoje najbistvenejše gospodarske funkcije brez ognja in meča.

Oportunisti, ki so pred vojno pozivali proletariat k zmernosti in med vojno k notranjem miru, ga pozivljajo danes k samozatajevanju. Na kosteh nekaj generacij naj bi kapitalizem slavil svojo zmago in pripravil novo, še strašnejšo vojno.

Toda k sreči to ni več mogoče.

Proletariat ne sme postati suženj imperialistične Zveze narodov in internacionalne kapitalistične mornarice.

Diktatura proletariata mora okrajšati to strašno krizo, v katero nas je pahnili kapitalizem in povzdigniti proletariata do blagostanja in kulture, ki si je svet do sedaj še ni mogel misliti.

Zato morajo izginiti narodne države in male državi, ki so temu blagostanju in tej kulturi na poti in ki niso nič drugega kakor drobiž, s katerim si doplačujejo velike države svoje usluge.

Samo proletarska revolucija lahko zagotovi malim narodom svoboden obstoj, ker to je dosegljivo samo na ta način, da se osvobodijo vse produktivne sile vseh dežel iz vseh ozkih spon in mej narodnih držav in da se jih poveže v gospodarsko vzajemnost, ki mora sloneti na splošnem enotnem gospodarskem načrtu, ki dovoljuje malim narodom, da svobodno in neodvisno od gospodarstva razvijajo svojo narodno kulturo.

Največja nevarnost te vojne, ki ni bila nič drugega kakor vojna za kolonije, pa je bila, da je vporabljala na svojih bojiščih kolonialna ljudstva, da zaslužijo sama sebe. Odtod toliko ustaj v kolonijah za osvobodjenje. **Toda osvobodjenje kolonij je mogoče doseči samo istočasnim osvoboditvijo proletariata v državah, ki vladajo kolonije.**

Sužnji Azije in Afrike! Ura diktature proletariata bo tudi ura vaše svobode.

Buržuazija izkorišča zlasti neprosvečenega in kratkovidnega kmeta v svoje namene. Ona mu dopoveduje, da sodeluje potem parlamenta na vladi, dočim odločuje same v vseh važnih vprašanjih za svojimi kulisami. Diktatura proletariata uveljavlja nov pravičnejši državni aparat, sorodno vete, po katerih bo ljudstvo resnično samo vladalo.

Državlјanska vojna se nam usiljuje s strani naših sovražnikov.

Delavski razred se mora spuntati, ako se noče odločiti povedati svoji bodočnosti in bodočnosti vsega človeštva.

Komunistične stranke niso nikoli iskale državljanske vojne, toda ko se nam ponudi, moramo skrbeti za to, da bo čim krajša.

Prvo in drugo internacionalo je pokopala obzirnost. To so bili delavski organi, ki so se podrejali buržuazni državi. To velja ravno tako za centriste, kakor za socialne

patriote. Zato je boj proti socialističnemu centru potrebna predpriprava za zmagoviti boj proti imperializmu.

Ako je bila Prva internacionala priprava za bodoči napredek in ako je Druga internacionala zbrala pod svojim okriljem milijonske mase delavstva, je Tretja internacionala ona, odkrite akcije mas, udejstvovanja revolucije, internacionala akcije.

Vabimo torej delavce in delavke vseh dežel, da se združijo pod to zastavo, v katere znamenje smo že dosegli prve slavne zmage.

Proletarci vseh dežel! Združite se v boju proti imperialističnemu barbarstvu, proti monarhiji, proti privilegiranim razredom, proti buržuazni državi in njeni lastnini, proti vsem vrstam in načinom socialnega in nacionalnega suženjstva.

Pod zastavo delavskih svetov, revolucionarnega boja za oblast diktature proletariata, pod zastavo Tretje internacionale, proletarci vseh dežel, združite se!

Na eno značilno črto dela tega kongresa, črto, ki je končno značilna za delo vseh nadaljnjih kongresov komunistične internacionale, moramo opozoriti na tem mestu naše cenjene čitatelje. Resolucije ali sklepi tega in vseh nadaljnjih kongresov, niso več običajne konferencialne resolucije, ki se na hitro, v par minutah, sestavijo v kakšnem kotičku nervozne konference, temveč globoke, temeljite razprave, teze, ki so plod dela in skušenj. So to teze, ki ne dajajo več samo temelje političnim strankam, ampak gospodarskemu življenju vsega novega iz razvalin kapitalizma porajajočega se sveta. Radi tega zadobivajo te teze svetovno važnost, ki so je deležni samo še največji duševni proizvodi na polju svetovnega znanstva in svetovne umetnosti. Človek jih lahko odobruje ali pa odklanja — toda sodobni človek, ki jih ne pozna in ki ga ne zanimajo, se danes ne more in ne sme več šteti med izobražence.

Komunistom pa, in onim, ki se molče prištevajo k naši struji, jih ne podajamo za to, da bi jih prečitali, nego da bi jih študirali.

II. kongres komunistične internacionale.

Ako je položil prvi kongres Komunistične internacionale temelje tej novi internacionali, je imel drugi še mnogo važnejšo nalogo: moral jo je očistiti.

Navdušenje za komunistično internacionalo je bilo na začetku preveliko in tako so navdušene revolucionarne mase privlekle vanjo marsikaj, kar ni bilo niti revolucionarno, niti komunistično. Tako se je pojavila v nekaterih strankah, ki so med prvimi z navdušenjem sprejele program komunistične internacionale, nekaka stara korporativistična komoditeta, ki se je kmalo pričela izpreminjati v odkrit oportunistem, ki je pokopal Drugo internacionalo in zato je bilo treba odločno in za vedno poskrbeti za to, da ostane Komunistična internacionala nevpogljivo na svoji začrtani poti.

Trebalo je torej odločno povedati centrističnim elementom, ki jih je bil prignjal ljudski val v Komunistično internacionalo, ki pa so bili po vsej svoji duševnosti oportunistični, neodločni in neaktivni, da za oportunistem, neodločnost in neaktivnost v internacionali akcije ni mesta. Take elemente smo imeli v Italijanski socialistični stranki (serratijske) v Čehoslovaški socialnodemokratski levici (Šmeralovo skupino) in v Združeni Komunistični stranki Nemčije (Levijsko krilo).

Komunistična internacionala je v ta namen postavila na drugem svojem kongresu, ki se je zopet vršil v Moskvi v avgustu 1920, trdna načela za sprejemanje strank v Komunistično internacionalo. Ti pogoji obsegajo 21 točk, ki pomenijo preizkusni ogenj, skozi kateri mora vsaka proletarska stranka, predno se ji odpro vrata v komunistično internacionalo.

Težko se je o kakem organizativnem problemu v socializmu toliko debatiralo, kakor o teh točkah. Skoro vse evropske proletarske stranke so doživele z njimi velike potrebe in razkole in v nasprotniških taborih je vpilo vse v pretek, da bo Komunistična internacionala razbila s temi pogoji edinstvo in solidarnost proletariata, toda danes življamo ravno nasprotno dogodka. Stare stranke so na kosih, toda edinstvo proletariata po vsem svetu ni nikoli tako bistro rastlo, ko ravno po tem izčiščenju. Komunistične stranke naraščajo v stranke ogromnih ljudskih mas in internacionala živi in se razvija, kakor še nikoli prej.

In naravno, ker mi smo po tej reorganizaciji, po tem izčiščenju prenehali biti navadna politična stranka in se vedno bolj bližamo obliki dobro urejene in strogo disciplinirane.

nirane proletarske armade, ki edina lahko goji trdno prepričanje v svojo zmago.

Kot najvažnejše*) sklepe hočemo torej tu ponatisniti »Pogoje za vstop v Komunistično internacionalo«, Leninske teze »Nacionalno in kolonialno vprašanje« in pa »Kdaj in pod katerimi pogoji se smejo ustanavljati soveti«.

1. Pogoji za vstop v Komunistično internacionalo.

1. Vsakdanja propaganda in agitacija morata imeti pravi komunistični značaj. **Vsa strankina glasila morajo voditi le pravi izkušeni komunisti**, ki so dokazali požrtvovalnost v prid proletarski revoluciji. Ni umestno, ako se govori o proletarski diktaturi kakor o kaki naučeni in vsakdanji formuli; propagando se mora širiti na način, ki pokaže potrebo iste za vsakega delavca, za vsako delavko, za vsakega vojaka, za vsakega kmeta z dejstev vsakdanjega življenja, katerega sistematično beležimo v naših časopisih. Periodične časopise ali drugo in vso tiskovno službo se mora popolnoma podrediti strankinemu centralnemu odboru, naj si bo slednji postaven ali nepostaven. Nedopustno je, da izrabljajo organi tiska samoupravo, da se prodajo politiki, ki ni v skladu s strankino politiko. V kolonah tiska, na javnih zborovanjih, v sindikatih, v drugih, povsod kamor stopijo pristaši III. internacionale, morali bodo žigosati sistematično in neusmiljeno ne samo buržuazijo, marveč tudi njene krivce, reformiste vseh nians.

2 Vsaka organizacija, ki želi pristopiti h Komunistični internacionali, mora natančno in sistematično izstrebiti iz vodilnih in odgovornih mest delavskega gibanja (strankinih organizacij, uredništev, sindikatov, parlamentarnih frakcij, zadrug, občin) reformiste in »centriste« in jih nadomestiti z izkušenimi komunisti — brez skrbi za nadomestitev, v prvi vrsti začetkoma, po izkušenih bojevnikih, ki so izšli iz delavskih vrst.

*) Vse na tem kongresu sprejete teze so sledeče: 1. Manifest Komunistične internacionale delavcem in delavkam vsega sveta. 2. Pravila Komunistične internacionale. 3. Teze o temeljnih nalogah Komunistične internacionale. 4. Teze o pogojih za vstop v Komunistično internacionalo. 5. Teze o nalogah Komunistične stranke v proletarski revoluciji. 6. Teze o komunističnih strankah in parlamentarizmu. 7. Teze o sindikalnem gibanju, tvorjenstvu sovetih in Tretji internacionali. 8. Teze o vprašanju, kdaj se sme ustanovljati sovete. 9. Teze o kmetijskem vprašanju. Glej Tesi e statuto della intern. Comunista. Milano. Avanti 1921.

3. V deželah, kjer ni dana radi obsednega stanja in izjemnih zakonov komunistom možnost, da razvijajo postavnim potom vse delovanje, je brezdvomno potrebna istočasna eksistenca postavnega in nepostavnega delovanja. Skoro v vseh deželah Evrope in Amerike stopa razredna borba v periodo meščanske vojne. Pod takimi pogoji ne smejo komunisti zaupati buržuazijski postavnosti. Njihova dolžnost je, da ustvarijo paralelno s postavno organizacijo silni organizem, ki bo zmožen v odločilnem trenutku izvršiti svojo nalogo napram revoluciji.

4. Med vojaštvom mora stranka vzdrževati sistematično propagando in vstrajno agitacijo. V vseh enotah se mora ustvariti komunistično jedro. Večji del tega delovanja bo nepostaven: toda odpovedati se temu, bi bilo izdajstvo z ozirom na revolucionarno nalogo in kot tako nezdružljivo z uvrstjenjem v Tretjo internacionalo.

5. Na deželi je potrebna premišljena in sistematična agitacija. Delavski razred ne more zmagati, ako ni več ali manj podpiran po poljedelskih delavcih (poljedelskih dni-narjih in najubožnejših kmetih) in ako ne napravi z lastno politiko nazadnjaške poljedelske stranke več ali manj neškodljivo. Komunistična akcija na deželi zadobi v tem trenutku veliko važnost. Ona mora biti v glavnem delo komunističnih delavcev v zvezi z deželo. Opustiti njeno izvršitev ali jo zaupati dvomljivim polureformistom pomeni odpovedati se proletarski revoluciji.

6. Stranke, ki želijo pripadati Komunistični internacionali, se morajo odpovedati ne le socialpatriotizmu, marveč tudi hinavskemu in potuhnjenemu socialpacifizmu. Delavcem se mora sistematično dokazovati, da brez revolucionarnega uničenja kapitalizma nobeno internacionalno razsodišče, nobena debata glede znižanja oboroženih sil, nobena «demokratska» organizacija Zveze narodov ne more obvarovati človeštva imperialističnih vojn.

7. Stranke, ki želijo pripadati Komunistični internacionali, morajo spoznati za potrebno, da prekinejo za vedno vsako zvezo z reformisti in s politiko centra in da odobravajo ta prelom med člani organizacij. Dosledno komunistično delovanje je mogoče le za tako ceno. Komunistična internacionala zahteva odločno in brez diskusije ta prelom, ki se ga mora izvršiti v najkrajšem roku. Komunistična internacionala ne sme dopustiti, da si pravi re-

formisti, a là Turati, Kautzky, Hilferding, Hillquit, Longuet, Macdonald in drugi, prisvajajo pravico, smatrati se članom Tretje internacionale. Pod takimi okoliščinami bi postala Tretja internacionala precej podobna Drugi internacionali.

8. V prašanju kolonij in zatiranih narodov si morajo stranke onih dežel, katerih buržuazija poseduje kolonije in tlačí narode, ustvariti posebno jasne in čiste smernice. Vsaka Tretji internacionali pripadajoča stranka ima dolžnost, neusmiljeno razkrinkovati junaštva «svojih» imperialistov v kolonijah, podpirati, ne le z besedami ampak z dejanji, vsakoršno osvobojevalno gibanje v kolonijah, zahtevati izgon imperialističnih naselbin iz glavnega mesta kolonije, gojiti v srcih poljedelskih delavcev resnično bratska čustva napram delovnemu prebivalstvu kolonij in tlačenim narodom, vzdrževati med vojaštvom glavnega mesta neprestano agitacijo, naperjeno proti vsakršnemu tlačenju kolonialnih plemen.

Obnašanje napram sindikatom.

9. Vsaka stranka, ki želi pripadati Komunistični internacionali, mora nadaljevati vsrajno in sistematično agitacijo v srcu sindikatov, zadrug in drugih organizacij delavskih mas. Ustvariti mora komunistična jedra, kojih neumorno in zavestno delovanje bo pridobilo komunizmu sindikate. Morala bodo vsakokrat obelodaniti izdajstvo socialpatriotov in cincanje «Centra». Ta komunistična jedra se morajo popolnoma podvreči enotnosti stranke.

10. Vsaka Komunistični internacionali pripadajoča stranka se mora bojevati z energijo in strumnostjo proti rume-
ni, v Amsterdamu ustanovljeni «Internacionali» sindikatov. Poleg tega mora iz vseh vojih moči podpirati internacionalno zvezo rdečih sindikatov, ki je priključena Komunistični internacionali.

11. Stranke, ki želijo pripadati Komunistični internacionali, morajo revidirati sestavo svojih parlamentarnih frakcij, iztrebiti dvomljive elemente, in jih podvreči ne z besedami ampak z dejanjem strankinemu odboru, zahtevati od vsakega komunističnega poslanca podrejevanje njegovega celokupnega delovanja pravim interesom revolucionarne propagande in agitacije.

12. Komunistični internacionali pripadajoče stranke mo-

rajo biti organizirane na principu **demokratske centralizacije**. V pravi dobi srdite meščanske vojne zmogla bi komunistična stranka izvršiti svojo nalogo le tedaj, ako je organizirana na čimbolj centraliziran način, ako vsebuje železno disciplino, vojaški enako, in ako je opremljen njen centralni organizem z dalekosežno oblastjo in izvršuje neoporečno avtoriteto, ki zasluži enodušno zaupanje bojevnikov.

Izčiščenje.

13. Komunistične stranke onih dežel, kjer se borijo komunisti postavno, morajo periodično izčistiti svoje organizacije in iztrebit iz njih samogoltno elemente in malo meščane.

Za revolucijo.

14. Stranke, ki želijo pripadati Komunistični internacionali, morajo brez pridržkov podpirati vse sovjetske republike v borbah s protirevolucijo. Neprestano morajo odobravati postopanje delavcev, ki se branijo transportirati municijo in orožje, namenjeno sovražnikom sovjetskih republik. Razširjati morajo, bodisi postavno ali nepostavno, propagando med četami, poslanimi proti sovjetskim republikam.

15. Stranke, ki so imele do današnjega dne stare programe, jih morajo nemudoma revidirati in izdelati nov komunistični program, ki je prirojen posebnim pogojem dežele in ki je sestavljen v duhu Komunistične internacionale. Določeno je, da mora potrditi program komunistični internacionalni pripadajočih strank internacionalni kongres ali izvrševalni odbor. V slučaju, da bi slednji odrekel sankcijo kakikoli stranki, bi imela ista pravico do pritožbe na internacionalni komunistični kongres.

Vsi sklepi internacionalnih komunističnih kongresov kakor tudi izvrševalnega odbora so obvezni za vse v Komunistično internacionalo uvrščene stranke. Komunistična internacionala, ki deluje v dobi srdite meščanske vojne, mora biti bolj centralizirana kakor je bila Druga internacionala.

Komunistična internacionala in njen izvrševalni odbor morata polagati važnost na pogoje borbe, ki so v raznoraznih deželah različni in se ne smeta pri tem posluževati splošnih in obveznih resolucij razen v vprašanjih, kjer je to mogoče.

17. Položaju odgovarjajoče, morajo vse Komunistični internacionali pripadajoče stranke spremeniti svoj naslov. Vsaka stranka, ki se želi priključiti Komunistični internacionali, se mora imenovati: Komunistična stranka n. pr. Italije Švedije... (sekcija Komunistične internacionale). To vprašanje naslova ni enostavna formaliteta, marveč velike politične važnosti.

Komunistična internacionala je napovedala vojno brez usmiljenja vsemu staremu buržuaziskemu svetu in vsem starim rumenim socialdemokratskim strankam.

Potrebno je, da se razlika med komunističnimi strankami in starimi «socialdemokratskimi» ali oficijelno «socialističnimi» strankami, ki so izdale prapor delavskega razreda, pokaže čistejša očem vsakega delavca.

18. Vsa vodilna glasila strankinega tiska vseh dežel so dolžna, da objavljajo vse važne uradne dokumente izvrševalnega odbora Tretje internacionale.

19. Vse stranke, ki pripadajo Komunistični internacionali ali so zaprosile za vstop v isto, so dolžne, da skličejo čim prej ali najkasneje štiri mesece po drugem kongresu Komunistične internacionale izvanredni kongres v svrhu pretresavanja vseh teh pogojev. Strankina vodstva morajo skrbeti, da so določbe drugega kongresa Komunistične internacionale znane delavskim organizacijam.

20. One stranke, ki bi hotele sedaj vstopiti v Tretjo internacionalo a niso dosedaj korenito menjale svoje taktike, morajo pred vstopom v Tretjo internacionalo ukreniti, da njih vodstva in najvažnejše inštitucije sestavljajo najmanj dve tretjini onih sodrugov, ki so se že pred drugim kongresom Komunistične internacionale javno in jasno izrekli za vstop stranke v Tretjo internacionalo. Izjeme so dopustne s potrdilom izvrševalnega odbora Tretje internacionale. Izvrševalni odbor ima pravico, da dela izjeme tudi za zastopnike centristične struje, ki so navedeni v točki 7.

21. Strankine člane, ki zavračajo iz principa pogoje in določbe, formulirane po Komunistični internacionali, se mora izgnati z stranke.

Isto velja posebno za delegate na izvanrednem kongresu.

2. Nacionalno in kolonialno vprašanje.

1. Meščanski demokraciji je prirojeno, da razpravlja o vprašanju enakosti sploh, posebno pa o vprašanju nacio-

nalne enakosti, abstraktno in formalno. Meščanska demokracija proglašča formalno ali pravno enakost posedujočih in proletarcev, zatiralcev in zatiranih pod krinko enakosti človeške osebnosti v splošnem ter na ta način virtuožno zaslepljuje zatirane razrede. Buržuazija spreminja pod pretvezo absolutne enakosti človeške osebnosti idejo enakosti, ki je samo odsev odnošajev v produkciji blaga, v orodje svojega boja proti odpravi razredov. Pravi smisel pospeševanja enakosti leži v pospeševanju uničenja razredov.

2. Komunistična stranka, kot zavedna nositeljica proletarskega boja za osvobojenje izpod buržuaznega jarma, ne sme postaviti kot bistvo razmišljanja o nacionalnem vprašanju abstraktnih ali pa formalnih principov, temveč mora v smislu svoje glavne naloge, ki obstoja v tem, da se bori proti meščanski demokraciji in razkriva njene laži in hinavstvo: a) točno oceniti konkretne zgodovinske in pred vsem gospodarske razmere; b) jasno ločiti interese zatiranih razredov, onih, ki delajo in so izkoriščani, od splošnega pojma narodnih interesov, ki pomenijo samo interese vladajočega razreda; c) ravnotako določno razlikovati zatirane, odvisne in neenakopravne nacije od nacij, ki zatirajo, izkoriščajo in so polnopravne; to nasprotuje meščansko-demokratski laži, ki prikriva — za epoko finančnega kapitala in imperializma karakteristično — kolonialno in finančno zaslužnjevanje ogromne večine prebivalstva na zemlji od strani neznatne manjšine najbogatejših, najrazvitejših kapitalističnih dežel.

3. Imperialistična vojna v letih 1914. do 1918. je poseben jasno razkrinkala pred vsemi narodi in zatiranimi razredi celega sveta lažljivost meščansko demokratskih fraz (versalski mir, Liga narodov).

4. Iz tega sledi potreba, da Komunistična internacionala formulira zbližanje proletarcev in delovnih mas vseh narodov zaradi skupne revolucionarne borbe proti lastnikom in buržuaziji. Samo tako zbližanje garantira zmago nad kapitalizmom, brez katerega se ni mogoče rešiti nacionalnega jarma in neenakosti v pravicah.

5. Svetovni politični položaj je postavil na dnevni red diktaturo proletariata in vsi dogodki svetovne politike se pod pritiskom razmer osredotočavajo okoli centralne točke: okoli boja svetovne buržuazije proti Sovetski Rusiji.

ki zbira okolu sebe z ene strani vsa sovska gibanja za osvoboditev kolonij in podjarmljenih narodov.

6. Zaradi tega danes ne zadostuje samo razglasiti in priznati zблиžanje delavnih ljudstev, temveč je potrebno najtesnejše zблиžanje vseh nacionalnih in kolonialnih osvobodilnih gibanj s Sovetsko Rusijo in definirati oblike tega zблиžanja po stopnji razvoja komunističnega gibanja med proletariatom vsake dežele ali osvobodilnega gibanja buržuaznega demokratskega značaja pri delavcih in kmetih zaostalih dežel in narodov.

7. Federacija se pojavlja kot prehodna oblika k popolnem edinstvu delavcev raznih narodov. Federacija je že pokazala svojo koristnost v praksi (odnošaj Rusije proti drugim sovskim republikam in v sami notranjosti odnošaj proti avtonomnim republikam Baškirov in Tatarov, osnovanih 1919. in 1920).

8. Dolžnost Komunistične Internacionalne je v tem, da da se na podlagi izkušenj teh novih federacij razvija in jih proučava. Potrebno je, da se stremi za vse tesnejšo federativno skupnostjo, misleč na to: a) da je nemogoče braniti obstoj sovskih republik, ki so obkoljene od imperialističnih, v vojaškem pogledu mnogo močnejših sil, če ni tesne zveze z drugimi sovskim državam; b) da je treba napraviti tesno gospodarsko združenje sovskih republik, brez česar se ne morejo vzpostaviti produktivne sile, ki jih je razdril imperializem, in zagotoviti blagostanje delavcev; c) da je treba stremeti za ustvaritvijo enotnega svetovnega gospodarskega režima, urejenega po splošnem načelu ter od strani proletariata vseh dežel.

9. Na polju notranjih odnošajev se nacionalna politika Komunistične Internacionalne ne sme omejiti na enostavno, formalno, čisto verbalno priznanje, ki je brez vsake obveznosti, priznanje enakosti pravic narodov, kakor to dela meščanska demokracija (bodisi, da to iskreno izjavljajo, ali pa da se skrivajo pod imenom socialistov, kakor socialisti II. Internacionalne). Ni zadosti samo s propagando in boji komunistične stranke (bodisi v ali pa izven parlamenta) neprenehoma razkrinkavati neprestana nasilja nad nacionalno enakostjo v vseh kapitalističnih državah kljub njihovim demokratskim ustavam; neobhodno potrebno je: a) vedno naglašati, da samo sovski režim more dati stvarno enakost pravic narodom najprej z zbiranjem pro-

letarcev, a potem z zbiranjem vse množice delavcev za boj proti meščanstvu; b) potrebno je, da vse komunistične stranke neposredno pomagajo pri revolucionarnih gibanjih odvisnih narodov ali pa onih, ki jim je odvzeta enakost pravic (n. pr. Irska, ameriški črnci i. t. d.) in v kolonijah.

Brez tega poslednjega, posebno važnega pogoja je boj proti podjarmljevanju odvisnih narodov in kolonij in priznavanje njihovih pravic na neodvisnost samo lažnjava firma, kakor to vidimo v strankah II. Internacionalne.

10. Priznavanje internacionalizma v besedah, a stvarna uporaba v propagandi in praksi malomeščanskega nacionalizma in pacifizma je redno dejstvo ne samo strank II. Internacionalne, ampak tudi onih strank, ki so izstopile iz te internacionalne, pa celo nekih, ki se sedaj imenujejo komunisti. Borba proti temu zlu, proti tem najbolj ukoreninjenim nacionalnim predsodkom se vedno bolj vsiljuje, kolikor aktualnejši je problem preobrazbe nacionalne diktature proletariata (t. j. diktature proletariata v eni deželi) v internacionalno (to je diktaturo proletariata nekolikih naprednih dežel, ki so sposobne, da odločilno vplivajo na svetovno politiko).

Malomeščanski nacionalizem označuje kot internacionalizem samo priznanje enakih nacionalnih pravic in (da ne govorimo o čisto verbalnem značaju tega priznavanja) vzdržuje v polni meri nacionalni egoizem, dočim proletarski internacionalizem zahteva:

a) da se interesi proletarskega boja v posameznih deželah podrede interesom proletarskega boja v svetovnem okviru;

b) da se narod, ki je zmagal buržuazijo, pokaže sposobnim in voljnim, da doprinese najtežje nacionalne žrtve v svrhu, da se zruši internacionalni kapitalizem.

Na ta način je prva in najvažnejša dolžnost v popolnoma kapitalističnih deželah, kjer obstojajo stranke, ki so stvarno avantgarda proletariata, boj proti bužvaznemu, oportunističnemu in pacifističnemu ublaževanju internacionalistične ideje in politike.

11. Kar se tiče bolj nazadnjaških dežel in narodov, kjer prevladuje fevdalno ali patriarhalno in kmečko življenje istočasno, se mora upoštevati:

a) Potreba vseh komunističnih strank, da pomagajo buržuazno-demokratskemu osvobodilnemu gibanju v teh deželah; na prvem mestu dolžnost najaktivnejše pomoči pripada delavcem države, ki od nje zavisi zaostali narod, bodisi kakor kolonija, bodisi v finančnem pogledu.

b) Potreba boja proti duhovništvu in vsem reakcionarnim in srednjeveškim elementom, ki so obvarovali svoj vpliv v ostalih deželah.

c) Potreba boja proti panslavizmu in drugim sličnim strujam, ki hočejo osvobodilno gibanje proti evropskemu in amerikanskemu imperializmu združiti z ojačenjem pozicij kanov, spahij itd.

d) Potreba, da se posebno pomaga kmečkemu gibanju v nazadnjaških deželah proti lastnikom, proti veleposestnikom, proti vsem ostankom fevdalizma in potreba, da se temu kmečkemu gibanju dâ najrevolucionarnejši značaj, ki naj najtesneje spaja komunist. proletariat zapadne Evrope z revolucionarnim kmečkim gibanjem na Vzhodu, v kolonijah in v zaostalih deželah sploh.

e) Potreba, odločnega boja proti temu, da se osvobodilna gibanja buržuazno-demokratskega značaja v zaostalih deželah lažnjivo predstavljajo pod firmo komunizma.

Komunistična internacionala mora pomagati nacionalnim gibanjem buržuazno-demokratskega značaja v kolonijah zaostalih dežel samo pod pogojem, da so elementi bodočih proletarskih strank in ki so samo po imenu komunistični, združeni in imajo popolno zavest o svoji posebni nalogi, ki obstoja v borbi proti meščansko-demokratskim gibanjem doma.

Komunistična internacionala mora stopiti v začasno zvezo z meščansk. demokracijo v kolonijah in zaostalih deželah, toda ne sme se stopiti z njo in mora absolutno obdržati avtonomijo proletarskega gibanja, četudi v najprimitivnejši obliki.

f) Potreba, da se razruši in razkrinka v širokih množicah delavcev vseh dežel, pred vsem pa v zaostalih deželah, iluzija, ki jo imperialistične sile sistematično ustvarjajo s tem, da ustanavljajo države, ki so baje neodvisne, v resnici so pa popolnoma odvisne i gospodarsko i finančno i vojaško. Za odvisne in slabe narode je danes edina rešitev v zvezi sovjetskih republik.

12. Stoletno suženjstvo kolonij in slabotnih narodov pod imperialističnimi silami je rodilo pri delovnih množicah podjarmljenih dežel nezaupanje ne samo proti narodom, ki so jih podjarmili, temveč tudi proti proletariatu teh narodov. Izdajstvo socializma od strani večine voditeljev 1914 - 1919 je samo povečalo to opravičeno nezaupanje.

Z druge strani: kolikor je kaka dežela bolj nazadnjaška, toliko je v njej važnejše malokmečko proizvodjanje; patriarhalno življenje se je umaknilo in to daje posebno odporno silo globokim malodružabnim predsodkom: nacionalizmu, egoizmu in partikularizmu.

Ker morejo ti predsodki izginiti šele, ko je prenehal imperializem in kapitalizem v naprednih deželah in ko se je korenito preuredila vsaka podlaga gospodarskega življenja zaostalih dežel, more biti uničenje teh predsodkov zelo počasno.

To nalaga zavednemu komunističnemu proletariatu vsake dežele posebno obzirnost in pazljivost proti ostankom nacionalnih občutkov v deželah in pri narodih, ki so bili dalje časa v suženjstvu. Ravnotako je potrebno delati gotove koncesije, da bi se kar hitreje in korenitejše odpravilo nezaupanje in predsodki, o katerih smo prej govorili.

Brez svobodnega in radovoljnega napora za edinstvo in zvezo od strani proletariata, potem pa od strani delavskih mas vseh narodov, ne more biti končne zmage nad kapitalizmom.

3. Kdaj in pod katerimi pogoji se smejo ustanavljati sovetski

I.

Delavski sovetski so nastali najprej v Rusiji leta 1905 za časa, ko se je revolucionarno gibanje ruskih delavcev zelo povečalo. Petrogradski svet je napravil že leta 1905 prve instiktivne korake na poti za osvojeitev oblasti. Petrogradski svet je bil tisti čas le v toliko močan, v kolikor je imel izgledov, da si osvoji politično oblast. Kakor hitro se je okrepila carska protirevolucija in je delavsko gibanje pričelo opadati, je prenehal svet po svojem kratkem obstanku.

2. Ko je v letu 1916. v začetku nove široke revolucionarne vstaje v Rusiji nastala ideja takojšnjega organiziranja delavskih svetov, je svarila boljševiška stranka delavce, da ne ustanavljajo takoj svetov in jih opozarjala na to,

da se bo pričelo z ustanavljanjem delavskih svetov le v tem trenutku, če se je revolucija že pričela in če bo neposredni boj za oblast na dnevnem redu.

3. V začetku revolucije 1. 1917. so se spremenili soveti delavsk. poslancev v Rusiji takoj v sovete delavcev in vojaških odposlancev in so potegnili v območje svojega vpliva najširše ljudske množice ter so dosegli takoj velikanško avtoriteto, kajti realna oblast je bila na njihovi strani in v njih rokah. Ko si je liberalna buržuazija opomogla od presenečenja prvih revolucionarnih udarcev in ko so socializdajalci, socialrevolucionarci in menjševiki pomagali ruskemu meščanstvu, da prevzame oblast v svoje roke je pričel pomen svetov padati. Šele po dogodkih v juliju 1917 in po zlomu protirevolucionarnega pohoda Kornilova, ko so se pričele gibati široke ljudske množice in ko je bil padec protirevolucionarne meščansko-kompromisne vlade v akutnem stanju, so oživeli delavski soveti in so kmalu nato dosegli odločilni pomen v deželi.

4. Zgodovina nemške in avstrijske revolucije je pokazala isto. Ko so se dvignile široke delavske množice, ko se je revolucionarni val povzpel posebno visoko in potopil dvore monarhije Hohenzollerncev in Habsburžanov, so nastali v Nemčiji in Avstriji po naravni sili delavski in vojaški soveti. Prvi čas je bila realna oblast na njihovi strani in soveti so bili na najboljši poti, da postanejo resnična oblast. Ko pa je zaradi cele vrste zgodovinskih okoliščin prešla oblast na meščanstvo in protirevolucionarne socialdemokrate, so začeli soveti kmalu propadati in so končno popolnoma propadli.

V dnevih ponesrečenega protirevolucionarnega puča Kapp-Lüttwiza so soveti v Nemčiji zopet vstali za nekaj dni, kakor hitro pa je boj končal z zmago buržuazije in socializdajalcev, so ti soveti, ki so pričeli dvigati svojo glavo, zaspali.

II.

5. Navedena dejstva pokazujejo, da so za ustanovitev svetov potrebni posebni predpogoji. Delavske sovete organizirati in jih spremeniti v sovete delavskih in vojaških odposlancev smemo, če so pri roki sledeči trije pogoji:

a) pogoj revolucionarne vstaje množic med najširšimi krogi delavcev in delavk, vojakov in dninarjev sploh;

b) pogoj poostritve gospodarske in politične krize v takem merilu, da se pričinja oblast izmikati rokam prejšnje vlade;

c) če je v vrstah važnih plasti delavcev in pred vsem v vrstah komunistične stranke dozorela resna pripravljenost, da se prične odločen in sistematičen boj po načrtu za oblast.

6. Če manjkajo ti pogoji, morajo komunisti idejo soveta sistematično in vztrajno propagirati in jih priljubljati množicam, dokazovati najširšim plastem prebivalstva da so soveti edina pripravna državna oblika za prehod k komunizmu. Toda neposredno organiziranje soveta je nemogoče, če ni zgoraj navedenih pogojev.

7. Poskus socializdajalcev v Nemčiji, da vrinejo sovete v splošni buržuazno-demokratski ustavni sistem je stvarno pravzaprav izdaja delavske stvari in zapeljevanje delavcev. Kajti pravi soveti so le kot oblika državne organizacije množic, ki nadomešča buržuazno demokracijo, ki razbije buržuazno demokracijo in jo nadomesti z delavsko diktaturo.

8. Propaganda desnih voditeljev nezavisnjakov (Hilferding, Kautsky itd.), ki imajo namero dokazati združljivost »sovetskega sistema« z meščanskim parlamentom pomeni ali popolno nerazumevanje razvojnih zakonov proletarske revolucije, ali zavedno zapeljevanje delavskega razreda. Soveti pomenijo diktaturo proletariata, parlament pomeni diktaturo buržuazije. Nemogoče je združiti diktaturo delavcev z diktaturo buržuazije in jih med seboj pomiriti.

9. Poskusi posameznih komunističnih skupin v Franciji, Italiji, Ameriki in Angliji, ustanoviti sovete, ki ne obsegajo širokih delavskih množic in radi tega ne morejo pričeti z neposrednim bojem za oblast, škodujejo le resničnemu predelu za sovetko revolucijo. Take vrste umetni, prigodni »soveti«, se spremene v najboljšem slučaju v društva za propagando v prid sovetki oblasti, v najslabšem slučaju pa morejo taki nepovoljni »soveti« idejo sovetke oblasti v širokih ljudskih plasteh le kompromitirati.

10. Soveti so nemogoči brez revolucije. Soveti brez proletarske revolucije se morajo izpremeniti v sovetko parodijo. Resnični soveti množic so le kot historično dana

oblika proletarske diktature. Vsi odkritosrčni in resni pristaši sovske oblasti morajo previdno ravnati z idejo soveto in jo neprenehoma propagirati med množico in morajo pričeti z neposrednim uresničenjem, le če so daní zgoraj navedeni pogoji.

III. KONGRES KOMUNISTIČNE INTERNACIONALE.

Doba med II. in III. kongresom je prinesla svetovnemu proletariatu marsikatero neprijetno uro in marsikako razočaranje. Sodeč po revolucionarnem razpoloženju proletariata, po nepopisnem polomu svetovnega kapitalističnega gospodarstva in po vsem tedanjem političnem kaosu*), se je pričakovalo, da bo svetovna revoluc. mnogo hitrejša napredoval, kakor v resnici napreduje. Proletariat in njegovi voditelji v tem kaosu še niso mogli razbrati in opredeliti vseh odločujočih momentov za točno oceno stvarnega svetovnega položaja. Zaslepljevali sta jih pri tem pred vsem dve stvari: 1. dejstvo, da je stala ob II. kongresu ruska rdeča armada pred obzidjem Varšave in da se je z gotovostjo pričakovala na Poljskem sovska republika, ki bi bila neposredno zvezala revolucionarni vstok z zapadom in 2. nepoznavanje prave organizirane moči in moralne vrednosti zapadnega proletariata.

Toda ruska rdeča armada je doživela pred Varšavo odločilen poraz in ruski proletariat je izgubil vero v revolucionarni polet zapadnoevropejskega proletariata. Tako je ostal ruski proletariat odrezan od zapada in brez upanja do skorajšnje otvoritve zveze žnjim.

Poleg tega smo imeli po vojni neki čuden pojav v svetovnem gospodarstvu, ki je buržuazijo zelo okrepil v njeni veri, da bo zdržala in celo premagala vojno krizo in ki je prenesel to vero tudi na proletariat sam in ohladil njegov revolucionarni zanos. Ta pojav je bil bujni razvoj trgovine v vseh državah v prvih dveh letih po vojni. Buržuazija in kratkovidni oportunisti med delavstvom so splošno pričakovali, da si bo tudi industrija tako hitro opomogla in da bo s tem kriza to pot odpravljena.

Ta pojav je bil voda na mlin socialnih patriotov, ki so stali po sklepu poznanih pogojev za vstop v Komunistično internacionalo v ljutem boju proti nji. Ogoljufano delavstvo, ki si ne more samo ustvarjati pregleda o stanju

*) kaos = zmešnjava, zmedenost.

svetovnega gospodarstva, o poteku svetovnih gospodarskih in političnih kriz, jim je sledilo v velikem številu.

Komunistična internacionala je bila tako postavljena pred nove ogromne naloge. Trebalo je predvsem na novo oceniti smer in kapaciteto svetovnega gospodarstva in potem določiti temu primerno bojno taktiko internacionale.

To se je zgodilo s Trocki-Vorgovimi tezami o svetovnem položaju in z Zinovjev-Leninovimi tezami o taktiki Komunistične internacionala. In to je pravilna pot: kdo hoče predvideti politične dogodke in ubrati pravo bojno taktiko za gibanje mas, ta mora predvsem natančno poznati celokupni položaj svetovnega gospodarstva, ki je edini izvor vsega gibanja in vsega razvoja ljudskih mas.

Najboljše moči Komunistične internacionala so se spravile na to ogromno delo. Trocki je poznan velikan gospodarski organizator in sodrug Varga, bivši profesor narodnega gospodarstva na univerzi v Budimpešti, sodi v Komunistični internacionali med najbistrejše znanstvene glave. Poleg tega je bil Varga za časa sovske republike na Ogrskem ljudski komisar in ima tudi bogate skušnje v proletarskem gibanju. O Leninu in Zinovjevu ni treba, da govorimo še posebej.

Poleg tega ogromnega dela, je moral kongres konsolidirati proletarsko organizacijo. Potrdil je izključitev italijanske socialistične stranke in Levija in obsodil Šmeralovo smer. O teh stvareh so na široko razpravljali celo buržujski listi in torej lahko preidemo te razprave na tem mestu. O združništvu in sindikatih govorimo na drugem mestu in tako mislimo, da bomo zadostili svoji nalogi in ustvarili našim čitateljem dovolj jasn vpogled v proletarsko gibanje, njegove zgodovinske naloge in v njegovo pot, ako priobčimo tu še zgorajomenjene teze o svetovnem položaju in o taktiki Komunistične internacionala.

Naj torej slede:

1. Teze Komunistične internacionala o svetovnem položaju.

1. Bistveni problem.

1. — Revolucionarno gibanje po končani imperialistični vojni, ki je posledica te vojne, se odlikuje po svojem obsegu, ki nima para v zgodovini. Meseca marca 1917 se je zrušil carizem. V maju 1917 divjajo na Angleškem viharne

stavke. Novembra 1917 se polasti ruski proletariat državne oblasti. Novembra meseca 1918. se sesujeta nemška in austroogrška monarhija. Stavkarska gibanja se razširijo po celi vrsti evropskih držav in se razvijajo zlasti tekom 1919. V marcu 1919 se ustanovi ogrska sovjetska republika. Proti koncu istega leta pretresajo Ameriko silne stavke kovinarjev, rudarjev in železničarjev. Po marčnih bojih leta 1919 doseže gibanje v Nemčiji svoj višek v marcu 1920. t. j. par dni po Kappovi vstaji. V Franciji se je pojavila največja napetost notranjega življenja v maju 1920. V Italiji se razvija revolucija nevzdržno in je dosegla svoj višek v septembru leta 1920, ko so delavci zasedli tovarne in kmetje veleposestva. Decembra 1920 zagradi čehoslovaški proletariat za orožje politične splošne stavke. V marcu 1921 smo imeli v srednji Nemčiji delavsko vstajo in na Angleškem stavko rudarjev.

Gibanja dosežajo velik obseg in silno intenzivnost zlasti v deželah, ki so se še včeraj vojskovale in še posebno v premaganih; toda boji se raztezajo tudi na nevtralne. V Aziji in Afriki netijo in pojačavajo ogorčenje številnih kolonialnih mas.

Toda silni val ni mogel zrušiti svetovnega niti evropejskega kapitalizma.

2. — Tekom leta, ki je poteklo med drugim in tretjim kongresom Komunistične internacionale, smo imeli vrsto plovov, ki so končali s porazom za delavski razred (pohod rdeče armade proti Varšavi avgusta 1920, gibanje italijanskega proletariata septembra 1920, vstaja nemških delavcev marca 1921).

Prvo dobo revolucionarnih gibanj po vojni označuje elementarna nasilnost, značilna neopredeljenost cilja in metod ter velikih zmešnjav, ki se polotevajo vodilnih razredov; ta doba pa je, kakor kaže, že dokončana. Občutki, ki jih ima buržuazija v svoji razredni moči in vnanji solidarnosti svojih državnih ustanov, so se gotovo pojačali. Strah pred komunizmom je oslabil, ako že ne popolnoma izginil. Voditelji buržuazije slavijo moč svojega državnega aparata in v vseh deželah prehajajo k naskoku na delavske mase in to tako na ekonomski kakor na politični fronti.

3. — Z ozirom na ta položaj Komunistična internacionala stavi sebi in delavskemu razredu sledeča vpraša-

nja: V kakšni meri resnično odgovarja novo medsebojno razmerje med buržuazijo in proletariatom najglobljeje mu razmerju njunih odgovarjajočih sil? Ali je buržuazija danes resnično bolj sposobna, da vzpostavi socialno ravnovesje, ki ga je porušila vojna? Obstoje li razlogi, iz katerih lahko sklepamo, da se bo po dobi politične zmede in razrednega boja zopet pričela nova daljša doba vzpostave in razvoja kapitalizma? Ali se ne kaže v tem slučaju potreba, da revidiramo program in taktiko Komunistične internacionale?

*Vojna, procvit špekulacije in kriza.
Evropske države.*

4. — Dvajset let, ki so se vrstila pred vojno, predstavljajo dobo posebno bujnega procvita kapitalizma. Doba procvita se razlikuje po svoji dolgotrajnosti in po svoji intenzivnosti; dobe depresij*) in kriz pa po svoji kratkotrajnosti. Na splošno se je napredek vihravo dvignil in kapitalistične zemlje so na hitro obogatele.

Med tem ko so gospodarji usode sveta zapirali svetovni trg s svojimi trusti, karteli in konsorciji so tudi mislili na to, da mora trčiti ekstremi razvoj produkcije meje nakupovalne zmožnosti svetovnega kapitalističnega trga; poskušali so, poiskati si pot iz tega položaja z nasiljstvom: kriza, okrvavljena s svetovno vojno, naj bi sledila dolgi preteči dobi ekonomske depresije z istim rezultatom kakor prej, t. j. s porušenjem ogromnih proizvodnih sil.

Toda vojna je združila skrajno razdiralno moč svojih načinov z neprevidno dolgim trajanjem. Konec je bil ta, da ni samo porušila na gospodarskem polju nadprodukcije, nego da je tudi oslabil, omajala in podminirala temeljni mehanizem evropske produkcije. Pripomogla je istočasno Zedinjenim Državam do velikega kapitalističnega razvoja in pospešila nastop Japonske. Center gospodarskega težišča se je premaknil iz Evrope v Ameriko.

5. — Pred očmi buržuazije se je pojavila doba, ki je sledila koncu štiriletnega klanja, doba demobilizacije, prehoda iz vojnega stanja v mirno stanje, katero je spremljala gospodarska kriza kot naravna posledica izčrpanosti in vojnega nereda in ki se ji je zdela — in opravičeno —

* Depresija = potisk, padec, opadanje.

težavna in polna nevarnosti. In res, prvi dve leti po vojni so bile po njej opustošene zemlje pozornice ogromnih proletarskih gibanj.

Dejstvo, da je izgledalo v prvih mesecih po vojni, da se ne bo razvila neizogibna kriza, temveč ravno nasprotno, da se je razvil celo gospodarski procvit, je glavni vzrok, da si je ohranila buržuazija nadvladujoči položaj. Ta čas je trajal skoro poldrugo leto. Industrija je posrkala skoro vse demobilizirane delavce; in če prav delavske plače na splošno niso dosegale cen življenjskih potrebščin, so bile dovolj visoke, da so ustvarjale iluzije gospodarskih pridobitev.

Bil je torej gospodarski razmah 1919—1920, ki je, ublaživši najbolj težavno fazo likvidacije vojne, izredno poostрил buržuazno hegemonijo in ki je na novo postavil vprašanje povrnitve nove organične dobe kapitalističnega razvoja.

Vendar pa gospodarsko pomirjenje 1919 — 1920, kot tako, ni pomenilo začetka obnovitve kapitalističnega gospodarstva, ampak nadaljevanje umetnega položaja industrije in trgovine kakoršnega je ustvarila vojna in ki je imel moč, da razbije kapitalistično gospodarstvo.

6. — Imperialistična vojna je izbruhnila v dobi, v kateri se je začela industrialna in trgovska kriza, pojavivši se tedaj (1913) v Ameriki, širiti po Evropi. Naravni razvoj industrialnega kolobarja je pretrgala vojna, ki je potem sama postala najmočnejši gospodarski činitelj. Vojna je ustvarila za temeljne industrialne panoge neomejen trg, v popolnem zavetju pred vso konkurenco. Veliki odjemalec ni nikoli nasitil svojih zahtev, kolikor se mu je tudi nudilo. Fabrikacija proizvodnih sredstev se je izpremenila v fabrikacijo sredstev za razdiranje. Blago osebne porabe so kupovali vedno po višjih cenah milijoni, ki so samo razdirali. In v tem je ravno tičal proces razdejavanja; toda kljub grozanskim protislovjam kapitalistične družbe, je dobilo to razdejavanje lice bogatenja. Država je napovedovala posojilo za posojilom, je izdajala emisije za emisijami in državni proračuni, ki so običajno zahtevali milijone, so prehajali v milijarde. Stroji in zgradbe so se obrabljali, toda se niso nicahe so se ustavile. Istodobno pa je raslo število državnega papirnatega denarja, blagajniških in zakladnih bonov ter zadolžnic javnih dolgov v brezkončnost. Dozdevni

kapital je rasel vsled razdejavanja produktivnega kapitala. Kreditni sistem, sredstvo, ki dovoljuje cirkulacijo blaga se je spremenil ob koncu vojne v mobilizacijo narodnih imovine, všteto celo tisto, ki jo bodo morale ustvariti šele bodoča pokolenja.

V strahu pred krizo, ki bi bila lahko katastrofalna, je ravnala kapitalistična država po vojni še vedno po sistemih, ki jih je vporabljala med vojno: nove emisije, nova posojila, določbe za regulacije prodajnih in nakupnih cen za blago prve potrebe, garancija profitov, živila po znižanih cenah, pomnoževanje dodatkov k stalnim plačam in dnarom in pri vsem tem vojna cenzura in diktatura monturirancev.

7. — Istočasno s prenehanjem vojne in vzpostavo internacionalnih razmerij je pričelo tudi veliko povpraševanje po najrazličnejšem blagu po vsem svetu. Vojna je bila zapustila ogromne zaloge proizvodov in velike svote denarja, koncentrirane v rokah vojnih dobaviteljev in spekulantov, ki so jih pričeli vporabljeni v nove spekulacije. Zakaj začasni profiti so se jim kazali še večji. Sledila je živahna trgovina, dočim se ni — vsled nezaslišanega dvigovanja cen in bajeslovnih dividend — nobeno glavno podjetje evropske industrije približevalo predvojnemu stanju.

8. — Za ceno organičnega porušenja ekonomskega sistema, zvišanja fiktivnega kapitala, znižanja valute in razširjenja spekulacije, je buržuazna vlada, namesto da bi bila zdravila gospodarske rane, zavlekla s pomočjo bančnih konsorcijev in industrialnih trustov začetek ekonomske krize in to v trenutku, ko je nehala politična kriza in ko je pričela prva revizija vojnih posledic.

Ko se je buržuazija na tak način oddahnila za precej časa, je mislila, da je nevarnost krize že odgodena za nedoločen rok. Duhove je navdala nebrzdana dobra nada; kazalo je, da bodo potrebe za obnovitve otvorile dobo industrialnega in trgovskega razcvita in predvsem srečnih spekulacij. Leto 1920 pa je bilo leto zmedlelih upanj.

Najprej v denarni obliki, potem v trgovinski in končno v industrialni se je pokazala kriza v marcu 1920 na Japonskem in že v aprilu v Zedinjenih državah (zmerno znižanje cen se je bilo pokazalo že v januarju); prešla je potem v Anglijo, Francijo in Italijo in — še v aprilu — v nevtralne evropske države; prikazala se je v lajši obliki tudi v Nem-

čiji, a v drugi polovici 1920 se je razširila po vsem kapitalističnem svetu.

9. — Kriza leta 1920 — in v tem tiči bistvo za razumevanje svetovnega položaja — ni nikaka etapa v «normalnem» industrialnem kolobarju, nego najglobokejša reakcija proti dozdevnem razcvitu vojnega časa in naslednjih dveh let, razcvit, ki je slonel na razvalinah in izčrpanju.

Normalna alternativa kriz in dob razcvita je sledila v preteklosti paraboli industrialnega razvoja. V zadnjih sedmih letih pa produktivne sile Evrope ne samo, da se niso dvigale, temveč so neusmiljeno padale.

Razdejanje ekonomskih temeljev samih se mora najprej pojaviti v vsej vrhni zgradbi. Da se doseže relativna notranja vzporedba, se bo morala evropska industrija najprej nekaj let zmanjševati. Polet produktivnih sil bo padel z dosedanje svoje dozdevne višine. V tem slučaju morejo biti periode razcvita le kratkostrajne in špekulativnega značaja. Krize pa bodo dolge in težke. Sedanja evropska kriza je kriza podprodukcije. To je reakcija mizerije proti napotom, da bi se produciralo, trgovalo in živelo na enaki višini kakor v predidoci kapitalistični dobi.

10. — Angleška je gospodarsko najmočnejša zemlja in je od vseh najmanj trpela; toda niti pri njej ne moremo govoriti o vspostavitvi kapitalističnega ravnovesja po vojni. Gotovo, vsled svoje svetovne organizacije in vsled svojega položaja, kot zmagovalca, je Anglija dosegla po vojni izvestne trgovske in finančne vspehe, je izboljšala svojo trgovsko bilanco, je dvignila tečaj šterlinske lire in celo dosegla prebitek dohodkov nad stroški v državnem proračunu; toda na industrialnem polju je Angleška po vojni nazadovala.

Dohodki iz dela in državni dohodki so neprimerno manjši kakor pred vojno. Najvažnejša industrija, premogovna industrija, se vedno slabša in istodobno ž njo padajo tudi druge industrialne panoge. Neprestane stavke niso vzrok, temveč posledica propadanja angleškega gospodarstva.

11. — Belgija, Italija in Francija so ravno tako uničene po vojni kakor Nemčija. Obnovitev Francije po vojni nosi parasitičen značaj: izvršuje se na račun sistematičnega uničevanja Nemčije (pemog, stroji, živina, zlato). Kapitali-

stični razvoj v celoti stoji pod divjimi udarci. Francoska dobiva dosti manj kakor izgublja Nemčija. Francoska politika je nesramno ropanje, ki ga spremlja diplomatsko izsiljevanje. Ekonomska Francija se neizogibno bliža prepadu. Koncem zadnje periode razcvita (31. marca 1921) je pala francoska valuta za 60 % in italijanska za 75 %.

12. — Dozdevni značaj periode razcvita je nazorna zlasti v Nemčiji; v času poldruega leta, ko so se dvignile cene šesterokratno, je produkcija ponehaval nevarno hitro. Dozdevno soudeležbo v mednarodni trgovini po vojni je plačala Nemčija z dvojno ceno: s potrato osnovnega narodnega kapitala (mučila je produkcijski, transportni in kreditni aparat) in s sukcesivnim znižanje življenjskih pogojev delavskega razreda. Profiti nemških izvažalcev so s stališča javnega gospodarstva čista izguba. V maskirani obliki izvoza prodaja Nemčija samo sebe. Veliki kapitalisti si zasiguravajo vedno večji del narodnega bogastva, ki se neprestano zmanjšava. Nemški delavci postajajo sužnji vse Evrope.

13. — Na isti način kakor sloni dozdevna politična neodvisnost nevtralnih držav na medsebojnem nasprotstvu velesil, je odvisen gospodarski razcvit od svetovnega trga, katerega značaj so določevale pred vojno Anglija, Nemčija, Zedinjene države in Francija. Med vojno je buržuazija malih nevtralnih državic ogromno zaslužila. Toda porušenje in uničenje vojujočih držav je povzročilo tudi uničenje malih nevtralnih. Njihovi dolgovi so narasli, valute so pale in kriza jim je zadajala udarec za udarcem.

3. Zedinjene države — Japonska — kolonialne dežele in Sovetska Rusija.

14. — Razvoj Zedinjenih držav med vojno kaže v gotovem smislu nasprotno kakor Evropa. Soudeležba Zedinjenih držav na vojni je bila pred vsem soudeležba dobaviteljev. Zedinjene države niso nikakor občutile učinkov vojnih razdejanj. Indirektno uničevalni vpljiv vojne na transportna sredstva, na kmetijsko gospodarstvo itd. je bil v tej državi mnogo manjši kakor na Angleškem — da ne govorim o Franciji in Nemčiji. Z druge strani so Zedinjene države čim najpopolnejše izkoristile odstranitev ali vsaj skrajno oslabitev evropske konkurence in so dvignile svoje glavnejše industrije do nezaslišanega razvoja (nafta,

ladjedelstvo, avtomobile, premog) in niso samo ameriška nafta in žito, od katerih je danes odvisen večji del evropskih držav, ampak tudi premog.

In če je pred vojno izvažala Amerika v glavnem kmetijske produkte in surovine (ki so predstavljali dve tretjini vsega izvoza), izvažala danes predvsem industrialne izdelke in sicer 60 % svojega izvoza. Če je bila Amerika pred vojno dolžnica, je danes upnica vsega sveta. Polovica svetovne rezerve zlata se izteka vanjo. Težji del svetovnega trga se je preselil od šterlinske lire na dolar.

15. — Toda tudi ameriški kapital se je premaknil iz svojega ravnovesja. Izredni razvoj ameriške industrije določuje izključno celota svetovnih razmer, t. j. odstranjenje evropske konkurence in povpraševanje evropskega vojaškega trga. Če se ni mogla uničena Evropa po vojni zopet uveljaviti kot konkurent Amerike v svojem predvojnem položaju na svetovnem trgu, ima z druge strani, kot trg za Ameriko, danes komaj še senco včerajšnjega pomena. Zedinjene države so postale v neprimerno večji meri izvozna država kakor so bile pred vojno. Produktijski aparat, ki se je med vojno ogromno razvil, se ne da popolnoma vporabiti, ker ni odjemalcev. Nekatere industrije so postale na ta način sezijske industrije, ki ne morejo preskrbeti delavcem dela kakor za določene letne čase.

V Zedinjenih državah je kriza začetek temeljitega in dolgega gospodarskega uničenja, ki izvira iz prepačda Evrope; je rezultat uničenja svetovne delitve dela.

16. — Tudi Japonska je izkoristila vojno v to, da je povečala svojo delovno sfero na svetovnem trgu. Njen razvoj je seveda manjši od razvoja Zedinjenih držav in kaže v celi vrsti industrij popolnoma umeteljni značaj. Če so bile njene produstivne moči zadostne, da so si osvojile trg, na katerem ni bilo konkurence, se kažejo pa nezadostne da bi ji ohranile ta trg v boju z močnimi kapitalističnimi državami. V tem je imela izvor ostra kriza, ki se je pojavila na začetku vseh drugih kriz.

17. — Pomorske države, izvoznice surovin in med temi kolonialne države (Južna Amerika, Kanada, Australija, Indije, Egipt itd.), so se od svoje strani tudi okoristile s pretrganjem internacionalnih zvez ter razvile svojo lastno industrijo. Ali svetovna kriza se je raztegnila danes tudi

nanje. Razvoj domače industrije teh dežel je ustvaril nove trgovske težkoče za Anglijo in vso ostalo Evropo.

18. — Ne more se reči, da bi se bilo ustanovilo po vojni kakoršnokolisibodi stalno ravnovesje na polju industrije, trgovine in kredita in to ne samo v Evropi, ampak sploh v svetovnem merilu.

Ekonomsko prepadanje Evrope se nadaljuje, toda porušenje temeljev evropskega gospodarstva se bo jasno pokazalo še-le v naslednjih letih.

Svetovni trg je desorganiziran. Evropa potrebuje ameriških izdelkov, toda nima ničesar dati v zameno. Amerika se je prerasla. Izmenjavanje v zlatu je ustavljeno. Svetovni trg se ne pokori več normalnemu zakonu buržaznega gospodarstva. Ustanovitev tečaja v zlatu v Evropi se ne da doseči drugači, kakor s povečanjem izvoza in zmanjšanjem uvoza. Toda uničena Evropa ni več zmožna take izpremembe. Z druge strani, Amerika se brani umerjateljnega evropskega uvoza (dumping) s carinskimi tarifami.

Evropa torej ostaja norišnica. Anglija ustanavlja prepovedne tarife proti nemškemu izvozu in vse gospodarsko življenje Nemčije se nahaja na milost in nemilost v rokah tolpe pariških špekulantov. Avstro-ogrsko ozemlje je pregrajeno z najmanj desetimi carinskimi mejami. Norosti versalske pogodbe so vsak dan bolj zapletene.

19. — Pojava Rusije na svetovnem trgu ne more v do glednem času prinesiti velikih izprememb. Ruski kapitalistični organizem je bil, kar se tiče prodeksijskih sredstev, v najožji odvisnosti svetovne industrije in ta odvisnost se je med vojno najbolj kazala nasproti državam Entante, tedaj ko je bila vsa ruska domača industrija mobilizirana. Blokada je z enim udarcem porušila vse te življenske zveze. Ne da se torej misliti, da bi si mogla ta po triletni državljanski vojni izkrvavljena in uničena država organizirati na svoji zemlji one nove veje industrije, brez katerih so bile prejšnje neizogibno uničene vsled obrabe njihovega temeljnega materiala. K vsemu temu se pridružuje še dejstvo, da je rdeča armada porabila stotine tisočev delavcev in to po večini najbolj usposobljenih. Pod takimi zgodovinskimi pogoji ne bi bila mogla nobena država, tako stisnjena z blokado, obsojena na brezkončne vojne, dedinja strašne dedščine razvalin, vzdržati gospodarsko življenje in ustvariti si centralizirano administracijo. Toda ne da se tajiti, da

ni bil plačan boj proti svetovnemu kapitalizmu z dolgo izčepanostjo ruskih produktivnih sil v nekaterih temeljnih panogah. Še-le sedaj, po odpravljeni blokadi in po ustanovitvi nekaterih normalnejših oblik v razmerju med mestom in deželo, je mogoče sovetški oblasti, da da gospodarstvu konstantno in nevpogljivo centralistično smer v vsej državi.

4. — *Napetost socialnih nasprotstev.*

20. Vojna, ki je povzročila takšno porušenje kakoršnega še ni videl svet v zgodovini produktivnih sil, ni ustavila procesa socialne diferenciacije. Nasprotno, proletarizacija širokih posrednih plasti, vključivši novi srednji razred (uradnike, funkcionarje itd.) in koncentracija lastnine v rokah neznatne manjšine (trustov, kartelov, konsorcijev itd.) statekom zadnjih sedem let strašno napredovali v državah, ki so največ trpele v vojni. Problem Stinnesa*) je postal bistveni problem nemškega gospodarskega življenja.

Naraščanje cen vsega blaga, v zvezi s katastrofalnim padanjem valute v vseh evropskih vojskujočih se državah je končno le dokaz nove razdelitve narodne rente na škodo delavskega razreda, funkcionarjev, uradnikov, posestnikov majhnih dohodkov in v splošnem oseb vseh kategorij, ki imajo več ali manj omejene dohodke.

Tako se je potisnilo Evropo s stališča njenih gmotnih virov, za kakih deset let nazaj in napetost socialnih nasprotstev, ki se danes ne da več primerjati s preteklimi, ne samo da se ni ustavila v razvoju, temveč se poojstruje z izredno hitrostjo. To glavno dejstvo zadostuje že samo po sebi, da uniči vse upanje, ki se opira na podaljšani in mirni razvoj sil demokracije: **progresivna diferenciacija, temelječa na gospodarskih razvalinah, opredeljuje napeti, konvulzivni in neusmiljeni značaj boja delavskega razreda.**

V tem sorazmerju sedanji značaj krize samo podaljšuje vojne posledice in nesramno špekulacijo, ki ji je sledila.

21. — Visoke cene pridelkov so povzročile, da je stekla na deželo velika količina «slabega» denarja, kar je napravljalo vtisek, da je kmet obogatel. Stvarno so kmetje s svojim slabim papirnatim denarejm plačali vse svoje dolgove, ki so jih bili napravili pri normalnem kurzu. Toda kmetijsko gospodarstvo ne obstoja samo v plačevanju

*) Nemški veleindustrialec.

uknjiženih dolgov. Nedostatek delovnih moči, izguba živine težkoče za umetna gnojila, draginja industrialnih izdelkov so povzročile skrajno nazadovanje evropskega kmetijstva.

Na drugi strani pa je osiromašenje Evrope, ki jo je napravila nezmožno, da si nakupuje zadostno količino ameriškega in kanadijskega žita, izvalo ogromno kmetijsko krizo onstran morja. Tako opazujemo, da nastaja tržak položaj ne samo za kmeta in malega najemnika v Evropi, ampak tudi v Zedinjenih državah, v Kanadi, v Argentini, v Avstraliji in Južni Afriki. Novi kapitali, ki so se nakopili po vojni, služijo samo za nakupovanje zemlje. Dežela se socialno diferencira, se proletarizira, uboža in postaja gnjezdo žive nezadovoljnosti.

22. — Razmere «funkcionarjev in uradnikov» so se, vsled zmanjšanja plačilne sposobnosti denarja, na splošno še bolj poslabšale, kakor položaj proletariata. Razmere subalternih (podčinjenih) in srednjih funkcionarjev so popolnoma razstrgane: zato so postali ti elementi kvas politične nezadovoljnosti, ki podkopava državni mehanizem, kateremu služijo. Novi srednji stan, ki bi moral biti po reformističnem naziranju konservativna sila, postaja rajši revolucionaren faktor.

23. — Kapitalistična Evropa je končno tudi izgubila svoj nadvladujoči gospodarski položaj na svetu. Z druge strani, relativno ravnovesje razredov je slonelo na tem nadvladju. Ves trud evropskih držav (Anglije in deloma Fracije), da obnovijo notranji položaj, je samo še povečal zmešnjavo in negotovost.

24. — Dočim se je v Evropi vršila koncentracija lastnine na razvalinah, so v Zedinjenih državah dosegle koncentracije in nasprotstva razredov skrajno mero na podlagi mrzličnega bogatenja kapitalistov. Bistre izpremembe položaja, izvirajoče iz splošne negotovosti svetovnega trga, dajajo razrednemu boju v Ameriki skrajno napet revolucionaren značaj. Kapitalističnemu poletu, ki nima enakih v zgodovini, mora slediti polet revolucionarnega boja.

25. — Izselsjevanje kmetov in delavcev čez morje je vedno služilo evropskemu kapitalizmu kot varnostni oddušek. To izselsjevanje se je množilo v dobah daljših depresij in po porazih revolucionarnih gibanj. Toda dandanes otežujeta Amerika in Avstralija priseljevanje. Varnostni oddušek ne funkcionira.

26. — Hitri razvoj kapitalizma na vzhodu, posebno v Indiji in na Kitajskem, je ustvaril nove temelje revolucionarnemu boju. Buržuazija teh dežel je sklenila še tesnejše vezi s tujim kapitalom in tako postala njegov glavni instrument vladanja. Njen boj proti tujemu imperializmu, boj slabjšega konkurenta, je samo dozdeven. Razvoj domačega proletariata paralizira revolucionarne tendence kapitalistične buržuazije, istočasno dobivajo obširne vrste kmetov v komunistični prednji straži svoje prave voditelje.

Istočasno tlačenje s strani nacionalizma in tujega imperializma, obstoj kapitalističnega izkoriščanja, vojaštva domače in tuje buržuazije z ostanki fevdalnega suženjstva, ustvarjajo predpogoje, pod katerimi se bo domači proletariat hitro razvil in se postavil na čelo velikega kmetskega gibanja.

Revolucionarno ljudsko gibanje v Indiji in v drugih kolonijah je tako postalo danes sestavni del svetovne delavske revolucije, kakor revolta proletariata v kapitalističnih deželah starega in novega sveta.

5. Mednarodni odnošaji.

27. — Splošen položaj svetovnega gospodarstva in predvsem polom Evrope nam je kazal dolgo dobo težkih gospodarskih težkoč, potresov, delnih in splošnih kriz itd. Mednarodni odnošaji, ki so bili določeni kot rezultat vojne in versailskega miru nam predočujejo položaj kot brezizhoden.

Imperializem se je porodil iz potreb proizvodnih sil, stremečih k odstranitvi narodnih mej in ustvaritvi enega samega evropskega in svetovnega gospodarskega teritorija. Posledica sovražnih, imperialističnih sporov je bila ustanovitev novih mej, novih davkov, novih vojsk. Na gospodarskem in praktičnem polju je zašla Evropa nazaj v srednji vek.

Na popolnoma izsesani in uničeni zemlji se danes vzdržuje vojska, poldrugikrat večja kakor leta 1914 in sicer na višku »oboroženega miru».

28. — Vodilna politika Francije na evropskem kontinentu se lahko razdeli na dva dela: prva skuša dati duška slepi jezi upnika pripravljenega zadušiti dolžnika, ki ne more povrniti svojega dolga; druga predstavlja lakomnost velike industrije opustoševaljice, ki skuša ustvariti po-

tom saarske, ruhrske in gornješlezjske kotline, ugodne pogoje za industrijski imperializem in podpira propast finančnega imperializma.

Toda te težnje so popolnoma nasprotne interesom Anglije. Naloga te poslednje obstaja v tem, da loči nemško oglje od francoskega, katerih združitve je potrebno potreben pogoj za evropsko obnovitev.

29. — Angleški imperij se zdi resnično na višku svoje moči. Ohranil je svoje stare vladarje in ni iskal novih. Toda v resnici nam kaže sedanje stanje, da je gospodujoči položaj Anglije v nasprotju s svojim faktičnim gospodarskim propadanjem. Nemčiji, s svojim tehnično in organizatorično izredno naprednim kapitalizmom, ni dovoljena uporaba oborožene sile. Toda pred zmagoslavno in še bolj kljubujočo Anglijo, kakor je bila prej Nemčija, vstaja nov nasprotnik: Združene države, gospodarice obeh Amerik. Vsled boljše organizacije in boljše tehnike je industrijsko delo v Združenih državah izredno boljše, kakor angleško. Združene države dobavljajo 65—70% vse nafta, ki se jo porabi na svetu in od katere zavisi uporaba avtomobilov, motorjev, mornarice in zrakoplovstva. Stoletni angleški, skoro nadvladujoči položaj na premogovnem trgu, je končno potisnjen, odkar je prevzela Amerika prvenstvo. Njen izvoz v Evropo se veča na drzen način. Njena vojna mornarica je skoro enaka angleški. Združene države se danes nočejo več držati svetovnega telegrafskega monopola, ki je bil do sedaj v rokah Anglije. Na industrijskem polju prehaja Anglija v defenzivo in se oborožuje, pod pretvezo, da se bojuje proti «nezdravi» konkurenci Nemčije, proti Združenim državam z obrambno mero. Medtem ko se je razvijanje angleške vojne mornarice ustavilo, je Hardingova vlada relativno sprejela Wilsonov načrt za izgradbo ladij, ki bodo v dveh ali treh letih spravile vso pomorsko plovbo pod zastavo združenih držav.

Položaj je tak, da bo, ali Anglija avtomatično potisnjena na drugo mesto in postane kljub svoji zmagi nad Nemčijo, sila druge vrste, ali - in ona se že čuti primorana k temu — da bo zastavila v najbližji bodočnosti vse v preteklosti pridobljene sile v smrtno borbo proti združenim državam.

Za ta načrt, ohranja Anglija svojo zvezo z Japonsko

in si prizadeva, pridobiti si oporo ali vsaj nevtralnost Francije s tem, da ji vedno bolj popušča.

Narastek njene mednarodne veljave v Evropi v teku preteklega leta, ni vzrok konsolidacija Francije, ampak mednarodna obnemoglost Anglije.

Kapitulacija Nemčije preteklega maja v vprašanju vojnih poškodb, kaže samo začasno zmago Anglije in znači najvišji gospodarski polom srednje Evrope in ni izključeno, da zasede Francija v najbližji bodočnosti ruhrsko in gornjeslezijsko kotlino.

30. — Nasprotje med Japonsko in Združenimi državami, provizorično zakrito vsled soudeležnosti obeh v vojni proti Nemčiji, razvija danes odkrito svoje tendence. Japonska se je vsled izida vojne, zelo približala ameriškim bregovom stem, da je dobila otoke velike strateške vrednosti v Tihem oceanu.

Industrijska kriza, ki se je rapidno razvila na Japonskem, je spravila na dan vprašanje emigracije. Japonska, gostonaseljena dežela in uboga na naravnih bogastvih je prisiljena, ali uvažati blago, ali izvažati ljudi. V obeh slučajih je to proti interesom Združenih držav.

Japonska izda nad polovico proračuna za stroške vojske in mornarice. V borbi med Anglijo in Ameriko bo igrala Japonska ulogo Francije s celinsko armado proti Nemčiji. Japonska profitira danes na nasprotjih med Anglijo in Združenimi državami, toda odločilna borba teh dveh gigantov za prvenstvo na svetu se bo končno odločila na škodo Japonske.

31. — Zadnji veliki pokolj se je bil po vsej Evropi vsled določenih vzrokov in sil, ki so se ga udeležile. Podlaga borbe je bilo nasprotje med Anglijo in Nemčijo. Posredovanje Združenih držav je samo razširilo vojno, a je ni postavilo iz njenih temeljnih tečajev: svetovni spor se je razrešil s tem, da se je udeležil vojne celokupni svet. Vojna, ki je razrešila nasprotje med Anglijo in Nemčijo in torej tudi nasprotje med Združenimi državami in Nemčijo, ni le razjasnila odnošajev med Združenimi državami in Anglijo, ampak je celo spravila to vprašanje na prvo mesto z vsemi svojimi razmerji, kot temeljno vprašanje cele svetovne politike, kakor je tudi na isti način spravila na dan vprašanje druge vrste: vprašanje v odnošajih med Združenimi državami in Japonsko. Zadnja vojna ni bila drugo, kakor

predigra prave svetovne vojne, ki bo odločila o «izključnem imperialističnem gospodovanju».

32. — Toda to ni drugega, kakor le ena izmed osi svetovne politike. Je še druga os: Federacija Ruskih Sovetov in Tretja internacionala, ki sta se pojavili vsled posledic prošle vojne. Zveza mednarodnih revolucionarnih sil stoji kot protiutež združenim kapitalističnim silam. Ako se zveza med Francijo in Anglijo vzdrži ali razveže, je izstališča miru, obnovitve, ali vsaj anglo-japonske zveze, ali vstopa Združenih držav v Zvezo Narodov, iste vrednosti: proletariatu ni mogoče gledati gotovih garancij za mir v Zvezi Narodov; proletariatu ni mogoče gledati gotovih garancij za mir v Zvezi, trajajoči le kratek čas, v Zvezi lakomnosti in nezakovitosti kapitalističnih držav, katerih politika, s svojimi vedno večjimi zapetljaji angleško-ameriškega spora, vodi k pripravam krvave ekspedicije.

Sklep mirovne pogodbe in trgovinskih odnošajev s sovjetsko Rusijo od strani kake kapitalistične države, ne znači mogoče odpovedi svetovne buržuazije do razrušitve sovjetske republike; nasprotno! Ni mogoče v tem dejstvu odkriti drugega, kakor spremembo oblike in načina borbe. Vpad Japonske na skrajnem vshodu znači mogoče začetek nove dobe oborožene intervencije.

Vsakdo mora takoj uvideti, da, čim začne pojema revolucionarno gibanje svetovnega proletariata, tembolj neizogibno silijo nasprotstva v mednarodnem gospodarskem in političnem položaju buržuazije, da skuša izzvati novo oboroženo rešitev na svetovnem pozorišču. To bi pomenilo, da bi se «zopetna vzpostavitev kapitalističnega ravnovesja» po novi vojni položila nad gospodarsko izkoriščanje in nad nazadovanje civilizacije, s katerimi v nasprotju predstavlja sedanji položaj Evrope višek blagostanja.

33. — Vkljub temu, da je potrdila izkušnja zadnje vojne z veliko jasnostjo «da je vojna šla za varljivimi težnjami — resnica ki jo pripoznava tako socialistični, kakor buržuazni pacifizem — narašča bliskovito pripravljanje nove vojne, gospodarsko, politično, idejno in tehnično, po vsem kapitalističnem svetu. Človečanski, protirevolucionarni pacifizem je postal pomožna sila militarizma.

Socialni demokratje vseh stopenj in amsterdamski sindikalisti širijo med mednarodnim proletariatom prepri-

čanje, o potrebi obnovitve gospodarskih pravic držav, ki so bile določene kot posledica vojne, in se zdijo na ta način veliki pomočniki imperialistične buržuazije v pripravah novega klanja, ki preti popolnoma uničiti človeško civilizacijo.

6. Delavski razred po vojni.

34. — V glavnem se da vprašanje kapitalistične obnovitve na zgoraj omenjeni podlagi omejiti na to-le: ali je pripravljen delavski razred doprinašati v novih neprimer- no težjih razmerah tako težke žrtve, da se osvobodi su- ženstva, težjega in tršega kakor pred vojno?

Da se obnovi evropsko gospodarstvo na mesto pro- izvajalnih priprav, uničenih med vojno, se kaže potrebna nova močna ustanovitev kapitala. Toda to bi ne bilo mo- goče drugače, kakor edino v slučaju, da bi bil proletariat pripravljen, delati več, v zelo poslabšanih življenskih raz- merah. To je, kar zahtevajo kapitalisti, to je, kar svetujejo izdajalski voditelji žolte internacionale: najprej pomagati do obnovitve kapitalizma in potem boriti se za izboljšanje delavskega položaja. Toda evropski proletariat ni priprav- len doprinesiti te žrtve: on zanika izboljšanje svojih živ- ljenskih pogojev, radi tega, ker je to v absolutnem na- protju z objektivnimi zmožnostmi kapitalizma. Radi tega stiske, brezkončne ustaje in nezmožnost, da se obnovi ev- ropsko gospodarstvo. Vzpostaviti nacionalni kurz, bi po- menilo za razne evropske države (Nemčijo, Francijo, Itali- jo, Avstrijo, Poljsko, balkanske države itd.) v prvi vrsti re- šiti se višjih dolžnosti do lastnih razpoložljivih sil, t. j. u- gotoviti polom; značilo bi tudi zadati mogočen pogon borbi vseh razredov za novo razdelitev narodnih bogastev. Iz- značiti menjalni kurz bi značilo za prihodnjost zmanjšanje izdatkov državnega proračuna na račun mas (ne dopušča, da bi se določil minimum zaslužka in cena stvari, ki se v glavnem porabijo); značilo bi, preprečiti uvoz blaga za pr- vo rabo iz inozemstva, pod boljšimi pogoji, in dvigniti iz- vez, s tem, da se zmanjša proizvodni kurz, kar pomeni še enkrat v prvi vrsti, povečati izkoriščanje delavskega raz- reda. Vsak resen poizkus, da se vzpostavi kapitalistično ravnovesje, razbije še bolj ravnovesje, že omajano po raz- redih in da nov sunek revolucionarni borbi. Spoznati pro- blem, ako se more kapitalizem preroditi, postaja tako problem borbe živih sil: razredne in strankarske. Ako bi

se drugi izmed dveh temeljnih razredov (buržuazije in proletariata) odpovedal revolucionarni borbi, bi prvi, buržuazija, našel končno brezdvomno novo kapitalistično ravno-
vesje materialne in moralne raztrganosti — na račun novih
kriz, novih vojn, novega obubožanja celih dežel in smrti
novih desetlin milijonov delavcev. Toda sedanji položaj
mednarodnega proletariata ne da niti najmanjšega povoda
za to.

35. — Socialni elementi stabilnosti, konservativnosti
tradicije, so izgubili večji del svoje avtoritete nad duhom
delavskih mas. Ako je ohranila socijalna demokracija in
«trade-unionizem» še kak upliv nad upoštevanja vrednim
delom proletariata, se je zahvaliti dedščini trdnosti organi-
zacij v preteklosti; toda ta upliv je popolnoma netrajen.
Vojna ni samo spremenila duševnega stanja, ampak celo
sam sestav proletariata, in te spremembe so popolnoma
neskladne z gradualno organizacijo pred vojno.

Na čelu proletariata gospoduje v večjem delu dežel
še delavska birokracija, skrajno razvita, najtesneje zdru-
žena, ki razvija svoje metode in svojo gospodovalnost, in
se po tisočerihih poteh približuje napravam in organom ka-
pitalistične države.

V pošteev prihaja gruča delavcev bolje situiranih na
proizvajalnem polju, ki imajo, ali si želijo imeti v svojih ro-
kah upravne službe in ki tvorijo najtrdnjšo oporo delav-
ske birokracije.

Potem sledi starejša generacija soc. demokratov in
sindikalistov, kvalificiranih delavcev, ki so večji del skoraj
desetletja vezani na svojo organizacijo, in ki se ne morejo
odločiti, da prekinejo vse vezi z njo, vključno njenim izdaj-
stvom in neuspehom. Predvsem pa so mešani pri proizva-
janju kvalificirani delavci z nekvalificiranimi in posebno
z ženskami.

K tem prihajajo še milijoni delavcev, ki so se naučili
od vojne, zaupajoči v moč orožja in večinoma pripravljeni
poslužiti se ga proti razrednem sovražniku, predvsem po
pogojem resne priprave, stalnega vodstva — nujnih pogo-
jev za uspeh.

Sledijo milijoni novih delavcev, predvsem žensk, pri-
gnanih v industrijo med vojno, ki niso razširili med prole-
tariatom samo na njih lastnih malomeščanskih predsodkov

ampak predvsem njihove težnje po izboljšanju življenjskih pogojev.

In končno milijoni mladih delavcev in delavk, vzgojenih v revolucionarnem času, bolj dovzetni za komunistično stvar, goreči želje po delu.

Kot zadnje prihajajo gigantske armade brezposelnih. po večini izvrženih, kateri doživljajo bolj živo kot drugi propadanje kapitalističnega gospodarstva, in ovirajo neprestano meščanski družabni red.

Vsi ti proletarski elementi, tako različni med seboj po svojem bistvu in značaju niso mogli in ne morejo biti istem slučaju. Vsled tega obotavljanja, neodločnosti — na istem slučaju. Vsled tega obotavljajo, neodločnosti — napredki in nazadovanja v revolucionarni borbi. Toda po svoji veliki večini bo delavski razred ozko strnil svoje vrste, medtem ko si bo razrušil vse iluzije preteklosti in pogubno vsakdanjo negotovost, gledajoč pred seboj le silo koncentriranega kapitala, le roparske metode militarizirane države. Ta milijonska masa išče stalne in svetle orientacije čistega programa akcije in si ustvarja s tem činom podlago za odločilen korak h komunistični stranki, tesno zvezani, centralizirani in pripravljeni na boj.

36. — Položaj delavskega razreda se je vidno poslabšal med vojno. Posamezne skupine delavcev so se nahajale v dobrih razmerah. Družine, izmed katerih so mogli posamezni udje delati v delavnicah med vojno, so mogli vzdržati in povzdigniti svoj življenjski položaj. Toda v splošnem zaslužek ni bil povišan vzporedno s podraženjem živil.

V srednji Evropi je bil med vojno proletariat doveden do vedno večje bede. V ententnih deželah je bil življenjski položaj boljši do zadnjega časa. Na Angleškem je proletariat v zadnji vojni dobi ustavil v energični borbi proces poslabševanja življenjskih pogojev.

V Združenih državah je položaj nekaterih vrst delavskega razreda izboljšan, nekatere vrste so ohranile svoj stari položaj, ali so pa podlegle poslabšanju.

Kriza je prišla nad svetovni proletariat z grozečo silo. Znižanje mezd je padlo pod znižanje cen. Število brezposelnih prihaja ogromno, brez primere v zgodovini kapitalizma. Neprestane izpremembe življenjskih pogojev, vplivajo zelo neugodno na poteh dela; izključujejo

vsako možnost vzpostavitve razrednega ravnovesja na temeljni podlagi t. j. na podlagi proizvodnje. Negotovnost življenjskih pogojev, ki kaže sliko splošne krize svetovnih in narodnih gospodarskih razmer, je danes največji revolucionarni faktor.

7. Smernice in naloge.

37. — Vojna ni takoj ustvarila proletarske revolucije. Buržuazija smatra to dejstvo za svojo največjo zmago, ravno brez vsake pravice.

Le omejeni malomeščanski duh vidi lahko v dejstvu, da mednarodni proletariati ni strmoglavil buržuazije že med vojno ali pa takoj potem, neuspeh program Komunistične internacionale. Komunistična internacionala ne določa ravno datuma v koledarju revolucije, niti ne daje obveze, da izbruhne revolucija mehanično na določen dan. Revolucija je bila, je in ostane borba živih moči na določeni zgodovinski podlagi. Svetovna razrušitev kapitalističnega ravnovesja, povzročena po vojni je ustvarila ugodne pogoje za temeljne revolucionarne sile proletariata. Vsa stremjenja Komunistične internacionale so bila in ostanejo vsmerjena v to, da se ta položaj najbolje izrabi.

Razlike med Komunistično internacionalo in socialnimi demokrati obeh skupin ne obstajajo mogoče v tem, da smo menda mi postavili določen datum za revolucijo, dočim oni zanikajo to kot utopijo in «pučizem» (delni revolucionarni poizkusi), ampak obstajajo v dejstvu, da se socialni demokrati ustavljajo vsakemu revolucionarnemu razvoju s tem, da pomagajo z vsemi svojimi močmi, bodisi so na vladi, bodisi v opoziciji, vzpostavivši ravnovesje buržuazne države, dočim komunisti izkoriščajo vsako priliko, vsa sredstva in vse načine, da strmoglavijo in potlačijo buržuazno državo potom proletarske diktature.

V teku dveh let in pol, po koncu vojne je pokazal proletariati različnih dežel toliko energije, toliko pripravljenosti za borbo, toliko pripravljenosti na žrtve, da bi daleč zadostovalo za njegovo nalogo in bi proletariati mogel zmagoslavno dovršiti revolucijo, ako bi stala na čelu delavskega razreda Komunistična stranka, v resnici internacionalna, dobro pripravljena in ozko centralizirana. Točni različni zgodovinski vzroki in vplivi preteklosti so postavili na čelo evropskega proletariata, med vojno in po njej,

ganizacijo II. internacionale, ki je ostala in ostane brez-
časno politično orodje v rokah buržoazije.

38. — V Nemčiji je pripadala proti koncu 1918. in v za-
četku 1919 leta politična moč v resnici delavskemu razredu.
Socialna demokracija — večinci in neodvisni — je prišla
do veljave s tradicionalnim vplivom, ki ga je imela in zas-
tavila vse svoje organizacijske moči v svrhu zopetne izro-
čitve vlade v roke buržoazije.

V Italiji se je revolucionarno gibanje zelo razširilo
tekem zadnjih osemnajstih mesecev in edino pomanjkanje
značaja malomeščanske socialistične stranke, izdajalska po-
litika njene parlamentarne frakcije in oportunistem sindi-
kalnih organizacij so mogli dopustiti buržuziji, da vzpo-
stavi svoj položaj, da mobilizira bele garde, da preide k
ofenzivi proti proletariatu, trenutno osuplemu vsled padca
svojih starih vodilnih organov.

Mogočna gibanja angleških stavk so bila vedno po-
tlačena, ne le po policijski brutalnosti države, ampak tudi
po lastnih organizacijah — Trade-Unions — katere obsto-
jajo po svoji veliki večini iz protirevolucionarnih elemen-
tov. Ako bi si angleške »Trade-Unions« danes odvalile v
interesu socializma le polovico vsega dela, ki so ga nare-
dile v korist kapitalu, bi se angleški proletariat polastil
politične moči z najmanjšimi žrtvami in bi se mogel po-
svetiti nalogi, da sistematično reorganizira deželo.

To, kar smo rekli, velja v večji ali manjši meri za vse
kapitalistične države.

39. — Absolutno ni mogoče zanikati, da kaže danes re-
volucionarna borba za politično moč na svetovnem popri-
šču neko vrsto zastoja, neko vrsto popustitve. Toda saj
vendar ni bilo mogoče pričakovati, da se bo razvijala revo-
lucionarna ofenziva po vojni v nepretrganem tiru.

Tudi politični razvoj ima svoje stopnje, višje in nižje.
Sovražnik ne ostane nedelaven. Tudi on se bo bojeval.
Ako ni proletarski napad venčan z zmago, preide buržu-
azija v prvem pripravnem trenutku k protisunk. Izguba
posameznih, v boju pridobljenih pozicij, od strani proleta-
riata, prinaša s seboj tudi neko pobitost v vrstah bojev-
nikov. Toda če je nedvomno, da gre v sedanjem trenutku
parabola kapitalističnega razvoja v splošnem navzdol, z
gotovimi poizkusi, da bi se zopet dvignila, gre parabola
svetovne revolucije v splošnem navzgor z malimi porazi.

40. — Ako je perioda revolucionarnega razvoja nekoliko opešala, in se je sedanji industrijski in trgovski krizi ne koliko opomoglo v večjem ali manjšem številu držav, ne sme to dejstvo v nobenem slučaju tolmačiti kot znak »organizacijske« dobe kapitalizma. Dokler bo kapitalizem obstajal bodo neizogibne različne stopnje razvoja. Te stopnje bodo spremljale kapitalizem v njegovi agoniji, kakor so ga spremljale v mladosti in zrelosti.

Proletariat, sicer odbit v sedanji krizi po kapitalu, pride k napadu in pokazalo se bo vidno zboljšanje v njegovem položaju. Njegova, gospodarska ofenziva, ki bi v zadnjem slučaju bila nedvomno privedena do zmage nad vsemi mistifikacijami vojnih let, nad vsemi opustošenji in nad vsemi žalitvami, prizadetimi med krizo, bo zadobila vsled tega tendenco odkrite meščanske vojne, ki bi bila odločilna obrambna borba proti kapitalu.

41. — Bodisi, da se revolucionarno gibanje v bližnji bodočnosti poživi ali pojame, mora postati komunistična stranka v vseh slučajih **stranka. akcije**. Postaviti se mora na čelo vojujočih, predložiti mora trdno in jasno svoj načrt bojevanja in pokazati mora načrte socialne demokracije, ki temeljijo na kompromisih. Komunistična stranka mora stremeti za tem, da skuša na vseh razpotjih borbe utrditi s pomočjo organizacije svoje nove obrambne točke, vzgajati mora mase za akcijo, priučiti jim mora nove metode in novo taktiko, ki temelji na iskanju boja, poslužujoč se vsakega odmora, da prienači izkušnjo pretekle borbne faze, sedanji; komunistična stranka mora poglobiti in razširiti razredne boje in jih postaviti na čim širši nacionalni in internaionalni temelj na podlagi iskanja sunkov in praktičnih akcij; da bo vodila proletariat neomajna vstrajnost na poti njegove diktature in socialne Revolucije.

(Sledijo podpisi vseh ostalih delegatov.)

L. TROCKI

E. VARGA

2. TAKTIKA KOMUNISTIČNE INTERNACIONALE.

1. Opredeljenje vprašanj.

»Nova internaionalna organizacija delavcev je ustanovljena, da organizira skupne akcije delavcev v različnih deželah: akcije, katerih cilj je prevrat kapitalizma, vzpostava diktature proletariata in **Internacionalne republike sovetov** v svrhu, da se popolnoma odpravijo razredi

in udeležnosti socializem, t. j. prva stopnja komunistične družbe*).

Ta definicija ciljev Komunistične internacionale, ki se nahaja v njenem statutu, jasno opredeljuje vsa taktična vprašanja, ki čakajo rešitve.

Gre torej za taktiko, ki jo je treba uporabiti v našem boju za diktaturo proletariata. Gre za sredstva, ki jih je treba vpreči, da pridobimo za komunistična načela večino delovnega ljudstva; za uporabo sredstev, da organiziramo najvažnejše elemente v boju stoječega proletariata za uresničenje komunizma; gre za razmerje nasproti proletariziranim malomeščanskim plastem, za sredstva in metode, ki jih je treba ustanoviti, da se čim hitreje porušijo organi buržuazne oblasti, da se jih izpremeni v razvaline in uvede končni svetovni boj za diktaturo.

Vprašanje diktature same, kot edinega sredstva, ki vodi do zmage, je izven razmotrivanja*). Razvoj svetovne revolucije je jasno pokazal, da nam nudi sedanji zgodovinski položaj eno samo alternativo: ali diktatura kapitalistov, ali diktatura proletariata.

Tretji kongres Komunistične internacionale pričanja razmotrivanje taktičnih oprašanj v novih razmerah, ker se je v mnogih deželah objektivni revolucionarni položaj zelo poostril in ker je nastalo nekoliko močnih komunističnih strank; te stranke pa nimajo še nikjer efektivnega vodstva mase delavskega razreda v revolucionarnem gibanju v svojih rokah.

2. Na predvečer novih bojev.

Svetovna revolucija, t. j. porazitev kapitalizma in zbiranje revolucionarnih sil proletariata, organiziranje proletariata v nasilno in zmagovito moč, bo zahtevalo zelo dolgo periodo revolucionarnih bojev.

Različno stanje nasprotstev, razlike v socialni strukturi ali v zaprekah, ki jih je bilo treba premagati po posebno-

*) S prevratom kapitalizma in vzpostavo diktature proletariata še ne dosežemo komunizma. V diktaturi proletariata se buržuazni ustroj države razbije in prične z organizacijo komunističnega reda. Organizacija tega reda se bo vršila več let, v tem času bodo soživele tudi nekatere kapitalistične oblike, toda v rokah delavcev. To je prva stopnja socializma ali komunizma. (Pis.)

*) Kdor ne priznava absolutne potrebe diktature proletariata, ta ni komunist. O tem vprašanju se je razpravljalo in sklepalo na I. kongresu Komunistične internacionale. (Pis.)

stih dežel, visoka stopnja organizacije buržuazije v deželah zahodne Evrope in Severne Amerike, ki so v polnem kapitalističnem razmahu, so bili zadostni vzroki, da se svetovna vojna ni razvila naravnost v svetovno revolucijo. Torej so imeli komunisti prav že pred vojno, ko so trdili, da bo vodila imperialistična perioda v dobo socialne revolucije, t. j. v dolgo vrsto državljanskih vojn v različnih kapitalističnih državah in v vojno med kapitalističnimi državami na eni strani in proletarskimi in izkoriščanimi kolonialnimi ljudstvi na drugi strani.

Svetovna revolucija ni proces, ni napredujoč razvoj v ravni črti; ona je počasno razkranjanje kapitalizma, je vsakdanja revolucionarna guerilja, ki se zgoščava po stopnjah in se resumira v okutne krize.

Potek svetovne revolucije pa je postal tem počasnejši vsled dejstva, da so se mogočne delavske organizacije in delavske stranke (socialnodemokratske stranke in strokovne organizacije), ki si jih je ustanovil proletariat zato, da bi vodil z njimi boj proti buržuaziji, spremenile med vojno v kontrarevolucionarno orodje, ovirajoče proletariata ter ostale take tudi po vojni. To je dovolilo svetovni buržuaziji, da je z lahkoto premagala krizo demobilizacije; dovolila je buržuaziji, da je vzbudila v periodi navideznega razcvita 1919—1920 v delavskem razredu nove nade na izboljšanje položaja v smislu kapitalizma, kar je bil glavni vzrok poraza ustankov leta 1919. in ohlapnenja revolucionarnih gibanj 1919 in 1920.

Svetovna gospodarska kriza, ki se je pojavila marca meseca 1920 in ki se je sedaj razširila po vsem svetu, povečavajoč brezposelnost, dokazuje internacionalnemu proletariatu, da je buržuazija nezmožna, da na novo zgradi svet tudi samo v kapitalistični obliki, t. j. na podlagi izkoriščevanja. Poostrenje vseh svetovnih političnih nasprotstev, grabežljivo ruvanje Francije proti Nemčiji, tekmovanje angloamerikansko in nipo-amerikansko v zgradbi mornarice, nam kažejo, kako se pripravlja umirajoči kapitalistični svet nanovo na svetovno vojno. »Zveza narodov«, t. j. internacionalni »trust«*) zmagovitih držav za izkoriščevanje premaganih konkurentov in kolonialnih narodov, je sedaj že podminirana z ameriškimi konkurenco.

*) Trust == trgovska ali industrijska velezveza.

Samoprevara, s katero sta internacionalna socialna demokracija in sindikalna burokracija odvrnili delavske mase od revolucionarne borbe, samoprevara, da mase, tudi če se odpovedo zavojevanju svetovne politične oblasti potom revolucionarnega boja, lahko stopnjema in mirnim potom dosežejo gospodarsko oblast in pravico, da se same upravljajo, ta samoprevara je umrla.

Komedije socialne demokracije v Nemčiji, s katerimi je skušala Scheidemann-Noskejeva vlada meseca marca 1920 odvrniti proletarijat od odločilnega naskoka, so pri koncu. Fraze o socializaciji so odstopile svoje mesto Stinnesovemu*) sistemu, t. j. podrejenju nemške industrije kapitalističnemu diktatorju in njegovi lepi družbi. Naskok prusianske vlade pod vodstvom socialnega demokrata Severinga na rudarje centralne Nemčije, predstavlja uvod splošne ofenzive buržuazije za znižanje plač nemškemu proletariatu.

Na Angleškem so se izpremenili vsi načrti za nacionalizacije*) v dim. Mesto da bi angleška vlada udejstvila načrte nacionalizacije komisije Sankey, podpira izprtje z vojaškimi nabori proti angleškim rudarjem.

Francija ne more zaježiti svojega bankrotstva kakor z ekspedicijo. Ropa po Nemčiji. Tudi obnovitev opustošene vojne zone v Severni Franciji, v obsegu, kakor je započeta, ne služi v drugo kakor v bogatenje privatnih kapitalistov.

V Italiji napada buržuazija delavski razred s pomočjo fašistovskih belih čet.

Vsepovsodi se je morala buržuazija razkrinkati; v starih demokratičnih državah bolj kakor v novih, nastalih na imperialističnih razvalinah. Bele čete in diktatura vlade proti stavkujočim delavcem na Angleškem, fašisti in kraljeve straže v Italiji; Pinkertons, izključitev komunističnih poslancev iz parlamentov, zakon o linčanju v Zedinjenih državah, beli teror v Jugoslaviji in na Čehoslovaškem, uzakonitev belega terorja na Finskem, na Ogrskem in v balkanskih državah; «komunistični zakoni» v Švici itd..., povsod skuša buržuazija zvrniti posledice rastoče gospodarske anarhije na rame delavskega razreda, podaljšati ugotovljeni delovni dan in znižati plače. Povsod najde buržuazija pomagače za to

*) Stinnes je nemški velekapitalist, ki vlada danes s svojim kapitalom ogromen del nemške industrije in ima velikanski vpliv na nemško državno politiko. Politiko pripada klerikalnemu centru.

*) Nacionalizacija — podržavljanje industrijskih obratov.

delo med glavarji socialne demokracije in amsterdamske Sindikalne internacionale. Toda ti poslednji lahko zakasnjajo prebujenje delavskih mas za nov boj in približanje novih revolucionarnih gibanj, ali jih ne morejo več onemogočiti.

In že vidimo, da se nemški proletariat pripravlja za protinapad; videli smo angleške rudarje, kako junaško so vstrajali cele mesece v boju proti rudniškemu kapitalu kljub izdajalstvu tradeunionistovskih poglavarjev.

Mi vidimo kako se povečuje borbena volja v prednjih vrstah italijanskega proletarijata po izkušnjah, ki si jih je pridobil v bojazljivi politiki Serratijevi, volja, ki se izraža v tem, da se je ustanovila Komunistična stranka Italije. Vidimo kako pričinja Socialistična stranka v Franciji po razkolu in po oddvojenju socialnih patriotov in centristov prehajati od agitacije in propagande komunizma k manifestacijam, ki so naperjene proti razbojniškem apetitom francoskega imperializma. Na Čehoslovaškem prisostvujemo delavskemu političnemu štrajku, ki je, kljub nedostajanju enotnega vodstva, premikal milijon delavcev in posledica mu je bila formacija češke komunistične stranke, stranke mase.

Kar moramo torej pričakovati, ni ugašnje svetovne revolucije, ne splahnjenje valov, ampak ravno nasprotno: v sedanjih razmerah moramo pričakovati neposredni obup radi socialnih nasprotstev in socialne boje.

3. — *Važna naloga trenutka.*

Pridobiti si odločilen vpliv na večino delavskega razreda, uvesti v borbo »opredeljene« frakcije tega razreda, evo to je poglavitni problem Komunistične internacionale v tem trenutku.

Zakaj: ne zadostuje še, da se nahajamo v objektivno revolucionarnem gospodarskem in političnem položaju, v katerem lahko izbruhne nepričakovano najostrejša kriza (kot posledica velike stavke, kolonialne krize, vojne in tudi kot posledica parlamentarne krize); velik del delavcev še ne stoji pod vplivom komunizma, to posebno še ne v deželah, kjer je izredno silna moč finančnega kapitala ustvarila široke, po imperializmu korumpirane delavske plasti (Angleska, Zedinjene države) in kjer se resnična komunistična propaganda razvija še-le sedaj.

Od vsega začetka si je postavila Komunistična internacionala jasno in brez dvoumnosti v svojo zadačo, ne da usta-

navlja majhne komunistične sekte, ki naj bi stremele za tem, da vplivajo na delavske mase samo potem agitacije in propagande, temveč, da součestvujejo v bojih delavskih mas, da vodijo te boje v komunističnem smislu, da zgradijo tekom borbe revolucionarne komunistične stranke.

Že v prvem letu svojega obstoja je Komunistična internacionala zavračala sektarske tendence, predpisujoč včlanjenim strankam, če tudi majhnim še, da se morajo udeleževati boja proti burokraciji, ki se je bila razvila tudi v okrilju sindikatov in da jo morajo izpremeniti v revolucionarno organizacijo proletarskih mas in napraviti sposobno za uporabo kot bojni instrument. Od prvega leta svojega življenja dalje je Komunistična internacionala predpisovala pri njej včlanjenim strankam, da ne smejo zaklepati svoje propagande v ozke krožke, temveč, da morajo izkoriščevati v svrhu vzgoje in organiziranja proletariata vse dane prilike, ki jih nudi ustava buržuazne države: svobodo tiska, svobodo zborovanja in združevanja, buržuazne parlamentarne ustanove, če tudi so na moč slabe, ter da se mora napraviti iz njih orožje, govornice, orožna vežbališča komunizma. Na II. kongresu je Komunistična internacionala, sklepajoč o sindikalnem in parlamentarnem vprašanju, zavrnila vse sektarske tendence. Skušnje teh dveh let boja komunističnih strank so potrdile v vsakem oziru pravilnost stališča Komunistične internacionale. S svojo politiko je dovelo revolucionarno delavstvo mnogih držav, da se je ločilo, ne samo od reformistov, temveč tudi od centristov. Od trenutka, ko so centristi ustanovili Poltretjo internacionalo (na Dunaju), ki je očitna zaveznica Scheidemannov, Jouhauxov (izgov. Jouhaux = Žuo!) in Hendersonov, se je na polju Sindikalne internacionale v Amsterdamu bojišče zjasnilo delavskim masam in to bo olajšalo bodoče boje.

Nemški komunizem, ki je bil v januarskih bojih leta 1919. še samo politična tendenca, se je izpremenil, blagodarč naporom Komunistične internacionale (revolucionarna akcija v sindikatih), v veliko revolucionarno stranko mase. V sindikatih si je priborila tolik vpljiv, da bo sindikalna burokracija prisiljena dati iniciatvo za razkol.

Na Čehoslovaškem se je komunistom posrečilo priboriti si večino organiziranih delavcev.

Na Poljskem je Komunistična stranka znala, predvsem po svojem delu v sindikatih, ne samo stopiti v zvezo z ljudskimi masami, ampak tudi vzdržno povečavati svoj vpljiv

nanje in to kljub gorostasnemu preganjanju, ki so prisilila komuniste na popolnoma tajno življenje.

Na Francoskem so si komunisti priborili večino v Socialistični stranki.

Na Angleškem je proces konsolidacije komunističnih skupin na podlagi taktičnih direktiv Komunistične internacionale in vedno naraščujoči vpliv komunistov prisilil izdajalske socialiste, da so onemogočili komunistom vstop v Labour-Party.

Nasprotno pa niso mogle doseči sektarske komunistične skupine (kakor n. pr. K. A. P. D = Komunistische Arbeiter-Partei Deutschlands itd.) še nikakega vspeha. Teorija o pojačanju komunizma, koristeč se samo propagande in agitacije in z ustvarjanjem posebnih komunistični sindikatov, je popolnoma falirala. Nikjer se ni še pojavila nobena komunistična stranka, ki bi, sledeč tem metodam, imela tudi kaj vpljiva.

4. — *Položaj v Komunistični internacionali.*

Po poti, ki vodi do ustvarjanj masnih komunističnih strank ni mogla iti Komunistična internacionala povsod zadosti daleč. Tudi v dveh najvažnejših zemljah zmagovitega kapitalizma je še na začetku svojega dela na tem polju. V Zedinjenih državah, kjer ni obstajalo pred vojno iz zgodovinskih vzrokov še nikako revolucionarno gibanje, ki bi bilo kake važnosti, imajo komunisti pred seboj vedno najenostavnejše naloge: ustanovitev komunistične skupine in zvezanje le-te z maso. Gospodarska kriza, ki je ustvarila skoro 5 milijonov brezposelnih, nudi najboljša tla za to delo. Zavedajoč se nevarnosti, ki izvira iz pojačanega delavskega gibanja in vpliva komunistov, poskuša ameriški kapital uničiti mlado komunistično gibanje z barbarskimi preganjanji; skuša ga razbiti in prisiliti v nezakonitost, v kateri — naravno — bi to gibanje brez zveze z masami degeneriralo v propagandistično sekto in počasi tudi umrlo. Komunistična internacionala opozarja združeno Komunistično stranko Amerike na dejstvo, da nezakonita organizacija ne sme biti nekako torišče razjasnjevanja za najaktivnejše sile in da je dolžnost združene stranke, da si poišče izhod iz ilegalnosti ter da se razvije med delavskimi masami v pravo vretje. Njena dolžnost je tudi, da najde oblike in primerna pota, da vpelje politično te mase v njihovo javno življenje in jih pripravi na bližajoči se boj proti ameriškemu kapitalu.

Tudi angleškemu komunističnemu gibanju se ni posrečilo in to kljub koncentriranju njegovih sil v eno samo združeno komunistično stranko, da bi postalo stranka mase. Trajna desorganizacija mas potom angleškega gospodarstva, silno ostre stavke, naraščujoča nezadovoljnost velikih ljudskih mas z vladavino Lloyd Georgea (Lojd Žorža)), možnost zmage Labour Partije in liberalne stranke pri prihodnjih volitvah — vse to otvarja v razvoju Anglije nove revolucionarne perspektive in nudi angleškim komunistom vprašanja izredne važnosti.

Prva in glavna naloga angleške Komunistične stranke je, da postane stranka mas. Angleški komunisti se morajo vedno bolj odločno uveljavljati na torišču sedanjega razvijajočega se gibanja mas; oni morajo prodreti v vse posamezne struje tega gibanja, in napravljati iz posameznih in osamljenih zahtev delavcev izhodišče svoje lastne akcije in energične ter nevtrudljive propagande.

Silno stavkarsko gibanje postavlja pred očmi stotin, tisočev in milijonov delavcev na preskušnjo stopnjo zmožnosti, zvestobe, stalnosti in vestnosti njihovih glavarjev. V teh razmerah zadobiva delovanje komunistov v okvirju sindikatov odločilno važnost. Nobena kritika stranke od zunaj ne bi mogla niti od daleč tako uplivati na mase, kakor vpliva nanje vsakdanje in stalno delo komunističnih jeder v sindikatih, delo, ki gre za tem, da razkrinka in diskreditira izdajalce in buržuje trade-unionizma*), ki so na Angleškem v večji meri kakor v drugih deželah politični instrument kapitala.

Ako obstoja v drugih zemljah naloga komunističnih strank, ki so že postale stranke mas, bistveno v tem, da dajejo iniciativo akcijam velikih mas, je naloga Komunistične stranke Anglije pred vsem ta, da kaže z lastnim vzgledom na podlagi akcij mas, ki se razvijajo, da so komunisti sposobni pravilno in pogumno izražati interese, potrebe in čustva teh mas.

Masne komunistične stranke v centralni in zapadni Evropi se nahajajo v živahnih formacijah svojih metod revolucionarne agitacije in propagande, kakor tudi živahnih metod organizacije, ki odgovarja njihovemu bojnemu značaju in končno v izraziti dobi prehoda iz propagande in agitacije h komunistični akciji.

Ta proces pa ovira dejstvo, da se je izvršil v mnogih

*) Trade-unionizem odgovarja našim konsumarskim socialnim patriotom.

deželah prehod revolucionarnih delavcev v komunistični tabor pod vodstvom voditeljev, ki še niso preživeli svoje centristične tendence in ki niso zmožni, da vodijo vspešno komunistično agitacijo in propagando med ljudstvom, ker se je bojijo, ker vedo, da bi vodila ta propaganda v revolucionarne boje. Te tendence so dovedle v Italiji stranko do razkola. Glavarji stranke in sindikatov, ki se zbirajo okrog Serratija, namesto da bi bili izpremenili ta spontana gibanja delavske mase in naraščajočo njeno aktivnost v zavesten boj za osvojitve oblasti, boj, za katerega je bil položaj v Italiji zrel, so dopustili, da se je to gibanje zničilo. Komunizem jim ni bil sredstvo, da bi bili z njim zbudili in koncentrirali mase delavstva v očigled bitke, nego, ker so se zbal boj, so morali zatajiti komunistično propagando in agitacijo ter okreniti propagando in akcijo na dirkališče centrističnih metod. Na ta način so pojačali vpliv reformistov, kakor n. pr. Turatija in Trevesa v stranki in D'Aragone v sindikatih in ker se niso več ločili od njih ne po besedi, ne po dejanjih, jih niso hoteli več zapustiti. Rajše so se ločili od komunistov. Politika Serratijeve tendence, pojačavši z ene strani vpliv reformistov, je povečala z druge strani še vpliv anarhistov in sindikalistov, kjer je našla masa nekatere voditelje, ki so bili pripravljeni za boj proti kapitalizmu in je ustvarila na ta način antiparlamentarne tendence.

Razkol v Livornu, ustanovitev Komunistične stranke Italije, koncentracija vseh resnično komunističnih elementov na podlagi sklepov drugega kongresa Komunistične internacionale v eno samo stranko je povzročilo, da je postal komunizem v Italiji sila mas in to zato, ker podira Komunistična stranka Italije brez odmora in brez slabosti oportunistično politiko Serratija, kar ji daje možnost, da ostaja v zvezi s proletarskimi masami v sindikatih, v stavkah in v bojih proti antirevolucionarnim fašističnim organizacijam; daja ji možnost, da zliva v eno samo celoto gibanja te mase in da jih presnavlja v vspešno in pravilno pripravljene bitke.

Na Francoskem, kjer sta sovinstični strup obrambe domovine in pijanost zmage močnejša kot vsako drugo čustvo, se kaže reakcija proti vojni počasnejša kakor v drugih državah. To je omogočilo francoski socialistični stranki, da se je izpreobrnila po svoji večini h komunizmu še prej, ko so jo postavili dogodki pred odločilna vprašanja revolucionarne akcije. Velike prednosti tega položaja bo Komuni-

stična stranka Francije tem temeljiteje izkoristila, ker bo likvidirala iz svoje srede zastarelo ideologijo nacionalističnega pacifizma in parlamentarni reformizem. Kajpada mora stranka v dosti večji meri, in sicer ne samo z ozirom na minulo, ampak tudi na sedanjost, približati se masam in izražati jasno, popolno in nevpopljivo trpljenje in potrebe teh mas. V svojem parlamentarnem boju mora stranka odločno prelomiti z zoprnimi in lažnjivimi oblikami francoskega parlamentarizma, ki ga je ustvarila in ohranila francoska buržuazija nalašč za to, da z njim hipnotizira zastopnike delavskega razreda in jih drži na udi. Komunistični parlamentarci se morajo potruditi v vsakem vprašanju, da raztržejo nacionalni, demokratični, republikanski in tradicionalno-revolucionarni pajčolan in predstaviti je samo kot čisto vprašanje razrednega interesa in neusmiljenega razrednega boja.

Agitacija v listih mora zadobiti dosti bolj energičen značaj. Ona se ne sme razpršiti po izpreminjajočih se položajih in kombinacijah vsakdanje politike. Iz vseh dogodkov, malih ali velikih, mora izvajati vedno ene in iste temeljne revolucionarne sklepe in vrvati jih tudi najbolj zaostalim masam. Ako bo Komunistična stranka Francije zvesto sledila temu resnično revolucionarnemu zadržanju, bo prenehala kazati se — in v resnici biti — samo navadno desno krilo longuetističnega*) radikalnega bloka, ki stalno in vedno uspešneje nudi svoje usluge buržuazni družbi s tem, da jo varuje pred potresi, ki se približujejo v Franciji z neupopljivo logiko. Neoziraje se na vprašanje, če se bodo prikazali ti odločilni revolucionarni dogodki skoro ali ne, moralno vzgojena, z revolucionarno voljo prešinjena komunistična stranka najde tudi v sedanjem, pripravljalnem času možnost, da mobilizira delavske mase na političnem in gospodarskem polju in da jim da bolj izrazit in širši značaj.

Poskusi pa, ki jih delajo nestrpljivi in politično nezurjeni revolucionarni elementi, ki želijo vporabljeni v političnih vprašanjih in izoliranih svrhah ekstremne metode, ki so v bistvu metode odločilnih revolucionarnih proletarskih ustankov (n. pr.: predlog, da se pregovori letnik 1919, da naj se ne odzove mobilizaciji, predlog, da se s silo prepreči okupacijo Luksenburške itd.), ti poskusi kažejo

*) Longuet = francoski centrist; glej konferenco v Bernu 1919, str. 65.

značaj najnevarnejšega aventurističnega duha in v slučaju primene lahko za dolgo časa uničijo v resnici revolucionarno pripravo proletariata za zavojevanje oblasti.

Aventuristični duh, ki si že po svoji naravi ne ustvarja jasnega pojma o ciljih, o akcijah mase in o težkočah, katere se lahko naleti na poti, ne more voditi kakor do pravega poroda, dostikrat smrtonosnega in ne do rojstva revolucije. Je torej dolžnost Komunistične stranke Francije, kakor sploh vseh podobnih strank, da odklanja tak skrajno nevarne metode.

Treba je torej pojačati zvezo med stranko in maso in predvsem zvezati jo trdnejše s sindikati. Ta naloga ne obstoja v slučaju, ako so se sindikati že mehanično na zunaj podredili stranki in ako so se odpovedali avtonomiji; obstoja pa v slučaju, kjer imajo resnično revolucionarni, v komunističnih strankah združeni elementi okvirju sindikatov tendenco, ki odgovarja skupnim interesom proletariata, borečega se za osvojeitev oblasti.

Z ozirom na to dejstvo mora ustvariti Komunistična stranka Francije v prijazni obliki, toda jasno in odločno kritiko vseh anarho - sindikalističnih tendenc, ki odklanjajo diktaturo proletariata in potrebo združitve njihovih prednjih straž v eno samo vodilno in centralizirano organizacijo, t. j. v komunistično stranko, kakor tudi vse prehodne sindikalistične tendence, ki ne bi, pod plaščem amienskega*) programa, vstvarjenega osem let pred vojno, znova dati danes nikakega jasnega in odkritosrčnega odgovora na bistvena vprašanja nove povojne dobe.

Združitev sindikalistično - revolucionarne skupine v sindikalnem polju s komunistično organizacijo v njenem celotnem obsegu je potreben predpogoj za vsak resni francoskega proletariata.

Da se torej neutralizira in odstrani pustolovske tendence in da se pride v okom s stališča revolucionarnih načel zmešanemu stanju, treba — da bi se dosegli rezultati v vsem obsegu — da se izpremeni stranka tako, kakor smo že zgoraj omenili, po resnično revolucionarnem načinu obravnavanja vseh vprašanj vsakdanjega življenja in boja v mogočen center privlačnosti za francoske delavske mase.

Na Čehoslovaškem so se v teh dveh in pol letih delavske mase v veliki meri osvobodile reformističnih in

*) Amien = mesto na Francoskem.

nacionalističnih samoprevar. V minulem septembru (1920) je ločila večina socialnodemokratskih delavcev od reformističnih poglavarjev. V decembru (1920) en milijon od 3½ milijonov industrialnih delavcev Čehoslovaške se je revolucionarno akcijo uprl kapitalistični čehoslovaški vladi. V maju l. 1921 se je ustanovila poleg Komunistične stranke nemške Češke, čehoslovaška komunistična stranka 350.000 člani. Čehoslovaški komunizem sestavlja poleg proletarita še drugi velik del ljudstva. Čehoslovaška stranka se nahaja pred nalogo, da privabi s pomočjo revolucionarne komunistične agitacije še večje delavske mase v svoje vrste, da jih izuri s čisto in nevstrašno komunistično propagando, da združi delavce vseh narodnosti v Čehoslovaški enotno fronto proletarcev proti nacionalizmu, tej trdnjavi čehoslovaške buržuazije in da transformira sile, ki si jih je ustvaril proletariat v bojih na tak način, da se bo lahko neodoljivo silo postavila v bran reakcionarnim tendencam kapitalizma in vlade. Komunistična stranka Čehoslovaške bo tim prej na višini svoje zadače, čim prej bo odločena z odločnostjo in natančnostjo premagati vse centristične predsodke in tradicije, ki se še vedno izražajo v politiki in tendencah Šmerala; čim bolj bo sledila nasvetom svojih najboljših, zaprtih sodrugov: Mune, Sabotskega, Kautskega, kakor tudi nasvetom Komunistične internacionale, čim končno, kolikor bolje bo umela voditi politiko, ki naj revolucionarno vzgaja in koncentrira največje mase proletariata v svrhu uspešnega pripravljanja akcij in zmage.

Združena Komunistična stranka Nemčije, ki se je podala iz zveze skupine «Spartacus» (Špartakus) z masami nemškega proletariata, mora postaviti v zadatek, da poveča svoj vpliv na velike mase in da pojača organizacijo proletarskih mas, da si ustvari svoj sindikat ter zdrobi vpliv socialnodemokratske stranke in sindikalne burokracije. Ta glavni zadatek zahteva, da napne stranka vse svoje moči za prilagoditev, propagando in organizacijo in da si pridobi priljubljenost večine proletariata, brez katere ni mogoče — radi ogromne sile nemškega kapitala — priti do zmage komunizma.

Združena komunistična stranka Nemčije se še ni podala na višku te zadače, v kolikor se tiče obsežnosti in

*) Že med vojno se je odcepilo od nemške socialne demokracije, pod vodstvom Kautskega, krilo, ki se je imenovalo „neodvisno“.

vsebine agitacije. Ona še ni znala logično slediti poti, si jo je načrtovala v svojem »odprtem pismu«, poti, na kateri se praktični interesi proletariata upirajo izdajalski politiki socialnodemokratskih strank in sindikalne birokracije. Tisk in organizacija stranke nosita na sebi še znana društva in ne bojnega orodja in bojne organizacije. Centristične tendence, ki se še pojavljajo v stranki in ki stranka nima še za sabo, so dovele do takega-le položaja. Stranka, ki je bila postavljena pred potrebo boja, ga ni morala sprejeti nezadostno pripravljena in ni znala zadostno vzdržati vezi z nekomunističnimi masami. Zahtevala je akcije, ki jih bosta proces razpadanja nemškega gospodarstva in ofenziva kapitala proti obstoju delavskih mas ustavili. Združeni komunistični stranki Nemčije, se ne bodo zadovoljili kakor pod pogojem, če stranka ne samo, da ne upira svojemu cilju akcije, svojim ciljem agitacije in organizacije, temveč če da svoji agitaciji resnično poljuden značaj in če da svoji organizaciji obliko, ki jo bo uspešno bila, — razvijajoč zvezo z masami — da pritisne z vso svojo težo na položaj boja in da točno pripravi ta boj.

Stranke Komunistične internacionale bodo postale stranke revolucionarnih mas samo, če bodo znale prenehati s oportunističnim, njegove preostanke in njegove tradicije v svojih lastnih vrstah, če bodo skušale tesno privezati maso, se boreče se mase, če bodo vlagale svoje cilje v praktične boje proletariata in če bodo tekom teh bojov odklanjale tako oportunistično politiko sporazumov, ki gre za to, da pogasi nepremostljiva nasprotstva, kakor tudi revolucionarne fraze, ki branijo vpogled v resnično sorazmerje in bojnih težkoč. Komunistične stranke so nastale iz razkolov socialnodemokratskih strank. Ta razkol je nastal vsled dejstva, ker so te stranke med vojno izdale za revolucionarje s tem, da so se zvezale z buržuazijo, da so v dilemi popolnoma nedoločno politiko in da so skušale izogniti se vsakemu boju. Načela komunističnih strank so bila podlaga, na kateri se delavske mase zopet združijo, ta načela izražajo potrebe proletarskega boja. So socialnodemokratske in centristične stranke in smeri, predstavljajo cepljenje in drobljenje proletariata, dočim komunistične stranke element združevanja.

V Nemčiji so se odcepili centristi od večine svojih strank, ko je le-ta začela slediti zastavi komunizma.

...ječ se združevalnega vpliva komunizma, so se socialni demokratje in centristi odrekli sodelovanja v skupnih akcijah s komunisti v obrambo najbolj življenskih interesov. Na Čehoslovaškem so razbili socialni demokratje staro stranko, ko so videli, da zmaguje komunizem. Na Francoskem so se odcepili longuetisti od večine socialističnih delavcev v času, ko se komunisti trudijo, da združijo socialistično delavstvo. Na Angleškem podijo reformisti in centristi, zbavši se vpljiva, komuniste iz Labour - Party in se posvetijo koncentraciji delavstva v boju proti kapitalizmu. Tako postajajo komunisti elementi proletarske slege v boju za delavske interese in v zavesti svoje naloge bodo ustvarili nove sile.

5. — *Boji in delne zahteve.*

Komunistične stranke se ne morejo drugače razviti kot v boju. Tudi najmanjše komunistične stranke se ne morejo zadovoljevati samo z enostavno propagando in agitacijo, temveč: v vseh organizacijah se morajo ustanoviti redne straže, ki naj poučujejo zaostale in neodločne delavce, kako se vodi borba s tem, da jim določujejo konkratne cilje boja in da jih vspodbujajo k boju za njihove življenjske potrebe, odkrivajoč jim na vzgledih teh demonstracij izdajstva vseh nekomunističnih strank.

Samo pod pogojem, da se postavljajo komunistične stranke proletariata na čelo v vseh bojih in da izzivajo take boje, lahko resnično pridobijo velike proletarske mase za diktaturo.

Vsa agitacija, vsa propaganda, vsaka akcija komunistične stranke, mora biti prešinjena s prepričanjem, da v kapitalističnem ustroju ni mogoče nikako izboljšanje razmer več za proletariat; s prepričanjem, da se bo dalo doseči izboljšanje položaja delavskega razreda in za njegovo postavbo po kapitalizmu porušenega narodnega gospodarstva samo ako prevrnemo buržuazijo in porušimo kapitalistično državo.

Če ne bomo radi tega čuvstva se ne smemo odpovedati boja za izboljšanje zahteve proletariata za časa, ko pričakujemo, da se bo vzposobil, da jih bo čuval s svojo diktaturo. Socialna demokracija, ki spravlja danes na tapeto zopet stari socialnodemokratični program za mirne reforme, ki naj bi se izvršile mirnim potom na polju reform, v okvirju prepadajočega kapitalizma, danes, v trenutku,

ko kapitalizem ni več sposoben, da zagotovi delavstvu samo življenje sestradanih sužnjev, slepari potom svoje stranke delavske mase. In ne samo da ni kapitalizem v čast svojega razstroja več sposoben, da zagotovi delavcem pogoje človeškega obstoja, ampak še bolj žalostno, socialna demokratje, reformisti vseh držav, kažejo dandanes očito da nimajo niti najmanjšega namena, da bi vodili manjši boj za najskromnejše zahteve svojega lastnega programa.

Zahteve, da naj se socializirajo glavne panoge industrije, kakoršne propovedujejo dandanes centristične stranke, niso nič drugega kakor slepenje ljudskih mas. Centristi ne samo da zapeljavajo delavske mase v zmote s tem da jih skušajo prepričati, da socializacija lahko iztrže rok kapitalistov glavne panoge industrije, ne da bi se premešala buržuazija, temveč oni poskušajo odtegniti delavstvo od življenjskega in realnega boja za svoje vsakdanje potrebe na ta način, da jim netijo upanje na stopnjo vano prodiranje v različne industrije, v drugo za drugo, čemer naj bi sledilo «sistematično» zidanje gospodarske zgradbe. S tem se oni povračajo k minimalnemu programu socialne demokracije, t. j. k reformi kapitalizma, samopodvara, ki predstavlja danes pravopravcato protirevolucionarno

Če je v tem programu nacionalizacije (n. pr. v premešgovni industriji) še nekoliko Lassallove ideje, da naj se fiksira vse energije proletariata na eno samo zahtevo, vodi po poti razvoja v boj za osvojenje oblasti, tedaj nahajamo v tem slučaju pred fantastičnimi sanjami. Vseh kapitalističnih državah tepe delavski razred toliko strašnih nesreč, da je materialno nemogoče, boriti se proti vsem tem neznosnim težkočam, tem vdarcem, ki se vsipajo na ljudstva, samo s tem, da sledimo stopnjam, ki so bile v prejšnjih časih doktrinirano utemeljene. Posluževati moramo torej vseh potreb mas kot izhodne točke za revolucionarni boj, ki bodo le kot celota ustvarile možnost za val socialne revolucije.

Komunistične stranke ne rinejo v ospredje za ta nikakega minimalnega programa, ki bi stremel za tem, da izboljšal gugajočo se kapitalistično zgradbo. Porušitev zgradbe je bistveni njihov cilj in njihova največja naloga. Toda za izvršitev te naloge morajo komunistične stranke postaviti take zahteve, katerih uresničenje predstavlja

posredno in nujno potrebo delavskega razreda in one morajo braniti te zahteve potom boja mas brez pomislekov, da-li so združljive ali ne s skopuškim izkoriščanjem kapitalističnega razreda.

Ni delo komunistične stranke, da se ozira še na sposobnost industrije za obstoj in konkurenco ali odporno moč kapitalističnih financ, temveč edino-le na strašno mizerijo, katere proletariat ne more in ne sme več prenašati. Če odgovarjajo te zahteve življenjskim potrebam velikih proletarskih mas, če so mase prepojene s prepričanjem, da je brez uresničenja takih zahtev njihov obstoj nemogoč, tedaj bo postal boj za dosego teh zahtev izhodišče boja za oblast. Na mesto minimalnega programa reformistov in centristov postavlja Komunistična internacionala boj za konkretne potrebe proletariata, za sistem zahtev, ki v svoji celoti rušijo moč buržuazije, organizirajo proletariat in postavljajo most za prehod k pripravi diktature proletariata, katera vsaka zase daja obraz posamezni potrebi velikih mas tudi tedaj, če te še ne stojijo na stališču diktature proletariata.

Sorazmerno z mero, v kateri zbira in mobilizira boj za zahteve vedno širše mase, sorazmerno z mero, v kateri protipostavlja ta boj življenjske potrebe mase življenjskim potrebam kapitalistične družbe, bo pridobival delavski razred zavest resnice, da ako hoče sam živeti, mora kapitalizem umreti. Taka ugotovitev bo ustvarila v njem voljo, da se bori za diktaturo.

Zadača komunističnega razreda je, da razširi torišče bojev, ki se razvijajo v imenu takih konkretnih zahtev, da jih poglobi in medsebojno zveže. Sorazmerno z mero, v kateri rastejo boji za posamezne zahteve (v katerih rastejo posamezni boji različnih delavskih grup v splošen boj delavskega razreda proti kapitalizmu) je dolžnost komunistične stranke, da daje vedno višja in splošnejša gesla, do onega za direktni prevrat nasprotniške oblasti. Kadar komunistične stranke ustanavljajo delne zahteve, morajo paziti na to, da se te zahteve, ki poganjajo svoje korenine v potrebe velikih mas, ne omejujejo na to da vlečejo mase v borbo, ampak, da so take prirode, da jo istočasno organizirajo.

Vsa gesla, ki so izliv gospodarskih potreb delavskih mas, morajo biti uvedena v načrt za boj za kontrolo, ki pa ne sme biti sistem burokratične organizacije narodne eko-

nomije v kapitalistični vladavini, temveč borba proti kapitalizmu, ki jo vodijo industrialni soveti in revolucionarni sindikati. Samo z zgrajenjem takih industrialnih organizacij, samo z druženjem njih samih v industrialnih panogah ali industrialnih centrih, bo zadobil boj delavskih mas organsko enotnost, in se bo lahko ustvaril odpor proti cepitvi mase, ki jo želijo glavarji socialne demokracije. Industrialni soveti bodo izvršili to nalogo, samo, ako bodo nastali iz bojev za skupne gospodarske cilje velikih delavskih mas, samo, ako ustvarijo zvezo med vsemi revolucionarnimi plastmi proletariata, t. j. med komunistično stranko revolucionarnimi delavci in sindikati potom revolucionarnega razvoja.

Revolucionarni značaj sedanje dobe obstoji v tem, da so najskromnejši eksistenčni pogoji proletariata nezdružljivi z obstojem kapitalistične družbe in da torej tudi boj za najskromnejše zahteve zadobiva oblike boja za komunizem.

Dočim se okoriščavajo kapitalisti z vedno večjo brezposelno armado, da pritiskajo na organizirano delo v svrhu, da znižajo plače, zapuščajo socialni demokratje, centristi in sindikalni glavarji brez sramu brezposelne, smatrajoč jih prosto za bitja, spadajoča v vladino ali sindikalno dobrodelnost in označujoč jih za barabe (lumpenproletariat); komunisti si morajo biti na jasnem, da je v teh razmerah brezposelna armada neprecenljiv revolucionarni faktor. Direktivo nad to armado morajo prevzeti komunisti. S pritiskom, ki ga vršijo brezposelni na sindikate, morajo komunisti pospešiti njihovo obnovo in predvsem osvoboditi jih od vpliva izdajniških glavarjev. Komunistična stranka mora pripojiti brezposelne prednji straži proletariata v boju za revolucijo in brzdati najbolj revolucionarne in nepotrpežljive elemente med njimi, ohranjujoč jih tako pred nepremišljenimi osamljenimi akti, da napravi vso maso sposobno, da podpira v ugodnih razmerah začeti naskok, ki ga bo sprožila skupina proletarcev v svrhu, da ga razvije proti sprejemljivim kadrom in napravi iz njega izhodišče za temeljito ofenzivo; skratka, komunistična stranka bo presnovala vso to maso in napravila iz rezervne armade industrije aktivno revolucionarno armado.

Toda če tudi prevzemajo komunistične stranke s skrajno energijo obrambo te kategorije in prodirajo tako

v najnižje plasti delavske mase, one ne zastopajo koristi ene plasti proti drugi, temveč skupno korist delavskega razreda, ki so ga izdali protirevolucionarji v profit trenutnih koristi delavske aristokracije: čim širši je plast brezposelnih, delavcev, ki delajo po skrajšanem urniku, bolj se približujejo njihove koristi skupnim koristim delavskega razreda, med tem ko morajo istodobno podrejati prehodne koristi delavske aristokracije splošni koristi.

Pojmovanje, ki se naslanja na koristi delavske aristokracije v svrhu, da bi napravila iz nje orožje proti brezposelnim in da prepusti delavski razred njihovi usodi, muči delavski razred in napravlja iz njega protirevolucionaren faktor. Komunistična stranka, kot predstavnica splošne koristi delavskega razreda, se ne sme omejiti samo na to, da pripozna in s propagando uveljavi to skupno korist; in tudi je ne more drugače uspešno zastopati kakor na ta način, da vodi v opredeljenih razmerah gros tiste delavske mase, ki je najbolj tlačena in najbolj osiromašena, v boj proti odpravi delavske aristokracije.

6. — Priprava boja.

Značaj dobe prehoda ustanavlja dolžnost vseh komunističnih strank, da dvignejo na najvišjo stopinjo bojevitost duha. Vsak posamezen boj lahko dovede do boja za osvojenje oblasti. Stranka si ne more pridobiti tega duha, ako ne da celoti svoje propagande značaj nepretrganega napada na kapitalistično družbo, ako se ne zna zlititi s širokimi ljudskimi masami, ako jim ne zna govoriti, da dobe prepričanje, da se nahaja pod vodstvom prednje straže, ki se končno veljavno bori za osvojitve oblasti. Listi in manifesti komunistične stranke ne smejo biti akademične publikacije, ki gredo za tem, da teoretično ugotavljajo opravičenost komunizma: oni morajo biti nepretrgani apeli na proletarsko revolucijo. Komunistična akcija v parlamentih ne sme iti za tem, da diskutira z nasprotniki in da jih prepričuje, temveč, da jih razkrinkuje brez pridržkov in brez usmiljenja; treba je razkrinkavati agente buržuazije, da se zdrami bojno voljo delavskih mas in da se pripravi malomeščanske poluproletarske plasti do tega, da se pridružijo delavstvu. Naše organizacijsko delo v sindikatih, kakor tudi v strankah, ne sme stremeti za neko mehanično konstrukcijo, za povečanjem števila, temveč mora biti prešinjeno s čuvstvom bližnjih bojov. Ko bo stranka, v vseh svojih življenskih

manifestacijah, v vseh svojih organizativnih oblikah, postala kri in meso boja, tedaj bo v stanju, da vrši svojo misijo tudi v trenutkih, v katerih bodo zvezane razmere z največjimi akcijami.

Komunistična stranka mora povsod, kjer predstavlja moč mase, koder se razteza njen vpliv izven strankinih vrst na velike delavske mase, spodbujati delavske mase k boju. Velike stranke mas se ne smejo zadovoljevati s kritiziranjem dela drugih strank in protipostavljanjem komunističnih zahtev zahtevam nasprotnikov. Na njih torej, v kolikor so stranke mas, temelji odgovornost za razvoj revolucije. V deželah, v katerih postaja položaj mas čim dalje bolj nevzdržljiv, morajo komunistične stranke vse poskusiti, da pripravijo delavske mase do tega, da branijo svoje interese s pomočjo boja. V očigled dejstvu, da v zapadni Evropi kakor tudi v Ameriki — kjer so delavske mase organizirane v sindikatih in v političnih strankah — ni pričakovati spontanega gibanja kakor v redkih slučajih, je dolžnost komunističnih strank, da skušajo, poslužajoč se vsega svojega vpliva v sindikatih in povečajoč svoj pritisk na druge stranke, ki se naslanjajo na delavske mase, izzvati splošen izbruh boja za nesporedne interese proletariata; in, če so prisiljene nekomunistične stranke, da se soudeležijo takega boja, je naloga komunistov, da od vsega začetka pripravijo delavski razred na možnost izdajstva s strani nekomunističnih strank v teku zadnjega dela boja; končno je njihova naloga, raztezati položaj do skrajne možnosti in zaostrišča na koncu, biti sposobnim, da ga vodijo same do konca. (Glej odprto pismo na V. K. P. D., ki lahko služi za vzgledno izhodišče za druge akcije). Ako pa pritisk komunistične stranke v sindikatih in v časopisju ne zadostuje, da vodi proletariat v boj z enega samega mostička, tedaj je dolžnost stranke, da vodi sama v boj velike oddelke delavske mase. Ta politika neodvisnosti, ki obstoji v tem, da se pripravi najzavednejšo in najaktivnejšo frakcijo do tega, da brani življenjske interese proletariata, ne bo imela uspeha, ne bo zbudila zakasnelih delavskih mas, ako jim ne bo diktiral ciljev konkretni položaj in velike mase ne bodo razumele teh ciljev, ako ne bodo gledale v njih svoje koristi, in če ravno še nezmožne, da se borijo zanje.

Komunistična stranka pa se ne sme omejiti samo na obrambo proletariata proti nevarnostim in odbijanje udarcev, ki so namenjeni delavskim masam. Komunistična

stranka je v dobi svetovne revolucije že po svojem bistvu napadalna stranka, stranka naskokov na kapitalistično družbo; njena dolžnost je, da raztegne defenzivni boj proti kapitalistični družbi, čim je pridobil na intenzivnosti in širini, v ofenzivo. Še več, dolžnost komunistične stranke je, da napravi vse, kar je mogoče, samo da vodi delavske mase združene v ofenzivo čim se ji ponudi ugodna prilika.

Te prilike obstojijo predvsem v obupnih bojih med samo buržuazijo in to v nacionalnem in internacionalnem okvirju. Ako so notranji boji med buržuazijo zavzeli take oblike, da se lahko predvideva, da bo imel delavski razred opraviti z razdeljenimi nasprotniškimi silami, mora dati stranka iniciativo — seveda po skbni pripravi na političnem in, če mogoče, tudi organizativnem polju — da se popeljejo mase v boj.

Drugi pogoj za ofenzivne napade na širši fronti je veliko vretje v glavnih kategorijah delavskega rtzreda, vretje, ki nam dovoljuje da predvidevamo, da bo delavska masa pripravljena boriti se na vsej črti proti kapitalističnemu razredu. Če je neizogibno potrebno, ko se gibanje povečava in širi, da se poostravajo bojna gesla, je tudi enaka dolžnost komunističnih voditeljev v slučaju, da je gibanje začelo nazadovati — da umaknejo iz bitke boreče se mase z največjim pogumom in z največjo enotnostjo.

Vprašanje, ki ga je rešiti, da-li naj stranka prične z ofenzivo, odvisi od konkretnih razmer. Glavno je da je navdahnjena z bojevitim duhom, ki naj slavi zmago nad centralistično pasivnostjo, ker sicer bo zapala propaganda stranke sama v polureformizem. To stalno razpoloženje za boj mora biti oznaka velikih komunističnih strank in to ne samo zato, ker mora sloneti na njih — kot na strankah mas — teža boja, ampak tudi radi celotnosti sedanjega položaja: razpadanje kapitalizma in naraščajoče obubožanje mas. Potrebno je torej, da okrajšamo ta čas razpadanja, ako nočemo, da bodo vsi temelji komunizma uničeni in da bo vsa energija delavskih mas porušena za dolgo dobo.

7. Nauki marčne akcije.

Marčna akcija*) je bila usiljena Združeni komunistični stranki Nemčije s strani vlade z napadom na proletariat centralne Nemčije. S tem, da je Združena komunistična stranka pogumno pritekla na pomoč delavstvu srednje

*) Marčna akcija = punt nemškega delavstva meseca marca 1921.

Nemčije, je dokazala, da je stranka nemškega revolucionarnega proletariata. Tekom tega orjaškega boja, v katerega je bila zapletena Zedinjena komunistična stranka Nemčije od vsega začetka svoje ustanovitve, je napravila ta stranka celo vrsto napak, med katerimi glavna je bila ta, da ni naglasila značaja defenzivnosti tega boja in da je s svojim ofenzivnim kričanjem dala neskrupoloznim sovražnikom proletariata, buržuaziji, socialnodemokratski stranki in stranki neodvisnjakov povod, da so razkričali Zedinjeno komunistično stranko kot ljubiteljico »pučev«. Napaka, katero so potem celo nekateri strankini teoretiki pretiravali, proglašujoč ofenzivo kot glavno bojno sredstvo Združene komunistične stranke v tem položaju časa. Oficielni organi stranke in predsednik, sodrug Brandler, so se tudi že uprli tem napakam.

Tretji kongres Komunistične internacionale smatra marčno akcijo Zedinjene komunistične stranke Nemčije kot korak naprej. Kongres smatra, da bo imela Zedinjena stranka tem večjo možnost, da vodi z uspehom akcije mas, čim bolj bo umela prilagodevati svoja bojna gesla stvarnemu položaju, čim natančneje b oštudirala nastajajoči položaj in čim v večjem edinstvu bo ravnala.

Zedinjena komunistična stranka Nemčije bo morala — v interesu podrobne ocene možnosti boja — skrbno študirati in točno pretehtavati zdrave strani mnenj, ki se tičejo teškoč akcije. Toda od trenutka, ko so strankine oblasti sklenile kako akcijo, se morajo vsi sodrugi pokoriti strankinim sklepom in izvršiti akcijo. Taktika začenja še le po končani akciji in se ne sme uveljavljati kakor v notranjosti strankinih organizacij in oziraje se na položaj, v katerem se nahaja stranka z ozirom na sovražnika razreda.

Z ozirom na dejstvo, da Levy ne pripozna teh jasnih zahtev strankine discipline in razmer, v katerih se nahaja stranka, odobrava kongres njegovo izključitev in smatra vsako politično sodelovanje članov Tretje internacionale ž njim za nedopustljivo.

8. Oblike in metode direktnega boja.

Oblike in metode boja, njegov obseg, kakor tudi problem ofenzive, odvisijo od gotovih razmer, ki se ne dajo svojevoljno ustvariti. Dosedanje skušnje v revolucijah so nam odkrile različne oblike delnih akcij:

1. Delne akcije izoliranih slojev proletariata (akcije

rudarjev, železničarjev, itd. v Nemčiji, v Angliji, poljedelskih delavcev itd.).

2. Delne akcije delavcev v splošnem v dosego omejenih ciljev (akcija za časa Kappovega gibanja, akcija angleških rudarjev proti vojaški intervenciji angleške vlade za časa rusko-poljske vojne).

S teritorialnega stališča, ti delni boji lahko obsegajo izolirana ozemlja, cele države in celo po več držav kmalu.

Usoda takih bojev v vsaki deželi je, da sledijo tekom revolucije ponovno druga drugi. Jasno je, da se komunistična stranka ne more odrekatih takih delnih podvigov, teritorialno omejenih, toda njeni naporji morajo stremeti za tem, da izpremenijo vsako večje gibanje v splošen boj proletariata. Dočim je njena dolžnost, da brani delavce gotove industrialne panoge v boju, da pokliče v boj, če treba, tudi ves delavski razred, je istočasno tudi njena dolžnost, da čuva delavce tudi v bojü za določen cilj, da drži pod orožjem, v kolikor dopuščajo razmere, tudi delavce drugih industrialnih centrov. Skušnja revolucije uči, da čim večje je bojno polje, tem večji so izgledi za zmagó. Buržuazija se opira v svojem boju proti razvijajoči se svetovni revoluciji na eni strani na organizacije belih gard, na drugi pa na stvarno desorganizacijo delavskega razreda in na počasnost, s katero ustvarja enotno fronto. Čim večje so mase proletariata, ki stopa na plan, tem večje je bojno polje, tem bolj je sovražnik prisiljen, da razprši svoje sile.

Tudi če drugi deli delavskega razreda, ki hitijo v pomoč delu proletariata, ki se nahaja v težkem položaju nasproti svojemu sovražniku, niso še sposobni, da mu prinašajo v podporo celoto svojih sil, že dejstvo samo, da součestvujejo v boju, prisili kapitaliste, da razdelijo svoje vojaške sile, zakaj oni ne morejo predvidevati, kak obseg in kak vpliv bo imela soudeležba ostalega dela proletarstva na boj.

Tekom minolega leta, v katerem smo opazili vedno bolj surovo ofenzivo kapitala proti delu, smo videli, da si je buržuazija, nezadovoljna z normalnim delom svojih organov, organizirala tudi v vseh državah istočasno svoje zakonite ali polzakonite, toda vedno pod zaščito države stoječe bele garde, katerih del vzdržujejo vsepovsodi in ki pomenijo velik ekonomski in politični protiudarec.

V Nemčiji je zveza «Orgesch», katero podpira država

in ki vsebuje stranke vseh barv, od Stinnesa pa do Scheidemanna.

V Italiji so fašisti, ki so s svojimi junaškimi čini banditov ipremenili duševno razpoloženje in ustvarili samoprevvaro popolnega prevrata razmerja med političnimi silami.

Na Angleškem se je obrnila vlada Lloyd Georgea, da bi se uprla nevarnostim stavke, na prostovoljce, katerih naloga je, da varujejo lastnino in svobodo dela, bodisi z nadomestilom stavkujočih kot krumirji, bodisi z uničevanjem organizacij.

V Franciji vodi poloficiozni list «Le Temps», ki dobiva svoje inspiracije od Millerandove lepe družbe, energično propagando v prilog razvoju «meščanskih zvez», ki so že ustanovljene, za prenos fašističnih metod na francoska tla.

Organizacije razbijačev stavk in morilcev, ki so bili v vseh časih krona ameriškega režima svobode, so dobile svoj vodilni organ v «Amerikanski legi», ki obstoja tudi še po vojni*).

Buržuazija, ki se sklicuje na svojo lastno moč in ki poje slavospeve svoji lastni solidnosti, ve prav dobro, t. j. ve po svojih vladah, da si ona s tem delom komaj pridobi nekoliko oddiha in da se v sedanjih razmerah vsaka velika stavka lahko izpremeni v državljansko vojno in v neposreden boj za oblast.

V boju proletariata proti ofenzivi kapitala ni dolžnost komunistov samo, da zavzamejo vodstvena mesta in da poučujejo borilce, pojasnjujoč jim glavne cilje, ki jih hočemo doseči potom revolucije, nego še več, njihova dolžnost je, da se opirajo na najboljše elemente, na najaktivnejše može v sindikatih, da si na ta način ustvari svojo lastno delavsko armado in lastne bojovne organizacije proti fašistom, da tako odnavadi samoživo buržuazno mladino zmerjati stavkujoče.

Sorazmerno z izjemno množino kontrarevolucionarnih napadalnih trup, morajo komunistična stranka in komunistične celice v sindikatih, koncentrirati največjo pažnjo na problem službe za vzpostavo zvez in poučevanja, na stalno nadzorovanje, ki naj se vrši nad organi in nasprotniškimi vojaškimi silami, njihovimi vrhovnimi štabi, njihovimi zalo-

*) Tu niso omenjene podobne fašistične organizacije v Jugoslaviji, ki so se pokazale posebno divje zlasti v Bosni in Hercegovini, v Črni Gori, v Makedoniji in v Bački in Banatu. Le-te požigajo, ropajo in ubijajo, kakor fašisti v Italiji.

gami orožja, na zvezo njihovih kadrov s policijo, tiskom in političnimi strankami in na preventivno pripravo vseh potrebnih posameznosti obrambe in protinapada.

Komunistična stranka mora širiti z besedo in dejanji v tem trenutku v najširše sloje proletariata prepričanje, da se vsak gospodarski konflikt v ugodnih razmerah izpremeni v državljansko vojno, v kateri bo nalogo proletariata, da si izvojuje oblast.

V očigled belemu terorju in jezi nesramne karikature justice belih mora komunistična stranka neprestano živo opozarjati proletariat, da se v trenutku ustaje ne sme dati zavajati v zmote s pozivi nasprotnikov, temveč nasprotno, da mora z organiziranimi dejstvi ljudskega pravosodstva dati izraza proletarski pravici in obračunati z rablji svojega razreda. Kadar pa se nahaja proletariat še le v začetku svoje naloge, kadar še-le mobilizira in vrši agitacijo, tedaj nimajo politični boji, stavke in vporaba orožja drugega cilja, kakor braniti mase proti nasilstvom buržuazije. Individualni (posamezni) teroristični čini, pa če tudi jim lahko pridajemo gotovo vrednost kot dokazom za revolucionarno vrenje in če prav so prepovedani po zakonih buržuazije in njenih socialnodemokratskih lakajev, niso v nikakem oziru sposobni, da dvignejo nivo organizacij in bojovno zavest proletariata.

Sabotaža nima smisla, ako ni izvršena v svrhu, da se prepreči transport trup proti delavskim masam v boju, ali v direktnem boju z namenom, da se iztržejo nasprotniku iz rok važni položaji.

9. Stališče nasproti srednjim slojem proletariata.

V zapadni Evropi ni drugega velikega razreda izven proletariata, ki bi lahko postal odločilen pospeševatelj svetovne revolucije, kakor je n. pr. bilo to v Rusiji, kjer je bil že od nekdaj določen kmetški razred — in kljub vojni — za to, da postane odločilni činitelj v revolucionarnem boju delavskega razreda.

V zapadni Evropi obstoje gotove kategorije kmetov, velike množine mestne male buržuazije, široka plast onega tretjega stanu, ki obsega uradnike itd., ki se nahajajo v vedno bolj nevzdržljivih eksistenčnih razmerah. Pod pritiskom draginje, stanovanjske krize in negotovosti za lastni obstanek prihajajo te mase v vrenje, ki jih silijo, da izstopajo iz politične neaktivnosti in ki jih pomiče v boj med revolu-

cijo in protirevolucijo. Bankrot imperializma v premaganih državah, bankrot pacifizma in socialnoreformističnih tendenc na polju kontrarevolucije, napovedane v zmagovitih državah, ženejo del teh srednjih slojev na pot revolucije. Komunistična stranka mora posvetiti tem slojem veliko pozornost.

Pridobiti malega kmeta za ideje komunizma, pridobiti in organizovati poljedelskega delavca, evo to je eden izmed preventivnih in najbistvenejših predpogojev za zmago proletarske diktature, zakaj ona nam dovoljuje, da prenesemo revolucijo iz industrialnih središč na deželo in da ji ustvarimo na ta način najglavnejše oporne točke za rešitev prehranjevalnega vprašanja, ki je življensko vprašanje revolucije.

Pridobitev za stvar revolucije gotovo število uradnikov, tehnikov in intelektualcev olajša proletarski diktaturi v prehodni dobi med kapitalizmom in komunizmom rešitev tehničnih in organizativnih vprašanj na polju industrije. To dejstvo zanese zmešnjavo v vrste sovražnikov in na mah pretrga osamljenje proletariata v javnem mnenju.

Komunistične stranke morajo skrbno čuti nad vrenjem, ki se razvija v slojih male buržuazije; one morajo uporabljati, tudi če se le-ti še niso popolnoma osvobodili vseh malomeščanskih iluzij (samoprevar). One morajo inkorporirati dele teh intelektualcev in delancev, ki so že prosti teh samoprevar, v vrste proletariata in učiti jih organizirati molomeščanske mase v gibanju.

Gospodarski polom in omajajnje javnih financ, ki so pohsledica prvega, silijo buržuazijo same po sebi, da zapušča temelje svojega vladnega aparata, t. j. malega in srednjega uradnika. Gospodarska gibanja, ki nastajajo v teh slojih, zarezujejo direktno v meso buržuazne države in če se ta po vsakem napadu tudi zopet akomodira za nekoliko časa za dolgo ji bo gotovo nemogoče obdržati temelje svoje organizacije, zakaj kapital je nezmožen, da zagotovi materialno eksistenco nastavljenecem, ako hoče obdržati sistem izkoriščevanja. Prevzemajoč torej obrambo gospodarskih potreb srednjih in nižjih uradnikov z vsemi svojimi silami in brez obzira na javne finance, izvršujejo komunistične stranke predhodno delo, ki je sposobno, da poruši ustanove buržuazne države, pripravljajoč s tem elemente proletarske gospodarske zgradbe.

10. Internacionalna vzporedba akcije.

V svrhu, da se vse sile komunistične internacionale spravijo v gibanje ter da se na ta način razbije fronta internacionalne kontrarevolucije in povspeši zmago revolucije, je treba napeti vse sile, da se da revolucionarnemu boju en sam internacionalni pravec.

Komunistična internacionala obvezuje komunistične stranke, da dajo celokupni borbi čim najbolj energično podporo. Gospodarski boji zahtevajo vsepovsod, kjer le mo- goče, pomoč proletariata drugih dežel. Komunisti morajo delovati v sindikatih, da ti preprečijo z vsemi sredstvi, ki so na razpolago ne samo dobavo »razbijačev stavk« ali kru- mirjev, ampak da tudi bojkotirajo izvoz v države, kjer se nahaja kaka važna skupina delavcev v boju. V slučaju, ko podvzamejo kapitalistični vladalci nasilne mere proti drugi državi v svrhu, da jo zasušnijo in oropajo, je dolžnost ko- munističnih strank, da se ne zadovoljujejo z nedolžnimi pro- testi, temveč, da store vse, kar je v njihovih močeh, da pre- prečijo roparske ekspedicije svojih vlad.

Tretji kongres komunistične internacionale čestita francoskim komunistom k njihovim manifestacijam *), ki so začetek poojstrovanja njihove akcije proti kontrarevolucio- narni grabežljivosti francoskega kapitalizma. Opominja jih na njihovo dolžnost, da delajo z vsemi svojimi silami toliko mase, dokler bodo francoski vojaki v okupiranih deželah na račune francoskega kapitalizma in dokler se ne bodo oprli proti sramotnemu poslanstvu, ki jim je poverjeno. Na- laga komunistične stranke Francije je, da spravi francosko ljudstvo do zavesti, da, dopuščajoč ustvarjanje obupacijske vojske, pijane nacionalističnega duha, ustvarja samo svojega sovražnika. V okupiranih deželah se vzdržuje vojska, ki bo potem pripravljena, da zaduši v krvi revolucionarno gi- banje francoskega delavskega razreda. Prisotnost črnih vojakov na francoskih tleh, nalaga francoski komunistični stranki posebne dolžnosti. Ta prisotnost nudi francoski stranki priliko, da se približa kolonialnim sužnjem, da jim pojasni, kako služijo svojim lastnim izkorščevalcem in svo-

*) Ko je vpoklicala Francija lansko leto pod orožje en letnik svoje vojske, da jo popelje na Ren proti Nemčiji, je ta letnik prepeval delavske pesmi in se očitno puntal, tako, da ga je morala Francija v najkrajšem času poslati domov. (Pis.)

jim rabljem in da jih podžge v boj proti vladavini kolonizatorjev in da se dene v zvezo s francoskimi kolonijami.

Komunistična stranka Nemčije mora s svojim delom prepričati nemški proletariat, da ni mogoč nikak boj proti izkoriščanju s strani ententinega kapitala, dokler se ne vrže nemške kapitalistične vlade, ki se kljub svojim protestom proti Ententi postavlja za berača in eksekutorja njenega kapitala. Ako ne bo V. K. P. D. dokazala z odločnim bojem brez rezerv proti nemški vladi, da ona ne zasleduje rešitve za nemški bankrotirani kapitalizem, nego da se pripravlja zaježiti prot nemškemu imperializmu, ne bo v stanju, da pomnoži v francoskih proletarskih masah voljo za boj proti francoskemu imperilizmu.

Komunistična internacionala, ki je odkrila internacionalnemu proletariatu Ententine naklepe z ozirom na vojne odškodnine kot rokovnjaško gonjo proti proletarskim masam premaganih držav, ki je premagala poskuse longuetistov in nemških neodvisnjakov, ki so skušali dati temu rokovnjaštvu, ki je za delavsko maso najmanj zelo žalostno nekako »moralno« obliko, ki jih je označila kot krivce ne sramne kapitulacije pred ententino borzo — ta komunistična internacionala kaže istočasno francoskim in nemškim proletarcem pravo pot, ki vodi do obnovitve porušeniht krajin, do odškodovanja vdov in sirot, t. j. poziv proletarcem na skupni boj proti njihovim izkoriščevalcem.

Nemški delavski razred ne more drugače pomagati ruskemu proletariatu v njegovem težkem boju kakor, izvojuje lastno zmago in združi paljedelsko Rusijo z industrialno Nemčijo.

Dolžnost komunističnih strank v vseh državah, katerih trupe se soudeležujejo zaslužnjevanja in delitve Turčije, je da porabijo vsa sredstva za izrevolucioniranje teh trup.

Dolžnost komunističnih strank na Balkanu je, da napnejo vse sile mas svojih kadrov in ne čakajo na približanje trenuka njihovega boja. Zmaga komunističnih strank na Balkaniji in Jugoslavije, ki bo povzročila padec nesramne Horthyjeve vlade in likvidacijo rumunskega fevdalizma, bo ustvarila potrebni poljedelski temelj italianski revoluciji, ki bo na ta način osvobodena skrbi angleške blokade.

Podpirati brez pridržkov sovetško Rusijo, je glavna dolžnost komunistov vseh držav. Ni dovoljno, da se samee puntajo najenergичnejše proti vsakemu napadu na sovetško

Rusijo. Vporabljati morajo tudi vso svojo energijo, da odstranijo vse zapreke, ki jih postavljajo kapitalistične države Rusiji na pot do svetovnega trga in vseh ljudev. Rusiji se mora posrečiti, da ustanovi svoj ekonomski položaj; da se ji posreči odstraniti brezkončno mizerijo, ki jo je povzročila triletna državljanska vojna, na novo vzgojiti svoje ljudske mase k delu, da bo v bodočnosti lahko stala ob strani proletarskim državam zapada s tem, da jim bo dovažala živila, surovine in da bo jih varovalo proti rokovnjaškemu izkoriščanju s strani ameriškega kapitala.

Univerzalna politična naloga komunistične internacionale ne obstoja v tem, da manifestira v poedinih dogodkih, temveč, da izpopolni internacionalne zveze med komunisti v neprestanem njihovem boju na nepretrgani fronti. Na katerem sektorju te fronte bo padel odločilni udarec proletariata — da-li v kapitalistični Nemčiji, z njenim proletariatom, ki je podvržen pod skrajni pritisk nemške in ententne buržuazije in postavljen pred alternativo umreti ali zmagati — ali v jugovzhodnih agrarnih zemljah, ali v Italiji, kjer je razkroj buržuazije nabolj napredoval — tega se ne da vnaprej povedati. Dolžnost komunistične internacionale torej je, da podvoji skrajne napore na vseh sektorjih svetovne proletarske fronte in dolžnost komunističnih strank, da storijo vse, kar je v njihovih močeh, da podpro odločilne boje vsake sekcije komunistične internacionale z vsemi sredstvi, ki so jim na razpolago.

Ta zveza se mora uveljaviti predvsem na ta način, da, kadar nastane velika gospodarska kriza v kakšni državi, se morajo potruditi komunistične stranke v drugih, da poostrijo spravi do izbruha notranje zapletljaje.

11. Bankrot «Poltretje internacionale».

Tretje leto obstoja komunistične internacionale je bilo priča popolnega poloma socialnih voditeljev, ki so bili raztrgani in razkriti.

Toda to tretje leto je tudi doživelo poskus, da se reorganizirajo v novo organizacijo, ki naj bi pričela z novo ofenzivo proti komunistični internacionali.

Na Angleškem so pokazali poglavarji Labour Partyje in strokovne zveze Trade-Unions tekom rudarske stavke, da njihovi cilji ne obstoje v ničem drugem, kakor v zavestnem rušenju proletarske fronte, ki nastaja in v zavestni

obrambi kapitalistov proti delavstvu. Polom »Trozveze«^{*)} nam je dokazal, da reformistični sindikalni voditelji niso pripravljeni niti boriti se za izboljšanje usode proletariata v okvirju kapitalizma.

V Nemčiji je dokazala iz vlade izstopivša socialna demokracija, da ni sposobna niti zato, da bi vodila tudi samo opozicijo s propagando, tako kakor jo je vodila stara socialna demokracija pred vojno. Vsaka opozicijska kretnja je že skrbela to stranko, da bi utegnila izzvati njo kak boj na delavske strani. Če tudi je bila navidezno v opoziciji proti »rajhu«, je socialdemokratska stranka organizirala v Prusiji, kakor je sama priznala, pohod belih gard proti rudarjem osrednje Nemčije v svrhu, da jih izzove na oborožene akcije še predno bi bile komunistične vrste pripravljene na boj. V očigled kapitulacije nemške buržuazije pred Entento, v očigled jasnemu dejstvu, da ta buržuazija ni v položaju, da bi izvršila pogoje Entente na drugi način, kokor če napravi neznosno življenje proletariatu, je nemška socialna demokracija zopet stopila v vlado, da pomaga svoji buržuaziji izpremeniti nemški proletariat v gomilo helotov^{*)}.

Na Čehoslovaškem mobilizira socialna demokracija vojsko in policijo, da izpuli komunistom iz rok delavske doma in druge institucije.

Poljska socialnodemokratska stranka pomaga Pilsudskemu organizirati s svojo hinavsko taktiko rokovnjaške pohode proti sovetški Rusiji. Pomaga svoji vladi metati v zapore na tisoče komunistov in jih poskuša poditi iz sindikatov, kjer kljub vsem preganjanjem zbirajo okrog sebe vedno številnejše mase. Belgijski socialni demokratje so še vedno v vladi, ki se soudeležuje poskusov za popolno zaslužnjenje nemškega ljudstva.

Stranke in skupine Poltretje internacionale se ne kažejo manj nesramne kakor stranke protirevolucionarjev.

Nemški neodvisnjaki zavračajo na surov način vabilo komunistov, da bi vodili, če prav razlike v naziranju, skupno

^{*)} Zveze angleških rudarjev, železničarjev in transportnih delavcev (pomorščakov) so zedinjene v takozvano Trozvezo, ki se je je vlada zela bala. Ta zveza se je v zadnjem štrajku rudarjev razbila.

^{*)} Heloti so bili sužnji v staroveški špartanski državi. (Pis.)

boj proti slabšanju položaja delavskega razreda. V marčnih dnevih so stopili odločno na stran vlade belih gard proti delavstvu osrednje Nemčije, če prav so se pozneje, ko so pripomogli belemu terorju k zmagi in ko so pred buržuazno publiko razupili predstražo proletariata kot tolpo tatov in rokovnjačev, pritoževali sami proti ravno istemu belemu terorju. Kljub obvezam, ki so jih prevzeli na kongesu v Halli, da bodo podpirali sovetško Rusijo, vodijo neodvisnjaki proti ruski sovetški republiki potom svojega časopisja gonjo obrekovanja, pridružujoč se na ta način vrstam vseh kontrarevolucionarjev, kakor n. pr. Wrangelu, Miljukovu in Burcevu ter podpirajoč ustajo v Kronstadtu proti sovetški republiki, ustanek, ki nam odkriva novo taktiko internacionalne protirevolucije proti sovetški Rusiji, namreč taktiko, ki gre za tem, da prekucne komunistično stranko Rusije, to dušo, to srce, to hrbtenico in nervni sistem sovetške republike, v svrhu, da jo umori in potem seveda ne bi ostalo drugega dela, kakor da se znebijo še njenega trupla.

Na strani nemških neodvisnjakov stojijo v tej gonji francoski longuetisti, ki se tako javno vežejo s francosko kontrarevolucijo, ki je vpeljala, kakor vsi dobro vemo, to novo taktiko proti Rusiji.

V Italiji je vlila politika centrističnih skupin Serratija in D'Aragone, politika umikanja pred vsakim bojem, buržuaziji novega poguma in ji dala možnost, da dominira s pomočjo fašistov vse italiansko življenje.

In če prav se ne razlikujejo centristične stranke od socialne demokracije po ničemer drugem kakor po besedah, se do sedaj vendarle še niso združile v eno samo internacionalo.

Centristične stranke so se združile lanskega februarja v posebno internacionalno zvezo, s posebno politično platformo in posebnimi pravili. Ta «Poltretja internacionala»*) bi hotela kolebat — na papirju seveda — med gesli demokracije in diktature proletariata. V praksi pa ne samo, da pomaga kapitalističnemu razredu v vsaki državi s tem, da nekako zdravi duh začudenja delavskega razreda, temveč v pričo nagromadenih podrtin internac. buržuazije, v pričo zaslužjenja enega dela sveta volji zmagovitih kapitalističnih držav Entente nudi ta internacionala buržuaziji

*) Glej spredaj: Druga internacionala.

svoje nasvete, kako naj udejestvi svoj roparski načrt, ne da bi sprožila revolucionarne sile delavskih mas. Poltretja internacionala se razlikuje od Druge internacionale po tem, da združuje s skupnim strahom pred mogočnostjo kapitala, ki veže reformiste s centristi, še bojazen, da izgubi še ostanek vpliva na še neodločne, a revolucionarne mase in zato formulira svoje lastno naziranje. Bistvena politična istovetnost reformistov s centristi dobiva izraza v obrambi amsterdamske Sindikalne internacionale (ki je zadnja trdnjava svetovne buržuazije), katero podpirajo skupno oboji. S tem, da se združujejo povsodi, kjerkoli imajo kaj vpliva na sindikate, reformisti in s sindikalno birokracijo za pobijanje komunistov, odgovarjajoč poskusom, da zadušijo revolucionarnega duha v sindikatih potom izključitve komunistov in s povzročevanjem razkolov v sindikatih, dokazujejo centristi, da so ravno tako, kakor socialni demokratje, odločni nasprotniki boja proletariata in pridni pomagači protirevolucije.

Komunistična internacionala mora, kakor do sedaj, voditi najodločnejši revolucionarni boj ne samo proti Druge internacionali in proti Sindikalni internacionali v Amsterdamu, temveč tudi proti Polltretji internacionali. Samo z bojem brez prenočišča, ki dokazuje vsak dan masam, da so socialni demokratje in centristi zelo daleč proč od najmanjšega namena, da bi se borili za najskromnejše in najnepsrednejše potrebe delavskega razreda, bo iztrgala komunistična internacionala tem agentom buržuazije vpliv na delavski razred.

Da dovedemo ta boj do zmage mora zadušiti naša internacionala že v kali vsako centristično smer in vsako popustljivost v lastnih vrstah in dokazati s svojim delom vsak dan, da je internacionala komunistične akcije in ne samo komunističnih besed in teorij. Komunistična internacionala je edina organizacija internacionalnega proletariata, ki je po svojih principih sposobna da vodi boj proti kapitalizmu. Ona mora tako utrditi svojo notranjo zvezo, svojo internacionalno smer in svojo akcijo, da doseže cilje, ki si jih postavila v svojih lastnih pravilih: «organizirati skupne akcije proletarcev različnih držav, ki zasledujejo isti cilj: prevrat kapitalizma, uvedba diktature proletariata in *Internacionalne republike sovetov*».

G. Zinovjev, — N. Lenin, — L. Trocki, itd.

Anin.

Pota mladine.

Mladina ni zato naša bodočnost, ker bo živela v bodočnosti, marveč zato, ker je idealna. Idealna v hotenju, doseči svoj cilj, idealna, ker vidi s svojimi očmi svet v rožnatih barvah in ker se instinktivno zagleda v najboljše svojega časa. Bodočnost je mladine, ker ona že danes čuti ter si ustvarja svet bodočnosti.

Cvet se razcvete in razvija pod vplivom prirodnih moči in rok, ki ga negujejo. Cvetje se mora negovati, enako je treba ravnati z mladino. Pripustiti moramo mladini sami, da se razvije po svoji nadarjenosti in po svojem poklicu. Vsklikanje: Mladina je naša bodočnost! Bodočnost je mladine! je najčešče krinka opičjega obraza po meščanski družbi postavljenih varuhov mladine. O svetu mladine govorijo najrajše vsi oni, ki bi hoteli prikriti ali opravičiti bedno sedanost in tolažijo narod z boljšo bodočnostjo. Svet bo mladine edinole zato, ker in v kolikor si ga ona sama gradi.

Kakšen svet je zazrla mladina na svojem obzorju? Kakšna nagnjenja in zmožnosti so v svobodni mladini? Kam vodijo njena pota?

Spoznanje odvisnosti od kapitala in meščanskih državnih ustanov, spoznanje gmotnega izkoriščanja in duševne podrejenosti, to spoznanje, katerega so si pridobili odrasli delavci po bridkih izkušnjah v razrednem boju, pride danes v zavest že mladim delavcem in delavkam. Vajenci, mladi poljedelski delavci in proletarski dijaki začutijo takoj ko stopijo v stik z družabnimi napravimi, da so le lahek plen kapitalističnega gospodarskega sistema in meščanskega vzgojnega načina. (V «Kapitalu», zv. I., pogl. 13., ugotavlja Karl Marx, da se je kapitalizem v eni celi svoji fazi, v manifakturi, posluževal mladoletnih, otrok in žen kot proizvodjalnemu načinu najprimernejše delovne moči in najizdatnejšega vira za izkoriščanje, teptajoč najelementarnejše zahteve družinske in šolske vzgoje.) Proč od doma, v gospodarjevi delavnici, v šoli in v vojašnici, v uri najočitnejšega zapostavljanja, postaja mlademu delavcu

in proletarskemu dijaku jasna vsa nevzdržnost kapitalističnega državnega reda in njegova ovira za svoboden razvoj mladih moči. Tu se obenem odpira mladini nov svet, svet neodvisnosti od kapitala, kjer se bo mladi človek lahko neovirano razmahnil po svojih najbistvenejših telesnih in duševnih sposobnostih, ne da bi mu zmeraj lebdel pred očmi strah za obstanek in za bodočnost. Mladini se odpira svet komunizma. Ona kmalu zasluti, da se more takšen svet zgraditi le po padcu sedanjih imejiteljev oblasti in potem začasne vlade revolucionarnega proletariata, t. j. njegove diktature nad kapitalističnim, reakcionarnim meščanstvom. Proletarska mladina ve, da je ona poklicana graditi komunistično družbo. V meščanski družbi vzgojena in sprijena generacija spolni svojo vlogo z razrušenjem kapitalistične državne oblasti.

Proletarski študentje niso navdahnjeni s vsezveličavnimi humanitarističnimi idejami. Oni so zavrgli socialpacifizem potvarjalcev marxizma in so pristaši neizprosnega razrednega boja. Idealno razmišljanje o socialno (reci: meščansko) demokratičnih ciljih se je umaknilo realnemu preračunjevanju odporne in napadalne sile revolucionarnega proletariata. — Plodovi fevdalnega in meščanskega literarnega bohemstva ne vabijo več proletarskega študenta. V njegovi knjižnici zavzemajo častno mesto: Kapital Karla Marxa, sociološka dela Friedricha Engelsa, Država in revolucija N. Lenina, Buharin, Radek, Trocki. Komunistični študentje se zanimajo za opozicionalne spise Hermana Gorterja, Antona Pannekoeka, Henriette Roland-Holstove. Stremljenje ustvariti proletarsko kulturo, najde pri njih najjačjo podporo. Toda oni ne zametavajo, kar je velikega in lepega v meščanski kulturi. Nasprotno: učijo se iz nje.^{*)} Socialno umetnost sprejemajo le kot kritiko meščanske degeneracije. — Ljub pesnik jim je Walt Whitman (O.

*) Proletarska omika se mora prikazati kot naravna rezultanta znanja, ki ga je pridobilo človeštvo pod kapitalističnim in fevdalnim jarmom. Stara šola je bila kovačnica poslušnih hlapcev, katere so potrebovali kapitalisti. Ona je spreminjala učenjake v marionete primorane pisati to, kar so jim narekovali muhe kapitalistov. Tega se moramo otresti. Ako pa moramo to potlačiti in razrušiti, sledi morda iz tega, da si mi ne smemo prilastiti vseh koristnih stvari, katere je nakopičilo človeštvo? — Marxizem je živ zgled, ki kaže, kako je komunizem vzrasel iz te svote spoznanj, priborjenih po človeštvu. (Lenin.)

skrivno pravo upora! O neugasni in nepogrešni ogenj!). — Anarhistične, komunistične kakor individualistične teorije niso tuje komunističnemu študentu. Nikdar prej ni romalo v dijaške domove toliko socialistične in anarhistične literature kakor dandanes.

Proletarska mladina ne trati moči in časa s popivanjem in spolnimi ekscesi. Mladi delavci se izogibajo gostiln in beznic. Te stvari pripuščajo inteligenci. Ob prostem času se oni spopolnjujejo v svojem poklicu. Proučujejo in preizkušajo moderne tehnične iznajdbe, električne stroje, orodja in orožja; bavijo se s statistiko. Mladi delavci čitajo zgodbino razrednih bojev, gospodarskih in kulturnih revolucij. Junakov oseminštiridesetne revolucije ne občudujejo, niti jih ne posnemajo. Spoštujejo pa njih pogum in požrtvovalnost. Proletarska mladina ni romantično - revolucionarna.

Časi gospodarskega procvita, v katerih se je tudi delavska mladina vdajala bujnim sanjam in pisanemu življenju, so minuli. Svetovna vojna 1914 - 18 je naenkrat uničila plodove dolgoletnega truda delavskih množic. Obenem je izzvala do takrat nesluteni napor človeških energij, prisilila proletariat živeti v pomanjkanju, učila ga štedljivosti in ekonometrije. Proletarska mladina se je v vojni navadila živeti na lastno pest, bojevati se realno. Idejo o samopomoči, o kateri diskutira in fantazira meščanska mladina, realizira proletarska mladina v vsakodnevni borbi za obstanek. V tej borbi se proletarski dijaki približujejo mladim ročnim delavcem. Teorija se tu spaja s prakso. — Mladi delavci težijo za tem, da postanejo dobri profesionisti; proletarski dijaki hočejo biti spretni tehniki, vestni organizatorji in realni politiki.

Proletarska mladina se pripravlja na proletarsko revolucijo. Ob boku starejših delavcev stopa ona po poti doslednega in neomahljivega razrednega boja. V revolucionarnem boju zavzema proletarska mladina vsled svoje bojevitosti in požrtvovalnosti najsprejnejše postojanke. Ona je komunistična avantgarda. V teoretičnih sporih najdemo mladino vedno na levem krilu, med radikalci. V vednem nasprotju z vsem starim vodijo pota proletarske mladine v borbo za temeljito odpravo meščanskih državnih ustanov in za ustvarjanje novih komunističnih družabnih odnošajev.

Ustanovitev Internacionalne komunistične mladine. Razvoj dveh let.

V dobi II. internacionalne ni imela delavska mladina svojim težnjam odgovarjajoče mednarodne zveze. II. internacionala, ki je delavske množice predvsem zbiralala in organizirala, ni primerno upoštevala mladih delavcev. Mladinska organizacija se ni mogla za časa socialne demokracije uspešno razviti. Naravno. Proletarska mladina hoče socializem udeleževati, kar pomeni pred zavojevanjem politične oblasti: rušiti meščanske državne naprave, uporabljati ofenzivno taktiko; po zavojevanju oblasti pa graditi komunistično družbo, braniti revolucionarne pridobitve, kar pomeni: **a k c i j o**.

Delavska internacionala akcije pa je postala šele III. Komunistična internacionala. V tesnih odnosih s slednjo se je organizacija delavske mladine primerno razmahnila.

Vez med proletarsko mladino raznih držav pred vojno je vzdrževalo mednarodno tajništvo socialistične mladine, ki je bilo zgolj pisemska posredovalnica med posameznimi zvezami. V mladinskih organizacijah je bila mladina v šoli sindikalnih funkcionarjev (dolgoletni delavski pedagogi!), gojila šport, se zabavala. V politiko se ni ona smela vtikati. Prepojena je bila z antimilitarističnim zabavljanjem, kar je dejansko pomenilo: s pacifističnim, socialno - patriotskim duhom. To se je kmalu maščevalo. Svetovna vojna je zahtevala svoje plačilo.

Avgust 1914 je našel mednarodno tajništvo socialistične mladine na Dunaju, glavnemu mestu austro - marxistov, t. j. oportunistov, ministerialistov, katerim je bila država nad vse. Mladinske organizacije v raznih državah so zaman čakale na bodrilno besedo za boj proti meščanskemu imperilizmu. Proletarska mladina je zaman pričakovala povelja iz glavnega stana za mobilizacijo vseh revolucionarnih sil. Socialna demokracija je previdno molčala. Postala je nevtralna, kar je na Dunaju pomenilo glasovati za vojne kredite, kakor v Berlinu, Parizu, Londonu. Mladi delavci v tvornicah so bili militarizirani, kmečki sinovi brez najmanjšega odpora vtaknjeni v vojaško suknjo.

Po par mesecih evropske vojne je postajala vedno bolj glasnejša zahteva po sklicanju mednarodnega kongresa, vsaj se je mednarodnega urada socialistične mladine.

iniciativi švicarskih sodrugov se je za velikonoč 1915. l. (od 4. - 6. aprila) sestalo v Bernu kljub nesoglašanju mednarodnega tajnika 16 delegatov iz 10 držav na mednarodno konferenco, ki je sklenila, da se mednarodno tajništvo prenese z Dunaja v Curih (Švica). Osrednji odbor je bil sestavljen iz švicarskih sodrugov. Novi odbor je šel takoj na delo. Sklenil je prirediti vsako leto mednarodni dan mladine, ki naj bi probudil mladino iz socialno - patriotičnega sna in jo privabil v organizacijo mladih delavcev vseh narodov in držav. — Gibanje je kmalu zbudilo pozornost švicarske vlade. — Najprej je bil aretiran tajnik, polagoma polovljeni ostali člani odbora. Novi odbori so bili sestavljeni, imenovani drugi tajniki. Odborniki so bili drug za drugim aretirani in sojeni. Švicarska osrednja vlada je stavila mednarodno tajništvo izven zakona. Pričelo se je nezakonito delo, ki je med tisoč težkočami trajalo do sklepa premirja, novembra 1918. l. Mednarodno tajništvo v Švici je z izdajanjem časopisa «Jugendinternationale», z obdržavanjem vsakoletnih mednarodnih mladinskih dnevv in sprovedbo raznih protivojnih akcij v najtežjih okoliščinah, privedlo maloštevilne, resnično revolucionarne socialistične mladinske organizme iz imperialistične vojne. Tej je neizogibno sledila meščanska vojna.

Progoni agilnih sodrugov, zaprte meje, cenzura: to je do dobra zrahljalo mednarodno mladinsko vez. Treba je bilo misliti na novo internacionalo delavske mladine, ki bi spojila in vodila vse one mladinske organizacije, ki za časa vojne niso šle v meščanski tabor. Aprila 1919. l. so se sestali v Moskvi, v Sovjetski Rusiji, predstavniki revolucionarnih socialističnih strank na ustanovni kongres Komunistične internacionale. Kmalu za tem so mladi sodrugi treh držav istočasno — nevede eden za drugega — pričeli iskati vezi za reorganizacijo mladinske internacionale: sodrugi v Italiji, Švici in Nemčiji. Osrednji odbor Italianske socialistične mladinske zveze je maja 1919 l. izdal ognjevit programatični apel na mlade socialiste in proletarce vseh dežel z zahtevo, da se takoj skliče mednarodno konferenco revolucionarne mladine. Apel je globoko vplival na mladinsko gibanje raznih držav. Poskus nekega mladega švicarskega sodruga, zbrati zastopnike mladinskih organizacij na mednarodno konferenco, ki bi se vršila v Baselu, se je

ponesrečil. Na mestu, kjer bi se morala vršiti konferenca se je znašel le zastopnik iz Švedske. Drugih delegatov ni bilo: eni niso dobili potnega lista, drugi niso mogli niti brez njega prekoračiti meje svoje domovine. — Koraki nemških sodrugov pa so bili kronani z uspehom.

Po dveh pripravljalnih konferencah v ožjem krogu na Dunaju in po izjalovljenemu načrtu za sklicanje kongresa oktobru, se je mogel od 20. - 26. novembra 1919. l. v Berlinu vršiti toli pričakovani mednarodni kongres revolucionarne socialistične mladine. Kongresa se je udeležilo 18 zastopnikov iz 13 držav, ki so predstavljali 14 mladinskih zvez z 250.000 člani. Zastopane so bile po velikosti organizacije Rusija (ruska zveza in nemška iz kolonij ob Volgi), Nemčija, Italija, Švedija, Ogrska, Norveška, Danska, Čehoslovaška (mladinska organizacija Kladno), Poljska, Rumunska, Švica, Španska, Nemška Avstrija. Seje kongresa so se vršile nezakonito, vsak dan v drugih prostorih, tajno, ko je na ulici divjala najhujša social - republikanska reakcija proti nemškim spartakistom. Dnevni red je bil spolnjen s poročili zastopnikov mladinskih organizacij, s poročilom mladinski internacionali od bernske konference do kongresa ter z razpravo o programu in statutu snujoče se mladinske internacionale. Tu je bila ustanovljena Internacionala komunistične mladine. Kongres je potrdil prvo nedeljo v septembru kot mednarodni dan mladine ter proglasil 15. januar (dan umora Karla Liebknechta in Rose Luxemburg) mednarodnim agitacijskim dnevom.

Vest o ustanovitvi nove internacionale revolucionarne mladine se je takoj razširila in našla povsod najširši odmev. Od takrat pristopajo k Internacionali komunistične mladine s vsakim dnem bolj široke vrste mladih delavcev s polja in tvornic in oči proletarske mladine celega sveta se vedno bolj obračajo k nji, voditeljici mladih revolucionarnih borcev. — V socialnodemokratskih mladinskih organizacijah se je pričel živahen teoretičen boj, ki je vedel do razjasnitve z mladimi reformisti ter končno privedel večino omahujočih organizacij v Internacionalo komunistične mladine.

Maja (16. in 17.) 1920 so se sestali na Dunaju zastopniki socialističnih mladinskih organizacij južnovzhodne

Evrope. Tu je bilo zbranih 12 zastopnikov 8 mladinskih zvez. Zastopnika jugoslovanske in italijanske komunistične mladine sta predložila konferenci resolucijo glede jadranskega (reškega) spora, v kateri izjavljata, da se stavita njuni organizaciji na razpolago za vsako akcijo, katero bo sklenil proletariat obeh držav, da napravi konec macchiavellistični politiki imperializma.

Junija istega leta se je vršila konferenca mednarodnega urada na Dunaju, kjer je bilo 30 delegatov iz 18 držav, konference v Jeni aprila 1921 se je udeležilo že 60 delegatov iz 25. držav.

II. kongres Internacionalne komunistične mladine, od 9.-15. julija 1921 (po kongresu Komunistične internacionale), se je vršil v drugačnih okolščinah, kakor I. kongres. Zastopniki mladine so tokrat zborovali v Moskvi, pod pokroviteljstvom rdeče armade, med prvimi realizatorji komunistične ideje. Tu se je zbralo nad 150 zastopnikov iz 40 držav, zastopajočih 49 mladinskih zvez z nad 800.000 člani. Kongres, ki se s vso pravico imenuje svetovni. Delegati so prišli iz vseh petih delov sveta. Veliko delegatov je dospelo v Moskvo šele po dolgem potovanju in po obsevnem utrujenju neverjetnih težkoč. Mlada sodruška iz Mehike in iz Grčije sta bila mesece in mesece na poti, predno sta mogla prekoračiti rdeče mejnike Rusije. — Dnevni red kongresa je bil najobširnejši. Med točkami dnevnega reda so zavzemala najvažnejše mesto vprašanja o ekonomski borbi proletarske mladine, o vzgoji komunistične mladine pred in po zavojevanju oblasti, o komunistični vzgoji v mladinskih in otroških skupinah, v nedeljskih šolah ter o različnih agitacijskih metodah: med mladimi delavci v industriji, med kmečko mladino kolonialnih narodov. Razpravljanje o takih in enakih vprašanjih pokazuje, da se delo in misel Internacionalne komunistične mladine vedno bolj širi in pogloblja. V mladinskem gibanju sploh ni do danes imela nobena organizacija toliko uspeha, kolikor ga je v teku dveh let dosegla Internacionalna komunistična mladina.

Od I. do II. kongresa v teku 19 mesecev se je število članov Internacionalne komunistične mladine potrojilo. Mladinska internacionala je postala prava velesila. Komunistična internacionala jo kot tako priznava in tudi upo-

števa. Na letošnjem svetovnem kongresu Komunistične internacionale je imel izvrševalni odbor I. K. M. 10 odločujočih glasov (kolikor jih je imela le najmočnejša stranka v politični internacionali odraslih delavcev, Komunistična stranka Rusije). Na lanskem kongresu K. I. je imela I. K. M. le 2 odločujoča glasova. Moč I. K. M. postaja s vsakim dnem večja in odločilnejša. Na njenem letošnjem kongresu je izjavil predsednik izvrševalnega odbora Tretje internacionale: «Vi ste napisali poglobitno stran v zgodovini proletarskega gibanja: Prvi glas, ki se je dvignil proti vojni, je bil glas mladine. Prvi članki Lenina in Liebknechta so bili objavljeni v časopisju mladine. Prve zmage so bile izvojevane s pomočjo vaše energije. Največje žrtve za Tretjo internacionalo ste doprinesli vi.» — «Poglejmo na slučaj Italije!» je rekel isti na kongresu Tretje internacionale. «Stranka se spričo 21 pogojev razbije in razdeli in večina nas zapusti, ampak močna mladinska organizacija je sklenjeno ostala z nami. In z mladino je bodočnost!» — To ni samo hvala mladine, ampak le priznanje golega dejstva.

Sedež izvrševalnega odbora Internacionalne komunistične mladine je bil od ustanovitve internacionale do letošnjega kongresa v Berlinu. Po kongresu je bil premeščen v Moskvo. Glasila I. K. M. so: Jugendinternationale, osrednje bojno glasilo, mesečnik, Internationale Jugendkorrespondenz, 3 krat na mesec, Der junge Genosse, mednarodni časopis za delavsko deco, polumesečnik in «Das proletarische Kind», vestnik za učitelje in prijatelje komunističnih deških skupin, mesečnik.

Temeljni program Internacionalne komunistične mladine je bil formuliran na ustanovnem, I. kongresu v Berlinu. Po daljši diskusiji se je med raznimi strujami dosegel popoln sporazum. Sledeče točke zlasti izražajo poseben značaj proletarske mladinske organizacije in njeno razmerje do Komunističnih strank in do Komunistične internacionale:

3. — Ustanovitev posebne organizacije proletarske mladine je povzročena: a) po njenem položaju v proizvodnem in družabnem procesu, ki jo sili, da se bojuje za obrambo lastnih interesov (zakonodaja za varstvo delavske mladine, preobrazitev dela, obnovitev šol); b) po posebnih

psihologičnih svojstvih mladine (prevladanje čustva nad razumom, dejstvo, ki mladino lahko pridobi za vse novo, duh pcžrtvovalnosti, revolucionarne ideje); c) po potrebi uporabljati specialne metode za njeno komunistično in revolucionarno vzgojo, organizatorično delo izvršeno neodvisno od mladine same, aktivna udeležitev pri političnih akcijah, uporaba vseh metod, ki omogočajo mladim delavcem pridobiti si sposobnosti, ki so jim pozneje potrebne kot bojevnikom proletarskega razreda in kot voditeljem revolucionarnega gibanja.

5. (Drugi odstavek) — Organizacije komunistične mladine se bojujejo proti vsem mladinskim organizacijam, ki se opirajo na socialistične stranke (reformistične kakor centrumaške) ter na sindikalistične in anarhistične polustranke. V svoji politični borbi se org. komun. mlad. postavljajo na program one stranke ali frakcije, ki je pristopila III. internacionali, ali ki sprejema program Komunistične internacionale. Organski odnosi s Komunističnimi strankami so dani po dveh bistvenih načelih: 1) po samostojnosti mladine; 2) po tesni zvezi in vzajemni podpori.

6. — Medtem ko vodijo organizacije komunistične mladine energično borbo proti meščanskemu kapitalizmu po vseh svojih idealnih in praktičnih močeh, one ne propagirajo liberalnih in pacifističnih nazorov. One vedo, da bo delavski razred v svrhu razbitja imperializma in obrambe diktature proletariata proti napadom meščanstva prisiljen rabiti orožje proti meščanskemu militarizmu. Za oborožitev proletariata, za rdečo armado: to je geslo komunistične mladine.

12. — Internacionala komunistične mladine smatra, da so posebne socialistične organizacije intelektualne mladine odveč. Najbolj zvesti revolucionarci intelektualne mladine morajo postati člani organizacije manualne mladine, kot enaki med enakimi, sodruzi med sodruzi. Tvoritev dijaških skupin v notranjosti glavnih mladinskih organizacij mora biti urejena po posebnih razmerah v različnih deželah. —

Ustroj Internacionala komunistične mladine je strogo centralističen. Za uspešno borbo revolucionarne komunistične organizacije je to danes neobhodno potrebno. Praktično se udeležujejo mladinske organizacije z revolucionarno-politično vzgojo med svojimi člani,

s formiranjem bojnih oddelkov, v borbi proti iskoriščanju mladih delavcev in delavk ter z ustanavljanjem skupin proletarske dece. Pri komunistični propagandi kakor v meščanski vojni služijo mladini prav posebno specialne formacije: oddelki rdečih kolesarjev in skupine rdečih avtomobilov. — V deželi, kjer je proletariat zavojeval politično oblast, v Sov. Rusiji, predstavlja mladina elito rdeče armade. Ko bodo revolucionarne pridobitve popolnoma zavarovane posveti ona vse svoje moči zgradbi komunističnega gospodarstva.

Organizacija v Italiji in Jugoslaviji.

Zveza komunistične mladine Italije odgovarja zlasti v dveh pogledih zahtevam mladinske organizacije: v pogledu revolucionarne - politične vzgoje in po svojem delovanju za proletarsko obrambo. Osrednje glasilo «Avanguardia» tednik, ki izhaja že 15 leto, podira v srcih delavske in kmečke mladine zadnje preostanke nacionalnih in verskih predsodkov. Zveza ima pri uvrstitvi komunističnih sil (inquadramento), ki se je začelo letos v drugi polovici julija, zelo odločilno besedo. Iz njenih vrst izhaja največje število članov in načelnikov bojnih oddelkov. Komunistična propaganda se razvija v Italiji bolj kakor v vsaki drugi meščanski državi. Proletarska mladina gre na nabor in k vojakom pod rdečo zastavo. V vojašnicah sestavljajo mladi sodruzi komunistične skupine, ki stoje v stalnih stikih z zvezo in osrednjim glasilom. Vsled svoje propagande proti meščanskemu militarizmu je igrala zveza v zadnjih letih naravnost zgodovinsko vlogo v italijanskem proletarskem gibanju. Za časa vojne je stala v odprtem boju z interventisti. Poleg tega se je morala ona bojevati z neutralisti-reformisti (Vojne ne odobravati, ne sabotirati!) v Italijski socialistični stranki. Z maksimalistično propagando je izzvala v Italijski socialistični stranki tendenčni spor, ki se je na strankinem kongresu v Rimu končal z zmago ekstremistov (septembra 1918. l.). Z direktno akcijo in s protivojno agitacijo je pripravljala mladinska zveza v državi teren za setev komunističnih nauk. Posebno med mladino, ki je poznala ostrost meščanske vojaške discipline ter telesne in duševne muke v strelskem jarku. Koncem prvega polletja 1919 je zveza štela 18.000 članov. Za časa ustanov-

negi kongresa Internacionalne komunistične mladine novembra istega leta okroglo 35.000 članov (precejšnje število ženskih). Približno enako število članov je ostalo v zvezi po izključenju mladih socialnih demokratov na letošnjem narodnem kongresu v Florenci (dne 28. febr. ter 1. in 2. marca). S to silo je zveza znatno ojačila italijansko komunistično gibanje po razkolu v Livornu. — Zveza je bila ustanovljena pred 17. leti, kot socialistična zveza. Na letošnjem kongresu je prilagodila svoj akcijski program komunističnim smernicam in sprejela komunistično ime. Najpomembnejši načrt, katerega ima Z. K. M. I. pred očmi, je ustanovitev zveze vajencev za celo državo, ki bi bila lastna strokovna zveza mladine. — Zveza ima svoj sedež v Rimu skupno s Komunistično stranko. V Internacionali komunistične mladine zavzema Z. K. M. I. eno prvih mest.

Zveza komunistične mladine Jugoslavije ima za sabo kratko preteklost, a temveč izkušeni. Po enem letu javnega delovanja je bila postavljena izven zakona, kakor ves komunistični pokret v Jugoslaviji. Nastopiti je morala pot nezakonitega, podzemnega delovanja, po kateri hodi še danes. V nezakonitem in protizakonitem delovanju je postavljena vsaka komunistična organizacija na preizkušnjo. Tu se njena revolucionarnost izkristalizira. Zveza komunistične mladine Jugoslavije je pokazala takoj ob svojem pojavu toliko revolucionarne sile in smisla za delo, da daje vsaki reakcionarni Obznani le povod za nezakonitejšo vrstitev mladih bojnih sil ter za boljšo psihološko in materialno pripravo terorne akcije kot "najekstremnejšega akta revolucionarnega proletariata. (Vsaka Komunistična organizacija se mora enkrat poslužiti nezakonite oblike delovanja, ako hoče zmagati. Na njeni poti do zmage ni nobeni komunistični organizaciji prizanešana krvava meščanska reakcija.)

Delavska in kmečka mladina jugoslovanskih dežel se je začela razredno probujati šele po vojni, ko se je s postankom Jugoslavije ojačil domači kapital. Socialistične mladinske organizacije, ki so v nekaterih mestih obstojale še predvojnih časov, so bile brez vpliva. Njih social - patriotizem je še odbijal revolucionarno mladino. Proletarska mladina se je organizirala popolnoma na novo v komunistično organizacijo, ki je kmalu privlekla nase vse razredno gubeče mlade delavce in dijake.

Najprvo so se organizirali dijaki belgrajskega in zagrebskega vseučilišča. Sledila jim je zavednejša delavsko-kmečka mladina v pokrajinah. V teh prvih organizacijah je bilo mnogo nekomunističnega. — Dne 10. oktobra 1919. so se v Zagrebu sešli na konferenco zastopniki komunistične mladine iz vseh pokrajin Jugoslavije. Vsi delegati so soglašali v potrebi, da se ustanovi enotna komunistična mladinska organizacija za celo državo. Sklenili so ustanoviti Zvezo komunistične mladine Jugoslavije. Konferenca je dalje sklenila, da se prične čimprej z izdajo osrednjega glasila. — V istem mesecu je v Zagrebu izšel «Almanah socialističke omladine», ki ni bil uradno izdanje zveze, napisali pa so ga njeni prvi najboljši člani. (V Almanahu dobimo imena pesnikov nove literarne struje Cesarec, Krleža, ki propoveduje reakcijo proti nacionalistični umetnosti. «Plamen - Zenit»). 1. decembra je pričela izhajati «Crvena Zastava», glasilo Saveza komunističke omladine Jugoslavije kot polumesečnik pisan v latinici in cirilici (slov. in srbo-hrv.). Prve tri številke so izšle v Zagrebu. Ko je začela madjarsko - jugoslov. cenzura delati listu ovire, se je preselil v Belgrad. Tu so izšli tudi prvi zvezki knjižnice lista. — Prvi redni kongres S. K. O. J. je zboroval v Belgradu od 10. - 14. junija. Prisotnih je bilo 32 delegatov, zastopajočih osrednjo upravo zveze ter 26 krajevnih organizacij. Zveza je imela takrat vsega skupaj 30 organizacij s 3410 člani. Srbija 15 organizacij s 1415 člani, Hrvaška - Slavonija, Vojvodina, Banat, Bačka 9 s 1135, Bosna - Hercegovina 4 s 600, Slovenija 1 s 130, Dalmacija (Dubrovnik) enako. Stanje članov v posameznih središčih je bilo sledeče: Belgrad 500, Zagreb 430, Sarajevo 400, Ljubljana 130. Poleg tega je imela zveza svoje organizacije v inozemstvu posebno med dijaki vseučiliških mest. Take organizacije komunistične mladine so bile: v Pragi, na Dunaju, v Ženevi in Parizu. V celi Franciji je bilo 14 organizacij s 500 člani. — Kongres je postavil podlago za delovanje med najširšimi plastmi proletarske mladine. Referati so bili podani z vso temeljitostjo in resnobo. Mladi savez se je pripravljal, da započne po celi državi borbo za primerno vzgojo proletarske mladine in za dostojno življenje mladih delavcev v tvornici in na polju. — Na kongresu je prevladovala intrasigentna revolucionarnost srbskih delegatov. Ost kongresa je bila naperjena proti parlamentarizmu. Srbski in črnogorski sodruži

so hodili v šolo k italijanskim astenzionistom in anarhistom, s katerimi jih vežejo tesni duševni stiki še iz predvojnih časov.

Šesti mednarodni dan mladine v lanskem septembru je jugoslovanska komunistična mladina praznovala z velikim zanosom, posebno v Belgradu. Sledile so volitve in Obznanjena, ki je vzela zvezi vsako možnost javnega in zakonitega delovanja. Kmalu bo leto dni odkar so člani Zveze komunistične mladine Jugoslavije preganjani in zasledovani po biračih fevdalno-meščanske reakcije. V tajnem delovanju mlade komunistične organizacije, doma in v prognanstvu, krepi se tista sila, ki bo zrušila oblast jugoslovanskih avtokratov.

Slovenska proletarska mladina Julijske Benečije je vstopila v vrste mladih revolucionarnih bojnikov s pristopom k Zvezi komunistične mladine Italije. Prve Mladinske sekcije so vzniknile letos. Na 7. mednarodni mladinski dan 4. septembra t. l. je slovenska komunistična mladina v navzočnosti tisoč italijanskih sodrugov prisegla, da bo tudi z orožjem v roki branila revolucionarne pridobitve italijanskega kot jugoslovanskega proletariata, proti eni kakor proti drugi državi, proti italijanskim kakor jugoslovanskim nacionalistom.

Statistični pregled mladih komunističnih sil.

(Najnovější podatki o sedanjem stanju Zvez komunistične mladine v posameznih deželah)

Tek. štv.	D E Ž E L A	Leto		Število članov	Ime osrednjega glasila	Sedež osrednjega odbora
		ustan.	pristopa			
1	Švedija	1903	1919	20.000	Stormkloken	Štokholm
2	Norvegija	1907	1919	15.000	Klassekampen	Kristiania
3	Danska	1906	1920	4.000	Fremad	Kopenhagen
4	Nemčija	1918	1919	28.000	Junge Garde	Berlin
5	Italija	1907	1919	30.000	Avanguardia	Rim
6	Francija	1918	1920	6.000	Avantgarde	Pariz
7	Finska	1906	1920	17.000	Nuori Tööleneriso	Helsingfors
8	Rusija	1919	1919	420.000	Krasnaja molodež	Moskva
9	Švica	1910	1919	2.000	Neue Jugend	Bazileja
10	Belgija	1920	1920	300	Mladi komunist	Antwerpen
11	Holandska	1901	1919	300	Nova mladina	Hag
12	Luksemburška	1920	1920	200	Joven Comunista	Esch
13	Spanija	1906	1920	3.000	The young Communist	Madrid
14	Anglija	1921	1921	—		London
15	Poljska	ni še formirana	ni še formirana	7000		deluje nezakonito
16	Litvinska	1919	1919	4.000	Mladi komunist	"
17	Letška	1917	1919	—	Mladi Spartakovec 3000 izt.	"
18	Estonska	1920	1920	—		"
19	Nemška Avstrija	1918	1919	1.500	Die kommunist. Jugend	"
20	Bulgarija	1917	1920	11.000	Mladež	Dunaj Sofija

				do razpusta po vladi				Črvena zastava		deluje nezakonito
21	Jugoslavija	1919	1919	4.000						Solun
22	Grčija	1918	1920	700						Kološ
23	Rumunija	1919	1920	do belega terorja 6.000				Tineretul Socialist		deluje nezakonito
24	Sedmograška	1920	1920	1.500						Oporto
25	Besarabija	1917	1920	500						Praga
26	Portugalska	1921	1921	300						deluje nezakonito
27	Čehoslovaška	1921	1921	30.000				Mladi komunist (izhaja v čškem, slovaškem, nem- škem in ogrskem jeziku)		deluje nezakonito
28	Ogrska	1918	1919	do belega terorja 70.000						New-York
29	Zedinjene države	1919	1919	3.000				Joung International Mednarodna mladina		Mehiko
30	Mehika	1920	1920	800						Buenos-Aires
31	Argentiniija	1918	1920							Taškent
32	Kavkaz	1718	1919	*)						
33	Turkestan	1919	1919	30.000				Molodoy komunist		
34	Kiva.	1920	1920	10 000				(pripada vseruski zvezi)		
35	Buhara	1920*	1920							

Iz dežel, kjer ni navedeno število članov, ime osrednjega glasila ali ime osrednjega sedeža, nismo mogli dobiti točnejših podatkov. Zveze, ki delujejo nezakonito, nimajo stalnega sedeža — K Internacionalni komunistične mladine spadajo še socialistične in komunistične mladinske organizacije Perzije, Mongolije, Kitajske, Koreje, Islandije, Turčije in Vzhodne Galicije.

*) Pripada vsruski zvezi in obstoja iz zvez Gruzije, Armenije in Aserbejdžana

Novi rod.

Komunistična mladina se poraja iz okoliščin vojne in povojne dobe. V svetovni vojni je skušala kapitalistična družba, ko je prišla na vrhunec razvoja, rešiti in izravnati lastna notranja nasprotja. Tu je bilo meščanstvo prisiljeno pogaziti občeveljavne družabne zakone. Vojna je zrevolucionirala človeško družbo v njenih temeljih. Ustvarjene so bile nove okolščine, nove gmotne in moralne vrednote so stopile na površje.

Proletariat je poklican zrušiti do tal že omajane meščanske ustanove, uvesti v družabno in zasebno življenje nove zakone, ustvariti nove družabne odnose. V rušenju starega sveta pride vsled svojih telesnih in duševnih svojstev do izraza ravno proletarska mladina; tu je ona najaktivnejši del. V revolucionarnem boju predstraža in obenem zadnja rezerva. Vsled ostrega in trdovratnega boja z zadnjimi branilnici reakcionarnega režima, ki izčrpa zadnje sile starejših bojevnikov in vsled dolgotrajnosti prehodne periode iz kapitalizma v komunizem, za gradbo novega družabnega reda pride najbolj v poštev proletarska mladina — novi rod, rod bodočnosti.

Komunistična mladina — kot najzavednejši in najnaprednejši del proletarske mladine — je nosilka zlasti sledečih etičnih vrednot: revolucionarnosti (neodjenljive progresivnosti!) ideje o neobhodni rabi nasilja pri družabnem razvoju, prosta vzgoja, delovne šole.

Politično zadržanje komunistične mladine je določeno po resoluciji o «svetovno-političnem položaju in nalogah komunističnih mladinskih organizacij, sprejeti na 2. svetovni konferenci v Jeni z dne 7. aprila 1921. Ta resolucija predstavlja obenem idejni rezervoar za proletarsko predstražo (zlasti Zapadne Evrope) še za dolgo dobo. Ne samo za mladino, ampak tudi za odrasle sodruge.

Danes, ko se je meščanstvo zopet postavilo na noge in pričelo zopet napadati, mora proletariat od propagande in agitacije preiti na akcijo. Obotavljanje in neodločnost moreta za revolucionarni proletariat imeti le dalekosežne pogubene posledice. Komunisti morajo nastopati po preudarni napadalni taktiki. «Ako je resnica, da se ideja spremeni v silo, ko se ona prime delavskih množic, je enako resnica, da se sila spremeni v

idejo, ko se jo uporabi pri gibanju delavskih množic». Ravno komunistične mladinske organizacije so dolžne bojevati se proti desnemu in levemu oportunizmu, ki vse pričakuje od spontanega izbruha mas, ki vedno čaka nato, da se zganejo delavske množice in ki vedno pravi, da je naloga komunističnih organizacij postaviti se na čelo že nastalim proletarskim gibanjem. Mladinske organizacije, kot najaktivnejši činitelj v delavskem gibanju, morajo v notranjosti komunističnih strank nastopiti proti tej oportunistični veri v čudežnost in poudarjati, da je danes najvažnejša naloga Komunističnih strank započeti z ofenzivo. Nevarnost masnih strank obstoji v tem, da imajo za sabo mase ter da ž njimi nič ne delajo.

Komunistična mladina Italije priznava v današnjem stanju Komunistične stranke popolnoma tesno zvezo s stranko. Takoj pa, ko se v stranki pojavijo oportunistične struje, stopi mladina v opozicijo proti stranki.

Stari rod proletariata se je boril za socialno demokracijo in za državljanski mir ter proti militarizmu; mladi rod proletariata se bojuje za proletarsko demokracijo in za oboroženje proletariata; antidemokratičen rod.

Slovenska komunistična mladina hoče, da jo slišijo vsi mladi delavci; ona hoče, da jo narod dobro razume.

Prihaja, da razbije vaše okove, ki so vam bili kdaj lahki, a danes so vam težko breme.

Z novim orožjem bomo vzpostavili vaše staroslavne oltarje: Delu in boju!

.. Pertot Jože.

Šola in vzgoja v Sovetski Rusiji.

Vsaka doba v človeški zgodovini si ustvari vse družabne ustanove po svojih posebnih potrebah. Vsakdo, ki se je šolal pri velikem Marxu, ve, da daje označbo in duha kakí dobi vedno le vladajoči razred v človeški družbi. Prehod vlade iz rok enega razreda v roke drugega povzroča vsled tega vedno neskončno vrsto izprememb v vsem življenju. Stare družabne ustanove izgube svojo pravico do življenja ter se morajo umikati nastopajočim novim tvorbam. One tvorbe pa, ki rešijo svojo aksistenco v nov režim, so podvržene tolikemu preobličenju in prenovljenju, da popolnoma odgovarjajo novemu duhu časa.

Kdaj pa pride čas, ki spreminja vsebino starih naprav; z drugimi besedami: kdaj je revolucija neizogibna? Kadar postanejo družabne naprave ljudem pretesne; kadar ljudi utesnjujejo, mesto da bi jim življenje lajšale; kadar postanejo predmet splošnega obsojanja, kadar človek zaman išče namen njihovega obstoja, ali kadar človeštvo izpozna, da ne streme in vodijo več k tistemu smotru, vsled katerega so bile poklicane v življenje. V tem štadiju razvoja postanejo družabne ustanove ali brezpomembne in nepotrebne, ali celo naravnost škodljive. V enem ali drugem slučaju je vzroka dovolj, da jih človeštvo izpremeni ali odpravi.

Ta-le kratek uvod se nam je zdel potreben, predno preidemo v razmišljanje našega pravega predmeta, t. j. v razmišljanje našega šolskega vprašanja. Šolsko vprašanje obstoja iz dveh glavnih strani: iz učne in vzgojne. Čim razkosanejša in pokvarjenejša je kaka zgodovinska doba, s toliko večjo silo stopa v ospredje šolskega vprašanja njegova vzgojna stran. Vsi, ki mislijo pošteno in plemenito, se trudijo v potu svojega obraza, da bi s pomočjo šole in njenih vzgojnih sredstev zaježili nravno propadanje človeštva, da bi demoralizirani družbi postavili nasproti dobro vzgojen naraščaj in zaobrnil tako ves razvoj v drugo, zdravo in pošteno smer. In zopet morajo vsi tisti, ki so hodili v Marxovo šolo, dvomeče zmajevati z glavo nad brezuspešnim trdom

vseh človekoljubnih vzgojevalcev, ki pripisujejo svojim vzgojnim sredstvom tako gigantsko moč. Da je človeštvo zašlo na današnjo nevarno strmino, po kateri drvi z vedno hujšo naglico proti svoji pogubi, ni zakrivila niti v prvi, niti v drugi vrsti šola, marveč popolnoma drugi, od šole čisto neodvisni — vzroki.

Pravi vzrok današnje človeške pokvarjenosti moramo iskati v krivični porazdelitvi dela in njegovih sadov v sedanjih človeški družbi. Dokler se bo ta krivica šopirila med ljudmi ter nastopala z drugim čelom pravice in poštenja, toliko časa ni misliti, da bi se zaježila splošna demoralizacija. Vsaka šolska in verska vzgoja zadene tu na nepremagljive ovire, kajti zunaj cerkve in šole vlada krivica in pohujšanje, se razvija življenje po čisto drugačnih načelih, nego so ona, ki se propovedujejo med štirimi stenami naših šol in cerkva. Če zapoveduje vzgoja »Bodi pošten!« je gojenec v naslednjem trenutku prepričan, da živijo danes najboljše le oni ljudje, ki ne poznajo tega načela, in da poštenjaki le životarijo. In tako se potikajo danes vse čednosti, od ponižnosti do delavnosti, v ozadje, zato da lahko nesporno kraljujejo lakomnost in požrešnost, lenoba in oderušstvo, špekulantstvo in hinavščina, sleparstvo in tatinstvo i. t. d. do uboja in umora. Res je, da se je pregreha in strah vedno šopirila na največjih in najnižjih mestih skozi vse dobe človeške zgodovine, toda malo je takih časov, da bi verižništvo in špekulantstvo tako triumfalno drlo skozi cele vrste odkritih glav, kot se to dogaja danes pred našimi očmi dan za dnevom, uro za uro.

Zato je brezpomembno govoriti danes o boljšem vzgojnem delu v šoli, v raznih organizacijah in izobraževalnih društvih; kajti resnica je, da besede mičejo, in le vzgledi vlečejo. Ako se istočasno z boljšo vzgojo ne začnejo korenito izpreminjati vse gospodarske in politične razmere naših dni, ni upanja, da krene človeštvo na drugega pota. Drvenje po poti navzdol se bo nadaljevalo s pospešeno naglico, in konec te vratolomne tekme za zlatom in blagom ne more biti drugačen, nego splošna človeška katastrofa, ki bo dovedla človeštvo v boj vseh proti vsem, v revščino in lakoto, in končala v občem barbarstvu.

Da preprečijo to zadnjo in največjo nesrečo, se trudijo vsi dobri duhovi obrniti razvoj stvari v drugo smer. Najkorenitejši poskus izpremembe vseh družabnih ustanov so izpeljali ruski delavci in kmetje. Kakšna so njihova priža-

devanja na gospodarskem in političnem polju, to izve čitatelj na drugih straneh pričujoče knjige. Še-le te izpremembe so omogočile ruskim šolnikom, začeti tudi v vzgoji in izobrazbi z docela novimi potmi. Toda kakor na vseh drugih poljih, tako zadevajo tudi tukaj na velikanske ovire. Največe težkoče izvirajo iz naslednjih razlogov: 1. Vsa Rusija se nahaja še vedno v mrzličavem vrenju, ki ne dopušča, da bi se vsi kulturni delavci združili v mirnem in plodovitem delu za ljudsko izobrazbo. Kadar grme topovi in ko vojne grozote pustošijo deželo že dolgo vrsto let, sta šola in vzgoja veliki siroti. 2.) Rusko ljudsko šolstvo mora sovska vlada še-le ustanoviti. To je tako ogromna naloga, da bi delala sive lase najbogatejši državi v rednih razmerah sredi večletnega miru. Če pomislimo, da je Petrograd, ki je imel pred vojno $1\frac{1}{2}$ milijona prebivalcev, štel nad polovico ljudi, ki niso znali pisati in čitati, potem si lahko vsakdo predstavlja, kako je bilo poskrbljeno s šolstvom po neizmernih ruskih pokrajinah. Danes nedostaje ravno vse: ni šolskih stavb, ni učiteljstva, ni šolskih pripomočkov in ne potrebnega iskustva, ki bi omogočilo hiter in plodosen razvoj ljudskega šolstva. 3.) Tretja težkoča izhaja iz tega, da mora dati ruska vlada momentano tudi šoli razredno-bojni značaj. Šola mora stati danes še v službi bojevitega proletariata, da ljudstvo doume in podpira gigantski boj, ki ga bije ruski delavec proti domačim nasprotnikom vsakega socialnega preobrata. Zato skuša vlada odpraviti nepismenost najpoprej v vrstah odraslih, na ta način, da obvezuje vsakega, ki zna pisati in čitati (in teh je v Rusiji 10 % vsega prebivalstva) da poučuje druge v takozvanih šolskih klubih.

To so glavne težkoče, ki silijo rusko vlado, da mora zaenkrat posvečati glavno pozornost odpravi nepismenosti med odraslim in vzgoji potrebnega števila učiteljstva, na katero bo šele mogla nasloniti pravo proletarsko šolo. Že zdaj ustanavlja za delavce po mestih večerne tečaje po $3\frac{1}{2}$ ure za dobo petih mesecev. V te tečaje morajo hoditi vsi delavci od 18 do 40-letne starosti. Na vasi pošiljajo vse svoje poljedelske strokovnjake, ki jih imajo na razpolago, da bi pospešili poljedelski razvoj. Take poljedelske šole so obiskovali v preteklem letu tisoči in tisoči ruskih kmetov. Vlada je razun tega dovolila ogromne svote za nabavo knjig in ustanovljanje ljudskih knjižnic in čitalnic.

Vsa ta prizadevanja ruske vlade, da bi čim prej dvig-

nila ljudsko izobrazbo kolikor mogoče visoko, niso pravzaprav nikaka posebnost sovskega režima. Slične napore premagujejo več ali manj tudi vse druge evropske meščanske vlade. Razlika obstoja le v tem, da se mora Rusija boriti z neprimerno hujšimi težkočami, da stoji takorekoč šele na začetku svojega dela in da mora izpeljati ta začetek med gromenjem topov. Toda ruska vlada se ni zadovoljila le s temi odredbami za silo, ampak je morala misliti na popolno preosnovo vsega ljudskega šolstva. Pustiti ljudsko šolo v takem stanju, kot je bila pred revolucijo in kot je splošno pri nas, pomenilo bi, pustiti sredi ruskega ljudstva še velik kos carizma in suženjske preteklosti. Naša ljudska šola (in tako tudi ruska predvojna šola) je sad kapitalizma in njegovih posledic. S kapitalističnim družabnim ustrojem morajo pasti tudi vse njegove naprave, torej tudi ljudska šola v današnji uredbi.

Le nekoliko vprašanj naj postavim, da bo vsakemu takoj jasno, v kateri smeri se mora naša šola izpremeniti, da ne bo žulila najprimitivnejšega pravnega čuta.

1.) Kakšne šole imajo danes revni kmetski in delavski otroci po deželi? 2.) Kako da ne morejo ti uživati istih ugodnosti in da ne dobijo od splošne naobrazbe istega deleža kot oni? 3.) Kako to, da mora nadarjen, a reven otrok za pastirja, ko bi lahko človeštvu s svojim talentom brezprimerno več koristil, če bi mu družba preskrbela potrebno izobrazbo? 4.) Kako to, da človeška družba trpi, da se bogati a dostikrat nenadarjeni otroci porivajo iz razreda do razreda s pomočjo denarja in sorodniških zvez, in postavijo po »dovršenih« šolah na razna socialna mesta, za katera nimajo niti sposobnosti niti moralnih kvalit, tako da služijo človeštvu v pohujšanje namesto v izgled? Zakaj podpira tudi šolstvo razliko med bogatini in ubogimi, med vladajočimi in vladanimi, med izkoriščevalci in izkoriščanimi?

Rusija ne bi bila sovska Rusija, ako bi pustila še nadalje šolo kot orodje razlikovanja, nadvlade in izkoriščanja. Zato je takoj od začetka pomela s to staro šaro in upeljala povsod, kjer je to že danes mogoče, nove oblike poučevanja in socialistični misli odgovarjajoč, nov sistem šole.

Naj podam torej čitatelju v naslednjih vrsticah kratek pregled vseh onih načel, ki so vodila sovske vlado ob reformiranju ruske šole.

Ime nove ruske šole se glasi «Enotna delovna šola». Že označba nam kaže, da stremijo ruski reformatorji po tem, da preustroje šolo v pravem narodnem duhu. «Enotna» se imenuje za to, ker je to edina vrsta nižje šole za splošno rusko ljudstvo. Skozi to šolo mora vsak ruski državljani. Razdeljena pa je v nižjo stopinjo, v katero pohajajo otroci od 8.—12. leta in v višjo stopinjo za otroke od 12. do 17. leta. Z ustanovitvijo te enotne šole odpadejo vsi drugi zavodi, bodisi privatni ali državni, za privilegirane «boljše» sloye prebivalstva, ali šole, ki bi zasledovale kake druge cilje. Ves pouk in vzdrževanje otrok na šolah sta brezplačna. Od 17. leta dalje se nadaljuje pouk na višjih šolah, ki pa so vse v naravni zvezi s prvo nižjo šolo. Vse šolstvo mora biti torej tako urejeno, da predstavlja od otroškega vrtca pred osmim letom do univerze eno samo nepretrgano šolo, razun katere ne eksistirajo nobeni drugi učni zavodi. Le v zadnjih letih se še-le pouk specificira po različnih strokah. Vsakdo je obvezan obiskovati prvo stopnjo do 17. leta. Na daljne stopnje lahko obiskuje vsakdo, ki je za to sposoben. Sredstva za obiskovanje šole preskrbi država.

Akoravno je vse šolstvo podržavljeno in odpravljena vsa zasebna vzgojevališča in učilišča, vendar je pripuščeno zasebni pobudi in delavnosti mnogo prostora s tem, da so dovoljene razne društvene izobraževalne in strokovne organizacije, ki lahko skrbijo za pouk in vzgojo svojih članov.

Enotnost šole pa ne gre tako daleč, da bi zapirali oči pred vsako specifikacijo pouka. Od 14. do 17. leta je dovoljeno v okviru enotne šole deliti otroke po nagnjenju in po strokah, ki pridejo v dotičnem kraju zlasti v poštrev, v skupine, da se jim omogoči zraven splošne izobrazbe še prepotrebna strokovna usposobljenost.

Nova ruska šola ni samo enotna, ampak tudi **delovna**. Ta reforma sloni na načelu, da mora biti ves pouk zasnovan na podlagi dela. Resnično se namreč priučimo le onemu, s čemur se dejanski ukvarjamo. Z lahkoto se bo učenec naučil novih snovi, če mu jih podajamo v obliki dela ali igre. Že pri dosedanjih otroških vrtcih je vpeljavano to načelo pouka. Delovna šola hoče razširiti princip učenčeve aktivnosti na ves poznejši pouk. Drugi razlog, ki sili moderno šolo, da vpelje pouk na podlagi dela, je želja, da se učenci že v prvi mladosti seznanijo z delom, ki ga bodo morali opravljati v poznejši dobi svojega življenja. V prvi vrsti

pride tu v poštrev kmetijsko in industrijsko delo, na katerem bo slonela vsa človeška družba.

Na ta način skuša delovna šola učiti gojenca raznih predmetov potom njegovega lastnega sodelovanja, istočasno pa ga nauči glavnih potez in razumevanja dela iz poglavitnih strok poljedelsko-industrialne države.

Vzgoja tehničnih zmožnosti otrok vpliva istočasno zelo blagodejno na razvoj zgolj duševnih sil in nasprotno. Razumljivo je, da se bo tako politehnično vzgojen otrok mnogo lažje priučil vsaki posebni stroki, kot sedanji, zgolj enostransko umno vzagajani učenec.

Da bo bodoči dorasli državlján opravljal svoje delo s polno zavestjo pomena in potrebe tega dela bo morala delovna šola posvetiti mnogo pažnje gospodarskim vprašanjem človeške družbe sploh, gospodarskemu razvoju narodov in ozki zvezi, v kateri stoje posamezne znanstvene panoge z gospodarstvom vsake posamezne zgodovinske dobe še posebej.

Čim višje gremo po šolski lestvi, toliko več časa zavzema teorija napram praksi in v toliko večji meri se pri-tegnejo specialisti k poučevanju posameznih strok.

Z vsako šolo morajo biti zvezane delavnice za obdelo-vanje in izpoznavanje lesa in kovin, knjižnice in zbirke raz-nih učnih pripomočkov.

Posebna važnost polaga sovska vlada na to, da bo delo, ki ga opravljajo gojenci že v šolah pravo resnično delo, ki bo prispevalo k gospodarskemu življenju države.

Akoravno se polaga v tej šoli težišče na pouk in vzgo-jo v delu, vendar bi bilo napačno misliti, da se zanemarija vsled tega estetična stran vzgoje. Delovna šola se jasno zaveda, da so risanje, modeliranje, petje in muzika enako-vredni predmeti, ki se ne smejo zapostavljati, ako nočemo, da se nam vsa vzgoja izjalovi vsled enostranskega prece-njevanja enega — to — je umskega — dela človeka na škodo drugega — estetičnega. Duševno razvedrilo potom umetnosti ne sme biti v bodoči družbi le predprava neka-terih slojev v sedanji kapital. družbi. Vsi člani človeške družbe so dolžni prispevati s svojim delom k splošnemu go-spodarskemu razvoju. Imajo pa zato tudi pravico, da so de-ležni vsi onih razvedril, užitkov in oplemenitenja, ki jih nudi prava umetnost človeškemu srcu. Da bo na človeštvo moglo uživati estetske dobrine, potrebuje že od prve mla-dosti za to temeljite vzgoje in izobrazbe. Umetnost mora po-

stati prava ljudska umetnost in ne sme več biti dekla, ki služi raznim strastem in ambicijam zgornjih desetih tisočev. Meščanska družba ima za svoje delavce le kinematograf, ki mu nudi najbolj grobo duševno hrano.

Učno leto je razdeljeno v dve različni polovici: v zimski pouk, ki sestoji bolj iz predavanj in dela v delavnici, ter poletni pouk, ki se omejuje skoraj izključno na dela na prostem, povečini kmetijskega značaja.

Posebno skrb posveča delovna šola zaostalim učencem. Izhaja namreč iz prepričanja, da so zaostalosti mnogih učencev krive v prvi vrsti slabše razmere, v katerih živijo, ne pa nezadostne naravne zmožnosti otroka.

Pri vsaki boljše urejeni šoli se morajo ustanoviti posebni razredi za zaostale učence. Na teh razredih morajo poučevati najboljši učitelji. Ruska šola je izvzeta izpod vsakega cerkvenega vpliva. V šoli se veronauk ne poučuje. Ruskim popom očita sedanja vlada, da so izrabili svoj vpliv v šoli, da so vzgajali sužnje carizma. Da je ruski narod toliko časa trpel pod zločinskim režimom carja in njegovega uradništva in da je bilo sploh mogoče držati stomiljonski narod stoletja in stoletja uklenjen v suženjske verige, temu se ima zahvaliti ne v zadnji vrsti svojim popom, ki so bili sami carjevi hlapci in so ta hlapčevski duh vcepljali ruskemu mužiku v cerkvi in šoli dolge človeške rodove. Učitelji enotne delovne šole morajo čutiti v sebi silo, vzdrževati disciplino v svojem razredu brez kazni. Razmerje učiteljev do učencev mora sloneti na ljubezni. Učitelj ne sme biti poveljnik, ampak brat in prijatelj svojih gojencev, kot najstarejši v družini. Vso disciplino in vso skrb za red in točnost mora prepustiti učencem samim. Če hočejo gojenci pozneje kot državljani vladati sami sebe v demokratični družbi, se morajo privaditi že v šoli na to lastno discipliniranje. Vladati samemu sebi — to je najtežja umetnost na svetu, zato se ne začne s to umetnostjo nikdar pre zgodaj.

Ta šolska samouprava učencev se razteza na tri panoge:

1.) Učenci najvišjih letnikov imajo pravico, da pošljejo v vodilni šolski sovjet svoje zastopnike in sicer v razmerju $\frac{1}{4}$ števila učiteljstva in drugih šolskih delavcev.

2.) Vsak razred ali skupina se upravlja popolnoma sama. V to svrhu se ustanovi večje število potrebnih služb,

ki se nanašajo na čistočo, spore, predstavništvo napram učiteljstvu, na red v buffetu itd. Ta opravila opravljajo v kratkih rokih po vrsti vsi učenci.

3.) Učenci imajo popolno svobodo pri ustanavljanju raznih stalnih in začasnih društev. Učitelji le sodelujejo pri teh društvih kot enaki med enakimi.

Vsako šolo upravlja šolski svet, ki sestoji 1.) iz vseh šolskih delavcev, (t. j. vseh učiteljev in posebnih inštruktorjev za posamezna telesna dela). 2.) iz zastopnikov delovnega ljudstva dotičnega šolskega okrožja, 3.) iz zastopnikov učencev starejših letnikov in 4.) iz enega zastopnika Narodne prosvete.

Na deželi je prideljen vsaki šoli kos zemljišča, ki ne sme biti manjši od $1\frac{1}{2}$ hektarja; v mestu je zemljišče vsled krajevnih razmer lahko manjše, ne sme se pa zmanjšati pod $\frac{1}{4}$ hektarja.

Za otroke od 6. do 8. leta se pridruži vsaki enotni šoli še šolski vrtec. Ta dvoletna doba se pa po razmerah lahko zniža na samo eno leto.

To so glavne in najvažnejše poteze nove ruske enotne in delovne šole. Naloga te šole v prvi bodočnosti bo, da vzgoji rusko ljudstvo v načelih medsebojne ljubezni in solidarnosti, spoštovanja do dela, kot edinega izvora vsega blagostanja, da vzgoji v ljudstvu krepko javno mnenje, da je dolžan vsakdo delati v splošen prospeh družbe in da nima pravice do uživanja, kdor ne dela. Razun spoštovanja do dela, da bo stal vsak državljani kot zaveden, razmišljujoč član na svojem mestu, ne pa kot izkoriščano orodje mrtvih strojev, ki stoje v službi posameznikov in ne splošnosti.

Ta šola mora nadalje vzgojiti človeške estetične zmožnosti, da si bo utrujen delavec po končanem delu v plemeniti zabavi nabiral novih moči za skupno delo, svoje srce pa žlahtnil ob visokih umotvorih svojih najboljših sodržavljanih. Zares visok in boja vreden cilj! Boja najboljših ljudi! Tudi nam bodi pot daljna zvezda vodnica nasproti našim koprnečim očem. Z uprtim očesom in železno voljo si hočemo utirati pot proti temu zaželenemu cilju.

Alojzij Hreščak.

Šola in komunizem.

(N. Buharin in E. Preobraženskij: Abecednik komunizma.)

1. Šola buržuazne družbe.

V buržuazni družbi vrši šola tri temeljne naloge: 1. odgaja mlado pokoljenje v duhu vdanosti in spoštovanja nasproti kapitalističnemu režimu; 2. pripravlja iz mladine gospodujočih razredov »naobražene« ljudi, ki dresirajo delovno ljudstvo; 3. služi kapitalistični proizvodnji, izkoriščujoč znanstvo za tehniko in za povečevanje kapitalističnega dobička.

Prva naloga se dosega v šoli ravno tako, kakor v vojski, t. j. v prvi vrsti z ustvarjanjem prikladnega kadra »oficirjev ljudske prosvete«. Učitelji buržuaznih šol, določenih za ljudstvo, pohajajo gotove tečaje nauk in tam pripravljajo za svojo ulogo dresiranja. Predavati v šolah more samo tako učiteljsko osebje, ki je z buržuaznega stališča vredno zaupanja. Za to skrbe ministrstva buržuazne prosvete, ki brez usmiljenja preganjajo iz učiteljske sredine škodljivi, t. j. socialistični (komunistični) element. Nemška ljudska šola izpred revolucije, ki je bila dopolnilo Viljemove vojašnice, nam daje jasen primer, kako so mogli veleposestniki in buržuazija s pomočjo šole fabricirati verne in slepe sužnje kapitala. Poučevanje v nižjih šolah se vrši po gotovem programu, ki je tako prikrojen, da čim vspešneje kapitalistično dresira učence. Vse šolske knjige so sestavljene v prav takem duhu. Ravno tem programom je tudi služila vsa buržuazna literatura, ki so jo ustvarjali ljudje v prepričanju, da je buržuazni red naveden, večni in najboljši od vseh mogočih redov. Tako so učenci neopaženo opijali z buržuazno psihologijo in naučili se občudovati vse buržuazne vrline: spoštovanje lastnega lastništva, slave in dostojanstva; pri njih se je utrjevala konkurenca, h karierizmu, osebnemu blagostanju itd. Posel buržuaznih učiteljev so dopolnjevali sluge Cerkve s svojim razenjem veronauka, ki je bil, radi tesne zveze med kapitalom in Cerkvo, vedno sluga premožnih razredov.*)

*) V Rusiji so držali za časa carizma ljudsko maso v poslužnosti ne samo s pomočjo buržuazno - popovske - carske »prosvete«, temveč s tem, da niso dajali sploh nobene prosvete. V tem pogledu je slovita »teorija«, znanega mračnjaka, Pobedonosceva, ki je smatral ljudsko neznanje za najmočnejši stebrom samodržstva.

Druga naloga se dosega v buržuazni družbi s tem, da se napravi srednje in višjo naobrazbo nedostopno delavskim masam. Srednje in visoke šole stanejo mnogo denarja, tako da si jih delavci ne morejo privoščiti.

Učenje v teh šolah traja deset in več let in zato je nedostopno delavcu in kmetu, ki je, da bi preživel svoje deco, primoran, da v zgodnji mladosti goni svoje otroke v tvornico, na njivo in na domače delo. Tako se izpreminjajo srednje in visoke šole v zavode za buržuazno mladino. Tu se pripravlja mladina vladajočih razredov, da zamenja svoje očete v njihovem izkoriščevalnem poslu na mestih uradnika in tehnika buržuazne države. Tudi v teh šolah nosi predavanje čisto razreden značaj. Ako se to pri matematiki, tehniki in prirodoslovnih vedah manj opaža, tedaj je to radi same narave teh predmetov; ali zato pa se to tim jasnejše kaže v družboslovnih (sociologičnih) vedah, ki pravzaprav ustvarjajo nazore učencev. Buržuazno narodno gospodarstvo se predava po najbolj dovršenih metodah za »razbijanje Marxa«. Tudi sociologija in zgodovina se predavajo v čisto buržuaznem duhu. Zgodovina prava se zavzira vršava z upoznavanjem učenca z buržuaznim pravom kot naravnim pravom »človeka in državljana« itd. itd. Tako so učile srednje in višje šole buržuazne sinove vsega onega, kar je potrebno za službo v buržuazni družbi in za vzdrževanje vsega aparata buržuaznega izkoriščanja. Ako delavski otroci, ki bivajo običajno najbolj nadarjeni, tudi dospejo na visoke šole, buržuazni šolski aparat jih v večini čini slučajev uspešno odtrže od rojstnega razreda, jim vcepi buržuazno psihologijo in uporablja na koncu koncev delavske talente za tlačenje teh samih delavcev.

Kar se tiče tretje naloge — dosega to buržuazna šola na tak-le način: V razredni družbi se znanstvo ločuje od dela. Ona ne postaja samo lastnina premožnih razredov, temveč tudi profesija gotovega in dovolj ozkega kroga ljudi. Tako znanstveno predavanje, kakor znanstveno raziskavanje se odločuje od delovnega procesa. Da lahko buržuazna družba ustvarjati niz zavodov, ki delajo na primernem njevanju znanstvenih izumov v tehniki in niz tehničnih šol, ki vzdržavajo proizvodnjo v stalnem ravnovesju z uspešno »čistega«, t. j. od dela ločenega znanstva. Istočasno dajajo politehnične šole kapitalistični družbi ne samo tehnično

naobraženo osebje, temveč tudi kader nadzornikov in administratorjev (upravnikov) nad delavskim razredom. Poleg tega se snujejo razne trgovske šole, trgovski zavodi itd. za povzdigovanje procesa prometa z blagom. Vse, kar je v vsej tej organizaciji vezano za buržuazno produkcijo — bo ostalo. Ono pa, kar je v zvezi z buržuazno produkcijo, mora izumreti. Ohranilo se bo vse, kar pomaga k razvoju znanstva — izumrla bo delitev znanstva od dela. Ohranilo se bo predavanje tehničnih ved — odstranil pa se bo način predavanja teh ved, ločen od fizičnega dela. Ohranilo in moderniziralo se bo izkoriščanje znanstva v svrhe proizvodnje — odstranili pa bomo vse, kar ovira to izkoriščanje, kakor je izkoriščal kapital znanstvo komaj v toliko, kolikor je to vsakrat povečevalo normo dobička.

2. Rušilne naloge komunizma.

Kakor na vseh drugih poljih, tako ima komunistična stranka tudi v šolstvu ne samo ustvarjajoče, temveč v preteklem času tudi rušilne naloge. Porušiti je treba vse ono v storskem sistemu razredne družbe, kar je delalo šolo za orodje razredne premoči buržuazije.

V buržuazni družbi so bile višje šole last izkoriščevalnih razredov. Take šole, kakršne so bile nebrojne gimnazije, realke, instituti, kadet. šole itd., se morajo odstraniti.

Učiteljstvo buržuazne šole služi svrham buržuazne prosvete in varanja. Iz proletarske šole se mora brez usmišljenja pometati oni del učiteljskega osebja stare šole, ki ne more biti orodje komunistične prosvete mas.

V stari šoli so se rabile šolske knjige, sestavljene v buržuaznem duhu in pri predavanju se je uporabljalo take metode, ki so služile razrednim ciljem buržuazije. Vse to mora iz nove šole!

Stara šola je imela zvezo s konfesijo radi obveznega predavanja verouka, obveznih molitev in pohajanja cerkve. Stara šola uveljavlja obvezno odstranitev religije iz svojih razredov, v kakoršnikoli obliki bi tudi poskušala povrniti se in anjo in kakorkoli ublaženo bi jo hotela zopet uvesti v ostale grupe roditeljev.

Stara šola je ustvarjala zaključen krog profesorjev, znanstven »ceh«, ki je oviral, da bi prihajale na univerzo le tiste predavalne moči; znanstveni »ceh« buržuazne šole mora razpustiti in stolica mora biti odprta vsem, ki so sposobni za predavanje.

Za časa carizma se ni dovoljevalo predavati na maternem jeziku. Ruski jizik je bil obvezen kot državni in šolski jezik. Nova šola uničuje vse sledi narodnostnega pritiska na polju prosvete in daja vsem narodnostim šolo na maternem jeziku.

3. Šola kot orodje komunistične vzgoje in prosvete.

Buržuazija predstavlja ogromno manjšino vsega prebivalstva. Ali to je ni oviralo, da izkoristi tudi šolo skupno z drugimi organi razrednega tlačenja v svrhu vzgajanja in dresiranja milijonov delavcev v svojem duhu, da tako vsilijo večini naroda nazore in moralo manjšine. V kapitalističnih zemljah sestavlja proletariat in polproletariat večino prebivalstva. Delavski razred v Rusiji, če prav po številu v manjšini, je politično voditelj in organizator borbe vsega delovnega ljudstva. Naravno je torej, da mora on, uzevši šolo v svoje roke, izkoristiti jo najprej v to, da dvigne na primerno višino komunistično samozavest vseh ostalih slojev naroda. Buržuazija je uporabljala šolo kot sredstvo, da žnjim zaslužni delavstvo. Proletariat se je bo poslužil, da ga osvobodi in izbriše vsako sled duhovnega suženjstva iz zavesti delavstva. Buržuazija je vzgajala proletarske otroke v buržuaznem duhu. Naloga nove komunistične šole je, da vzgaja buržuazno in maloburžuazno deco v proletarskem duhu. V duhovni vzgoji, v ljudski psihologiji, mora komunistična šola ravno tako rušiti in razlaščevati buržuazno družbo, kakor na gospodarskem polju. Sovetska oblast je socializirala orodje za proizvodnjo. Moramo napraviti zavest ljudi za nove družabne razmere. Težko se gradi komunistična družba z masami, ki stoje še na mnogih poljih duhovnega življenja na stališču buržuazne družbe in njenih predsodkov. Naloga nove šole je, da privede zavest odraslih ljudi do novih, izpremenjenih razmer — a še bolj, da vzgoji mlad naraščaj, ki bo z svojo psihologijo stal na stališču nove komunistične družbe. Temu cilju morajo služiti vse šolske reforme, o katerih govorimo v nadaljnjem in ki so deloma že izvedene ali pa še-le bodo.

4. Predšolska vzgoja.

V buržuazni družbi se smatra otrok, ako ne ravno popolnoma, vsaj v veliki meri, kot last njegovih roditeljev. Kadar rečejo starši «moja hčerka», «moj sin», ne znači to samo sorodstveno razmerje, nego tudi pravico starišev na

vzgajanje lastnih otrok. S sociologičnega stališča ne temelji ta pravica na ničemur. Posamezen človek ne pripada sam sebi, ampak družbi — ljudstvu. Samo zato, ker obstoji družba, lahko posameznik živi in se razvija. Zato pripada dete oni družbi, v kateri se dela, v kateri se je rodilo, a ne samo »družbi« svojih staršev. Družbi pripada tudi prva in temeljna pravica, da vzgaja otroke. Zato je treba ne samo odklanjati, temveč tudi neusmiljeno izsmejavati vse zahteve staršev, ki hočejo s pomočjo domače vzgoje utrditi v psihologiji svojih otrok svojo lastno omejenost. Družba lahko starišem poveri vzgojo njihovih otrok, ali je istotako lahko tudi ne poveri in čim delj, tem manj vzroka bo imela družba, da poverava vzgojo otrok staršem, ker je vendar-le lažje roditi otroke, kakor pa jih vzgajati. Od sto mater bi bila mogoče ena ali dve dobri vzgojiteljici. Bodočnost je družabne vzgoje. Družabna vzgoja daja socialistični družbi možnost, da vzgaja bodoči naraščaj tako, kakor je potreba in kakor se potroši za to najmanj moči in sredstev.

Družabne vzgoje ne opravičujejo samo pedagoški obziri; ona prinaša tudi ogromno materialno korist. Stotine tisočev, milijoni mater bodo, ko se ustvari družabna vzgoja, osvobojeni za proizvodnjo in njihov lastni kulturni razvoj. One bodo osvobojene od domačega dela, ki otopeva pamet, kakor tudi od sto in sto drobnih del, ki so v zvezi z domačo vzgojo otrok.

Evo zakaj se trudi sovjetska oblast, da postavi niz zavodov, ki imajo nalogo, da poboljšajo družabno vzgojo in da jo napravijo malo po malo splošno. Taki so otroški vrtci, kamor lahko pripeljejo uslužbeni delavci svoje otroke, predavši jih specialistom za izvenšolsko vzgojo. Nadalje se urejajo zavetišča, t. j. istotaki otroški vrtci, ki so prirejani samo za stalno bivanje otrok v njih. Take so otročje kolonije, kjer žive in se vzgajajo otroci, ki so izgubili starše ali so za dolgo časa ločeni od njih. Ravno take so tudi »zibeljke«, t. j. zavodi za vzgojo otrok do četrtega leta, kjer so tudi otročja zavetišča, dokler so stariši na delu.

Komunistična stranka si je postavila nalogo: prvič, da s pomočjo sovjetskih organov še bolj pospeši razvoj izvenšolskih ustanov in njihovo ureditev; drugič, da s pomočjo energične propagande med stariši poruši buržuazne in ma-

loburžuazne predsodke o potrebi in prednostih domače vzgoje, podpirujoč to z vzgledi najvzornejše urejenih vzgojnih ustanov Sovetske oblasti. Včasih ovira ravno nezadostna urejenost zibeljk, zavetišč, vrtcev itd. da starši ne dajo svojih otrok vanje. Komunistična stranka, zlasti njene ženske sekcije, se morajo truditi, da upotijo starše, da sami delajo na izboljšanje družabne vzgoje ne s tem, da se odrekajo, temveč ravno s tem, da dajajo svoje otroke v take ustanove in da uredijo najširšo kontrolo roditeljskih organizacij nad temi ustanovami.

5. Enotna delovna šola.

Izvenšolske ustanove se ustvarjajo za otroke do sedmega leta. Nadaljna vzgoja in pouk se morata vršiti v šoli. Pouk mora biti obvezen, kar je velik napredek od časa carizma. Pouk mora biti brezplačen, kar znači ogromen napredek pred vsem onem, kar vidimo tudi v najnaprednejših bužuaznih deželah, kjer je pouk brezplačen samo v ljudskih šolah. Pouk, naravno, mora biti za vse enak, čim se odpravijo različne predprave posameznih grup družbe v vzgoji in izobrazbi. Ta splošni, za vsakega enaki in za vsakega obvezni pouk obsega vso mladino od osmega do sedemnajstega leta.

Šola mora biti enotna, to znači, da se mora odpraviti razdelitev šole na moške in ženske in da se mora prirediti skupen pouk za otroke moškega in ženskega spola.

To znači, da se mora odpraviti razdelitev šole na nižje, srednje in visoke šole, ki niso medsebojno povezane, niti prilagojene ena drugi po svojih znanstvenih osnovah. To znači, da se mora odpraviti razdelitev šol na nižje, srednje, visoke, splošne in specialne ali profesionalne, na splošne narodne in razredno-stanovske. Enotna šola, to so edine stopnice, katere more in mora prehoditi vsak učenec socialistične republike, počenši na najnižji stopnici, iz otroškega vrtca pa — končavši na najvišji stopnici, kjer se končuje vsa splošna šolska in politehnična naobrazba v taki meri, kakoršni je obvezno za vse učence.

Vsakemu čitatelju mora biti jasno, da je enotna šola ne samo ideal vsakega naprednega pedagoga, ampak tudi edini mogoči tip šole v socialistični družbi, t. j. v družbi, ki nima razredov, ali se bliža k temu, da jih ne bo imela. Enotno šolo mora ustvariti samo socializem, če prav so potrebo take šole naglaševali že buržuazni pedagogi.

Šola socialistične republike mora biti delovna. To pomeni, da se morata združiti vzgoja in pouk z delom in naspeljanati nanj. To je važno iz mnogih vzrokov. Predvsem zaradi vspeha poučevanja samega. Najlažje, najrajše in najtemeljitejše razume otrok ne ono, kar se nauči iz knjig ali po besedah učitelja, ampak ono, kar sam izdelava in preskusi z lastnimi rokami. Najlažje spoznavamo prirodo okoli sebe, ako delujemo nanjo. Združenje pouka z delom se je pričelo že v naprednejših buržuaznih šolah, toda to se ne da izvesti v buržuazni družbi, ki premišljeno vzgaja parasitične elemente družbe in deli fizično delo od umstvenega dela z nepremostljivim breznom. Delo pa je tudi še potrebno radi čisto fizičnega razvoja otrok, in ravnotako zaradi vsestranskega razvoja vseh njegovih zmožnosti. Izkušenj je dokazano in preskušeno, da čas, ki se ga v šoli uporabi za delo, nikakor ne zmanjšuje, temveč ravno povečuje uspeh otrok v razumevanju raznih nauk.

Končno pa je delovna šola za komunistično družbo nujno in neizogibno potrebna. Vsak državljan te družbe mora, vsaj v glavnih potezah, poznati vse profesije. V tej družbi ne bo zaključenih cehov, okamenelih proesij in skupin, stisnjenih v svojih strokah. Pa tudi najgenijalnejši učenjak mora biti istočasno tudi spreten fizični delavec. Učencu, ki je dovršil delovno šolo, govori komunistična družba: »Tudi ti ne moraš biti profesor, ali moraš biti tvorec vrednosti.« Začenši pri otročjih igrah v zabavišču, mora preiti otrok neopazno k delu, kakor k nekakemu nadaljevanju igre in se tako od vsega začetka naučiti gledati na delo ne kakor na neko neprijetnost, neizogibnost ali kazen, temveč kakor na naravni in svobodni izraz sposobnosti. Delo mora postati potreba kakor jed in pijača in ta potreba se mora usaditi in razviti v delovni šoli. V komunistični družbi, z njenim naglim napredkom tehnike, bodo često neizogibna ogromna in hitra premikanja delovnih moči iz enih panog proizvodnje v drugo. N. pr., neki izum v predilni industriji lahko izzove potrebo, da se zmanjša število tkalcev in predilnih delavcev in da se poveča število delavcev, ki delajo na proizvodnji bombaža itd. V takih slučajih je potrebna nova razdelitev moči med profesijami, kar je mogoče izvesti samo tedaj, ako je vsak delavec komunistične družbe upeljan ne samo v eno, marveč v mnogo različnih opravil. Buržuazna družba je v takih slučajih umela

pomagati sebi, izkoriščajoč rezervno industrijsko armado, t. j. kader brezposelnih*). V komunistični družbi ne bo brezposelnih armad; zaloga delovnih sil vsake industrialne panoge, ki bo občutila nedostatek delovnih sil, bo v sposobnosti delavcev drugih panog, ki bo ta nedostatek lahko izpopolnila. Samo delovna šola mora pripraviti tak kader delavcev, ki bodo vršili različne funkcije v komun. družbi.

6. Posebna naobrazba.

Vsa mladina mora pohajati do 17. leta enotno delovno šolo in dobi v nji svoto teoretičnih in praktičnih naukov, ki so potrebni vsakemu državljanu komunistične družbe. Toda s tem še ne sme biti konec šole. Vsaka posamezna od najpotrebnejših ved obsega tako široko polje, da posamezen človek nikakor ne more obvladati vseh, zato enotna šola ne izključuje posebne naobrazbe. Ona pa jo prenaša na najvišjo stopinjo. Že v drugi stopnji enotne šole, t. j. v dobi od 14. do 17. leta, se neizogibno kažejo nagnjenja učenca do kakega gotovega predmeta. Že na tej stopnji se lahko da ali še celo: se mora dati duška naravnim sposobnostim za temeljito poznavanje raznih ved brez škode na splošni naobrazbeni program delovne šole.

Prva strokovna ali posebna naobrazba pa se mora pričeti še-le po 17. letu. Ta doba življenja je meja tudi še iz drugih vzrokov. Do 17. leta je mladina v delovnih šolah bolj učenec kakor pa delavec. Temeljna svrha dela v šoli ni ustvarjanje vrednosti in povečavanje državnih dohodkov, ampak vzgoja. Po 17. letu pa se učenec izpreminja v delavca. On mora doprinesati ljudski komuni (skupnosti) svoj del dela, svoj del produktov, ki jih je sam izdelal. Posebna naobrazbo lahko dobi še-le tedaj, ko je izvršil poprej svojo temeljno dolžnost nasproti družbi. Zato se mora vzeti za pravilo, da mladina lahko dobiva posebno naobrazbo po 17. letu samo v dela prostem času. Z razvojem tehnike se mora zmanjšati delavnik na manj kakor 8 ur, tako da bo imel vsak član komunistične družbe dovolj časa za posebno naobrazbo. V nekaterih slučajih se lahko napravi za posebno nadarjene ljudi tudi izjema in se jih osvobodi od dela za nekaj let v svrhu študij in znanstvenih raziskovanj, ali pa se jim skrajša delavnik pod navadni delovni čas, ako se prizna, da je to v korist družbe.

*) T. j. pomagali so si kapitalisti, ki so z brezposelno armado potiskavali ceno dela v svoj dobiček. (Prev.)

7. Visoka šola.

Sedaj se ne dâ še povsem predvideti, kak značaj bodo imele v komunizmu specialne, visoke šole. Skoro gotovo jih bo več vrst in sicer počenši od manj ali več kratkih tečajev pa vse do politehničnih in laboratoričnih šol, kjer se bo vodil pouk sporedno z znanstvenim raziskovanjem in kjer bodo izbrisane vse meje med profesorjem in učencem. Prav odločno pa lahko že danes trdimo, da so naše univerze — kakoršne so z današnjo profesuro — zastarele ustanove. One nadaljujejo pouk mladine, ki je prešla buržuazne srednje šole, v starem duhu. Za sedaj se morejo te univerze preurediti s tem, da se obnovi sestav profesure z ljudmi, ki mogoče ne odgovarjajo oceni «doktorja buržuazne družbe», ali ki so sposobni, da izvedejo popolno revolucijo v predavanju družabnih ved in da iztržejo poslednje zavetišče buržuazni znanosti. Lahko se zamenja sestav slušateljev in ustvari predvsem delavsko slušateljstvo in tako uvede delavski razred v prirodne in tehnične vede. Dovajanje delavcev v šolo neizogibno nameče vprašanje o njihovem vzdrževanju za čas učenja na državni račun.

8. Sovetska in strankina šola.

Ko je prišla komunistična stranka na vlado, je porušila ves caristični šolski aparat, ki je bil ostal popolnoma nedotaknjen za časa Kerenskijeve vlade. Na razvalinah stare razredne šole je začela graditi enotno delovno šolo, kot seme normalne delovne šole bodoče komunistične družbe. Iz visokoburžuazne se trudi iztrebiti vse, kar je bilo prirejeno v njej za podpiranje gospodarstva kapitala, a vse one vede, ki so se zbrale za gospodarstvo premožnih razredov, dela pristopne vsemu delovnemu ljudstvu, pripravljajoč na ta način ustvaritev normalnega tipa visoke šole komunistične družbe.

Toda med vsemi vedami buržuazne kulture nima take, ki bi učila, kako se ustvarja proletarska revolucija. Niti ena, od vseh šol, ki jih je postavila buržuazija in ki se počenjajo zidati za bodočo komunistično družbo, nas ne uči, kako se ustvarja proletarska država. Prehodna doba od kapitalizma v komunizem je poklicala v življenje posebno vrsto šole, ki naj bi služila sedanji revoluciji in ustvarjanju temu delu sovskega aparata. Temu cilju služijo strankine sovske šole, ki so vznikle pred nami kot kratki, začasni in

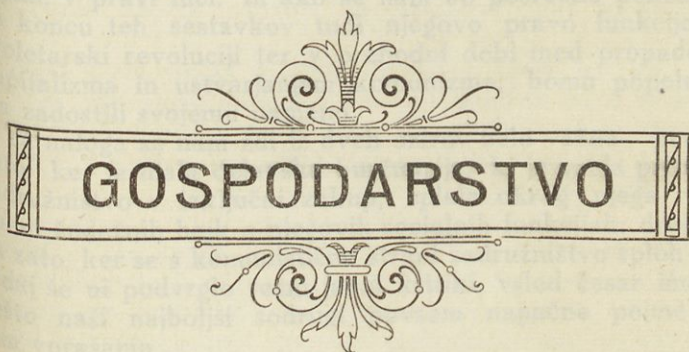
zelo slučajni tečaji in ki se potem izpreminjajo v stalne zavode za naobrazbo strankinih in sovjetskih delavcev. To je bilo neobhodno potrebno. Zgradba sovjetske države je povsem nova stvar, ki nima primera nikjer v zgodovini. Delo sovjetskih ustanov se vsak dan razvija, izpopolnjuje in vsakemu sovjetskemu delavcu postaja nujna potreba za uspešno delo, da pozna izkušnje, ki so si jih pridobili njegovi predniki. Samopouk v državni upravi, ki si ga pridobivajo vsi delavci s sodelovanjem v sovetih, ni zadosten. Te skušnje se morajo pribrati, sistemizirati, urediti in napraviti jih pristopnim vsem delavcem, ki delujejo na sovjetskem ustvarjanju, tako, da novi sloji delavcev, ki prihajajo na državno krmilo, ne ponavljajo več napak svojih prednikov, da se ne učijo na svojih hibah, temveč na hibah, ki so jih napravili drugi, ki jih je država že enkrat plačala. Šola sovjetskih delavcev mora služiti ravno temu cilju; in ona mu tudi služi v kolikor imamo že v republiki stalno centralno šolo sovjetskega dela pri *Vseruskem centralnem izvrševalnem odboru*. Kmalu pa se bodo otvorile skoro gotovo take šole v vsakem gubernijskem mestu.

Kar se tiče strankinih komunističnih šol, menjavajo v periodi resničnega prehoda h komunizmu temeljito svoj značaj. Iz šol določene stranke, ki se opira na proletariat, iz čisto političnih šol, se izpreminjajo v šole komunističnega preurejenja družbe, torej v državne šole. Istočasno postavljajo tudi vojne akademije državljanske vojne. Še-le s pomočjo teh šol lahko razume proletariat smisel in objektivne naloge onega prevrata, ki ga vrši sam pol zavestno pol nezavestno, imajoč pred očmi samo oskoko konkretne cilje in nemožoč objeti v celoti ves proces preurejevanja. Strankine šole ne samo da lahko pojasnijo proletariatu naravo in končne cilje njegove revolucije, ampak ga tudi uče, kako se ta revolucija privede h koncu v najkrajšem času in z najmanjšo porabo sil.

□□□□

O združništvu.

Polovica in tretina združništva.

O zadružništvu.

I.

Pojava in bistvo zadružništva.

Nam ni na tem, da bi pisali zgodovino zadružništva, niti naštevati stotisoče zadružnih članov in milijone zadružnih kapitalov. Mnogo pa nam je na tem, da pokažemo njegovo vzročno zvezo z današnjim gospodarstvom, njegovo bistvo, sedanjo njegovo vlogo in njegove današnje oblike v pravi luči. In ako se nam bo posrečilo pokazati na koncu teh sestavkov tudi njegovo pravo funkcijo v proletárski revoluciji ter v prehodni dobi med propadom kapitalizma in ustvarjanjem komunizma, bomo popolnoma zadostili svojemu namenu.

Ta naloga se nam zdi iz dveh ozirov zelo važna : prvič, zato, ker je mala delavska buržuazija, ki je vzela pri nas zadružništvo v izključni zakup, splela okrog njega vse polno čudežnih bajk o njegovih socialnih funkcijah; drugič, pa zato, ker se s komunistične strani zadružništvo sploh do sedaj še ni podvrglo resni javni kritiki, vsled česar imajo često naši najboljši sodruzi povsem napačne pojme o tem vprašanju..

Dejstvo, da so bili prvi ustanovniki zadružništva delavci (v Rochdalu (Ročdelu) na Angleškem l. 1843) in da se je ravno v njihovih plasteh najhitreje širilo in razvijalo, mu je dalo nekako socialistično, revolucionarno legitimacijo in s to je z velikim uspehom potovalo po vsem svetu. Toda kako lažnjiva je bila ta legitimacija, nam najbolje dokazuje dejstvo, da je zadružništvo naletelo na največjo gostoljubnost pri vseh rzredih in pri vseh slojih človeške družbe. Danes vidimo zadružne oblike ravno tako v kapitalistični veletrgovini, kakor med kmetom in tvorniškim delavstvom. Vsi buržuazni parlamenti ga pospešujejo s posebnimi naklonjenimi zakoni in vse kapitalistične vlade mu stavijo na razpolago brezobrestne ali nizkoobrestne fonde. In revolucionarno sredstvo, ki ga buržuazija tako pridno neguje po svojih institucijah je vsekako nekoliko sumljive prirode in torej vredno, da si ga proletariat nekoliko pobliže ogleda.

Resnica je, da je bilo zadružništvo spočeto v veliki

gospodarski krizi delavstva in z namenom, da bi delavstvu gospodarsko pomagalo. L. 1843 so doživeli angleški tkalci hud poraz v stavki zoper svoje izkoriščevalce in ob tej priliki je prišlo ročdelskim tkalcem na um, da bi z lastno trgovino z vsakdanjimi potrebščinami lahko mnogo poboljšali svoj položaj, ker bi se na ta način osvobodili branjencev in malih trgovcev, ki, kot zadnji v verigi prekupcev, najbolj dražijo blago. Toda že ti priprosti angleški tkalci so se dobro zavedali, da z ustanovitvijo svojega konsumnega društva ne stopajo iz procesa kapitalistične trgovine, kar nam potrjuje dejstvo, da so si postavili v svoje smernice sledeče tri načelne točke:

1. da ne bodo prodajali na upanje, ampak samo za gotovino;

2. da ne bodo prodajali cenejše kakor drugi trgovci in da se torej ne bodo spuščali v konkurenčne boje in

3. da bodo razdeljevali samo čisti dobiček med svoje člane, a tudi tega samo en del, dočim pojde drugi v rezervni fond za povečanje in razširjenje zadruga.

Tako so torej ustanovili ročdelski delavci in tega se držimo še dandanes. Teh ročdelskih načel pa se bomo držali v zadružništvu tudi še za naprej in sicer toliko časa, dokler bo obstojal kapitalistični sistem narodnega gospodarstva in žnjim svobodna trgovina. Vsaka zadruga, ki bi se oddaljila od teh načel, bi v današnji obliki gospodarstva hitro propala, ker ne bi vzdržala svobodne konkurence, ki je ena glavnih karakteristik (oznak) kapitalizma.

Zadruga se mora torej popolnoma podvreči kapitalističnemu režimu; ona postane njegov član in člen verige procesov tega gospodarstva. Zadružništvo, kakoršno je, more obstojati samo na osnovi zasebne lastnine in samo naslanja se na vse ostale zakone, na vse ostalo pravo kapitalistične družbe. To zadružništvo si ni nikoli stavilo v nalogo, da bi kaj izpremenilo na tem družabnem redu in je za to vsled svoje čisto kapitalistične osnove tudi kaj malo sposobno.

Kako pravilno je to naziranje, uvidimo takoj, ako si predstavimo zadružništvo, zgrajeno do absurda, do skrajne možnosti njegovega razvoja v kapitalizmu, t. j. tako daleč, da bi prešla vsa trgovina in vsa produkcija v roke zadrug. Taka organizacija trgovine in produkcije bi bila še vedno kapitalistična, ker s tem ne bi bila odpravljena

ne konkurenca, ne špekulacija, ne dobiček. Vse to bi se samo preneslo s posameznikov na grupe. V dokaz nam služijo dejstva, da si zadruga že danes med seboj prav umazano konkurirajo in uporabljajo v konkurenčnem boju vsa ona sredstva in vse one zvijače (opravljanje po časopisu itd.), ki ga uporabljajo v te namene vsa druga velekapitalistična podjetja.

Zadružništvo je mogoče v vsakem današnjem razredu družbe, in dejstvo je, da se ga tudi malone že vsak razred poslužuje. Ne samo, da so često velekapitalisti člani zadrug proletarskega razreda, ampak skoro vse buržuazne politične stranke ga smotreno organizirajo in izkoriščajo v svoje politične namene. In v svojem najvišjem razvoju, najvišji popolnosti bi zadružništvo sicer po svoje modificiralo (oblikovalo) današnje razrede kapitalistične človeške družbe, odpravilo pa jih ne bi. A to je ravno predpogoj komunizma!

Ako pa hočemo videti zadružništvo še v jasnejši luči, potem se moramo spomniti njegove osnovne ideje in njegovega glavnega namena. Njegova osnovna ideja je združiti majhne kapitale v obliki deležev; njegov osnovni namen: delati s temi majhnimi kapitali, združenimi v velik kapital, to, kar delajo vsi veliki kapitali, t. j. dobiček, katerega naj bi bili deležni vsi člani zadruga, t. j. vsi, ki so prispevali za ta večji skupni, zadružniški kapital. To je vse! Mi se nismo s tem odmaknili niti za senco od kapitala in vseh njegovih svojstev. Zadružništvo, kakoršno vidimo v kapitalistični človeški družbi, je čisti kapitalizem in na tem dejstvu se ne da nič izpremeniti.

Zadružništvo je torej dete svojega očeta, kapitalizma. Ono je v najožji vzročni zvezi z njim. Pojaviti se je moralo kot obramba malega kapitala proti velikemu kapitalu*). Toda njegovo bistvo je kapitalistično, ker drugačno v kapitalističnem ustroju človeške družbe sploh ne more biti.

II.

Vloga zadružništva v proletarskem gibanju.

Ko smo tako označili bistvo zadružništva, nastane vprašanje, kolika je njegova vrednost v življenju proletariata?

*) To vidimo danes najjasneje izraženo v naših obrtnih zadrugah. Mali mizarški, zidarški i. dr. mojstri se združujejo v zadruga, da se na ta način lažje branijo konkurence velikih tvornic.

Je - li združništvo koristno ali škodljivo proletarskemu gibanju in kaka sme biti njegova uloga v tem gibanju?

Mi vemo, da so imevale delavske zadruge v vseh deželah v vodstvu proletarskih strank — in deloma jih imajo še — svoje posebne in včasih zelo vplivne zastopnike, zato je odgovor na to vprašanje za nas zelo važen.

Na to vprašanje moramo odgovoriti s stališča komunistične stranke tako - le: Združništvo je v proletarski politiki dvorezen nož in da - li se proletariat poreže ž njim ali okoristi, je odvisno od tega, kako ga je razumel in kako je znal ravnati ž njim.

Omenili smo že, da je socialistična mala buržuazija splela okoli združništva vse polno bajk. Mi moramo združništvo najprej očistiti teh bajk. Povedati moramo proletariatu najprej, kaj združništvo gotovo ni in kako proletariat ne sme gledati nanj, in potem bo lahko razumel, kaj je združništvo in kako se ga mora posluževati v svojem boju proti kapitalizmu.

Kaj torej zadruge niso?

1. Prvo, kar zadruge gotovo niso, a kar naj bi bile po ideologiji naše male delavske buržuazije, je to: one niso **regulatorji cen na trgu**. One vsaj niso taki regulatorji cen, kakoršne se opisuje po vsej združniški literaturi (književnosti) naših reformistov in naše male buržuazije ter kakoršne si naš delavec in naš kmet — po tej vzgoji — predstavljata v svoji domišljiji. In ker bi imela biti to glavna njegova funkcija in ker je potrebno, da razkadimo te neutemeljene sanje v našem proletariatu, si hočemo ta gospodarski problem nekoliko pobližje ogledati.

Pred vsem: na procesu ustvarjanja cen so soudeležene direktno in znatno samo konsumne in produktivne zadruge. Kakor je res, da so konsumne zadruge osnovane za to, da cene čim bolj pritiskajo, tako je tudi nesporno res, da so produktivne zadruge osnovane za to, da lažje vzdržijo konkurenco v produkciji, t. j. da vzdržijo nivo lastnih cen čim višji. V kapitalističnem sistemu imata torej ti dve vrsti ravnotako nasprotujoče si smeri, kakor konsument in producent vobče. V pojasnilo naj nam tu služita n. pr. združna gostilna in združna klet. Združna gostilna se osnuje zato, da člani zadruge pijejo vino po čim nižji ceni, združna klet pa nedvomno za to, da proda kmet - producent svoje vino čim dražje. Ceno vina

pa soustvarjata obe zadrugi in je končno rezultanta splošne konkurence.

Produktivne zadruge v kapitalistični trgovini blago dražijo; one gotovo ne regulirajo cen navzdol in zato jih hočemo kratkomalo izpustiti iz tega našega razmotrivanja. Vse naše upanje glede te točke tvorijo torej samo še konsumne zadruge.

Kako pa stoji stvar s konsumnimi zadrugami?

Konsumne zadruge morajo kupovati blago na trgu. To blago pride na trg iz tvornic in od poljedelca. Zadruga kupi na trgu tudi tedaj, ako kupi naravnost v tovarni ali pri kmetu, ker cene se v kapitalističnem gospodarstvu ustvarjajo na trgu (na borzi) in vsi producenti se ravna po tržnih cenah. Tržna cena pa je na kapitalističnem trgu odvisna od dveh činiteljev: od povpraševanja in ponudbe. Kadar je povpraševanje po blagu veliko, tedaj cena zraste; kadar pa je ponudba večja kakor povpraševanje po blagu, tedaj cena pade. Na trgu pa ne kupujejo samo konsumne zadruge, ampak tudi drugi trgovci in imamo opraviti torej s tako zvano svobodno konkurenco. Vpliv zadrug v tem konkurenčnem boju, t. j. v ustvarjanju cen, je teoretično tem večji, čim večje so zadruge, t. j. čim več nakupujejo. K temu pa moramo pripomniti sledeče:

Predvsem, je združništvo v primeri z drugim trgovstvom še neznatno in že radi tega ne more bogve kako vplivati na razvoj cen na trgu. Potem, združništvo je razdeljeno po strankah, kategorijah delavstva itd. in nastopa že medsebojno konkurenčno in vsled tega je njegov pritisek na trg še neznatnejši. Končno pa, če bi bila tudi vsa trgovina v rokah zadrug, a bi ostale tovarne in zemlja v rokah zasebnikov, bi bili še vedno tam, kjer smo bili, ker bi se cene določevale še vedno po pravilu **povpraševanja in ponudbe**.

Mislimo si n. pr. samo, da bi hotele pritiskati koalirane, ali celo centralizirane zadruge odločno na cene. Kaj bi se zgodilo v tem slučaju? Producenti bi blago zadržali in gotovo v splošnem lažje čaka tisti, ki ima blago v rokah, kakor pa tisti, ki blago rabi.

Taki bojkoti konsumentov pa bi bili tudi zvezani z velikimi gospodarskimi krizami, katerim bi sledile vse politične in gospodarske zmešnjave, ki jih srečujemo dandanes. Izvajati odločilen vpliv na trg, nacionalni ali internacionalni, potem zadrug, so torej prazne sanje, dokler imamo

opraviti s svobodno trgovino in svobodno konkurenco, t. j. dokler živimo v kapitalistični človeški družbi.

Toda do tu smo predpostavili možnosti, da preide vsa trgovina v roke zadrug in da nastopajo te na trgu (domaćem in svetovnem) kot ednota. To pa je utopija, ker bo buržuazija trpela zadrugištvo in mu dovolila svoboden razvoj samo tako dolgo, dokler ne bo prišla njena trgovina v resno nevarnost. Razvoj zadrugištva v kapitalistični državi ima torej ozko začrtane meje in za temi mejami žačenja državljanska vojna.

Popolnoma brez vpliva na cene pa zadruge vendar -le niso, ali okrožje njihovega vpliva je zelo majhno. One vplivajo lokalno. Vplivajo v svoji najbližji okolici, v vasi in sicer v toliko, da lahko izločujejo iz trgovstva vse one male trogovce in branjevce, ki so zadnji člen verige v trgovini in ki so slabši organizirani, kakor dotična zadruga. Mi se bomo k temu vprašanju še povrnili v eni naslednjih točk, ker je ravno to ena izmed najvažnejših in najresnejših nalog zadrugištva. Ali to je tudi vse v tem oziru in še to le pod pogojem, da so konsumne zadruge močne, dobro, centralistično organizirane in ako jih vodijo kompetentni in vestni tehniki.

Vse drugo pa, kar se piše in pripoveduje o vplivu zadrugištva na gibanje cen je — dim.

2. Vsled nepoznavanja gospodarskega značaja in pretiravanja važnosti zadrug, pa so morali naši reformisti neizogibno zaiti v napačno ocenjevanje njihovega socialnega značaja in njihove socialne vloge v kapitalizmu. Tako so gledali v njih «razredno organizacijo», ki da ni samo «sestavni del proletarske armade», temveč, ki da ima celo svojo posebno nalogo, da «pripravlja gospodarske ustanove in tehnično osebje za socialistični (komunistični) gospodarski red», ker te zadruge da so «oblika bodočega aparata za proizvodnjo blaga v komunistični človeški družbi». V to so ti ljudje tako resno verovali, da so gledali v zadrugiški organizaciji glavno moč stranke in prepustili zastopnikom zadrugištva najodličnejša mesta v delavski politiki. Kaj pa se je s takimi strankami zgodilo, vidimo posebno izrazito v deželah, kjer se je delavsko zadrugištvo posebno bujno razvilo, kakor n. pr. na Angleškem in na Belgijskem. Mesto, da bi bilo zadrugištvo orodje delavskih strank, so postale — na Angleškem

Labour Party in v Belgiji socialno - demokratična stranka — orodje združništva.

Ljudje, ki so tako mislili in ki tako mislijo še danes, nimajo seveda jasnih pojmov o Marxovem socializmu (komunizmu), nego so si prikrojili socializem po svojih osebnih potrebah. Kako naiven je tak način gledanja na združništvo sledi že iz dejstva, da je združništvo kakor smo videli, čisto kapitalistična gospodarska oblika. Poleg tega pa stoji dejstvo, da nimamo danes prav gotovo nobene konsumne zadruga več, v kateri bi bili učlanjeni sami proletarci, med produktivnimi zadrugami pa so take zadruga le redke izjeme.

Še manj pa bi seveda mogli trditi, da so vsi člani zadrug tudi razredno zavedni proletarci.

Toda ne samo to! Danes lahko tudi smelo trdimo, da so zadruga s komunističnimi upravnimi odbori in komunističnimi ravnateljstvi naravnost prave bele vrane. V zadrugah se v splošnem skriva najbolj patriotičen reformizem, z vso maloburžuazno duševnostjo svojo in ako bi zadruga že bile organizacije kakega razreda človeške družbe, potem bi ta razred po tej svoji psihologiji gotovo ne bil delavski, ampak maloburžuazni.

Kapitalistični sistem narodnega gospodarstva nam tudi ne dovoljuje, da napravimo iz zadrug čiste razredne organizacije. Konsumna zadruga n. pr. se niti ne sme omejiti na to, da bi prodajala svoje blago samo pristašem ene stranke, niti se ne more naslanjati samo na materialna sredstva proletarskega razreda, nego one se morejo posluževati kapitalističnih bank in vseh drugih takih ustanov buržuazne družbe. Proletariat ima lahko večino v zadrugi, jo lahko vodi, jo lahko izkorišča v svoje svrhe, toda vse to vedno le kot kapitalistično gospodarsko ustanovo, kot vsako drugo kapitalistično podjetje, ki bi mu slučajno prišlo v roke.

3. Ravno tako prazna bajka pa je tudi govoričenje, da so zadruga gospodarske oblike bodoče komunistične človeške družbe in da pripravljajo tehnično osobje za to družbo. Kdor to govori, ta nam samo dokazuje, da se ni oddalжил v svojih predstavljajih o komunističnem ustroju človeške družbe niti še za milimeter od kapitalističnih vzorov. Današnje zadruga z vsem svojim aparatom, so ravno toliko vporabljive v novem redu, kakor vsako

drugo kapitalistično podjetje enake vrste in enake velikosti. Zadruga, ki so danes privatna last, bo treba v novem redu ravnotako najprej socializirati, t. j. prevesti v last vsega proletariata in jih podvreči centralnemu vodstvu, kakor vsako drugo kapitalistično podjetje. A da bi bilo osebje naših zadrug, ki je po svoji ogromni večini anti-komunistično in polno malomeščanskih predsodkov posebno spobono za bodoče vodstvo odgovarjajočih podjetij, ki bodo ogromno razširjena, je tudi precej drzna trditev.

4. Toda krona vsega tega praznega besedičenja pa je trditev, da nas vodi zadrugištvo naravnost v socializem. Kako smešna je ta trditev smo navedli že zgoraj, ko smo pokazali, kako bi vpljivalo zadrugištvo na trg, ako bi ga mogli organizirati do najvišje meje možnosti. Dokler je produkcija (industrialna in kmetijska) v zasebnih rokah, se dobiček ne da odpraviti in ravno dobiček je, kakor znano, temelj vsemu kapitalizmu. Dobiček je posledica zasebne lastnine in ako so osebe fizične ali juridične, posamezni ljudje ali družbe, to na stvari ničesar ne izpremeni. Zadrugištvo pa ni sposobno, da samo po sebi izpremeni to podlago današnje človekške družbe. Zato je treba druge sile.

— Ali, vi ne vidite, kako važno vlogo igra danes zadrugištvo v Rusiji!

Da, prijatelji, mi vidmo to, toda vi pozabljate, da rusko zadrugištvo danes ni več kapitalistično, nego socializirano! To zadrugištvo je danes zadrugištvo samo še po imenu ali malo več.

Kako to?

Ruske zadruga so danes državne institucije, ki se vodijo iz dotičnik central. Konsumne zadruga n. pr. so obvezne za vsakogar. Vsakdo mora biti vpisan v zadrugo, ker sicer ne dobi živil. Te zadruga pa ne trgujejo z blagom, kakor naše, nego ga dobijo iz respektivnih central. Onetorej niti ne delijo dobičkov med svoje člane — ker dobičkov ravno ni več — niti morejo propasti ali likvidirati.

Tudi poljedelske zadruga, ustanovljene na bivših državnih, cerkvenih in grofovskih veleposestvih so vse kaj drugega kakor n. pr. poljedelske zadruga v Italiji. Poljedelski delavci, naseljeni na teh veleposestvih, obdelavajo vse zemljišče pod tehničnim vodstvom in po tehničnih načrtih. Pridelki pripadajo samo v toliko njim (zadrugi),

kolikor jih oni lahko porabijo zase doma. Vse drugo se odda državi in zato dobi zadruga vse one tovarniške izdelke, ki jih potrebujejo njeni člani. Denar je tu že izključen iz prometa.

Mimogrede bodi povedano, da so vspehi teh zadrug danes že tako veliki, da so n. pr. ukrajinske zadruge v lanskem letu (1921) skoro same preskrbele malone vse ukrajinsko mestno prebivalstvo z žitom.

Vse te zadruge so torej čisto nove stvaritve, pri katerih so se stare vporabile samo kot material, kakor so se tudi stare veleposestniške uprave uporabile kot material za sedanje zemljiške zadruge. Kadar govorimo torej o ruskem združništvu, ga torej ne smemo več naravnost primerjati z našim kapitalističnim, ampak se moremo preseliti v duhu v tamošnje nove razmere.

Pomen kapitalističnega združništva, kot gospodarske oblike, za komunistični sistem — izuzemši nekatere zemljiške zadruge v Italiji, o katerih bomo pozneje govorili — ni torej nič večji kakor oni, drugih kapitalističnih podjetij, ki so na enaki stopinji tehničnega razvoja.

In sedaj, ko smo opredelili, kaj niso zadruge, nam bo prav lahko povedati, kaj da so.

1. Zadruge so pred vsem ustanove za koncentracijo malega kapitala in to je mogoče njihova socialno najvažnejša in najdalekosežnejša funkcija. Mi smo že zgoraj omenili, da konsumne zadruge v svoji neposredni okolici lahko vplivajo na cene. Ta svoj vpljiv uveljavljajo na ta način, da s povečanimi, koncentriranimi združniškimi sredstvi, lahko ugodnejše kupujejo, hitreje dobavljajo in z boljšim blagom trgujejo, kakor majhen razprodajalec ali branjevec, ki nima dovolj sredstev in ki ni dovolj tehnično organiziran. Zadruge torej malim trgovcem svoje okolice lahko konkurirajo in, ako so dovolj sposobne, jih tudi lahko izločijo iz trgovskega procesa, t. j. one ga uničijo.

To je v dvojnem oziru zaslužno delo zadruge:

Prvič, dobiva mali trgovec, branjevec, blago s posredstvom cele vrste drugih večjih ali manjših trgovcev, dočim ga dobiva močna zadruga lahko neposredno iz tovarne, ali vsaj iz druge roke. Blago pa je navadno tem dražje, čim več rok pasira dokler pride do konsumenta in je torej branjevec, kot poslednji člen v tej verigi najbolj neopravičen, najbolj notoričen škodljivec.

Drugič, pa je tudi socialno važno, da izgine ta pijavka. Mali trgovec na deželi je najvidnejši predstavnik malomeščanstva. S svojim osebnim vplivom, s posojevanjem denarja na visoke obresti, s prodajanjem na upanje gleda, da spravi v svojo odvisnost vse, kar je okoli njega gospodarsko slabjšega ali pa šolsko manj izobraženega. Zadruga je torej naravnost osvobojevalka kmeta in delavca izpod reakcionarnega vpljiva vaških trgovcev in gostilničarjev. Seveda, vse to pa še - le tedaj, ako je taka zadruga dovolj solidna in ako se nahaja v rokah razredno zavednega proletariata.

Podobno funkcijo vršijo tudi produktivne zadruge. Dobra produktivna zadruga izpodrine malega gospodarsko in tehnično nesposobnega obrtnika, ki navadno vtone v njej. To je zanj rešitev in za družbo tehnični napredek. Posamezen majhen obrtnik ne more danes ne živeti, ne umreti. Po svojem socialnem položaju je proletarec, a po svoji duševnosti mali buržuj. Ako pa zadruga koncentrira te male obrtnike in njihove skromne kapitale, se, prvič, član zadruge zopet čuti delavca in drugič, obrt tehnično pridobi.

Ako torej pomislimo, da se bo socializacija tem lažje izvršila, čim večja bo koncentracija kapitala, potem nam je združništvo dobro došlo!

Toda ravno tako pa tudi ne smemo pozabiti, da bo vse združništvo, v kolikor ne bo v rokah revolucionarnega razreda, v revoluciji tim močnejša podpora protirevolucionarnemu gibanju, čim močnejše bo organizirano, čim bolj bo koncentriran združniški kapital.

2. Zadruge so dalje lahko pospeševaljice razredne kulture in to je druga njihova važna naloga. Toda, žalibog, ravno te svoje velike naloge se proletarske zadruge redko dobro zavedajo. Velika večina zadrug gre samo za tem, da deli svojim članom koncem leta čim višje dividende, ali pa da čimbolj gromadi svoje rezervne fonde. V tem oziru grešijo zlasti skoro vse naše kmetijske in proizvodne zadruge. Mnogo zadrug imamo, ki se v svojih pravilih kulture še prav nič ne spominjajo, nego vzgajajo že po svojih pravilih združnike čisto v duhu zagrizene osebne sebičnosti. In bodi povedano tu enkrat za vedno na ves glas: zadruga, ki nima namena služiti kulturi, je navadna »botega« in zato brez najmanjše moralne vrednosti!

Kajpada, razumemo dandanes kulturo vsak po svoje. Proletarec zahteva danes svojo posebno kulturo, ki ga bo pomagala osvoboditi izpod kapitalist. jarma. Saj je obče poznana stvar, da buržuazija ne tlači proletariata samo potem svoje policije, svoje sodnije, svojih ječ, potem svojega vojaštva in svojih belih gard, temveč tudi potem svoje filozofije, potem svojih časopisov in svoje književnosti. Zadruge bi torej morale dajati proletarcu proletarsko duševno hrano in bi ga morale učiti spoznavati razredne cilje buržuazne filozofije in buržuazne književnosti. In takih zadrug mi danes še nimamo!

O, naše delavstvo in naše kmetstvo bi moralo strogo paziti, v kake kulturne namene se porablja njegov zadružniški denar! Tam, kjer se porablja ta denar za kooperacijo z buržuazno šolo in za buržuazno znanost, tam je za nas izgubljen in vse obsodbe vreden. Tako vporabljen zadružna sredstva so vporabljen proti kmetu in delavcu, proti njuni socialni in duševni bodočnosti.

Prav vporabljen zadružni čisti dobiček, pa je proletarskemu razredu lahko v izdatno podporo v razvoju njegove misli in to je drugi razlog, ki nam priporoča zadružništvo.

3. In še ena stvar daje zadružništvu s proletarskega stališča znatno vrednost. Seveda, ako naj ima zadružništvo to vrednost, mora svojo vlogo prav razumeti in jo tudi zavestno zasledovati in to tudi tedaj, ako se mu nudijo v drugi smeri večji materialni dobički. Zadružništvo naj bi bila organizacija, ki naj bi že v kapitalstčnem sestavu združevala kmeta in delavca v gospodarskem sodelovanju, da postane tako obema jasno, v kako ozki gospodarski odvisnosti sta drug od drugega. Danes imata oba vtisek, da nimata nikakih medsebojnih interesnih vezi, da imata celo nasprotno interese in vendar je to velika laž. In zadružništvo je do gotove meje sposobno, da razbistri kmetu in delavcu pogled v tej smeri in da jima pokaže, kako je kmet navezan na delavca in delavec na kmeta.

To sodelovanje more biti danes seveda samo zelo nepopolno in samo delno, ali že v toliko, kolikor v kapitalistični družbi sploh izvedljivo, bi donášalo obema velike moralne in materialne koristi. Ta kooperacija bi se sedaj omejevala samo na trgovsko izmenjavo delavskega in kmečskega konsuma. Zabiti pa ne smemo, da je tudi to le tedaj mogoče, ako sta delavec in kmet organizovana v

skupni, enotni konsumni zadrugi. Le na ta način bi si taka skupna zadruga lahko razširila svoje trgovsko torišče tudi na deželo in trgovala z vsemi kmetijskimi potrebščinami, dočim bi tudi samo na ta način kmet lahko vplival na delavca, da kupuje v prvi vrsti njegove pridelke. Pri nas bi si kmet s tem gotovo rešil lep del svoje vinoreje in mlekarske industrije, ki sta v tem novem državnem sestavu resno ogrožena, dočim bi delavstvo na ta način utrdilo svoj moralni vpliv na deželi.

Zadruge naj bi torej bile pionirji delavske gospodarske politike na deželi.

Toda, kakor že rečeno, taki dalekosežni cilij se dajo doseči samo potem solidne in enotne gospodarske zadruge, ki se vodi po gotovem premišljenem gospodarskem in socialnem načrtu iz ene same centrale. Majhne in lokalno raztrešene zadruge, kakoršne snujemo sedaj po deželi, pa so stvari in ideji na škodo.

To bi torej bile naloge zadružništva v proletarski politiki, vse druge tendence pa so prefirane, ali pa naši politiki še celo škodljive.

III.

Oblike zadružništva.

Na vseh poljih, kjer se lahko udejstvuje privatni kapital, se lahko uveljavijo tudi zadruge. In to je popolnoma naravno, ker zadruge niso, kakor smo slišali, ravno nič drugega kakor koncentracije malih kapitalov in ves uspeh je odvisen samo od sposobnosti upravnega aparata, ki rokuje s temu kapitali. Tu gre pred vsem za takozvane trgovske in tehnične zmožnosti in zato vidimo, da poslovanja v zadrugah običajno ne vodi upravni odbor sam, temveč po njem najeto trgovsko in tehnično osobe. Torej popolnoma tako, kakor delajo to banke in druge akcijske ali anonimne trgovske in podjetniške družbe.

Kjer pa vodijo poslovanje zadrug trgovsko in tehnično neizvežbani člani sami, tam kažejo zadruge v svojem poslovanju vse ono gospodarsko nazadnjaštvo in trgovske nevarnosti, ki jih sprečujemo v vsakem drugem trgovsko in tehnično neurejenem privatnem podjetju.

Po udejstvovanju zadružniškega kapitala v gospodarstvu razločujemo:

1. denarne zadruge;
2. konsumne zadruge;

3. obrtne ali produktivne zadruge in
4. poljedelske zadruge (affittanze collettive).

Poljedelske zadruge bi morali pravzaprav tudi prištevati v produktivne zadruge, toda ker je to najmlajša panoga zadružništva, ki se je do sedaj razvila skoro izključno v Italiji in ker ima svoje posebnosti, jih radi obravnavamo posebej.

V konsumne zadruge štejemo tudi one kmetijske zadruge, ki imajo samo namen nabavljati svojim članom orodje in druge v poljedelstvu potrebne stvari ter prodajati kmetijske pridelke. Le tedaj, ako ima taka zadruga sama posestvo in ga sama, po svojih članih obdeluje, je ob enem tudi produktivna.

Jasno, da tudi denarne, obrtne in poljedelske zadruge od časa do časa lahko dobavljajo svojim članom različno blago in se bavijo tudi s trgovino, vendar pa jih označujemo vedno po glavnem njihovem namenu.

Vse te zadruge so lahko »odprte« ali pa »zaprte«. »Odprta« je zadruga tedaj, ako določujejo njena pravila, da je število njenih članov neomejeno in da postane vsakdo, ki izpolni v pravih predpisane pogoje ravno-praven član zadruge. Nasprotno pa je zadruga »zaprta«, ako je število članov po pravih omejeno. Po novem zakonu, ki se pripravlja, v Italiji ne bodo več dovoljene »zaprte« zadruge in to je prav, ker zaprta zadruga je akcijsko društvo in ne več zadruga. Proti zaprtim zadru- gam bi bilo treba toliko z zadružniškega, kakor s social- nega stališča čim najstrožje postopati.

Zadruge v Italiji prodajajo lahko samo svojim članom ali pa tudi nečlanom. V tem poslednjem slučaju pa morajo plačevati višje pristojbine in davke.

Garancija (zaveza) je omejena ali pa neomejena, t. j. člani garantirajo (se zavežejo) za morebitne izgube zadruge samo z določeno svoto ali pa z vsem svojim imetjem.

Oglejmo si te različne panoge zadružništva po njihovih posebnostih nekoliko поблиže:

1. Denarne zadruge. Denarne zadr. imamo v obliki hranilnic in posojilnic. Pri nas najbolj poznane so tako zvane Reifeisenove denarne zadruge, ki niso le pri nas, ampak gotovo po vseh kapitalističnih državah tudi najbolj razširjene zadruge. To svojo razširjenost so dosegle vsled enostavne svoje organizacije in izredno lahkega poslo-

vanja, ki ne zahteva nikakih posebno šolanih in izvežbanih uradnikov. Vsak član, ki zna dobro pisati in čitati lahko posluje v njih in jih lahko vodi. Še več! Po Reifeisenovi zamisli, teh zadrug tudi ne smejo voditi stalni uradniki, ampak člani sami, ki ne dobijo zato nikake plače. Zato je tudi prikrojeno vse njihovo poslovanje tako, da zadruga pri samo majhni pazljivosti in previdnosti ne nosi nikakega rizika, nikake nevarnost.

Namen teh zadrug je preskrbovati svojim članom — in sicer samo svojim članom! — posojila po čim nižji obrestni meri in z druge strani, seveda, plodonosno hraniti njihove vloge. Vsak jemalec posojila in vsak vlagatelj mora biti član zadruge. Varnost vlog v takih zadrugah je zelo velika, ker prvič, so Reifeisenove zadruge navadno ustanovljene z neomejeno zazezo članov, drugič, pa je njihov delokrog zelo ozko omejen. Ta delokrog se običajno razteza samo na nekoliko vasi, navadno na eno faro, tako da odborniki vsakega člana in njegove premoženjske razmere prav dobro poznajo in vedo, koliko jim smejo zaupati.

Kajpada se tudi tukaj zgodijo včasih nesreče. Spominjamo tu samo na (nekoliko drugače organizirano) »Glavno Posojilnico« v Ljubljani, ki je falirala pred kakimi desetimi leti z nekolikimi milijoni izgube. Pripomniti pa moramo, da je vodil to posojilnico neki advokat in da so taki polomi redke prikazni.

Od poloma »Glavne Posojilnice« dalje, se ustanavljajo pri nas denarne zadruge z omejeno zavezo.

Tudi banke se lahko ustanovijo na zadružniški podlagi, vendar ni to priporočljivo, ker z zadružniškim kapitalom bi se ne smelo špekulirati!

Ako naj denarne zadruge dobro delujejo, morajo imeti svojo skupno centralo, ki sprejema njihove vloge in jih da je onim svojim članicam na razpolago, ki rabijo posojila, da lahko dovoljujejo posojila svojim članom. Naloga take zadružniške centrale je, da izravnava pritok in odtok kapitalov v posamezne zadruge, ker ako bi na primer neka zadruga dobila tekom svojega poslovanja dosti več vlog kakor pa bi dovolila posojil, bi morala likvidirati. Ona bi morala plačevati vlogateljem obresti, a ne bi sama ničesar zaslužila.

Zadruga sprejema denarne vloge po nižji obrestni meri in posojuje naloženi denar po višji obrestni meri. Ta raz-

lika med obrestnima merama tvori njen «dobiček» in v tem dobičku je izražen njen kapitalistični značaj.

Dobiček take zadruge se vporabi deloma za ustvarjanje rezervnega zaklada, iz katerega se pokrivajo morebitne izgube in torej daje zadrugi večjo varnost, deloma se razdeli članom, deloma pa se vporabi v «dobrodelne» ali «kulturne» namene.

S temi denarnimi zadrugami, t. j. z njihovimi «dobrodelnimi» in «kulturnimi» prispevki si je bila pri nas osvojla klerikalna stranka skoro vso deželo in pahnila našega kmeta v najtemnejše duševno suženjstvo. Ona ga je deloma rešila iz gospodarskih odvisnosti vaških branjevcev, oderuhov in pijavk, ki so preje posojevali kmetu denar po nezaslišani obrestni meri, toda kmet je prišel iz dežja pod kap: kar je pridobil ekonomsko, je izgubil duševno. Njegova odporna in uporna sila proti kapitalistični gospodi in kapitalističnim institucijam je ohlapnela. Klerikalizem uči brezpogojno pokorščino nasproti buržuaznim oblastim, uči moliti za kralja in cesarja in z modificiranjem kapitalizma potom zadrug jemlje nešolanemu človeku vid in pogled v bodočnost.

Ravno klerikalizem je bil pri nas vtepel kmetu v glavo neomajeno vero v gospodarsko odrešenje potom zadružništva in zato se tudi tukaj očitno kaže naša toli ponavljajoča trditev, da je organizirana cerkvena politična oblast najboljši in najzvestejši žandar kapitalistične vladavine.

2. Konsumne zadruge. Med vojno se je izrodilo branje in malo trgovstvo v verižništvo. Temu so se pridružili celi tropi pijavk iz najrazličnejših stanov zlasti iz uradniškega. Krono tej golazni so tvorili advokati, ki so imeli politično moč, osebni vpljiv in denar na razpoloženju. In tako je izgledalo nekaj časa, zlasti takoj po preletu, kakor da se je ves svet izpremenil v same trgovce, da nihče več ne dela in ne je, da vse samo veriži in slepi. In ona dva, ki sta to blazno početje najbolj občutila na svoji koži sta bila zopet delavec in kmet.

Toda to divje izkoriščanje je imelo tudi dobro stran. Danes kmet in delavec gotovo nikogar tako zaigrano ne povražita, kakor trgovca in advokata in to sovraštvo je našlo svoj izraz v mrzličnem gibanju za konsumne zadruge. Danes prav gotovo nimamo na Primorskem vasi, ki bi si ne želela take zadruge in prav gotovo ni nikakega večjega kraja več pri nas, ki bi se ne bil obrnil za konsum-

no razprodajalnico na «Delavske Zadruge» v Trstu, ali pa začel snovati sam svojo.

Toda pri tem gibanju vodijo ljudi popolnoma napačna pričakovanja in proti tem se moramo tu obrniti, da ne bo nepotrebnih razočaranj.

Predvsem pričakujejo naši novi prijatelji združništva da bodo zadruge bogvé koliko znižale cene blagu. Mi smo v II. odstavku te razprave pokazali, kako neopravičena so taka pričakovanja in ponovimo še enkrat tu, da zadruge lahko odpravijo samo verižništvo v poslednjem členu njegovega razvoja, t. j. pri domačem branjevcu in malem trgovcu. In ako je zadruga dosegla to, je tudi že izpolnila bistven del svoje naloge.

Nikakor pa ni pričakovati, da bi se mogla zadruga uveljaviti kot velika konkurenčna sila vobče v trgovini. Tega ne more napraviti in to ni njena naloga. Zadržniki bodo često opazovali, da bodo gotovi predmeti v zadrugi včasih nekoliko dražji, kakor pa pri branjevcu. Toda to bi jih ne smelo motiti, radi tega še niso opravičeni odpovedati ji svoje zvestobe, ker samo z vztrajnostjo in doslednostjo pri nakupovanju vseh potrebščin v konsumni zadrugi se da končno tudi popolnoma uničiti neželenega dražitelja branjevca.

Drugo tako napačno mnenje je, da se da konsumna zadržapovsodi in pod vsakimi pogoji osnovati. Tu se rezo-nira tako - le: «Ako se vzdržuje vaški trgovec, ki živi od naših žuljev, zakaj ne bi živela naša zadruga?»

Ljudje, ki tako govorijo, nimajo vpogleda v procese trgovine. Trgovec je sam, ima dovolj kosmato vest in prosto razpolaga s svojim imetjem. Ako je kupil ali prodal danes slabo, je sam sebi odgovoren, bo zato jutri tembolj odri svojo žrtev ali izkoristil ugodno priliko in končno, ako mu vse izpodleti, bo o pravem času faliral in se izmazal iz zaagate.

Zadruga je skup članov; njen odbor je sestavljen iz večih ljudi; njeno ravnateljstvo je odvisno od odbora in občnega zbora. Vse to mu daje mnogo manjšo prožnost. Ti organi niso v trgovini tako gibčni kakor samostojni trgovec in končno zadruga ne sme imeti kosmate vesti, ne sme ne goljufati in ne špekulirati!

Evo zakaj zadruga ne more uspevati tako gotovo kakor vsak vaški trgovec!

Vaški branjevec ima tudi nekoliko polja, ima svojo živinorejo in ako si ni zaslužil v trgovini svojega kosa kruha, si ga je pridelal na svoji njivi, ali ga prikojil pri svoji živini. Zadruga je navezana samo na svojo trgovino!

Prvi pogoj za vspevanjekonsumne zadruge je veliko število dobrih članov, ki ji dajo v obliki deležev in denarnih vlog zadostni kapital na razpolago, a drugi, neobhodni, je dobro izvežbano poslovno osebje, ki zna dobro kupiti in ki se zna ravnati po vseh pravilih trgovine. Kjer nista izpolnjena ta dva pogoja, tam je konsumna zadruga jetično rojeno dete, ki ne more svojim članom prinesiti nikake koristi, pač pa prav lahko veliko materialno in moralno škodo.

Ali če velja to pravilo na splošno, tedaj moramo naglasiti, da velja v današnjih, gospodarsko izredno težkih časih še posebno. Dandanes je gibanje cen na trgu tako veliko in tako hitro, da ga prenesejo samo še veliki in močni trgovski zavodi. Konsumne zadruge morajo biti torej strogo centralizirane, ker samo tako lahko upajo, da bodo vzdržale vse kaprice kapitalističnega trga. To centralizacijo si mislimo tako, da bi obstojala v vsaki pokrajini ena sama zadruga in le-ta sama odpirala svoje trgovine. Naše delavstvo je to razumelo, v naših vaseh pa igrajo osebne ambicije še vedno preveliko vlogo. Vsakdo bi bil rad predsednik ali odbornik kake zadruge, kake korporacije ali društva in to smešno slavočlepje vaških ljudi, ki so si pridobili slučajno nekoliko več naobrazbe kakor ostali sosede, čisto razbije najlepše načrte.

A da se bomo prav razumeli, morem naglasiti in poudariti, da tu ne zadostuje taka centrala, kakor pri denarnih zadrugah, ki ima samo namen, da izravnava denarne operacije, nego da mora biti to osrčje zadruge, ki potem organizira povsodi, kjer mogoče svoje razprodajalnice. Tudi naše takozvane kmetijske gospodarske zadruge bi morale biti samo podružnice enotne konsumne zadruge in bi se seveda morale spopolniti v popolne konsumne razprodajalnice.

Razume se samo po sebi, da imamo dotlej še mnogo dela, ker proti taki smeri se bodo postavili v prvi vrsti oni, ki vedo, da bi v tem slučaju izgubili kmeta iz svojih klešč. Toda cilj in koristi so jasne!

Na ta in samo na ta način bi konsumne zadruge tudi res postale gospodarske trdnjave, ki bi se lahko v revoluciji

uspešno porabile proti navalu buržuazije. One bi se po prenehanju buržuaznega režima samo raztegnile do skrajnosti in sicer na ta način, da bi se adoptirale vse ostale trgovine in prisililo vsakogar, da postane član zadruge svojega bivališča in tako bi se kmalu vzpostavil red v razdeljevanje blaga po komunističnih načelih.

3. Obrtne ali produktivne zadruge. Od teh zadrug pričakuje komunizem največ: one imajo nalogo odstraniti malega obrtnika, ki je v današnji družbi poleg branjevca najizrazitejši nosilec in predstavnik vsega malomeščanskega nazadnjaštva, gospodarskega in duševnega. Viseč na svoji mali, vsled kapitalističnega razvoja propadajoči obrti, ki mu ne dá živeti ne umreti, in na svoji malomeščanski korporativistični tradiciji, postaja v dobi revolucije njena resna nevarnost. Najreakcionarnejše stranke se opirajo nanj in zato je prevod njegove socialne funkcije potom združništva v čisto delavsko naša nujna potreba.

Toda redkokje se je pokazalo združništvo tako dvo-
rezno, kakor ravno pri tej svoji nalogi. Poskusimo to
pojasniti!

Obrtna zadruga rabi, ako naj dobro vzpeva, mnogo denarja. Ona mora polagati za svoja dela kavcije ter kupovati surovine, ki ji ležijo precej časa v zalogi, delavnici, ali pri procesu dela. Poleg tega mora založiti denar za poslopja stroje in orodje. V podjetje vloženi denar cirkulira zelo počasi. Združni deleži bi morali biti torej precej visoki, da bi si pripravila zadruga potrebni obratni kapital. Delavec-član pa denarja nima in ker je tudi brez premičnin, nima zadruga kredita pri kapitalističnih zavodih, ker posojilnica ne posodi ničesar, ako nima ničesar vzeti. Tako vidimo, da nastajajo obrtne zadruge navadno iz obrtnikov, ki imajo že nekaj denarja in premoženja in ki lahko vplačajo visoke deleže ter nudijo zadrugi tudi precejšen kredit.

Do tu bi bilo vse lepo. Mali kapitalistično slabi obrtniki so se združili, so koncentrirali svoj kapital in vstvarili podjetje višje vrste. Toda sedaj sledi razvoj zadruge tako-le:

Zadruga vspeva dobro, ker ima dovolj sredstev in delo se množi. Tega dela prvotni združniki ne morejo več zmagovati in začenjajo najemavati pomožne delavce. Ti delavci pa bi morali, čim so pričeli delati v zadrugi, postati avtomatično tudi njeni člani, ker v obrtni zadrugi, bi

morali delati samo delavci-člani. — Ali prvotni združniki so se že vnaprej zavarovali proti taki zahtevi. Oni so že vnaprej ustanovili zaprto zadrugo in niso dolžni sprejeti nobenega člana več, ali pa so zadrugo, potem izpremembe pravil, «zaprli» pozneje, ko so videli, da zadruga dobro vspeva. In tako se izpremeni zadruga v čisto navadno kapitalistično akcijsko podjetje, kateremu služi naslov «zadruga» samo še kot dobrodošlo reklamno sredstvo. Njihov čisti dobiček se uporablja samo še za snovanje rezervnega zaklada in pa za čedne dividende združnikom.

Take zadruge je treba brez pomislekov obsoditi in ravnati z njimi kakor z vsakim drugim kapitalističnim podjetjem. One so tudi že po svojem socialnem položaju vse v kapitalistično-nacionalističnem taboru.

Mimogrede samo kličemo našim čitateljem v spomin zanimivo polemiko o stavbenih zadrugah, ki se je razvijala lansko poletje v «Edinosti». Tudi «Edinost» je bila prvotno obsodila zaprte obrtne zadruge; toda le-te so se ji bile takoj postavile po robu in draga «Edinost», ki bi rada nosila dve duši v svojem telesu, je morala zatajiti ob tej priliki socialistično, pogoltniti neprijetno pilulo in dati svojim kapitalističnim pristašem prav.

Pri nas so se razvile predvsem zidarske, mizarske in kovinarske zadruge. Tekom lanske spomladi (1921) so skušali italjanski reformisti osnovati v Idriji montanistično zadrugo, ki naj bi bila prevzela idrijski rudnik živega srebra. Postopanje pa je bilo zelo zavratno. «Zveza montanističnih zadrug», katere član naj bi bila postala idrijska montanistična zadruga, je imela z rudarsko družbo «Monte Amiata» tajno pogodbo, po kateri bi bila ta poslednja dala zadrugi ves obratni kapital, svoje patente in svoje tehnično osebje in po kateri je zahtevala za to take obresti in premije, da ne bi bilo idrijskemu delavstvu ostalo ničesar drugega kakor dolžnost, da ne stavka in ne moti te gospode v mirnem uživanju visokih profitov. Idrijsko delavstvo pa je po čudnem naključju prišlo v posest te tajne pogodbe in tako odreklo svoje sodelovanje, prepustivši rudnik njegovi usodi.

Zanimivo na stvari je to, da je država to akcijo zelo «blagohotno» podpirala. Kaj to pomeni, nam bo jasno, ako se spomnimo, da je l. 1919 tudi torinska kovinska družba

«Fiat» ponudila delavstvu, naj prevzame njene tovarne. Te ponudbe prihajajo delavstvu v največji industriálni krizi. V takih časih je industrialcem kaj blizu misel, da predajo delavcem svoje obrate, zagotovivši si pri tem levji del čistega dobička in zavezavši s tem delavstvo, da molče in brez ugovora gara zanje. Toda danes zna tudi delavstvo že računati in kalkulirati in se ne da več speljati na kapitalistični led in to tudi tedaj ne, kadar ga njegovi kratkovidni laži-voditelji v to zapeljujejo.

Iz rečenega sledi, da smatramo mi s svojega stališča za koristne samo «odprte» produktivne zadruge, pa tudi te le tedaj, ako ne pomagajo reševati kapitalizmu njegovih industriálnih kriz.

Delavstvo mora biti torej zelo previdno pri snovanju takih zadrug!

4. Poljedelske zadruge. Te zadruge nosijo v Italiji ime «affittanze collettive», t. j. «skupni najemi» in so pristno italjanskega izvora. Prve zadruge te vrste so se začele snovati pred približno petdesetimi leti. Prav živahno pa se razvijajo še-le v zadnjih tridesetih letih in so torej še nova prikazen.

Početek teh zadrug tiči v italjanskih agrarnih razmerah. Kakor znano je Italija zemlja, kjer se je ohranil še v veliki meri stari fevdalizem. Ogromna količina italjanske najrodovitnejše zemlje je še last grofov, knezov, cerkva in drugih ustanov in kmet na nji je le kolon, ki obdelava svoji gospodi zemljo po posebni pogodbi. Te pogodbe so bile v prejšnjih časih take, da je bil kolon srečen, če ni čez zimo poginil od lakote in siromaštva in če je spomladi zopet lahko začel v potu svojega obraza orati in kopati gospodovo ali cerkveno zemljo.

Toda prišlo je socialistično gibanje in socializem se je zanesel tudi med kolone. Pogodbe so se izpreminjale, borbe med veleposestniki in koloni so se vedno poostravale in končno se je prišlo na sledečo misel:

Da se preprečijo vsi spori radi dajatev v pridelkih in izognejo vse zmešane in težavne pogodbe, naj prevzamejo koloni v zakup vse gospodovo posestvo in naj plačajo zakupnino v denarju.

Kolonu je ta ponudba ugajala že radi tega, ker je moral prej obdelovati graščinsko zemljo po načrtu svojega gospodarja. On je smel le to saditi in sejati, kar je gospod

ukazal. Za petami mu je stal vedno gospodarjev valpet. Po tej novi pogodbi pa se odreče gospodar vseh pravic vmešavanja v obdelovanje za gotovo dobo let in kolon ima samo še toliko opraviti ž njim, da mu izroči pogojeno svoto denarja.

Pa tudi srečni gospodar je s tem zadovoljen, ker sedaj mu ni treba nikakih oskrbnikov, nikakih biričev več, sedaj mu ostane k večjemu še skrb, kako bo na najudobnejši način zapravljal iz žuljev svojih kolonov iztisnjene bogate tisočake.

(Lep red je to!)

In pri tem zakupovanju graščinskih in cerkvenih zemljišč sta se pojavili sledeči dve načelni vprašanji:

Ali naj koloni najeto posestvo med seboj razdele, ali naj ga skupno obdelujejo, skupno spravljajo in delke, skupno prodajajo in si še-le potem medsebojno razdele čisti dobiček.

Ako se odločimo za prvo vprašanje, je stvar zelo enostavna. Odbor take zadruga nima drugega dela, kakor da sklene z gospodarjem najemninsko pogodbo, da razdeli zemljo med kolone, da določi vrednosti posameznih delov primerne prispevke članov za zakupnino, da plača zakupnino gospodarju in da pazi na to, da se gospodar drži pogodbe.

V drugem slučaju je stvar bolj komplicirana. Zadruga s skupnim obdelovanjem si mora najeti predvsem tehnika, ki vodi vsa dela na skupnem posestvu. Potem se določijo za vse člane-delavce, moške in ženske, dnevne plače. Vsak član-delavec, ali članica-delavka, dobi vsako soboto sproti izplačan svoj tedenski zaslužek. Zato je potreben predujm in točno knjigovodstvo, kjer se beležijo vsi dohodki in izdatki. In še-le koncem leta, ko se napravi obračun, se razdeli čisti dobiček.

Katera oblika je pravilnejša?

To vprašanje je popolnoma odveč! Prva oblika, t. j. z razdeljenim obdelovanjem, sploh ni zadruga, ali je zadruga samo po imenu. S tehničnega gledišča, je nazadnjaška, ker v tako obdelovanje ni mogoče uvesti ne modernih poljedelskih strojev, ne tehničnega znanja in vodstva. S socialnega stališča pa je neetična, ker ne goji skupnosti, požrtvovalnosti in naobrazbe, ampak podžiga samo najnižje strasti egoističnega primitivnega človeka.

Prava oblika zemljiške zadruga je samo ona s skupnim obdelovanjem zemlje. Tu je še-le dana možnost, da se uvedejo v obrat poljedelski stroji, ker le-ti se izplačajo in se morejo vporabljeni samo na večjih zemljiščih. Taka zadruga ima svojega tehnika, (ali še celo po več tehnikov), ki vodi vsa dela po vzorih modernega poljedelstva in člani zadruga imajo vsak dan priliko, da se nauče kaj novega in da se razširi njihovo duševno obzorje. Vsi člani v taki zadrugi se čutijo delavce in zato je taka zadruga prava šola za enakost in bratstvo. Pri razdeljevanju čistega dobička takih zadrug je neprimerno lažje doseči, da se dodele prispevki tudi za obče kulturne svrhe. In končno je zadruga s skupnim obdelovanjem zemlje predhodnica organizacije poljedelstva v komunističnem redu človeške družbe.

Takih zadrug imamo dosedaj v Italiji okroglo 1000; največ jih je v provincah Milan, Bergamo, Mantova, Modena, Parma, Reggio Emilia, Ravenna in v Siciliji.

Zanimivo je to, da ustanavljajo v Italiji zemljiške zadruga z razdeljenim obdelovanjem — klerikalci, a one s skupnim obdelovanjem — socialisti. Socialistične zadruga so združene v svoji centrali «Federazione Nazionale delle Cooperative agricole» (Državna zveza zemljiških zadrug).

In nič ni bolj naravnega, kakor da se klerikalci zavzemajo za poljedelske zadruga z razdeljenim obdelovanjem. To odgovarja njihovim filozofičnim in političnim ciljem. Oni temeljijo danes svojo politično moč samo še na najbolj zaostali kmetski masi. Kjer je ideja gospodarskega komunizma prodrla med kolone, kjer si je kolon osvojil prednosti moderne poljedelske tehnike, tam je klerikalizem tudi že izgubil poslednjo trohico svoje moči. Jasno je torej, da mora klerikalizem propagirati malo in razdeljeno gošpodarstvo z vsem njemu lastnim nazadnjaštvom, ker na individualnem gošpodarstvu kmeta sloni njegova moč.

Toda danes že ni težko povedati, na kateri strani zmaga. Ideja skupnega poljedelskega gošpodarstva se danes ne omejuje več na graščinska posestva, nego v provinci Novari imamo tudi že poskus, da se je cela vas združila v tako poljedelsko zadrugo in ki sedaj obdeluje vsa zemljo svoje frakcije skupno pod tehničnim vodstvom. To imenujemo industrializacijo poljedelstva, ogromna naloga, ki bo našla svojo popolno rešitev še-le v komunizmu in ki

bo prav gotovo največja revolucija ne samo na gospodarskem, temveč tudi na duševnem polju človeštva.

V podrobnosti tega agrarnega in socialnega problema se ne moremo spuščati na tem mestu, ker zahteva vsled svoje obširnosti in važnosti posebno razpravo.

IV.

Zadružništvo in politika.

V kakšni medsebojni zvezi stojita zadružništvo in politika?

Naše buržuazne (nacionalistično-klerikalne) in polburžuazne (reformistične) stranke naglašajo ob vsaki priliki, da mora biti zadružništvo nevtravno ali nadstrankarsko. Toda naravno, to nevtravnost zahtevajo te stranke samo dokler so njihove zadrug v nevarnosti, ali pa dokler gre za nevtravnost zadrug komunistične stranke. Mi smo že na drugem mestu omenili, da je bila prej klerikalna stranka fundirana na zadružništvu in naši reformisti bi čez noč izginili, da se ne opirajo na svoje gospodarske organizacije.

Stvar pa je še tem bolj naivna, ako se vprašamo, kaj je politika vobče?

Ali ni politika ravno aplikacija (primena) gospodarskih načel? Ako hočemo torej iztrebiti z zadružništvom trgovce, branjevce, verižnike, podjetnike, male obrtnike itd. kako moremo torej še zahtevati, da bodi zadružništvo nevtravno in nadstrankarsko? Poleg tega pa daje zadružništvo političnim strankam tudi materialna sredstva za boj proti nasprotnim političnim strankam. To je vendar politična akcija!

Nevtravnost, nadstrankarstvo so torej samo besede, samo pesek v oči nevednežem. Nepolitičnih zadrug ni, kakor ni nepolitičnih trgovcev, ker prvi kakor drugi so že z dejstvom, da so tu, politične afermacije, pa če vodijo boj proti nasprotnikom odkrito ali pa tajno!

Toda še več! Ker je dejstvo, da je zadružništvo v glavnem naperjeno proti obstanku tistih, ki se smatrajo stebrom današnjega reda, nam je tudi jasno, da mu ti ljudje ne morejo biti nikoli iskreni prijatelji, ampak da ga propagirajo ravno toliko, kolikor žnjimi lahko dobijo kmeta in delavca politično na svojo stran, torej v kolikor jim to politično služi. In ravno ti ljudje najbolj vpijejo, da bodi zadružništvo nepolitično!

Naše smernice v pogledu združništva nam je začrtala Komunistična internacionala na svojem III. kongresu v Moskvi. Ravno ko pišem poslednje vrstice te razprave, so mi prišle pod roko teze o združništvu, ki jih je bil predložil na dvajseti seji omenjenega kongresa sodrug Meščerjakov in ki so bile brez debate odobrene in zato naj sledijo tu kot konec ti razpravi.

Te teze Meščerjakovega se glasijo:

1. V dobi proletarske revolucije si morajo postaviti revolucionarne zadrage dva cilja: a) podpirati delavce v njihovem boju za zavzetje oblasti; b) tam pa, kjer je oblast že pridobljena, podpirati delavce in organizirati komunistično družbo.

2. Stare zadrage so hodile po potih reformizma in so izbegavale vse načine revolucionarne borbe naj si bo v kakšni obliki. One so propovedovale načelo stopnjevanega prehoda v socializem, ne da bi bila za to prej potrebna diktatura proletariata.

Stare zadrage propovedujejo politično nevtralnost, do čim skrivajo ravno pod tem znakom svojo lastno podrejenost pod politiko imperialistične buržuazije.

Njihov internacionalizem je samo v besedah. V resnici pa nadomeščajo internacionalno solidarnost delavstva s sodelovanjem delavskega razreda z buržuazijo svoje zemlje.

S tako politiko ovirajo stare zadrage razvoj revolucije, namesto da bi ga pospeševale in otežujejo boj proletariata, mesto da bi mu v boju pomagale.

3. Zadrage, kakršne koli oblike, ne morejo v nobenem oziru služiti revolucionarnim ciljem proletariata. Najpravičnejše za to bi bile konsumne zadrage. Toda tudi med temi se nahajajo take, ki združujejo tudi buržuazne elemente.*) Take zadrage ne bodo nikoli stale ob strani proletariata v njegovem boju. Samo delavsko združništvo v mestu in na deželi bo tega značaja.

4. Naloga komunistov v združniškem gibanju obstoji v tem: a) da širijo komunistične ideje; b) da spremene združništvo v orodje razredne borbe za revolucijo in to ne da bi odtrgali posamezne zadrage od njihovih centralnih

V vseh zadrukah se morajo organizirati komunisti

*) Pri nas ravno te niso varne.

frakcije, a to v svrhu, da ustvarijo lahko v vsaki deželi komunistični združni center.

Te gručice in njihove centrale morajo biti v ozki zvezi s komunistično stranko in njenimi predstavniki v združništvu. Centrala mora izdelati načela komunistične taktike za združniško gibanje v svoji deželi in organizirati tako gibanje.

5. Cilji, ki naj jih sedaj zasleduje revolucionarno združništvo zapada, se bodo popolnoma pokazali tekom delovanja. Toda nekatere lahko že sedaj označimo:

a) Propaganda s pismom in besedo za komunistične ideje, borba za iztrganje zadrug iz rok in iz vpliva buržuazije in mlačnežev.

b) Približevati zadruge komunistični stranki in revolucionarnim strokovnim organizacijam. Navajati zadruge, da se direktno ali indirektno udeležujejo političnih bojov na ta način, da se udeležujejo demonstracij*) in političnih bojov. Podpirati materialno komunistično stranko in njeno časopisje. Podpirati materialno delavce v stavki in žrtve izprtja.

c) Pobijati imperialistično politiko buržuazije in še posebno intervencije v zadevah sovjetske Rusije in v drugih državah.

d) Sklepati zveze in sicer ne samo idejne in organizativne, temveč tudi trgovske z različnimi zadrugami drugih dežel.

e) Zahtevati takojšnjo sklenitev mira s sovjetsko Rusijo in drugimi sovjetskimi republikami.

f) Udeleževati se v čim večji meri trgovskega izmenjavanja s sovjetskimi republikami samimi.

g) Udeleževati se izkoriščanja naravnih bogastev sovjetskih republik potom pridobivanja koncesij na njihovem ozemlju.

6. Po zmagoslavni revoluciji se morajo zadruge uveljaviti v vsem obsegu svojega razvoja. Vzгляд Sovetske Rusije nam nudi priliko, da povzamemo nekatere značilne smernice:

a) Konsumne zadruge bodo morale prevzeti razdeljevanje produktov po načrtu vlade. Ta funkcija bo povzročila sedaj nepredvidevan razvoj teh zadrug.

b) Zadruge morajo vzpostaviti zvezo med izoliranimi

*) Razume se samo po sebi, da je to mišljeno v mejah mogočnosti in dejavnih političnih razmer.

(osamljenimi) podjetji malih proizvajalcev (kmetov in obrtnikov) in državnimi organi proletarske države. Ti poslednji bodo dirigirali potom zadrug delo takih malih podjetij po celotnem načrtu. Posebno konsumne zadruge bodo zbirale živila in surovine malih posestnikov, da jih bodo potem predajale konsumentom in državi.

c) Produktivne zadruge lahko zvežejo male producente v laboratorije ali velika skupna podjetja, ki postanejo potem sposobna za vpeljavo strojev in spopolnjenih tehničnih delovnih načinov. One nudijo na ta način mali obrti tehnično podlago, na kateri bo mogoče zgraditi socialistično proizvodnjo in ki bo povzročila, da bo izgubil mali obrtnik svojo individualistično duševnost ter razvil kolektivistični duh.

7. V očigled te ogromne naloge, ki čaka revolucionarne zadruge v času proletarske revolucije, opominja III. kongres Komunistične internacionale vse svoje stranke, gruče in komunistične organizacije, da morajo energično nadaljevati svoje propagandistično delo za zadruge, za gruče revolucionarnih združnikov, da se spremenijo zadruge v orodje razrednega boja in da se ustvari ena sama enotna fronta z revolucionarnimi strokovnimi organizacijami.

Kongres nalaga Izvrševalnemu Odboru Internacionale, da ustvari združniško sekcijo, katere naloga bodi, da izvede zgorajoznačeni program. Poleg tega bodi naloga te sekcije, da sklicuje po potrebi konference in kongrese v svrhu, da se udeležijo v Internacionali revolucionarni problemi zadrug.

Pripomba: Redakcija teh tez ni ravno vzorna in je škoda, da so bile sprejete, kakor javlja poročilo, brez debate. Točka 3. je koncipirana zelo nelogično. Prvi stavek te točke izključuje naslednja dva. Zadnji stavek pa velja samo za slučaj, da se nahajajo zadruge v komunističnih in ne v reformističnih rokah. — Izraz »revolucionarne zadruge« je na zapadu popolnoma brez vsebine. Zadruge bodo revolucionarne po revoluciji, toda v kapitalizmu je to izključeno. Reče se lahko »zadruge v rokah revolucionarne stranke«, toda »revolucionarne zadruge« so besede in nič drugega.

Ing. D. Gustinčič.

Umetna gnojila.

Pri nas se uporabi vsako leto znatne količine umetnih gnojil. Naš kmetovalec je preizkusil njihov blagodejni vpliv in ga danes ni treba več prepričevati o potrebi gnojenja z njimi. Česar pa mu še vedno manjka, je pravi vpogled v njihovo učinkovanje in njihovo raznovrstnost. V nekaterih naših krajih, zlasti na težkih in hladnih zemljah, se je Thomasova žlindra posebno dobro obnesla in ker je bila pred vojno tudi zelo po ceni, je postala pri nas nekako univerzalno (vseobčno) gnojilo. Ogromna večina naših kmetovalcev je še danes prepričana, da je ta žlindra v vsakem oziru najboljša gnojilo in da je popolnoma dovolj, ako gnojimo samo z njo.

Thomasova žlindra je nedvomno izborna gnojila, toda samo pod gotovimi pogoji, kakor vsako drugo in v toliko, kolikor segajo njene gnojilne snovi. Thomasova žlindra vsebuje namreč samo dve snovi, ki sta rastlinam neobhodno potrebni t. j. fosforjevo kislino in apno. V tleh, kjer teh manjka, vpliva torej žlindra do gotove mere zelo ugodno.

Toda rastline rabijo neobhodno tudi še druge snovi in teh žlindra ne vsebuje. Te snovi so dušik in kalij. Brez kalija in dušika rastline ne živijo in zato ne smemo gnojiti enostransko, ampak moramo gnojiti tudi z dušičnimi in kalijevimi gnojili, ako hočemo doseči popoln uspeh v svojem trudu.

Stvar pa je, kakor bomo videli, še mnogo bolj kočljiva. Ako gnojimo enostransko, t. j. samo z enim gnojilom, se nam lahko zgodi, da gnojimo sploh zaman. Rastline imajo svoje muhe. One se ravna po tistem elementu svoje hrane, ki se nahaja v manjšini. Ako ni zadosti dušika n. pr., potem lahko navozimo na njivo toliko žlindre ali superfosfata, kolikor se nam poljubi, a letina bo ostala slaba itd.

Da dobi naš kmetovalec točen vpogled v rabo in vrednost umetnih gnojil, mu nismo samo opisali vseh glavnih način ravnanja z njimi, ampak mu tudi predhodno povemo, kako se rastline hranijo. In samo tako je mogoče

pravilno razumeti smislo gnojenja. Samo ako vemo, kako živi rastlina, kako hrano in koliko hrane potrebuje, lahko tudi pravilno ocenimo, kaka gnojila rabimo in kolike količine.

Kajpada smo morali to snov za naš koledar zelo skriti in stisniti in zato bo ostalo še marsikaj potrebnega in zanimivega nepovedanega. Toda prav gotovo je to prvi pregledni spis v tej materiji na slovenskem jeziku in zato smo uverjeni, da bo našim kmetovalcem dobrodošel.

I. HRANJENJE RASTLIN IN GNOJILA.

Kako je prišla moderna kmetijska tehnika do umnega uporabljanja umetnih ali kemičnih gnojil?

Kemijski kemik se je pred vsem vprašal, iz kakšnih prvotnih snovi sestoji rastlina. V ta namen je rastline analiziral t. j. on jih je deloma sežgal in kemično raziskal njihov pepel, deloma pa jih je kuhal in razkrajal z različnimi kisljinami in drugimi kemikalijami, ki dovoljujejo, da ugotovimo nekatere prvine. Tako je kemija ugotovila, da obstojajo vse rastline iz sledečih kemičnih prvin: *ogljika, vodika, kisika, dušika, fosforja*, žvepla, klora, silicija, *kalija, kalcija*, magnezija, natrija, železa in (v neznatnih množinah) *man-gana*.

Ko je kemik dognal to, se je vprašal dalje, da-li vsebujejo vse te prvine tudi tla, na katerih rastejo rastline in v kakih količinah. Ugotovil je, da vsebujejo resnično tudi tla vse te elemente. —

Nadaljna raziskavanja pa so nam pokazala še sledeča dejstva:

1. da so rastlini glavne in za njeno življenje neobhodno potrebne one prvine ali elementi, ki smo jih gori razprto natisnili, t. j. ogljik, vodik, kisik, dušik, fosfor, kalij in kalcij, da so ostale zastopane v nji samo v neznatnih količinah ter da izhaja rastlina tudi brez njih;

2. da vsebujejo tla (zemlja) skoro vedno v zadostni meri te glavne rastlinske hrane, da pa je ta hrana v tleh v dvojni obliki, raztopljen in neraztopljen in

3. da rastline lahko sprejemajo hrano samo v obliki raztopnin ali plina in da je torej neraztopljen hrana v tleh za rastline brez vrednosti. —

Rastlinska hrana je v tleh ali v obliki organskih snovi, t. j. ostankov živih teles, kjer prevladujejo ogljik, vodik in kisik (poslednja dva sta brezbarvna plina), ali pa v obliki

različnih rudninskih soli. Rastlinska hrana, ki jo dovajamo tlem od zunaj, se imenuje gnojila in ta so potem organska, ali pa rudninska (mineralna). — Organična gnojila so: hlevski gnoj, kompost, kri, gnojnica itd. — rudninska: različne soli, kakor n. pr. superfosfat, Thomasova žlindra, čilski solitar, kainit, stassfurtska sol, gips, apno itd. —

Hrano iz organskih gnojil morajo osvoboditi in jo napraviti dostopno rastlinskim koreninam še-le posebne gljivice (bakterije in bacili); to so s prostim očesom nevidna, drobna, živa bitja. Rudninske soli pa, ki so rastlinam potrebne, se deloma v zemlji počasi topijo, deloma pa jih tudi majhne gljivice predelavajo in napravljajo sprejemljive za koreninice.

Vsaka letina izrabi del v zemlji pripravljene hrane in z vsako žetvijo in z vsakim pridelkom odstranimo iz tal gotovo količino organske in rudninske rastlinske hrane. Na ta način izčrpavamo tla v splošnem: v njih je samo po sebi vedno manj hranljivih tvarin, ako ne dovajamo novih. Izčrpavamo pa jih tudi v posebnem, ker izčrpavamo predvsem raztopljeno in rastlinam dostopno hrano. Tla, tudi če vsebujejo dovoljno hranljivih tvarin, postanejo nerodovitna, ker milijarde in milijarde pridnih, ali neizrekljivo drobnih delavcev, bakterij, ne morejo tako hitro pretvarjati organskih snovi — in ker voda, pomešana z različnimi slabotnimi kislinami, v tleh ne more tako hitro stopiti rudninske rastlinske hrane, kakor jo hitro vsesavajo velike in požrešne rastline s svojimi bujno razpletenimi koreninami in koreninami.

Ako hočemo torej, da najdejo vsejane ali vsajene rastline zadosti organske in anorganske (rudninske) hrane že pripravljene v zemlji, potem moramo:

1. Ali pustiti zemljo po vsaki, ali vsaj vsaki drugi letini, eno leto, da počiva in si obnovi svoje redilne snovi, t. j. da jo pustimo, kakor pravimo — «v strnišču», ali pa
2. da ji obnovimo njene moči na umeten način, t. j. da ji jih povrnemo v obliki gnoja ali umetnih gnojil.

V starih časih, ko se ni gospodarilo tako živo in umno, se je vedno puščala zemlja «v strnišču». — Kmetovalec je obdeloval svojo zemljo n. pr. tako-le: prvo leto je sadil krompir ali kako drugo okapavino, drugo leto je sejal žito, tretje je pustil njivo v strnišču. Pozneje je začel sejati v žito deteljo in je imel v tretjem letu deteljšče.

Detelje, kakor tudi vse stročnice se posebno dobro obnašajo v strnišču, ker gojijo na svojih koreninicah neke bakterije, ki imajo to sposobnost, da izpreminjajo dušik iz zraka v rudninsko rastlinsko hrano in ga nabirajo v tleh. Dušik je, kakor smo že zgoraj videli, med glavnimi, rastlinam potrebnimi prvini in nekatere rastline ga rabijo v posebno velikih količinah.

Danes pa ne puščamo več zemlje neobdelane, ampak jo rajši gnojimo in ji dovajamo na ta način novih redilnih snovi.

Motreč zgoraj navedene glavne, rastlinam v hrano potrebne prvine, pa lahko rečemo o njih sledeče:

Ogljika zemlji ni treba dovajati, ker ta prvina je na svetu med najbolj razširjenimi in je v zemlji vedno dovolj. Vodik in kisik sestavljata vodo in jih je v vlažni zemlji vedno dovolj. V manjših količinah pa se navadno nahajajo v zemlji: dušik, fosfor, kalij in kalcij. Redko pa se nahajajo te prvine tudi v takih kemičnih spojinah, da jih rastline lahko naravnost vsrkavajo. Dušik je sestavina organskih teles, ki jih mrajo gljivice (bakterije) še-le razkrojiti in dušik iz njih osvoboditi ter ga vezati v soli solitarjeve kisline, ki so v vodi lahko raztopljive. Fosfor, kali in kalcij so v naravi sestavine težko raztopljivih rud, ki postajajo rastlinam le počasi dostopne. Poslednji, kalcij, se nahaja pri nas v obliki sivega apnenca, ki se v naravi počasi topi. Ako pa se nahaja v zemlji zelo razdeljen, ga voda iz zemlje hitro izpere in odtegne rastlinam. Zato imamo često čuden pojav, da celo zemlje na Krasu, kjer je toliko apnenca, rade bolehalo na nedostatku apna.

Iz zgoraj rečenega pa sledi, da moramo stremeti za tem, da dovajamo z umnim gnojem zemlji *dušik, fosfor, kalij in kalcij* v lahko raztopljivih spojinah in pa v zadostni množini, tako, da ne nadoknadimo samo po vsaki letini one količine te rastlinske hrane, ki jo odnesemo z njive s pridelki in ki jih zemlja sama ne more hitro obnoviti, nego da ustvarjamo v tleh tudi večje rezerve te hrane, ker samo na ta način dosežemo večje in bogatejše letine.

Najpopolnejša gnojila so: dobro urejen hlevski gnoj, gnojnica, človeški odpadki in kompost, ker jih sestavljajo razpadajoči rastlinski ostanki, ki vsebujejo vse rastlini potrebne redilne snovi. — Toda teh gnojil ponavadi kmetovalec nima zadosti in zato jih je treba nadomestiti z rudnin-

skimi gnojili. — Rudninska ali mineralična gnojila so: ali nalašč v kmetijske svrhe napravljeni tvorniški izdelki, kakor n. pr. apneni in apnenčevi nitrati (dušična gnojila) ter superfosfat (fosforno gnojilo), ali so industriálni odpadki, kakor n. pr. Thomasova žlindra (fosforno gnojilo), razklejene kosti (fosfor. gnojilo) i. dr. ali pa se nahajajo prosto v naravi, kakor n. pr. stassfurtska sol (kalijevo), čilski solitar (dušično), gips i. t. d.

Predmet našega razmotrivanja v tem spisu bodo samo ona umetna rudninska (mineralna) gnojila, ki so pri nas v navadi, odnosno ona, ki se dobe v razprodaji. Vsled poslabšanih prometnih sredstev in nenasitnih kapitalističnih spekulacij, ki so posledica imperialistične vojne evropskih odeluhov, se namreč mnogo umetnih gnojil ne da več uvažati v naše kraje in zato nima dosti pomena, da sedaj govorimo o njih.

II. ZAKON NAJMANJŠE KOLIČINE ALI ZAKON MINIMA.

Pri gnojenju z umetnimi gnojili so učenjaki večkrat opazovali en pojav, namreč, da se včasih lahko zelo dobro gnoji z enim samim gnojilom in da se letina vendar-le ne izboljša.

Ta pojav opazujejo često tudi naši kmetovalci sami in sicer na ta-le način:

Naši kmetovalci so bili navajeni prej gnojiti s Thomasovo (Tomaževo) žlindro in so dosegli ž njo gotov uspeh. Pozneje pa so gnojili s perfosfatom in često čujemo pritožbe, da tudi pri obilnejšem gnojenju s tem gnojilom ne dosegaajo prejšnjih uspehov. In vendar vsebujeta obe ti dve gnojili fosfor in kalcij in sta vobče precej enakovredni pod pogojem, da vsebujeta enako stopinjo fosforove kisline. Kje tiči torej vzrok neuspehu?

Ta vzrok leži skoro na dlani. Kakor smo čuli prej, rastlina ne potrebuje za svoje hranjenje samo fosforove kisline in apna, temveč tudi drugih snovi in še zlasti kalijevih in dušičnih soli. Rastline se ne morejo razvijati brez kalijeve in dušične hrane in ako je ni v zadostni količini v tleh, morajo pešati in če se še toliko gnoji s fosforjevo kislino in apnom.

Naši kmetovalci so torej v veliki zmoti, ako mislijo, da so s superfosfatom ali Thomasovo žlindro že popolnoma ugodili potrebam svojih nasadov ali setev. Ti zahtevajo primerno mešane hrane, v kateri so zastopani vsi zgoraj na-

vedeni glavni elementi rastlinske hrane, t. j. kalij, kalcij (apno), fosfor (fosforjeva kislina) in dušik.

Kmetijski tehniki so raziskavali vprašanje, kako se obnaša letina, ako vsebujejo tla eno ali drugo teh prvin v večji ali manjši meri in tu so odkrili sledeči — rekel bi — temeljni zakon umnega gnojenja z umetnimi gnojili.

Pri enakih podnebnih in talnih razmerah se ravna letina vedno po onem glavnem elementu svoje hrane, ki je zastopan v dotičnih tleh v najmanjši količini.

Primer: dobra letina pšenice potrebuje na hektar:

dušika	90 kg
fosforove kisline	92 kg
kalija	53 kg

Vzemimo pa sedaj da smo tako pognojili, da vsebujejo tla sicer 92 kg fosforove kisline in 53 kg kalija, toda samo 45 kg dušika. V tem slučaju da letina teoretično samo polovico pridelka, t. j. ono količino pšenice, ki odgovarja 45 kg dušika v dotičnih tleh. Letine v tem slučaju ne določata fosforjeva kislina in kalij, ki sta zastopana v tleh z zadostno mero za dobro letino pšenice, ampak dušik, ki je zastopan v najmanjšo količino. Naš pridelek bo torej tolikšen, kakor če bi gnojili tako, da bi se nahajalo v tleh:

dušika	45 kg
fosforove kisline	46 kg
kalija	26 $\frac{1}{2}$ kg

Ostala polovica fosforove kisline in kalija ostane v tem slučaju neizrabljena.

Praktično bi bila taka žetev sicer nekoliko večja od polovice, toda pšenica bi ne imela dovolj dušika in žito bi bilo slabotno.

Neki učenjak je nazorno primerjal ta pojav s škafo, ki ima različno visoke doge. Voda v takem škafo ne stoji do vrha najdalše doge, nego samo do vrha najnižje.

Ta zakon imenujemo *zakon najmanjše količine* ali *zakon minima*.

Ako hočemo torej povečati letino, moramo gnojiti tako, da pomnožimo v tleh sorazmerno vse štiri glavne, rastlini potrebne elemente in ne torej samo enega.

Letina je tem večja, čim bolj pognojimo. Toda letina se ne povečava sorazmerno z množino potrošene gnojila. Ako rabimo n. pr. zato, da pridelamo 12 m. stotov pšenice,

gotovo količino gnojil, ne smemo misliti, da bomo pridelali 24 m. stotov pšenice, ako potrosimo dvojno množimo gnojil. Zato z gnojili ne smemo pretiravati, ker lahko pridemo na ta način do stroškov, ki bi ne bili več v soglasju s pridelki. Umen kmetovalec se bo radi tega držal pri gnojenju navodil kmetijskih tehnikov ter po možnosti delal sam poskuse na svojih poljih.

III. POTREBNA KOLIČINA POSAMEZNIH GNOJIL.

Na prvi pogled izgleda zelo enostavno, dognati potrebno količino posameznih gnojil za gotovo površino zemlje, n. pr. za 1 ha. Marsikdo pomisli tu takoj na kemično analizo tal, s katero lahko določimo, kolike množine dušika, fosforjeve kisline, kalija in apna se nahajajo v talni plasti. V resnici pa niso take analize samo zelo komplicirane in drage, ampak tudi zelo malo zanesljive, ker kakor smo čuli, ni glavno, da se nahaja gotova količina kake redilne snovi v tleh, temveč se mora nahajati tudi v taki obliki, da jo koreninice lahko vsrkavajo.

Da nedostaja na splošno te ali one hranljive snovi v tleh, se spozna že po nasadih (kulturah) in po izgledu tal samih; potrebne količine gnojil pa se dajo pravilno ugotoviti samo na podlagi večkratnih poskusov. Različne zemlje (težke, lahke, humozne, laporne, apnenčeve itd.) potrebujejo različne količine umetnih gnojil pa tudi vse rastline ne rabijo iste množine enega in istega gnojila. Tako rabijo krompir, pesa, švedska repa, korenje itd. dosti več dušika na hektar, kakor pa žita. Ajda ga rabi več, kakor pšenica ali koruza tid. Proso rabi dva do trikrat toliko fosforjeve kisline (perfosfata) kakor pšenica. Rž rabi dosti več kalija kakor pšenica itd. itd.

Zato bodo številke, ki jih bomo podali nižje, samo približne količine, ki kmetovalcu lahko služijo pri prvih poskusih, pozneje pa se bo moral naslanjati na svoje lastne skušnje. Za kmetovalce, ki prvič uporabljajo umetna gnojila, je zelo koristno in poučljivo, da pustijo na njivi ali travniku, ki ga pognoje z umetnimi gnojili, košček tal nepognojen, tako, da potem lahko primerjajo letino na pognojenem delu z ono na nepognojenem. Tudi je koristno zapisati si letino prvega leta, da se lahko primerja z letino drugega leta in to še zlasti, ako se v drugem letu obilneje gnoji in ako se menjajo gnojila.

Različne kemične analize nas uče, da odpeljemo z glavnimi našimi pridelki sledeče količine posameznih redilnih snovi iz tal:

N A S A D	Letina v met. stot. na 1 ha.	Dušik kg na 1 ha.	Fosforova kislina kg. na 1 ha.	Kalij kg na 1 ha.	Apno kg. na 1 ha.
Pšenica : zrnja	11)	34	13	26	7
slame	23)				
Rž : zrnja	9)	28	13	24	6
slame	18)				
Ječmen : zrnja	9)	20	10	21	4
slame	12)				
Oves : zrnja	12)	28	10	30	8
slame	16)				
Grah ; zrnja	16)	94	25	33	43
slame	26)				
Fižol : zrnja	18)	93	26	54	22
slame	16)				
Krompir : gomoljev	170)	67	29	127	40
slame	55)				
Pesa :	400	100	24	112	24
Rudeča detelja	80	160	45	150	160
Lucerna	100	260	65	150	252
Seno :	40	62	17	80	38

Ta tabela je prikroj na po Wolffu za naše etine, ki so p vprečno za polovico manjše od nemških. Romanski (zlasti francoski) podatki o potrebah rastlin na posameznih redilnih snovih so višji, vendar pa se mi zdijo nemški pravilnejši, zato se držim nemških.

Te redilne snovi je treba zemlji popolnoma nadoknaditi, zato jih moramo dovesti zemlji v obliki gnojil vsaj toliko, kolikor smo jih odpeljali z njive.

Vzemimo naprimer, da imamo na razpolago sledeča umetna gnojila: 15-odstotni natrijev nitrat (dušično gnojilo), 15-odstotni superfosfat (15% fosforove kiseline) in 50-odstotni kalijev sulfat, potem moramo gnojiti n. pr. za rž s sledečimi najmanjšimi količinami:

$$\frac{28 \times 100}{15} = 186 \text{ kg. natrijevega nitrata, } \frac{13 \times 100}{15} = 86 \text{ kg. superfosfata in } \frac{24 \times 100}{50} = 48 \text{ kg. kalijevega sulfata. Ker}$$

vsebuje superfosfat tudi mavec (gips), ki deloma nadomestuje apno, nam apna tu ni treba trositi.

Vprašanje nastane sedaj, koliko bi stala taka gnojitev?

Dušična in kalijeva gnojila so sedaj zelo draga, ker jih moramo uvažati iz drugih držav (po večini iz Amerike). Natrijev (sodin) nitrat stane sedaj 230 L. za 100 kg., kalijev sulfat 170 L., dočim stane superfosfat, ki se izdeluje v Italiji, okroglo 40 L. za 100 kg. — Po teh cenah in zgorajšnjih podatkih bi stala minimalna gnojitev za rž na 1 ha: $1.86 \times 230 = 128 + 0.86 \times 40 = 34.40 + 0.5 \times 170 = 85$ t. j. skupaj 547 L. 40 st.

Pri tem pa ne smemo pozabiti, da so fasfati in nekatere kalijeve soli zelo težko v vodi raztopljive in da dušik lahko nadomestimo v veliki meri tudi z dobrim hlevskim gnojem. Dalje, da imajo stročnice in detelje lastnost, da se hranijo z dušikom iz zraka in da ga s svojimi koreninami deponirajo (naložijo) v zemlji tudi za prihodnjo letino. Poleg tega tudi ni mogoče spraviti umetnih gnojil tako v zemljo, da bi koreninice dosegle vso ž njimi dovedeno hrano. Zato moramo praktično v tabeli navedene količine superfosfata in kalijeve soli znatno zvišati, (pri fosforjevi kislini 2—3 krat, pri kaliju $1\frac{1}{2}$ do 2 krat) dočim dušično dozo lahko znižamo. Na ta način ne gnojimo samo boljše, nego tudi cenejše.

V našem zgorajšnjem slučaju (za rž na ha) bi poskusno gnojili prvič n. pr. tako-le: 3—400 kg. superfosfata, 100 do 150 kg. kalijevega sulfata in okroglo 100 sodinega nitrata. Taka gnojila bi stala sedaj za 1 ha okroglo 520 L.

Travnike pa gnojimo približno 4—600 superfosfata, 1 do 200 kalijevega sulfata in 3—400 sodinega nitrata.

Natančnejše podatke o količinah bomo podali pri opisanju posameznih gnojil, umen kmetovalec pa bo moral vedno računati, ali se mu gnojila izplačajo ali ne.

IV. GLAVNA UMETNA GNOJILA IN NJIHOVA UPORABA.

Moderna industrija in moderna kemija sta nam odkrili dolgo vrsto najrazličnejših tvarin, ki se lahko uporabljajo kot umetna gnojila. Zlasti kovinska industrija in industrija plina nam nudita mnogo odpadkov, ki so se preje brezkoristno odmetavali in ki jih je moderna kmetijski kemija spoznala kot zelo dragocena gnojila. Dosti umetnih gnojil se nahaja v tujih deželah v obliki raznih rud, ki se potem, kakor smo že preje omenili, predelavajo v posebnih tvornicah.

cah naravnost v umetna gnojila. Nekatera gnojila leže tudi že pripravljena v nravi in se lahko neposredno uporabljajo. Bogastvo naše zemlje na takih tvarinah je neizčrpljivo, toda to bogastvo je na ogromno škodo vsega človeštva zasebna last peščice kapitalističnih oderuhov, ki izkoriščajo z njimi kmeta in delavca, da sami živijo v izobilju in razkošju. Karkoli gnoji kmet svoje polje z umetnimi gnojili, plača težke davke tem svojim pijavkam, ki jih niti ne pozna.

Pa da bi se že vsa ta gnojila pri nas lahko dobila! Toda ta brezvestna družba nas je s svojo nenasitno pohlepnostjo spravila v svetovno vojno, ki nam je vničila vse naše vrednosti in vsa prevozna sredstva in tako nas ima danes še bolj v pesti kakor kdaj prej. Ona nam onemogočuje uporabljati danes vse polno gnojil, ki so v posesti premažanih kapitalistov, samo da kupujemo po tem višjih cenah ona, ki so v rokah zmagovalcev.

V naslednjem podajamo pregled umetnih gnojil, opisali pa bomo tu samo ona rudninska gnojila, ki se pri nas dobe in ki imajo za nas posebno važnost.

1. Pregled umetnih gnojil.

Umetna gnojila, ki se dobe v razprodaji, lahko razdelimo tako-le:

1. Dušična gnojila

1. Organična dušična gnojila: kri, mleto suho meso, mrhovina, ribe, rogovi, ostanki dlak in volne, usnja i. t. d.
2. Amonijakalna gnojila: **amonijev sulfat** in različne druge amonijakalne soli.
3. Soli solitarjeve kiseline: **sodin nitrat**, apnenčev nitrat, kalijev nitrat.
- 4) **Apnenčev dušik ali dušično apno.**

2. Fosfatna gnojila

1. Naravni fosfati (rude)
2. Žival. fosfati: **rasklejene** (mlete) kosti itd.
3. **Superfosfati.**
4. Žlindre: **Thomasove, Martinove žlindre.**
5. Fosfatni precipitati.
1. Kalijev klorur.
2. **Kalijev sulfat.**
3. **Kajnit.**

3. Kalijeva gnojila

4. Kalijev solitar.
5. Kalijev karbonat.
6. **Leucit.**
7. Lesni pepel.

4. Apnenagnojila.
 1. Živo apno.
 2. Lapor.
 3. Mavec ali gips.

Ta pregled seveda še ni izčrpen, toda za nas zadostuje, da si lahko predstavimo številnost in mnogoličnost umetnih gnojil.

2. Dušična gnojila.

Nedostatek dušika v tleh se kaže na ta način, da so setve spomladi slabotne. Mlada žita dobe rumenkasto barvo in imajo malo listov. Sicer vidimo te znake tudi pri preveč mokrih tleh, ali v suhih tleh so precej zanesljivi.

Nasprotno pa nam dajo na dušiku bogata tla močne, temnozeleno setve z mnogimi, gostimi listi. Žita na tleh, kjer je dosti dušika, rada poležejo.

Zemlje, bogate na dušičnih tvarinah (humus), so temne do popolnoma črne.

Glavni, pri nas poznani dušični gnojila sta *amonijev sulfat* in pa *sodin* ali *natrijev nitrta* (čilski solitar).

a) Amonijev sulfat ali žveplenokisli amonijak.

Amonijev sulfat je bel, kristaliničen, v vodi raztopljiv in vsebuje 19 do 21 odstotkov dušika. Vendar pa ga nahajamo v trgovini redko v popolnoma čistem stanju. Vsled drugih primesi je navadno siv do temen.

Včasih vsebuje tudi amonijev cianur in rodanov amonij. Če ti dve spojini sta za rastline opasen strup. Tudi se to gnojilo lahko ponareja radi sličnosti z natrijevim sulfatom, morsko soljo in železnim sulfatom, zato je nevarno, kupovati ga v privatnih trgovinah.

Amonijev sulfat se pridobiva kot stranski produkt pri tuhanju premoga za plin in v fužinah. On stoji v velikem konkurenčnem boju s *sodinim* (ali *natrijevim*) *nitratom* ali *z. čilskim solitarjem*, ki se pridobiva v Južni Ameriki v navabi in ki je v splošnem nekoliko učinkovitejši. Vendar pa je tudi amonijev sulfat kot dušično gnojilo zelo priljubljen in razširjen, žal le, da je razmeroma zelo drag.

Amonijev sulfat učinkuje v tleh nekoliko počasneje kakor čilski solitar, ker se mora v zemlji šele pretvoriti v solitar, da ga rastlinske koreninice lahko sprejemajo. Pri procesu gre tudi nekoliko dušika v izgubo za rast, vendar pa ta izguba ni tako občutljiva, ako se zna

ravnati z njim pri trosenju. V zelo peščenih zemljah in zelo težkih, mastnih, se amonijev sulfat bolje obnese kakor čilski solitar. V lahkih zemljah voda solitar prehitro izpere, v težkih pa dela solitar skorje, dočim amonijev sulfat dobro vpliva na njihovo zrahljanje. V zemljah, kjer žito rado poleže, je vporabljeni amonijev sulfat in ne solitar!.. Tudi za **ječmen** in **krompir** je boljše vporabljeni amonijev sulfat, kakor čilski solitar.

Pri uporabi amonijevega sulfata je treba vedno paziti na to, da vsebuje zemlja dovolj apna, ker še-le ko apno razkroji amonijev sulfat, se ta lahko spremeni v solitar. Zato je najbolje, vporabljeni ga obenem s superfosfatom.

Po trosenju ga je treba takoj močno povleči z brano in skrbeti zato, da je prišel dobro pod zemljo vendar pa se ne sme podorati, vsaj ne globoko.

Na travnike se trosi predno začnejo zeleneti in sicer 2—4 mtr. stote na 1 ha. Za žito 100—300 kg na 1 ha.

b) Sodin (natrijev) nitrat ali čilski solitar.

Pred uporabo čilskega solitarja so imeli v začetku kmetovalci gotove pomisleke. Ker se zelo hitro raztopi v vodi, so se bali, da ga dež prehitro izpira v spodnje plasti zemlje in tako odtegne rastlinam. Toda ta bojazen je utemeljena samo za peščene zemlje, kjer se, kakor smo slišali, bolje vporablja amonijev sulfat.

Pred vojno je bil med najbolj razširjenimi gnojili in zato se ima zahvaliti dejstvu, da se nahaja v Južni Ameriki, v državi Čile, v velikih naravnih skladih in da je bil radi tega razmeroma po ceni.

Čilski solitar vsebuje 15—16% dušika in pri nakupu si morajo kmetovalci dati to količino zjamčiti.

Čilski solitar je včasih pomešan s t. zv. **perkloratom**, ki je opasen rastlinski strup in ki zelo škoduje rastlinam, zlasti na mokrih in zamočvirjenih tleh. Zato moramo tudi tu priporočati kmetovalcem, da ga ne kupujejo pri privatnih trgovcih, nego svojih zadrugah, kjer dobijo zjamčeno blago.

Čilski solitar učinkuje zelo hitro na rast rastlin. V lahkih peščenih in apnenih zemljah je njegova učinkovitost posebno velika, trositi pa ga je treba v majhnih količinah, da ga ne izpere voda. Paziti je tudi na to, da je v tleh že

zadosti fosforove kisline, ker drugače je to brezplodno
pravljanje dragega denarja.

V večjih količinah pa se sme vporabljeti samo v močnih
lovicah.

Za ozimine zadostuje 1 metrični stot (100 kg) na 1 ha;
v lahkih peščenih zemljah samo $\frac{1}{2}$ mtr. stota na 1 ha. Po-
gnojiti je spomladi, ko začne zeleneti.

Za jarine (spomladanske setve) se gnoji s 130 do 175 kg.
na 1 ha. Vendar pa je večjo porcijo (175 kg) razdeliti na
dva dela. Prva polovica se potrosi ob setvi, druga štiri
tedne kasneje.

Ječmenu se, kakor smo slišali, gnoji bolje z amonijevim
sulfatom.

Travnike je gnojiti nekoliko močnejše s solitarjem kakor
amonijevim sulfatom — seveda, če to dopuščajo denarna
redstva. Čilski solitar se sme vporabljeti tudi na že oze-
lenelih travnikih in ko so rastline že v razvoju. Vrtnarji
lahko vporablajo za zelenjave v vodi raztopljenega na
način, da ga zemlji vškropijo s škropilnico. Učinek je
neposreden.

Tržaški vrtnarji često opazujejo, da začnejo listi raz-
nih zelenjav proti jeseni rumeneti, čeprav rastline ne
pe suše. To kaže najbrže na to, da so zelenjave izpile
es dušik iz tal in bi jim torej trebalo o pravem času vbriz-
ati nekoliko solitarja.

Za krompir se izplača gnojiti s 150—200 kg, za krmil-
o peso s 200—400 na 1 ha.

c) Dušično apno ali kalcijev cianamid.

Dušično apno ali kalcijev cianamid se izdelava iz du-
ka, ki se nahaja v zraku. Ker je zaloga dušika v zraku
neskončno velika in ker se vporablja v fabrikaciji tega
gnojila električna sila, je pričakovati, da bo postalo to
gnojilo zelo uspešen konkurent amonijevemu sulfatu in či-
ljskemu solitarju. Kajpada je tudi to gnojilo podvrženo ka-
pitalistični špekulaciji in bo našla ta industrija še-le v so-
jetskih državah svoj resnično neomejen razvoj.

Dušično apno se približuje po svojih lasnostih amoni-
evemu sulfatu. Prodaja se v dveh uzorcih, t. j. 15 in 20
stotno. Barve je črne. Na 1 ha se rabi 150 do 300 kg.
ri oziminah se gnoji že v jeseni, najbolje 8 do 14 dni pred
setvijo. V lahkih, peščenih zemljah ga je razdeliti na dve

porciji. Ako ga posujemo na mlade rastline, se pokaže na listju nekaka rja, ki pa kmalu izgine. V srednjetežkih zemljah da dušično apno zelo dobre rezultate, v črnih vlažnih zemljah pa se ne sme vporablјati. Dušično apno vsebuje do 60% apna in je torej dobro tudi kot **apneno gnojilo**.

3. Fosfatna gnojila.

Najbolj poznana fosfatna gnojila so: a) **superfosfat** (ali **perfosfat**), b) **kostna moka** in c) **Thomasova ter Martino** **va žlindra**.

Fosfatna gnojila nam dovajajo v zemljo, kakor že rečeno, fosforovo kislino.

Na oko je težko presoditi, kdaj nedostaja fosforove kisline v zemlji. Z gotovostjo se da to konstatirati samo pri žitu, pa tudi tu še-le tedaj, ko je že v klasju, t. j. ko je že prepozno. Ako nedostaja fosforove kisline, je žito snetljivo, zrnje slabo razvito in ga je v primeri s slamo malo. Znano je, da se fosforova kislina gromadi v zrnju in razvija torej posebno zrnje, dočim razvija dušik pri žitu predvsem slamo.

Pozabiti pa ne smemo, da učinkuje fosforova kislina popolnoma le tedaj, ako so v tleh zastopane tudi vse druge hranljive snovi v zadostni meri! Kdor gnoji s fosfati, a ne gnoji obenem tudi z drugimi gnojili, troši na njive in travnike suh denar, ki ne klije.

a) *Superfosfat.*

Superfosfat se izdeluje iz rudnin in snovi, ki vsebujejo forforjevo kislino, kakor n. pr. kaproliti, gvanijski fosfati, kosti, kostno oglje in kostni pepel. Te snovi se razklenejo z žvepleno kislino in zmeljejo. Pri razklepanju z žvepleno kislino nastane tudi mavec ali gips, ki je kalcijevo gnojilo.

Vrednost superfosfata se ceni po v vodi raztopljivi fosforovi kislini, ker samo to rastline lahko vsrkavajo.

Superfosfat vsebuje navadno 15—18% fosforove kisline.

Superfosfati so hitroučinkujoča fosforna gnojila. Rastline jih izčrpajo že tekom enega do dveh let. Z njimi se torej lahko gnoji neposredno pred setvijo, oziroma, na travnikih, spomladi in ne že v jeseni, kakor z žlindrami, ki vsebujejo v vodi težko raztopljivo fosforovo kislino in ki so torej počasi učinkujoča gnojila.

Superfosfati se ne smejo trositi z apnom, pepelom in Thomasovo žlindro, ker drugače se veže forforova kislina težko v vodi raztopljive kemične spojine in učinkuje počasno ter se težko širi v tleh.

V lahkih peščenih zemljah je treba vporabljeti superfosfat le v malih količinah, ker drugače voda forforjevo kislino hitro izpere.

V močvirjih, barjih in črnih zemljah je superfosfat neučinkovit. Slabo včinkuje tudi v apnenih tleh. Tu se vselej vporablja žlindre.

Zelo dobro pa učinkuje v močnih ilastih tleh.

Na njivi je superfosfat dobro zavleči z brano ali celovitvo podorati.

Zelo dobro vplivajo fosfati pri žitih, okopavinah (krompirju, pesi itd.) in oljnatih rastlinah. *Učinek je zaopovuljen, ako se uporablja superfosfat ob enem z dušičnimi gnojili.* S superfosfatom se dobro vporablja amonijev superfosfat.

Sam superfosfat pa se koristno vporablja samo v tleh, ki vsebujejo že zadosti dušika.

Vporablja se v sledečih količinah:

za žita	300—500 kg na 1 ha.
„ detelje in stročnice	350—500 „ „ „ „
„ krompir	300—450 „ „ „ „
„ peso	400—600 „ „ „ „
„ travnike	600 in več „ „ „ „

Pri trtah ga je treba vporabljeti s kalijevimi gnojili.

b) Kostna moka.

Kostna moka se pridobiva iz kosti. Kosti obstoje iz takozvanih fosfatov, ki pa se v vodi zelo težko topijo. Še tem, če pa se topijo ti fosfati v kosteh radi tega, ker vsebujejo tudi maščobe in klej. Ako hočemo uspešno uporabljati kosti kot gnojilo, jih moramo ne samo zmleti, nego tudi razbijati in razkrojiti z žvepleno kislino. Vse to se v tvornicah kemično dela in tako dobimo sledeče vrste kostne moke:

1. Surovo kostno moko: kosti so samo zmlete.
2. Parjeno, nerazklejeno kostno moko, vsebujočo 22% forforjeve kisline in 3% dušika. Le-ta vsebuje nekoliko

manj dušika kakor surova, izgubila pa je maščobo in kosti so bolj prhke.

3. Razklejena kostna moka (razklejene kosti) z 28% forforove kisline in 1% dušika. Ta moka je ponavadi bolj drobno mleta kakor nerazklejena, razkrojivost je večja.

4. Fermentirana ali vreta kostna moka, tako dobra kakor razklejena.

5. Polrazkrojena in

6. Popolnoma razkrojena ali kostni superfosfat.

Kosti se razkrojijo z žvepleno kislino. To razkrojenje povzroči, da se kostni fosfati spremenijo v lažje raztopljive kalcijeve (dvoapnene) fosfate. Najboljši in najlažje raztopljiv je kostni superfosfat.

Količina forforjeve kisline v kostni moki je zelo različna in varira od 20—28%. Zato si mora dati kupec vedno zagotoviti naznačeno fosforjevo kislino v odstotkih. Radi navidezni podobnosti zgoraj navedenih izdelkov, se vršijo v privatni trgovini s kostno moko velike goljufije, zato priporočamo kmetovalcem, da si jo nabavljajo izključno pri zadrugah, ki jim nudijo dovoljno garancijo za prodano gnojilo.

Trosi se 400—600 kg na 1 ha.

Skrbeti je treba za to, da se dobro zavleče z brano ali plitvo podorje.

Kostna moka je počasi učinkujoče gnojilo in zato jo je treba trositi že v jeseni. Samo kostni superfosfat se sme trositi tudi zgodaj spomladi. Dobro se torej obnese pri oziminah.

Kostna moka se ne sme trositi obenem z apnom. Tudi se ne obnese dobro na tleh, ki vsebujejo mnogo apna. Uspešno se uporablja na vlažnih in barskih tleh. Tudi za lahke, peščene zemlje je zelo prikladna. Na težkih in mrzlih zemljah pa je bolje uporabljati superfosfat.

Kostni dušik učinkuje samo polovico toliko kakor dušik čilskega solitarja.

c) Thomasova in Martinova žlindra.

Surovo železo ali lito železo vsebuje mnogo oglja, silicija in fosforja in zato je zelo krhko. Ako hočemo napraviti iz surovega železa kovno železo in jeklo, ga moramo osvoboditi deloma ali popolnoma teh prvin.

Kovno železo pridobivamo na ta način, da topimo surovo železo v posebnih posodah, t. zv. konverterjih skupaj

z apnencem. Silicium in oglje v tem procesu zgorita, fosfor pa se zveže z apnom v neko žlindro in ga tako odstranimo.

Ta način pridobivanja kovnega železa je iznašel učejak Thomas in zato se imenuje ta žlindra Thomasova žlindra.

Na podoben način se pridobiva tudi jeklo iz surovega železa in kovnega železa in ker je le-ta način iznašel Martin, se imenujejo žlindre, ki nastanejo pri tem procesu Martinove žlindre.

Te žlindre, ki se potem za gnojila na drobno zmeljejo, vsebujejo včasih do 50% fosforove kisline. Toda ta kislina ni v vodi raztopljiva in se nam torej zdi na prvi pogled, da so te žlindre za gnojenje brez vrednosti. Poskusi pa nas uče, da se ti kalcijevi fosfati v tleh, kjer pridejo v dotiko z različnimi organskimi kislinami, vendar-le tope, čeprav počasi in da je fosforjeva kislina s teh žlinder rastlinam dostopna.

Ni pa rastlinam dostopna vsa fosforjeva kislina Thomasove in Martinove žlindre. Skušnje nas učijo, da rastline lahko uporabijo samo ono kislino teh žlinder, ki je raztopljiva v *dvoodstotni citronovi kislini*. Zato bi se moralo plačati samo ono fosforjevo kislino Thomasove in Martinove žlindre, ki je raztopljiva v *dvoodstotni citronovi kislini*. Samo na barskih in zelo humoznih (črnih) tleh pride tudi ostala fosforjeva kislina do veljave.

Žlindre so počasi učinkujoča gnojila. Gnojiti je treba z njimi že v jeseni! Vporablja se posebno na lahkih, peščenih tleh, kjer se je bati, da bi voda fosforjevo kislino perfosfatov prehitro izprala in pa na barskih ter črnih tleh. Za barska tla je še posebne vrednosti radi obilnega apna (do 30%), ki ga vsebuje. Zelo koristna je tudi na močnih tleh, ki so revna na apnu.

Količina v dvoprocentni citronovi kislini raztopljive fosforove kisline v žlindrah je zelo različna, zato si je treba dati pri nakupu vedno zjamčiti stopinjo fosforjeve kisline. Kupovati jo je treba torej samo pri zadrugah in nikoli v privatni trgovini!

Na njivah jo je treba dobro spraviti pod zemljo!

Trosi se navadno 6 do 8 mtr. stotov, na barskih tleh pa celo do 10 mtr. stotov na 1 ha.

Ugoden učinek se pokaže često še-le v drugem in tretjem letu.

Iz v začetku povedanega sledi, da se dobijo te žlindre po ceni samo tam, kjer cvete železna industrija. Pred vojno smo jo dobivali iz avstrijskih in nemških industrijalnih krajev, zločinska kapitalistična trgovska politika pa nam je te vire zagradila, ali pa celo uničila. V Italiji se danes te žlindre ne dobijo, ali pa so tako drage, da jih ni mogoče dobaviti.

4. Kalijeva gnojila.

Tudi nedostatek kalija v zemlji se na rastlinah zelo težko zanesljivo ugotovi.

Na listih krompirja, ajde in pese opazamo pege, če ni dovolj kalija v tleh. Gotovi deli lista, in še posebno rob postanejo rumenkasti in zamrejo, dočim ohrani ostali del lista svojo navadno barvo. Pri ovsu so konci listov rumenkasti, pozneje rjavi in končno se posuši ves list. Pesini listi postanejo najprej rjavi, pozneje beli, končno dobijo pokvarjene oblike in odmrejo. Na splošno so rastline, če ni kalija v zemlji, mehke in uvele.

Ako opazamo na travniku dosti stročnic (grahice in dr.), je to znamenje, da je kalija dovolj, ako pa nadvladajo biljke, potem je to skoro zanesljivo znamenje, da nedostaja kalija.

Kot kalijeva gnojila vporabljammo tako zvane kalijeve soli, ki se pridobivajo na rudarski način v različnih deželah, kakor n. pr. v Nemčiji (v Stassfurtu), na Poljskem (v Wielicki), Ameriki in drugod. Te soli spremljajo po navadi navadno kameneno sol, ki jo vporabljammo v kuhinji in za živino in so često tudi pomešane z njo. Kuhinjska sol pa je rastlinam škodljiva in zato se kalijeve soli pogostoma čistijo v takozvanih kalijevih tovarnah. Tako dobivamo v razprodaji po čistoči dve vrsti kalijevih soli in sicer:

1) *Naravne ali nizkoodstotne kalijeve soli.* Sem spadajo: kajnit s 12,4 %, karnalit s 9 %, silvinit z 12,4 % in fonolit (silikat) z 9 do 10 % kalija, v Italiji, v provinci Laciji, se pridobiva neki silikat, levcit imenovan, ki vsebuje bojda 21 % kalija.

2) *Koncentrirane ali viskoodstotne kalijeve soli,* kot tvorniški izdelek. Te soli vsebujejo od 20—57 % kalija in sicer: kalijeve gnojilne soli z 20, 30 in 40 % kalija, žveple s približno 26 % kalija in klorov kalij z 51—57 % kalija.

Glede *silikatov* je pripomniti, da so v vodi neraztopljivi, v zemlji zelo težko, da torej učinkujejo zelo počasi ali sploh ne. Zato se šarlatanskim hvalisanjem s strani tvornic in trgovcev tu ne sme verjeti. Nabaviti se smejo samo za poskuse.

Naravne kalijeve soli vsebujejo, kakor smo že zgoraj omenili, v znatnih količinah različne stranske, klorove soli, ki vplivajo nepovoljno na tlo in rastline, dočim so koncentrirane kalijeve soli teh klorovih soli skoro proste. Te stranske soli tlo zgostijo ali pa napravijo v njem celò škorje, ki branijo zraku in vodi v zemljo. Temu se sicer odpomore na ta način, da se gnoji tudi z apnom, ki včinkuje ravno nasprotno, to je, rahljajoče na tlo, toda vsekako je vporabljeni naravne, nizkoodstotne soli samo na lahkkih, peščenih ali peščenoilnatih zemljah, nikakor pa ne na težkih ilnatih in glinastih zemljah. Posebno dobro se obnesejo te naravne kalijeve soli tudi na barskih tleh in močno črnih zemljah. Močne zemlje vsebujejo navadno dovolj kalija in jih ni treba gnojiti s temi gnojili. V vsakem slučaju pa je trositi nizkoodstotne kalijeve soli že v jeseni, da se klorove soli do spomladi razkrojijo, ker klor škoduje rastlinam.

Koncentrirane soli tla manj zgostijo in niso nevarne semenju, zato se lahko vporabljaajo tudi spomladi. Vendar pa jih treba trositi nekoliko tednov pred setvijo!

Na mlade rastline pa se ne smejo trositi nobene kalijeve soli, ker načenjajo lističe in škodujejo razvoju rastlin. Klorove soli vplivajo nevgodno zlasti na krompir, vinsko trto in tobak (manj nevgodno vplivajo na peso), zato je za te rastline vporabljaati izključno koncentrirane kalijeve soli.

Kalijeva gnojila zelo izčrpavajo fosforjevo kislino, zato se mora z njim v isti setvi gnojiti tudi s fosfornimi gnojili. Najbolj prikladno se vporabljaajo s kalijevimi solmi žlindre in to radi tega, ker vsebujejo mnogo apna.

Za kalij niso hvaležne samo one rastline, ki potrebujejo dosti kalija, kakor n. pr. krompir, pesa, detelja, lucerna itd., ampak tudi žita. Pšenica, rž, koruza na lahkkih tleh, se prav zahvali, če se ji gnoji s 30—40 kg kalija na 1 ha. Ječmenu se izplača pognojiti s 60—80 kg kalija. Manj hvaležen za to gnojilo se kaže oves. Tudi grah in druge stročnice se kažejo sprejemljive za kalij in še posebno, če se jim istočasno gnoji tudi s fosfati.

Naglasiti moramo še posebno, da *kalij prav izdatno koristi trtam*, ako se jim ga dá v koncentrirani (zgoščen) obliki, to je v visokoodstotnih solih.

Krompirja se gnoji z $2\frac{1}{2}$ —3 mtr. stotmi 40 % kalijeve soli, ako so tla kalija potrebna in ako se gnoji brez hlevskega gnoja. Ako pa se uporablja tudi hlevski gnoj, potem zadostuje 1— $1\frac{1}{2}$ metr. stota na 1 ha. Isto velja približno tudi za peso.

Tudi na travnikih se zelo dobro izplača gnojiti s 60 do 80 kg. kalija na 1 ha. Tu se lahko uporabljajo nizkoodstotne, naravne kalijeve soli (zlasti kajnit), v katerih je kalij cenejši. Toda kalij izčrpava apno, zato se mora gnojiti za njim tudi z apnom ali pa z žlindrami.

Na zelo močnih, težkih zemljah je bolje, da se ne gnoji s kalijem, ker se tlo preveč zgosti in se s tem travi več škodi kakor pa kcristi.

Pri nakupu kalijevih soli si je treba vedno dati kalij *zajamčiti v odstotkih!* V privatni trgovini se vršijo tu velika sleparstva, zato priporočamo, da si ga kmetovalci naročajo samo pri zadrugah, ki vsebine kalija same kontrolirajo.

5. Apnena gnojila.

Najlažje se da ugotoviti, da-li je dovolj apna v zemlji ali ne. Na apnu uboge in na apnu bogate zemlje imajo zelo značilne rastline.

Ako vidimo na travniku dosti kiselice (rumex), maha, presljice (equisetum) praproti, ali, ako vidimo po njivi presljico in slabo razvito deteljo, tedaj lahko z vso gotovostjo lahko rečemo, da tla nimajo dovolj apna. Tuji bor in smreka nam kažeta na nedostatek apna v tlu.

Nasprotno pa so nam dobrovspevajoče stročnice, detelje, lucerne, divje rože, maline, bukev, hrast in dr. zanesljivo znamenje, da so tla bogata na apnu.

Apno je lahko tudi kemično dognati. Pri večjih količinah zemlja zašumi, ako jo polijemo s solno kislino. Manjše količine pa lahko določimo za praktične namene dovolj natančno na priprost način s takozvanim kalcimetrom.

Kot zadostno mero apna v tleh smatramo 1 % v lahkih in 2—3 v težkih zemljah. Težke zemlje so navadno uboge na apnu, dočim so lahke običajno bogatejše.

Apno je rastlinam neobhodno potrebno. Posebno dosti apna rabijo: repa, korenje, detelja, grašica, tabak i. dr.

Toda apno je še z drugega razloga tlem neobhodno potrebno. Ono ima namreč lastnost, da zemljo zrahlja in zato je treba gnojiti z apnom zlasti težkim ilovicam in glinam. To lastnost imajo sicer tudi druga gnojila, izvzemši kalijeve soli, toda ne v toliki meri.

Apno (kalcij) dovajamo zemlji v treh spojinah: kot ogljenčevokislo apno, kot živo in končno kot mavec ali gips, ki je sol žveplene kisline.

Ogljenčevokisla apna so: navadni apnenec, ki tvori pri nas cele hribe in gore, apnenci kot odpadki iz različnih industrij (žlindre, izločki pri sladkorni industriji i. dr.) in končno lapor.

Živa apna so: žgani apnenec (živo apno), apneni prah in apneni pepel, ki ostaneta na dnu apnenic. Poslednja dva vsebujeta 60—70 % živega apna.

Mavec ali gips, ki se pridobiva v rudnikih kamenene soli.

Apno je v vodi razmeroma lahko topljivo in ta njegova lastnost je ravno kriva, da tako hitro izgineva iz tal. V zemlji ga voda hitro izpira in odnaša v spodnje plasti tal, kjer j erastlinam nedostopen. Radi tega ga je treba zgornjim plastem zemlje redno na novo dovajati. Hitro izgineva apno zlasti, ako se gnoji s kalijevimi solmi in ker kalijeve soli tla tudi goste, se mora s kalijem ali za kalijem vedno gnojiti tudi z apnom. Z eno letino odpeljemo iz tal 2½ do 5 mtr. stotov apna in to je treba vedno nadoknaditi, izven, ako ni zemlja izredno bogata na apnu.

Lahkim zemljam dovajamo apno v obliki ogljenčevokislega apna, t. j. v moko ali pesek zmletega apnenca, laporja, cestnega prahu itd. Težkim zemljam pa je dovajati živo apno, apneni prah ali apneni pepel, ker ta apna hitreje in močnejše rahljajo zemljo, ter se ni bati, da bi jih voda prehitro izprala.

Na 1 ha. trosimo:

apnenca do 40 mtr. stotov,

živega apna 6 do 10 mtr. stotov,

laporja, prahu, apnenega pepela itd. pa sorazmerno toliko več čim manj apna vsebujejo.

Z apnom je treba gnojiti vedno v jeseni.

Posebno dobri uspehi se dosežejo v črnih in barskih tleh, ki bi se brez apna sploh ne dala uspešno obdelovati. Vendar pa tu ne smemo z uporabo apna pretiravati (zlasti

ne z živim apnom!) ker apno hitro razkraja organske snovi v zemlji.

Ako vporabljam apno s hlevskim gnojem, je treba hlevski gnoj najprej podorati in šele potem potrositi z apnom, ker sicer se izgublja dragoceni dušik. Apno se mora potem dobro prevleči z brano. Živo apno se nikoli ne trosi na kalij ali zelene rastline.

Živo apno se trosi v obliki prahu. Ako se torej kupi apno v kosih, ga je treba najprej umoriti, toda samo toliko, da razpade v droben prah. To napravimo tako-le:

Vzemimo koš, ki drži približno 25 kg apna. Ta koš z apnom potuknimo v vodo toliko časa, dokler uhaja iz vode zrak, kar se vidi na brbunčkih, ki vrejo iz vode. To traja 3—4 minute. Potem pa stresimo apno na primerno mesto. V četrt ure razpade živo apno v droben prah.

Dobro pa se obnese tudi sledeči način:

Apno v kosih razpeljimo takoj po njivi v manjše kupce in ga pokrijmo s plastjo zemlje. Ako čez par dni zemlja na površini razpoka, ga zopet skrbno zakrijemo. V par tednih se z zemljo pokrito živo apno spremeni v droben prah in tedaj se raztrosi po njivi.

Mavec zaostaja daleč za apnom, čeprav je apno v mavcu navadno dražje. Njegova učinkovitost je negotova, zato je treba delati z njim najprej poskuse.

V. SPLOŠNE PRIPOMNJE.

Kakor smo videli, imamo z ozirom na učinkovitost dve vrsti rudninskih gnojil: *hitro učinkujoča* in *počasi učinkujoča*, kar je odvisno od raztopljivosti gnojil. Z ozirom na to velja važno pravilo, da s hitro učinkujočimi gnojili nikoli ne gnojimo v lahkih, t. j. peščenih zemljah. V lahkih zemljah se taka gnojila hitro raztope in prvi dež jih izpere v nižje plasti zemlje, kjer jih korenine rastlin več ne dosežejo. To pravilo velja predvsem za čilski solitar, ki je zelo drago dušično gnojilo.

V srednje težkih zemljah naj se vporablja hitro učinkujoča gnojila v dveh porcijah in sicer tako, da se prva porcija trosi pred setvijo, druga pa 4 do 6 tednov pozneje. Tudi v težkih zemljah je s solitarjem dobro ravnati tako.

V vrtnarstvu, kjer se rastline večkrat režejo (solate, radič) in hitreje razvijajo, se priporoča, raztopiti solitar v vodi in zalivati s tako raztopino tudi med letom.

S počasi učinkujočimi gnojili pa je gnojiti že v jeseni, da se čez zimo v zemlji raztopijo in postanejo tako dostopna rastlinskim koreninam. To velja posebno za žlindre. Z amonijevim sulfatom gnojimo nekoliko tednov pred setvijo, ravno tako tudi s superfosfatom.

Gnojila se morajo raztrositi kolikor mogoče enakomerno povsodi kmaor prodirajo korenine. Paziti je na to, da pridejo dobro pod zemljo, da jih ne odnaša veter, vendar pa se ne smejo globoko podoravati. Navadno zadostuje, da potrošeno njivo dobro prevlečemo z brano. V vetru se ne smejo trositi umetna gnojila, posebno ne po travnikih. Za travnike je treba poiskati mirno vreme pred dežjem.

Ako hočemo pravilno trositi gnojila, moramo vedeti površino zemljišča, ki ga hočemo pognojiti. Zemljišče si izmerimo sami, ali pa izvemo njegovo površino v davčnem uradu ali pa pri okrajnem geometru v evidenčnem uradu. Taki podatki se dobijo zastonj. Vsak kmetovalec bi moral vedeti za površino vseh svojih zemljišč.

Vrtnarji, ki obdelujejo zemljo v majhnih, pravih gredicah, si lahko izmerijo gredice sami in izrazijo površino v kvadratnih metrih. Na vsak kvadratni meter je potrositi toliko *dekagramov* umetnega gnojila, kolikor ga je označena vmetričnih stotih (kvintalih) na 1 ha. n. pr.: na 1 ha njive se rabijo za krompir 4 mrt. stoti superfosfata, torej na 1 m^2 njive = 4 dkgr. superfosfata itd. Da enakomerneje raztrosimo umetno gnojilo po zemljišču, je najbolje razdeliti si zemljišče na 2, 3, 4 ali več enakih delov in ravno v toliko delov tudi izračunano količino gnojila, potem pa pognojiti del za delom.

Pri trošenju je paziti na to, da gnojila niso strnjena v kepah. Gnojilo v kepah ne samo da se ne da dobro razdeliti po zemljišču, nego tudi lahko vpliva zelo škodljivo. Nekatera gnojila naravnost sežgejo seme ali mlade rastline, ako pridejo v kepah do njih. Kepe je treba torej pri trošnji streti z roko ali razbiti s tolkačem.

Ako trosimo umetno gnojilo v majhnih količinah, kakor n. pr. v vrtnarstvu, je dobro primešati jim pri trošnji nekoliko suhe prsti, da se lažje enakomerno raztrosijo po gredicah. Ker so dandanes gnojila zelo draga, je priporočljivo odtehtati gnojilo za vsako gredico posebe.

Ako se kupujejo tako zvana *kompletna gnojila*, t. j. že pripravljene zmesi fosforjeve kisline, dušika in kalija,

kakor n. pr. za gnojenje krompirju, grahu itd., *tedaj je vedno zahtevati recept, po katerem je gnojilo zmešano!* Tudi si je treba dati garantirati fosforovo kislino, dušik in kalij v odstotkih. Ako nastanejo pomisleki proti kakemu gnojilu, je takoj vzeti vzorec, najbolje v kaki steklenici, ga zapečatiti pred pričami in poslati v analitični laboratorij. Letos smo prišli na sled velikim goljufijam z umetnimi gnojili. Gotove privatne tvrdke so prodajale mešanice gnojil za krompir, ki so bile brez najmanjše vrednosti.

Vobče se priporoča, ne kupovati mešanic! Vsaka zemlja ima vsoja posebna svojstva in svoje posebne potrebe in zato se ne sme gnojiti vseh tal po enem in istem kopitu. Tudi ne more nihče pravilno gnojiti, ki stalno sam ne zasleduje včinkovanja porabljenih gnojil.

Pripomniti moramo, da vsebujejo močne zemlje, ilovice in gline že same po sebi dovolj kalija in da jim torej navadno ni treba gnojiti ž njim. Ako se torej nahaja v mešanicah — kompletnih gnojil — kalij, ki je sedaj zelo drag, ne samo da je s tem zavržen denar, nego kalij v težkih zemljah tudi slabo vpliva na fizikalne lastnosti zemlje, t. j. tla se zgostijo in postanejo — kakor smo na drugem mestu omenili — neprodorna za zrak in vodo. Tudi povzroča kalij tvorbo škorij v tleh in to zlasti tedaj, ako vsebujejo mnogo železa.

Dalje pa ne sme kmetovalec zabiti, da samo z umetnimi gnojili v kmetijstvu ne shajamo. Orno zemljo je treba vsako toliko gnojiti tudi s hlevskim gnojem, ki je radi svojih posebnih lastnosti nenadomestljiv. Ako pa ni dovolj hlevskega gnoja, tedaj je skrbeti za takozvani *mešanec* ali *kompost*.

Na zamočvirjena tla ne gnojimo nikoli, tu bi bil ves trud zaman! Zamočvirjena tla je treba najprej osušiti in še-le potem gnojiti.

Zabiti pa tudi ne smemo, da ni vse na gnojenju, ampak, da mnogo odvisi tudi od priprave tal za dotične rastline. O tem važnem poglavju žal ne moremo govoriti tu, ali vsaj mimogrede moramo omeniti, da je delo dobrega pluga med poglavitnimi pogoji za dobro letino. Kjer je dobra in težka zemlja, ne orji preplitvo!

Ing. Drag. Gustinčič.

REČNIK

slovenačko - srbo - hrvatskih razlika.

A

Ampak — a, ali

B

blagdejno — blagodetno

blazno — ludjačko

bogvé — bogzna

brca — udarac nogom

brezno — brezdno

brezpomembno — beznačajno

brizgalnica — štrcalica

C

cenitev — procena

celò — čak

Č

čas — vreme

če — ako

čeden — lep

čemer, s čemer — čime

čepav — iako

čutilo — čulo

čuti, čujem — paziti, bdeti

D

dekle — devojka

del — dio

delež — dio

delovni — radni

delovati, -ujem — dejstvovati

deški — dečački

dokaj — prilično

določevati — ustanoviti, odrediti

drobtinica — mrvica

družaben — društven

dušek, dati duška — dati izraza

dušik — dušac, azot

E

enota — jedinica

enotna — jedinstvina

F

fant -- monak

G

garati — prekomerno raditi

gibanje — pokret

gnati — goniti, terati

gmoten — materijalan

godba — glazba, muzika

goljufati — varati

grajščina — (malen) zamak

gosposka zemlja — spahiluk

H

hinavski — neizkren

hitrica — naglost

hlapec — sluga

hlimba — lizunstvo

I

ihteti — plakati

iskati — tražiti

istočasno — istovremeno

izbruhniti — buknuti

izdelan — izradjen

izhod — izlaz

izjema — iznimka

izkorišćanje — izrabljivanje

iznajdba — pronalazak

izprtje — obustava rada u tvor-

nici i izbacjenje radnika

izpuliti — izguliti

izpremema — promena
izvedeti — doznati
izvesti — provesti
izvor — vrelo

J

jedro — jezgra

K

kaj — što
kajpada — dakako, dašto
kalno — mutno
kdaj — kada
kljub temu — uprkos toga
kmet — seljak
koderkoli — gdegod
komaj — taman
kos — komad
kosmat — porasao dlakom
kramar — branjevac

L

lakota — glad
lastnost — svojstvo
ločiti — odvojiti, razdvojiti
ločiteu — razdvojba, razvod

M

malomeščanje — sitna buržuazija
mar ni — da-li nije
marsikaj — mnogoštošta
maščevati se — (o)svetiti se
meja — granica
menda — bitče, čini se da
mezda — nadnica
miza — što
možje — ljudi

N

najet — najamni
najeti — unajmiti
nahajati — nalaziti
naloga — zadaća
namreč — naime
napak — naopak
napeljavanje — navodenje

napoditi — nagnati, poterati
narobe — obratno
nastanek — postanak
natančno — točno
navadno — obično
navzdol — nizdô, nizvodu
nedostopno — nedostupačno
neizogibno — neizbežno
neomahljivo — nepokolebivo
neupogljiv — čvrst
nesodoben — nesavremen
nevarnost — opasnost
nezaslišen — nečuven
nič — ništa
nikoli — nikada
noben — nijedan
nujnost — hitnost

O

obdelati — obraditi
obenem — ujedno
oblast — vlast, sila
obljuba — obećanje
območje — opseg
obris — ocrta
obseden — besan
obupno — očajno
obziren — obazriv
odpoved — otkdaz
odrešenik — spasitelj
odslej — odsad
ohlapniti — opasti, postati labav
okleniti — obuhvatiti
okoren — nespretn
okrevati — oporaviti se
omejenost — ograničenost
omledan — mlitav
opica — majmun
oporoka — testament
opravičiti — opravdati
opraviio — posao
osovražiti — omrziti
osredočiti — centralizirati
ovira — zapreka

P

pahniti — gurnuti
 pehati — gurati
 pesa — cvekla
 počasi — polagano
 podirati — rušiti
 podjetje — preduzeće
 odkupiti — podmititi
 podlaga — osnova
 pogoj — uslov
 polastiti se — osvojiti
 polt — boja čov. kože
 poklicati — pozvati
 pomen — značenje
 poosebljen — oličen
 popolnoma — sasvin
 porajati se — poradjati se
 porok — jamac, poruk
 poskrbeti — postarati se
 poslopje — zgrada, kuća
 poskus — opit
 poskušnja — poskus
 posojilo — zajam
 potem = posle toga, onda
 povprečno — prosečno
 pozabljati — zaboravljati
 predprave — preimućstvo
 prehod — prelazak
 predno — pre
 predsodek — predrasuda
 predvsem — pre svega
 premagati — pobediti
 prememba — promena
 premeten — lukav
 premog — čumr
 prenehati — prestati
 prepričan — uveren
 preskrbovati — snadbevat
 preteklost — prošlost
 previdno — oprezno
 protislovje — protivorečje
 prožnat — pružan
 pričekati se — prerekati se

pridelek — proizvod (poljoprivr.)
 priden — marljiv
 prihajati — dolaziti
 prihod — dolazak
 prikazen — pojava
 prikleniti — priklopiti
 prizadevati si — starati se
 prizanesti — prostiti

R

Raba — up treba
 rabelj — krvnik
 rastlina — biljka
 razkosan — raskomadan
 razločevati — razlikovati
 razmere — prilike
 razen — oslm
 rediti — hraniti
 resen — ozbiljan
 resničen — istinit
 reven — ubog
 rdeč — crven
 rjav — zagasit
 rotiti — zaklinjati
 rumen — žut
 rž — raž

S

sad — plod
 sapa — dah, vetar
 segati — dostizati
 seja — sednica
 semenj, sejem — sajam
 seveda — dakako
 seznaniti — upoznati
 sklenit — zaključiti
 sklep — zaključak
 sklicati — sazvati
 skušnja — ispit
 sieči — svući
 smer — pravac
 sploh — uopće
 splošno — općenito
 spoditi — oterati

spomlad — proleće
 spomniti — opozoriti, setiti
 sprejeti — primiti
 spremstvo — pratinja
 sprijen — pokvaren
 spuntati se — pobuniti se
 srajca — košulja
 stanovski — staleški
 stavka — štrajk
 stopnjema — postepeno
 sunek — udar
 svoječasnno — u svoje doba

Š

še-le — tek
 škof — biskup
 število — broj

T

takoj — odmah
 tičati (v tem tiči) — bi i unutar (u
 tome jest)
 tisto — ono
 tlačan — kme, čifčija
 toda — ali
 tolažiti — tešiti
 torej — daklem
 torišče — polje, sfera
 tozadevno — tičući se stvari
 trčiti — suudariti, kucnuti

U

ugibati — pogadjati
 ugonobiti — uništiti
 ujemati se — slagati se
 upanje — nada
 uradnik — činovnik
 uresničiti — ostvariti
 usoda — sudbina
 uveljaviti — sprovesti

V

vajen — naviknut
 varstvo — zaštita

vedeti — znati
 veda — nauka
 vedno — uvek
 vejica — grančica
 vendar — ipak
 vesoljni — opšti
 vest — savest
 vkljub — uprkos
 vir — vrelo
 vobče — uopšte
 vas — selo
 vprašanje — pitanje
 vpiti — vapiti
 vred — zajedno
 vzgled — primer

Z

začasno — privremeno
 zadev — posao, delo
 zadirati se — zadirkivati (se)
 zaduhati — namirisati
 zalotiti — dobiti inflagranti
 zamuda — zakašnjenje
 zapečatiti — zalepiti
 zapopa en — uključen u sadržini
 zapor — zatvor, tamnica
 zapraviti — profučkati
 zastonj — badava
 zaupati — poveriti
 zaupnica — poverenje
 zavarovanje — osiguranje
 zdeti se — činiti se
 zgovornost — rečivost
 zlasti — naročito
 zmaga — pobeda
 zmajevati — tresti (glavom)
 zrahljati — porahliti
 zunaj — vani
 zves — veran

Ž

žlahten — plemenit

KAZALO.

	Stran
Internacionala (delavska himna)	3
Koledar za navadno leto 1922	5
Mere tn teže	15
Pogovor pod lipo. G.	21
O svetih	31
Proletarske internacionale. Anin	53
A. Prva internacionala	56
B. Druga internacionala	59
C. Tretja internacionala	66
I. Kongres Kom. internacionala	68
a) Poziv Rusije	68
b) Delo kongresa	72
1. Smernice Kom. internacionala	73
2. O burž. demokraciji in diktaturi proletariata	81
3. Manifest na proletariat vsega sveta	82
II. Kongres Komun. internacionala	85
1. Pogoji za vstop v Kom. internacionalo	87
2. Nacionalno in kolonialno vprašanje	91
3. Kdaj in pod katerimi "pogoji se smejo usta- novljati soveti	96
III. Kongres Komun. internacionala	99
1. Teze Komunistične internacionala o svetovnem položaju	100
2. Taktika komunistične internacionala	120
Pota mladine. Pertot Jože	151
PROLETKULT :	
Šola in vzgoja v Sovetski Rusiji. Alojzij Hreščak	169
Šola in komunizem. N. Buharin in E. Preobraženski	177
GOSPODARSTVO :	
O zadrugištvu. Ing. D. Gustinčič	189
I. Pojava in bistvo zadrugištva	189
II. Uloga zadrugištva v proletarskem gibanju	191
III. Oblike zadrugištva	200

1. Denarne zadruge	201
2. Konsumne zadruge	203
3. Obrtne ali produktivne zadruge	206
4. Poljedeljske zadruge	208
IV. Zadrugištvo in politika	211
Umetna gnojila. Ing. D. Gustinčič	215
I. Hranjenje rastlin in gnojila	216
II. Zakon najmanjše količine ali zakon minima	219
III. Potrebna količina posameznih gnojil	221
IV. Glavna umetna gnojila in njihova uporaba	223
V. Splošne pripomnje	236
Rečnik slovenačko - srbohrvatskih razlika	239

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIZNICA

00000516640

Stran

201

203

206

208

211

215

216

219

221

223

236

239

Na pot.

Samo dve besedi hočemo še napisati, ko gre naš Komunistični koledar na pot med slovenske proletarce.

Z izdajo smo se nekoliko zakasnili, toda te zakasnitve nismo zakrivili mi, delavci s peresom, ki smo ga sestavljali, temveč naši sodrugi, ki ga bodo čitali. Resnica je, da nismo imeli kje vršiti reklame za to izdajo Socialne Matice, ali za knjige, namenjene iz naše kulturne organizacije delavcu in kmetu, bi se tudi ne smela delati nikaka reklama. Povejmo odkritosrčno: naši sodrugi nas pri tem delu niso podpirali, kakor je bila njihova dolžnost.

Danes leži knjiga pred vami. Mi delavci peresa, smo se odrekli vsakega vinarja za svoje delo, da je knjiga lahko izšla. Sodrugi, prelistajte jo, preценite, koliko ur našega težavnega dela je vložnega v nji, pa se vprašajte potem, ako ni vaša dolžnost, da žrtvujete tudi vi po eno do dve uri svojega dela zanjo!

In pogledjte, kaj je pisano v nji!

Niti en sam slovenski proletarec, delavec ali kmet, ne sme biti brez nje! Ako niste do sedaj delali zanjo, poskrbite vsaj sedaj za to, da jo razširite vsepovsod, do poslednje naše gorske vasice. Dolžnost vsakega našega zavednega sodruga, kjerkoli bil, je da jo prodaja in širi, ker to je prva knjiga na našem jeziku, ki nam nudi zgodovinski pregled vsega našega trpljenja. Delavec in kmet, oba bosta našla vsak svoj del v tem našem delu.

To bi bila prva beseda.

Druga pa je ta-le:

Tej knjigi sledita še dve drugi: Zbirka Leninovih govorov in pa en socialen roman nekega našega primorskega sodruga. Gradivo je pripravljeno in pojde v tiskarno, ko se nam vsaj do polovice povrnejo denarna sredstva, ki smo jih vložili v ta koledar.

Na vas je torej, sodrugi, kedaj bodo zagledale te knjige beli dan!

Na delo torej!

Odbor Socialne Matice.